

SƏMƏNDƏR MƏMMƏDOV

**AĞIR ELSƏN,
BORÇALIDA ADIN
VAR...**

I kitab

Bakı – “Nurlan” – 2009

Redaktor: **Musa NƏBİOĞLU**

Səməndər Məmmədov.

Ağır elsən, Borçalıda adın var...

Bakı, “Nurlan”, 2010. –208 səh.

© S.Məmmədov 2010

© «Nurlan», 2010

MÜƏLLİFDƏN

Dünyanın yaxşı-yamanını bildiyim andan mənim üçün “ata”, “ana” kəlmələri ilə yanaşı bir də “Faxralı” kəlməsi əziz olub. Odundan od aldığım, istisinə isindiyim Faxralı – böyük Vətənin kiçik, amma mənim üçün dünyalarca əziz olan bir parçası, ulu Borçalının qeyrət qalası. Yavaş-yavaş yaşa dolduqca canımdan da əziz canım sandığım Faxralı bir az da böyüyüb gözlərimdə. Daha doğrusu, böyük olan Faxralını yaxından tanımışam. Vurğun könlüm pərvanəsinə dönüb, həyatım, varlığım, zövqüm, kamalım, səcdəgahım, din-imanım sanmışam bu yurdu. Qızılqayasından dözümlülük, mətanət, Səngərin zirvəsindəki qardan saflıq, təmizlik almışam, yapıncılı, başı çalmalı dağlarında “Cəngi” çalan bulaqların büllur suyundan içib durulmuşam. Yerim, göyüm, asimanım bilmişəm, eşqiylə çırpınıb qəlbimin səsi. Və bir hikməti dərk eləmişəm: hər çəmən, hər talası bir xalı olan bu torpaq saz-söz mahalıdı, min bir kitab tutmaz dastandı. Adıbəlli şöhrət-şanım, incim, dürrüm, zər-nişanım, əzəl andım, son məkanım olan Faxralının qartalqonmaz zirvələrindən qürur duyub özümü Səngərdə duruş tapan mamır saymışam.

Bu kəndin övladları hər zaman alnıaçıq, üzüağ olub, kişiliyi, KİŞİ sözünü, düz əhdi, düz ilqarı hər şeydən uca tutaraq el hörməti qazanıblar. Təsadüfi deyildir ki, Faxralıya həsr etdiyim bayatılarda demişəm:

Gözəldağlı Faxralı,
Bağca-bağlı Faxralı.
Şöhrəti el-el gözən,
Kefi çağlı Faxralı.

Faxralıya hay düşüb,
Hay düşüb, haray düşüb.
Yaranışdan bu kəndə
Kişilikdən pay düşüb.

Ötən əsrin sonlarında respublikamızın müstəqillik əldə etməsindən sonra isə bu istiqamətdə yeni üfüqlər açıldı. Tariximiz yenidən araşdırıldı, ayrı-ayrı bölgələr, hətta rayon və kəndlər barədə kitablar yazılmağa başlandı. O vaxtlar akademik Ziya Bünyadov yazırdı: “Hər bir alim, jurnalist, bütünlükdə “qələm çalanlar” öz kəndlərinin, qəsəbələrinin, şəhərlərinin tarixini yazmağa təşəbbüs göstərsinlər. Doğrudur, bu, çətindir, lakin faydalıdır. Çünki bir həqiqətdir ki, tarixçilər ümumi tarix yazırlar və hər bir yaşayış məntəqəsinin tarixini həmin yerin sakinləri qədər dəqiq bilməzlər və bu məsələdə onları günahlandırmaq olmaz”.

Borçalının ağır ellərindən olan Faxralı və faxralılar haqqında da son illərdə bir neçə kitab yazılıb. Hər biri böyük zəhmətin məhsulu olan bu kitablar təkcə Faxralının yox, bütövlükdə Borçalının tarixini öyrənənlər üçün qiymətli mənbədir. Həmin kitabları araya-ərsəyə gətirən dəyərli eloğlularımın əməyini yüksək qiymətləndirərək demək istəyirəm ki, əlim qələm, dilim söz tutandan mən də qismətinə kişilikdən pay düşən Faxralını gücüm çatan səviyyədə vəsf edib, şəninə yaraşan söz deməyə çalışmışam. Hələ neçə illər öncə ədəbi ictimaiyyətə bəlli olmayan el şairlərini arayıb-axtarıb üzə çıxararaq şeirlərini nəşr etdirdim. İndiyədək işıq üzü görmüş elə bir kitabım yoxdur ki, orada Faxralıdan, onun qeyrətli oğullarından bəhs olunmasın. Bununla belə, bir övlad kimi özümü həmişə doğma elimin qarşısında borclu sayıram. Və elə bu səbəbdən də ömrümün 55-ci ilində Faxralının adına bir kitab da bağışlamaq qərarına gəldim. Oxucuların ixtiyarına verdim bu kitab bütövlükdə Faxralıya - bu elin şöhrətini Borçalının hüdudlarından çox-çox

uzaqlara yayan faxralılara həsr olunub. Və bu kitab bir ayın, bir ilin məhsulu deyil. Son illərdə yazdığım öçerklərdən ibarət olan bu kitabın hər səhifəsi əvvəlcə ürəyimdə, qəlbimdə yazılıb, sonra kağıza köçürülüb. Bəri başdan qeyd edim ki, buradakı yazılar hələ yazmaq istədiklərimin hamısı deyil. Faxralı kimi ağır eldən və onun şöhrətli oğul və qızlarından onlarla kitab yazılsa da azdır. Əslində bu, heç bir-iki nəfərin də işi deyil. Çünki vaxtilə Aşıq Şenliyin arzuladığı kimi, indi “biri beş olan” Faxralının şöhrəti layiqli yetirmələrinin hesabına dünyanın hər bucağına yayılıb. Və onların sayı bir deyil, beş deyil. Bu gün Azərbaycanın ictimai-siyasi həyatında, elmi və ədəbi mühitində elə sahə tapmaq çətindir ki, orada Faxralının yetirmələrindən heç olmasa bircə nəfər çalışsın. İndi faxralılar görkəmli alimləri, ictimai-siyasi xadimləri, adibəlli həkimləri, tanınmış hüquq-mühafizə işçiləri, Azərbaycanın bayrağını beynəlxalq səviyyəli yarışlarda yüksəldən idmançıları və digər peşə sahibləri ilə haqlı olaraq öyünür, qürur hissi duyurlar. Onların hər biri haqqında nəinki bir öçerk, hətta ayrıca kitab yazmaq lazımdır. Amma nə etmək olar, atalar demiş, varını verən utanmaz. Mən də çalışdım ki, imkan daxilində heç olmasa onların bir qismi haqqında yazım. Ola bilsin kitabı oxuduqdan sonra irad tutanlar da tapılacaq ki, bəs burada bütün ziyalılardan bəhs olunmayıb, kimlərsə unudulub. Belə iradların ola biləcəyini nəzərə alaraq bəri başdan demək istəyirəm ki, bu kitabda kiminsə haqqında yazılmaması heç də həmin adama qarşı sayğısızlıq kimi başa düşülməməlidir. Ona görə ki, əvvəla, Faxralı və faxralılar mövzusu elə bir dərin dəryadır ki, nə qədər üzsən də sahilə çatmaq mümkünsüzdür və bu mövzuda bir yox, bir neçə kitab yazılsa da, yenə də hansısa səbəbdən kitabı düşməyən olacaq və bu, qərəz kimi yox, təbii qarşılanmalıdır. Bəzən elə hal olub ki, kiminsə haqqında yazmaq istəsəm də, məndən asılı olmayan səbəblərdən (bəzələrində material əldə edə bilməmişəm və s.) alınmayıb. İndiyədək 10 kitabım

işıq üzü görsə də, bu kitab bütövlükdə doğma el-obama həsr olunmuş ilk kitabımdır, sağlıq olsun, Allah imkan versə, ömür vəfa eləsə sonuncu olmayacaq. Nə qədər ki, əlim qələm, dilim söz tutur Borçalıda ağır el kimi tanınan doğma Faxralımı onun şöhrətini el-el, ölkə-ölkə dünyaya yayan oğul və qızlarını tərənnüm edərək aləmə car çəkəcəyəm:

Ağır elsən, Borçalıda adın var,
Yananın var, yamanın var, yadın var.
Səməndərə həyat verən odun var,
Od tutub odunda yanıam, Faxralı.

MƏĞRUR KİŞİ

Özümü dərk edib yaxşını yamandan, xeyiri şərdən seçməyə başladığım andan eldə-obada həmişə böyüyə hörmət görmüşəm. “Allahsız yerdə otur, böyüksüz yerdə oturma” deyimi sanki borçalıların həyat devizinə çevrilib. Bircə kəlməsi qanlar yatıran, dəyərli məsləhətləri və xeyir-duaları ilə cavanların yoluna nur çiləyən el ağsaqqallarına, hər kəlməsi alqışla başlayıb alqışla da bitən ağbırçəklərə hər yerdə böyük sayğı göstərilib, məclislərdə yuxarı başda əyləşdiriliblər.

Həyatda rastlaşdığım, bəziləri ilə yaxından münasibətdə olub tez-tez ünsiyyət qurduğum, bu gün isə tarixə çevrilərək yaddaşlara hopan ağsaqqallar çox olub. Özü də onlar təkcə mənim yox, eldə-obada hər kəsin yaddaşında müdriklikləri, xeyirxahlıqları və alicənablıqları ilə əbədiləşiblər. Mən də onların xatirəsini həmişə əziz tutmuş, imkan olduqca onlardan bəziləri haqda bədii очерklər yazmışam. Əslində bunu özümə bir mənəvi borc saymışam. Hesab etmişəm ki, xeyirxah əməlləri ilə yolumuza nur çiləyən, hər zaman bizi düzlüyə, sədaqətə, etibarlı olmağa, yurdu sevməyə, haqqı nahaqqa qurban verməməyə çağıran, daha doğrusu, bu keyfiyyətləri tərbiyə edən, bəzən hətta heç bir təhsilləri olmasa belə həyat məktəbinin ən böyük müəllimləri olan bu insanlar üzərimizə həm də böyük məsuliyyət qoyub. Bu məsuliyyətin tərkib hissəsinin biri də məhz onları unutmamaq, qədirlərini bilmək, tarixdən gələn varislik ənənəsini yaşatmaqdır. Və bu gün haqlı bir qürur hissi duyuram

ki, nəşr olunmuş kitablarımın demək olar ki, hamısında el ağsaqqalları haqda yazılarım özünə yer tapıb. Hər dəfə bu kitabları əlimə alıb yenidən nəzərdən keçirəndə də hesab etmişəm ki, onların xeyir-duası bu gün də mənimlədir.

Borçalının ağır ellərindən olan Faxralı kəndində xeyirxah əməlləri ilə yaddaşlarda yaşayan belə ağsaqqallardan biri də Oruc Qərib oğludur. 1903-cü ildə anadan olan Oruc kişi sən deyən elə bir təhsil ala bilməsə də, savadı, bacarığı, iti ağı və dərin zəkası, ən başlıcası isə qoçaqlığı, qorxmazlığı, cəsəreti ilə tanınıb. Ömrü at belində keçən bu gözəl insan hələ gəncliyindən at sürməsi ilə eldə-obada adla tanınıb. El şənliklərində həmişə cıdır təşkil edib və təbii ki, hər dəfə də nəməər ona çatıb. Onun mahir ovçuluğundan, sərrast güllə atmasından bu gün də danışrlar. Bircə gülləsi hədəfdən yayınmaz, ovdan heç zaman əliboş qayıtmazmış.

Oruc kişinin qoçaqlığından, qorxmazlığından və cəsurluğundan onu görənlərin yaddışında onlarla şirin xatirələr var. Faxralının ünlü ziyalı, folklorşünas alim, mərhum Hüseynqulu Məmmədli özünün “Görüm Faxralının biri olsun beş...” adlı kitabında onunla bağlı bir epizodu belə xatırlayır:

“Yaxşı xatırımdadır, 1936-cı ildə Borçalının Aşağı Saral kəndində yaşayan atamın maması oğlanları Mirzəli və Baxşəli (Allah hər ikisinə rəhmət eləsin) bizə qonaq gəlmişdilər. Bu iki qardaş ipə-sapa yatmayan dəliqanlı cavanlar idi. Onların xatakarlığı və qorxmazlıqları bütün Borçalıda məlum idi. Qardaşların biri digərindən bir yaş fərqli idi. 26-27 yaşları olardı. Orta boylu, tökmə bədənli, ennikürəkli idilər. Həmyaşlarından onların arxasını yerə gətirən olmamışdı.

...Qardaşlar bizdə olduqları vaxt kəndin yuxarı hissəsində toy var idi. Bu vaxtı meydanda gənclər qızgın gülüşürmüş. Kənddə nə qədər qabağından yeməyən, mənəm-mənəm deyən varsa hamısı toya yığılbmış. Toya çatmamış qohumlar Bax-

şəlidən xahiş edirlər ki, təklif etsələr də güləşməsin, sonra dava-dalaş olar, peşmançılıq baş verər.

Toya çatanda görürlər ki, Qazaxlı tayfasından Hətəm adlı bir gənc meydana tək sahib olub. “Kimin hünəri var meydana çıxsın”, – deyər əl-qol ata-ata var-gəl edir. Ancaq meydana heç kəs çıxmaq istəmir. Vəziyyəti belə görən Baxşəli qeyrətinə sığışdırmır, cəld meydana atılır. Hamı təəccüblə bu qərrib oğlana baxır və kim olduğunu soruşurlar. Baxşəli elə ilk əlbə-yaxada Hətəmin arxasını yerə vurur. Toya çaxnaşma düşür, gənclər bir-birinə dəyir. Güləş iki-üç dəfə təkrar olunur. Baxşəli hər dəfə Hətəmin sarmasından məharətlə çıxır və onun kürə-yini yenidən yerə vurur. Bu arada Hətəmin yaxın adamları, qohumları, xəncərə əl atır, dava-dalaş salmağa cəhd göstərirlər, ancaq ağsaqallar işə qarışır, məclisi sakitləşdirirlər, güləşənləri əl verib barışdırırlar.

Az keçmədən yallı başlayır. Halayın (cərgənin) bir başına Hətəmi, o biri başına Baxşəlini yallı başı seçirlər. Yallı başlanır, çubuqlar işə düşür. İntiqam hissi ilə ürəyi dolu olan Hətəm fürsət düşən kimi qəfildən Baxşəlinin qıçına elə zərbə endirir ki, çubuq onun şalvar qarışıq çəkmələrinin boğazını bıçaq kimi kəsir və qıçı qapqara yanır. Baxşəli özünü o yerə qoymur, ağrıya dözür. Ancaq növbəti dairədə Baxşəlinin güclü çubuq zərbəsi Hətəmi sarsıdır, əlindəki çubuq yerə düşür. Dərhal yallı pozulur, Hətəmin qohum-əqrabası yenidən Baxşəliyə hücum çəkir, kimi xəncər, kimi tapança çıxarır. Bu vaxt toybabası, kənddə ad-san sahibi, qanından belə qorxmayan Oruc Qəriboglu meydana atılır və Baxşəlinin tərəfinə keçir. Qəzəbli-qəzəbli: “Hər kəsin hünəri var, əl qaldırsın”, – deyərək xəncərini sıyırır. Rəhmətlik Oruc kişinin səsi çıxan kimi elə bil “qurbağa gölünə daş atılır”, asıb-kəsməkdən, vurub öldürməkdən dəm vuran cavanlar sakitləşir. Baxşəlini qohumlar məzəmmət edə-edə bizə gətirirlər. Bu vaxt mən IX sinifdə oxuyurdum, hadisələrin də canlı şahidi olmuşam”.

Həyatının ən qaynar, enerjili vaxtı Sovet hakimiyyətinin qurulması illərinə, kənddə kolxoz quruculuğu dövrünə təsadüf edib. Kolxozda briqadir işləyib. Özünün alın təri, halal zəhməti ilə oğul-qız böyüdüb ərəsəyə çatdırıb. Üzərinə düşən hər işə vicdanla, məsuliyyətlə yanaşıb. Bu səbəbdən də el içində alını-açıq olub, qürurla gəzib. Onu seviblər, hörmət ediblər. Çünki o, səhər işə gedib, axşam evə dönməklə işini bitmiş hesab etməyib. Elin xeyir-şərində fəal olub, kəndin abadlaşdırılması işlərində çəkilib gəndən seyrçi mövqeyində durmayıb. Bu mənada onun özünün həyata keçirdiyi və yaxından iştirak etdiyi işləri sadalamaqla qurtaran deyil. Qədirbilən fəxrəliyə onun Qaraarxac yaylağında “Qaranlıq dəre”nin qılıcından keçən yolu düzəltməsinə də, kəndə yol çəkilişi zamanı “Təpələr” deyilən ərazidə çətin sahənin yarılmasındakı xidmətini də, qəbristanlığın hasarlanmasındakı zəhmətini də minnətdarlıqla xatırlayırlar.

Əlinin səxavəti, alınının təri, sözünün bütövlüyü, dosta sədaqəti, elinə-obasına dərin məhəbbəti ona böyük hörmət qazandırıb, həmişə başını uca edib. Dedi-qodudan uzaq olub, aravuranları, söz gəzdirənləri sevməyib. Yerində dediyi bircə kəlməsi bəzən qan tökülməsinin qarşısını alıb, küsülülər barışdırıb. Aşıq Məsəllim, Gönəllərin Nədir, Alməmmədlinin Eyvaz (el arasında Aba kimi tanınıb, onunla həm də kirvə olub), Alqazax oğlu Mahmud və digərləri ilə onun dostluğu əsl dostluq nümunəsinə çevrilib.

Təəssüf ki, belə elcanlı, yurda bağlı bir ağsaqqal ömrünün ən gözəl çağında – 1966-cı ildə dünyasını vaxtsız dəyişib. Amma təsəllimiz ondadır ki, bu gün o, sadəcə cismən aramızda deyil. Xeyirxah əməlləri ilə hər birimizin qəlbində yaşayır.

ÖLMƏZ İNSAN

Hər dəfə Borçalı və borçalılar haqqında nəsə yazmaq istəyəndə mütləq bu qədim türk yurdunun böyük alim oğlu, ictimai xadim, Millət vəkili, filologiya elmləri doktoru, professor, mərhum Şamil Qurbanovun dediklərini xatırlayıram: “Borçalı Azərbaycanın ən müqəddəs və ən sağlam yerlərindən biridir”. Bu müqəddəs torpaq tarixin bütün dövrlərində həyatın sərt sınaqlarından üzüağ çıxmış, igid, ərən oğulları ilə fəxr etmişdir.

Borçalıda ağır el kimi tanınan Faxralı kəndi də həmişə sözü ilə əməli bir olan, xeyirxahlığı, müdrik məsləhətləri ilə seçilən ağsaqqallarla tanınmışdır. Onlardan bir çoxu bu gün həyatda olmasalar da, daim minnətdarlıqla xatırlanır, barələrində xoş sözlər söylənilir.

Qədirbilən faxralıların yaddaşında ölməz xatirələri və xeyirxah əməlləri ilə yaşayan belə Kişilərdən biri də İsrəfil Məmmədov idi. Faxralıya həsr etdiyim bir şeirimdə yazmışam:

*Məməşoğlu İsrəfilin ər idi,
Əli Bayramoğlu eldə bir idi.
Məhəmmədin ocaq idi, pir idi,
Ləl naxışlı xanimanım, Faxralı.*

... İsrəfil Məhəmməd oğlu Məmmədov 1905-ci ildə anadan olmuşdur. Kənddə dünyəvi məktəb olmadığından ruhani təhsili almış, sonralar isə savadsızlığı ləğvətmə kursunda oxu-

muşdur. Hələ uşaqlıqdan zirəkliyi ilə seçilən İsrafil atasını erkən itirdiyindən əmək fəaliyyətinə yaşlılarından tez başlamış, kənddə kolxoz quruculuğunda fəal iştirak etmişdir. O vaxtlar Faxralı kəndində iki kolxoz yaradılmışdı.

İsrafil Məmmədov 1933–1936-cı illərdə Budyonni adına kolxozda briqadir kimi fəaliyyət göstərmiş, təşkilatçılıq, adamlarla işləmə qabiliyyəti və təsərrüfat işini dərindən bilməsini nəzərə alan həmyerliləri ona daha böyük etimad göstərərək kolxoz sədrinin müavini seçmişlər və o, 1936–1941-cı illərdə bu vəzifədə şərəflə çalışmışdır.

İkinci dünya müharibəsinin ağrı-acısı, vurduğu yaralar Borçalıdan da yan keçməmiş, əli silah tutan minlərlə igid oğullar müharibəyə yollanmışlar. 1941-ci ildə sovet–alman müharibəsi başlayanda cəbhəyə ilk gedənlər arasında İsrafil Məmmədov da var idi. O, cəbhədə mərdliklə vuruşmuş, 1943-cü ildə yaralandıqdan sonra tərxis olunaraq doğma yurda qayıtmışdır. **HƏŞİYƏ:** Cəbhəyə getməmişdən əvvəl bacarıqlı bir təsərrüfatçı kimi rayonda İsrafil Məmmədovu yaxşı tanıyır, hörmətini saxlayırdılar. El arasında və rayon rəhbərliyi yanında sözü keçənlərdən, sayılıb-seçilənlərdən idi. Elə bunun nəticəsidir ki, Azərbaycanlılardan ilk dəfə olaraq gəncəli İsrafil Məmmədova Sovet İttifaqı Qəhrəmanı adı veriləndə Bolnisi rayonunun rəhbərliyi, fəalları onun məhz həmyerliləri, Faxralıdan olan İsrafil Məmmədov olduğunu zənn edərək o vaxtlar kolxoz sədri işləyən əmisi oğlu Əli Xəlilovu təbrik etmiş, dəfələrlə ziyafətlər vermişlər.

Bütün ömrünü torpağa bağlayan İsrafil Məmmədov 1943-cü ildə cəbhədən qayıtdıqdan sonra da əmək fəaliyyətini doğma təsərrüfatda davam etdirmişdir. Onun işgüzarlığı, işə can yandırması rayon rəhbərliyinin diqqətindən yayına bilməzdi. 1944-cü ildə o, Saraclı kəndindəki kolxoza sədr vəzifəsinə irəli çəkildi. Bu, o vaxt idi ki, hələ müharibə qurtarmamışdı, əli silah tutan başıpapaqlılar cəbhədə idi. Əhalini aclıqdan

qorumaq və eyni zamanda cəbhəyə də kömək etmək üçün gecə-gündüz çalışmaq, bütün işçi qüvvəsini səfərbər etmək lazım idi. Belə çətin məqamda bir rəhbər işçi kimi onun şəxsi keyfiyyətləri böyük rol oynayırdı.

O, 1949-cu ildə Faxralıdakı Budyonni adına kolxoza sədr seçildi. Beş il bu vəzifədə çalışdıqdan sonra, 1954-cü ildə isə rayonun Qoçulu, İmirhəsən və Əsmələr kəndlərini birləşdirən kolxoza sədr vəzifəsinə irəli çəkildi, 1958–1964-cü illərdə isə Faxralıdakı “Qələbə” kolxozunda idarə heyəti sədrinin müavini və digər vəzifələrdə çalışdı.

Harada çalışmasından asılı olmayaraq daim işgüzarlığı və prinsipiallığı ilə seçilən İsrafil Məmmədov tabeliyində olanlara qarşı tələbkarlığı ilə yanaşı, həssaslığı, qayğıkeşliyi, səmimiliyi ilə də seçilmiş, xeyirxahlığı ilə yaddaşlara hopmuşdur.

Bir ağsaqqal kimi həmişə elin xeyir-şərində öndə olmuş, əhalinin rifah halının yaxşılaşdırılmasına, kəndin abadlığına böyük diqqət yetirmiş, təkcə Faxralıda, Bolnisi rayonunda deyil, bütövlükdə Borçalıda sözü keçən, məclislərdə başda yer göstərilən ağsaqqal olmuşdur. Onun çoxlarına nüsxə ola biləcək natiqlik qabiliyyəti bu gün də dillərdə danışılır. Başına buxara papaq qoyar, həmişə səliqəli geyinər, şux yeri yərdi. Şair Z.Yaqub demişkən, onun səliqə-səhmanı sanki haqdan gəlmişdi.

El-oba hörməti, ümumxalq məhəbbəti hər kişiyyə nəsib olmur. Tək-tək adamlar hələ sağlığında ikən insanların könlündə özünə yuva qurur, ölməzlik statusu qazanır. İsrafil Məmmədov belə nadir kişilərdən olub. Elə bunun nəticəsidir ki, 1969-cu ildə dünyasını dəyişsə də ölümündən keçən onilliklər onu unutmura bilməmişdir. Çünki cəbhədəki igidliliklərinə və əmək fəaliyyəti dövründəki halal zəhmətlə əldə olunan uğurlarına görə bir sıra orden və medallarla təltif olunan İsrafil Məmmədovun ən böyük mükafatı məhz ümumxalq sevgisi olmuşdur.

İsrafil Məmmədovu yaşadan xeyirxah əməlləri ilə yanaşı bir də cəmiyyətdə layiqli yerlərini tutaraq onun adına hər yerdə şərəf gətirən övladları – 4 oğlu, 2 qızı olmuşdur. Burada onun mərhum oğlu Məmməd Məmmədovu xatırlamaq yerinə düşər. Azərbaycan mətbuatının inkişafında özünəməxsus xidmətləri olan Məmməd müəllim uzun müddət “Sovet kəndi” qəzetində şöbə müdiri olmuş, “Qızıl qələm” mükafatına, “Azərbaycanın əməkdar mədəniyyət işçisi” və “Azərbaycanın əməkdar jurnalisti” fəxri adlarına layiq görülmüş, tarix elmləri namizədi kimi Texniki Universitetdə dərs vəsaitləri yazmış, proqramlar hazırlamışdır.

...İllər ötəcək, nəsillər dəyişəcək. Amma nə qədər ki, Fəxrəli kəndi və qədərbilən fəxrəlilər var İsrafil Məmmədov da yaşayacaqdır.

EL HÖRMƏTİ QAZANDI

İnsanın ömrü təkcə onun yaşadığı illərlə ölçülmür. Adam var ki, yüz il ömür sürür, amma dönüb keçdiyi həyat yoluna nəzər salanda yadda qalası, öyünüləsi bir şey tapmır. Belələri sadəcə olaraq cəmiyyətdə mövcud olur, insan kimi yaşamırlar. Necə deyərlər, oldusu ilə öldüsünün fərqi olmur. Amma elə adamlar da var ki, yaşadığı

illərin az və çoxluğundan asılı olmayaraq xeyirxah əməlləri ilə təkcə öz qohum-əqrəbasının yox, bütövlükdə elin-obanın sevimlisinə çevrilir. Özü bu dünyadan köçsə də sözü qalır, əməlləri yaşayır. Bax, bu, insanın ikinci ömrüdür.

...Ulu Borçalının qədim və ən böyük kəndlərindən olan Faxralıda da zaman-zaman sayılıb-seçilən, sözün əsl mənasında qeyrət mücəssəməsi olan kişilər olub.

Əli Xəlil oğlu Xəlilov 1907-ci ildə Faxralıda anadan olmuşdur. Hələ erkən yaşlarından əməyə bağlanan Əli kişinin gənclik illəri kolxoz quruculuğu dövrünə təsadüf etmişdir. O, 1953-cü ilədək kənddəki kolxozda torpaqölçən, briqadir və kolxoz idarə heyətinin sədri vəzifələrində çalışmış, 1953–1964-cü illərdə isə kolxoz sədrinin müavini, ferma müdiri və briqadir kimi əmək fəaliyyətini davam etdirmişdir. Atalar yaxşı deyib: elin gözü tərəzidir. Ə.Xəlilovun zəhmətsevərliyi, işgüzarlığı, təşkilatçılıq bacarığı diqqətdən kənarda qalmamışdır. 1964-cü ildə ona daha böyük etimad göstərilərək Faxralı kənd Sovetinin sədri seçilmişdir. O, bu vəzifədə 1972-ci ilədək

şərəflə çalışmış, sonra isə təqaüdə çıxmışdır. Təqaüddə olsa da ömrünün sonuna – 1988-ci il avqustun 13-dək elin-obanın xeyir-şərində yaxından iştirak etmiş, el ağsaqqalı kimi dəyərli məsləhətlərini əsirgəməmişdir. İlk baxışda çoxlarına adi görünə biləcək bu sadə tərcümeyi-halın arxasında bütün ömrünü xalqına xidmətə həsr etmiş, insan həyatının kitablara sığmayacaq xatirələri yaşayır. Bu gün təkcə Faxralıda deyil, bütövlükdə Borçalıda onu tanıyanlar haqqında ancaq xoş sözlər söyləyirlər. O, sözünə bütöv adam olub. İşdə prinsipliliyi və tələbkərliliyi ilə seçilib. Əhalinin güzaranının yaxşılaşdırılmasına çalışıb və bu yöndə çox işlər görüb. Xüsusilə, kolxoz sədri olanda kəndin abadlaşdırılmasına diqqət yetirib. Səkkizillik məktəb binasını əsaslı təmir etdirib. Deyirlər su çəkdirmək savabdır. İndi həmyerliləri Əli kişini belə savab işinə görə də minnətdarlıqla xatırlayırlar. Ondan yadigar qalan iki bulaq bu gün də xalqın istifadəsindədir. “Duman aşan” bulağından faxralılarla yanaşı Saracılı camaatı da istifadə edir. İkinci bulaq isə kəndin içindədir. Elə buradaca könlümdən süzülüb gələn bir bayatını xatırlamaq istəyirəm:

*Əli Xəlil bulağı,
Üstünə gəl yaz çağı.
Tamamlanmış kitabdır,
Tarixdir hər vərəqi.*

Faxralıya həsr etdiyim bir şerimdə isə yazmışam:

*Əli Xəlil el hörməti qazandı,
Bütöv oldu, uca tutdu düz andı.
Xalq üçün yaşadı, xalq üçün yandı,
Adı bəlli şöhrət-şanım, Faxralı.*

Doğrudan da eli-obası, xalqı üçün yaşadı, düzlüyü, təmiz andı hər şeydən uca tutdu, heç zaman haqqı-nahaqqa qurban vermədi. Elə bu keyfiyyətləri də ona el hörməti qazandırdı. Əməyi layiqincə qiymətləndirildi. Sovet hökumətinin ən yüksək mükafatlarından sayılan “Şərəf nişanı” ordeninə layiq görüldü, bir sıra medallarla təltif olundu. Ən böyük mükafatı isə xalqının ona olan məhəbbəti, hörməti idi. Elə bir məhəbbət ki, artıq 20 ildən çoxdur ki, həyatdan köçməsinə baxmayaraq onu yaddaşlarda, xatirələrdə yaşadır və hələ bundan sonra da yaşadacaqdır. Nəsillər dəyişsə də o, heç zaman unudulmayacaq. Ən azından onun çəkdiyi bulaqlardan su içənlər minnətdarlıqla “Allah sənə rəhmət eləsin, Əli kişi” deyəcəklər. Beləcə, bulaqlarla qoşa yaşayacaq onun adı. Bu yerdə Borçalıda yazıb-yaradan şair Əli Səngərlinin ona həsr etdiyi şeirdən bir bənd yadıma düşür:

*Bülbül məskənidir, saldığım bağlar,
Çəkdiyim bulaqlar hər zaman çağlar.
Məndən bir məktəb də qaldı yadigar,
Uğurlu yollarda qocaldı ömrüm.*

Əli Xəlilov ömrünü xalqının yolunda faydalı işlər görmək-də qocaltdı, qara saçlarını bu yolda ağartdı. Ağaran saçları elini-obasını nura boyamaqla yanaşı onun öz ömür yoluna da bir mayak kimi işıq saçdı. Elə bir ömür yaşadı ki, qaranlıq bircə səhifəsi də olmadı. Bu gün çoxlarına örnək ola biləcək bir ömür yolu keçən Əli Xəlilov hər zaman xatirələrdə yaşayacaqdır.

ARİF VƏ AQİL ZİYALI

Hər dəfə onu xatırlayanda məşhur Çin filosofu, eramızdan əvvəl VI əsrdə yaşamış Lao Tsizin sözləri yadıma düşür: “Kim adamları tanıyorsa – arifdir. Özünü tanıyorsa – aqildir. Adamlara qalib gəlirsə – güclüdür. Özünə qalib gəlirsə – qüdrətlidir. Biliyi çoxdursa – dövlətlidir. İnadkardırsa – iradəsi var. Təbiətini dəyişirsə – uzunömürlüdür. Öləndən sonra unudulmursa – deməli, ölməzdir”.

Bəli, o, doğrudan da arif idi, aqıl idi. Böyük iradə sahibi olduğundan həyatda hər şeyə qalib gələ bilirdi. Çünki qüdrətli idi. Elə bu səbəblərdəndir ki, ölümündən xeyli vaxt keçsə də, unudulmayıb, Lao Tsizin demiş, ölməzdir. Ölməzdir ona görə ki, o, sözün əsl mənasında müəllim idi.

Qədim yunan şairi Homerin “İliada” poemasında əsərin qəhrəmanlarını tərənnüm edən fikirlər arasında belə birisi diqqəti çəkir: “Nə vaxtsa onların müasirləri barədə danışanda deyəcəklər ki, bu adam Axillesin dövründə, Hektorun zəmnəsində yaşayıb”...

Tarix üçün bir insan ömrü deryada bir damcı qədər kiçik zaman kəsiyidir. Ancaq doğrudan da elə insanlar var ki, adları tarixin səhifələrinə qızıl hərflərlə düşür və bəzən həmin səhifənin sərhəlvəhinə çevrilir. Dolayısı ilə, müasirlərinin də adlarını tez tapmaq, asan tapmaq üçün orientirə çevrilir, yol göstərən mayak olur. Düşünürəm ki, müəllimlərin məhz belə qəhrəmana çevrilmək üçün şansları daha böyükdür. Çünki onların saldıqları iz həmişə canlıdır, daima mütəhərrikdir.

Həmin ləpirlər yetirmələrinin addımları ilə daha da dərinləşir, aydınlaşır. Şanslıdirlar ona görə ki, missiyaları başqalarına yol göstərməkdir. Cəmiyyət onlara öz müasirlərini inandırmaq, təlim-tərbiyə etmək, öyrətmək səlahiyyəti verib.

Belə bir şansıdan yetərincə yararlanıb adını bir elin “Şərəf kitabı”na qızıl hərflərlə yazdıran şəxslərdən biri də məhz bu cür keyfiyyətləri ilə əbədiləşib, yaddaşlara hopan Nəbi müəllim idi. Sevinirəm ki, yetirmələrinin şöhrəti dünyaya yayılan, xoş sorağı ölkəmizin hüdudlarından cox-çox kənarlardan gələn Nəbi müəllimin müasiri olmaq xoşbəxtliyi, onun barəsində söz demək qisməti mənə də nəsib olub. Qohumu olduğum Nəbi müəllimin qayğısını mən də daim öz üzərimdə hiss etmişəm, məsləhətlərindən faydalanmışam.

...1910-cu ilin baharında Borçalının ağır ellərindən olan Faxralıda Bayraməli kişinin ocağında dünyaya göz açan Nəbi Gülməmmədov doğma kəndindəki məktəbi bitirdikdən sonra o vaxtlar Tiflis şəhərində fəaliyyət göstərən Pedaqoji texnikuma daxil olub. Burada görkəmli riyaziyyatçı alim Zahid Xəlilovdan dərs alıb. Onun gələcəyin güclü riyaziyyatçısı olacağına böyük ümid bəsləyən bu görkəmli alimin məsləhəti ilə də texnikumu bitirib bir müddət Faxralı orta məktəbində müəllim işlədikdən sonra təhsilini davam etdirmək qərarına gəlib. 1935-ci ildə Azərbaycan Dövlət Pedaqoji İnstitutunun fizika-riyaziyyat fakültəsinə daxil olub. Xoşbəxtlikdən bu ali təhsil ocağında da akademik Zahid Xəlilovdan, digər məşhur alimlərdən dərs alıb.

Ali təhsilini başa vurduqdan sonra Nəbi müəllimi Gürcüstanın Axalsıx bölgəsində fəaliyyət göstərən Pedaqoji texnikuma müdir təyin ediblər. Sonralar isə pedaqoji fəaliyyətini Qarayazıda və Faxralıda dərs hissə müdiri və məktəb direktoru kimi davam etdirib. Heç zaman öz əqidəsindən, peşəsinə sədaqətindən dönməyib. Gənc nəslin təlim-tərbiyəsi yolunda ömrünü gilə-gilə əridib. Prinsipiallığı, tələbkarlığı qədər də səmimi və sadə olub. Onu sevdiren, böyük hörmət qazandıran bir də o

olub ki, pedaqoji fəaliyyətlə işini bitmiş hesab eləməyib. Elin xeyir-şərində yaxından iştirak edib, dəyərli məsləhətlərini əsirgəməyib. Bu səbəbdən də eldə-obada hər hansı bir məclisdə yeri həmişə yuxarı başda olub.

Bu gün cismən aramızda olmasa da, qədərbilən fəxrəhılar, Borçalının pedaqoji ictimaiyyəti, ondan təkcə elm, bilik deyil, həm də həyat dərsi alan yetirmələri onun xatirəsini həmişə və hər yerdə əziz tutur, haqqında minnətdarlıqla danışırlar. İki çağırış Azərbaycan Milli Məclisinin üzvü olmuş filologiya elmləri doktoru, professor, adı Fəxrəlinin tarixində qızıl hərflərlə yazılanlardan biri olan Şamil Qurbanovun təbirincə desək, bu məğrur və qeyrətli insana ithaf olunmuş şeirlərdə də onun tamlığı və bütövlüyü öz poetik əksini tapmışdır. Ulu Borçalının təhsil fədailərindən olan Məhyəddin Sultanov ona həsr etdiyi şeirdə Nəbi müəllimi saf, müqəddəs, pak əməlli ziyalı kimi qiymətləndirir. Borçalının digər nəğməkar oğlu Əli Səngərlinin şeirini isə həyəcənsiz oxumaq olmur:

Qoyuldun məzara bir dəfinətək,
Qapısız otağın Günəşə qənşər.
Alim olmasan da, şagirdlərinin
Bəşəri kəşfindən sənə pay düşər.

Gəncliyin təlim-tərbiyəsi yolunda qəlbini sönməz məşələ döndərən Nəbi Gülməmmədov müəllimə verilən bütün tələblərə cavab verirdi. Əsl müəllim dedikdə isə ixtisası üzrə yüksək elmi-nəzəri hazırlığı olan, öyrətmə ustalığı ilə fərqlənən, geniş dünyagörüşü, mədəni və intellektual səviyyəsi, ziyalılığı, ədalətliyi və obyektivliyi, ləyaqəti, mənəvi saflığı, vətəndaş təəssübkeşliyi, vətənpərvərlik ruhu ilə nümunə olan, cəmiyyətdə nüfuzu olan, həmkarlarının, şagirdlərinin rəğbətini qazanan yetkin gənclərin meydana çıxmasına öz nəticələri ilə nail olan,

şagirdinə insanlığı öyrədən, həyatı sevdiren, onu vətəndaş amallarına çatdıran müəllim başa düşülür.

Təkcə doğulub boya-başa çatdığı Faxralı kəndində deyil, bütövlükdə Borçalıda yüksək pedaqoji ustalığa və dərin savada malik bir müəllim kimi böyük hörmət və nüfuz qazanmışdı bu böyük insan. Azərbaycanda görkəmli elm adamları da onu yaxşı tanıyır, yüksək dəyərləndirirdilər.

Elə H.Həsənlinin 2006-cı ildə Bakıda işıq üzü görmüş “Ömür körpüləri” adlı kitabı da bu minnətdarlığın ifadəsi, qədirşünaslıq nümunəsidir.

Görkəmli pedaqoq, Borçalıda ən məşhur riyaziyyat müəllimlərindən biri, qabaqcıl təhsil işçisi və bacarıqlı maarif təşkilatçısı Nəbi Gülməmmədovun ömür yoluna işıq salan bu kitabda onun yetirmələrinin, dostlarının, həmkarlarının, eloğlularının xatirələrinə geniş yer verilib, ona həsr olumuş şeirlər dərc olunub. Ürək çırpıntısı və böyük məhəbbətlə yazılan bu xatirələrin hər birini həyəcənsiz oxumaq olmur. Elə təkcə həmin yazıların sərlövhələrinə nəzər salmaq kifayətdir ki, ona olan məhəbbətin böyüklüyünü duyasan. Professorlardan Tahir Pənahov onu “Qayğıkeş və istedadlı müəllim” kimi səciyyələndirir, Şəmistan Mikayılov isə “Nəbi müəllim xatirələrdə yaşayır” deyir. Gürcüstanın əməkdar jurnalist, şair Dünyamalı Kərəm “O, tiranlar tiranı idi”, professor Qulu Bədəlov “Nəbi müəllim səxavətli insan idi”, BDU-nun riyaziyyat kafedrasının dosenti Qurban Qasimov “Onun dərsi mənim üçün böyük bir sınaq olardı”, professor Lətif Güləhmədov “O, mənim idealımdır” deyir. Filologiya elmləri doktoru, professor, iki çağırış Azərbaycan Milli Məclisinin üzvü seçilmiş mərhum Şamil Qurbanov onu “Məğrur və qeyrətli insan”, Kərim Kərimov “El ağsaqqalı”, Bakı Slavyan Universitetinin dosenti İdris Kərimov “Ziyalılıq və paklıq mücəssəməsi”, iqtisad elmləri namizədi Əmirxan Babəşov “Müəllimliyin zirvəsində duran insan”, Məmmədəli Şərifov “Nurlu insan”, AKTA-nın

kafedra müdiri, dosent Əli Əlizadə “Müdrək ağsaqqal, mahir insan”, dosent Bəhəddin Nəbiyev “Böyük insan və gözəl müəllim”, Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin kafedra müdiri Əli Hüseynov “Əsl müəllim” kimi səciyyələndirir, Oruc Əlizadə “Biz sizdən öyrəndik ədəb-ərkanı”, Sabir Xəlilov “O, mənim mənəvi atam idi”, Gürcüstanın əməkdar müəllimi Rəhim Mahmudov isə “Mən onu doğma atam kimi sevirdim” deyir. Şair Əli Səngərli isə yazır: “...Nəbi müəllimin əvvəl şagirdi, sonra həmkarı olmuşam, daha doğrusu, o, mənim və o zamankı məktəbimizin gənc müəllimlər ordusunun müəllimi olubdur”.

Nəbi müəllimi görənlər, tanıyanlar, onunla heç olmasa birçə dəfə ünsiyyətdə olanlar yaxşı bilirlər ki, o, sözübütöv, düz sözü çəkinmədən üzə deyən, heç zaman haqqı nahaqqa qurban verməyən, ədalət prinsipini hər şeydən üstün tutan adam idi. Bir dəfə ondan soruşurlar ki, Nəbi müəllim, riyaziyyat müəllimi kimi siz güclüsünüz, Binnət müəllim, yoxsa Camal müəllim? Nəbi müəllim bu suala özünəməxsus müdrəkliklə belə cavab verir: Bizim birimiz baltanın ağzı, birimiz küpü, birimiz isə sapıyıq. Üçümüz bir yerdə olanda daha güclüyük.

Şagirdlərinə həmişə ata qayğısı ilə yanaşar, daim diqqət göstərər, məktəbi bitirdikdən sonrakı həyat yolları ilə də maraqlanardı. Həm də qohum olduğumuz Nəbi müəllimin qayğısını mən də daim öz üzərimdə hiss etmişəm. Məktəbdə oxuduğum illərdə tez-tez mənimlə söhbət edə, hansı ixtisası seçəcəyimlə maraqlanaraq məsləhətlərini verərdi.

İllər keçəcək, amma heç zaman unudulmayacaq Nəbi müəllim. Və mən inanıram ki, onun haqqında hələ çox danışılacaq, çox yazılacaqdır. Elə bu inamla da mən bu yazını hələlik burada Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin kafedra müdiri Əli Hüseynovun sözləri ilə bitirirəm: “Əziz müəllimim, Siz indi cismən bizimlə deyilsiniz, lakin, şagirdlərinizin qəlbində həmişə yaşayırsınız! Biz Sizin adınızı daim şərəflə yad edirik və uca tuturuq!”

BELƏ OĞULU UNUDARMI BORÇALI

“O kəs ki, qırx yaşına çatıb və yaxşı əməlləri pis əməllərini üstələməyib, qoy cəhənnəmə hazır olsun”. Hər dəfə İmam Qəzalinin bu müdrik kəlamlarını xatırlayanda qədim türk yurdu Borçalının ağır ellərindən olan Faxralı və bu kəndin kişilikdə, qeyrətdə, mərdlikdə, səxavətdə ad çıxarmış kişiləri gözlərim önündə canlanır. Xəyalən onlarla görüşür, söhbətləşirəm. Daha doğrusu, şirin, duzlu-məzəli söhbətlərinə qulaq kəsilir, öyüd-nəsihətlərini dinləyir, dünyanın gərdişi ilə bağlı fikirlərni öyrənirəm. Əslində mən onların çoxunu heç görməmişəm də. Yəni bu gün sözü-söhbəti şirin xatirə kimi yaddaşlarda yaşayan, nəsildən-nəslə ötürülən, xeyirxah əməlləri minnətdarlıqla xatırlanan bu kişilərin çoxu hələ mən dünyaya gəlməmişdən dünyalarını dəyişiblər. Və onların yaxşı əməllərinin sorağı aləmə car olanda nəinki İmam Qəzali demiş qırx yaşında, ondan da xeyli cavan olublar. Gənc yaşlarından igidlilikləri, cəsurluqları, xeyirxahlıqları ilə ad-san qazanıblar, el içində sözləri keçib, məsləhətlərinə ehtiyac duyulub. Bu kişilər ölümün gözünə də dik baxmağı bacarıblar, Tanrının onlara bəxş etdiyi ömrü KİŞİ kimi yaşayıblar. Çünki yaxşı biliblər ki, böyük Türk şairi Yəhya Kamal demiş:

Ölmək deyildir ömrümüzün ən fəci işi,
Müşkül odur ki, ölmədən əvvəl ölür kişi.

Elimizin bu ağır-batman kişiləri haqqında düşünəndə yadıma bir də R.Taqorun bir fikri düşür: “Böyük torpaq adıca

otun sayəsində qonaqpərvər olur". Bəli, torpaq üstündəki adıca otların sayəsində qonaqpərvər olduğu kimi, el-oba da mərd oğullarının çiyində daha da yüksəklərə qalxır, onların sayəsində tanınır, səsi-sorağı hər yana yayılır, şöhrət qazanır.

Bu gün Faxralıda adı minnətdarlıqla xatırlanan, dövrünün tanınmış ziyalılarından olan həmin kişilərdən biri də Qara Hümbət oğlu Alməmmədlidir. O, 1914-cü ildə Faxralı kəndində dünyaya gəlib. Atası Hümbət kişi də kənddə sayılıb-seçilən kişilərdən olub. Aşıq Şenliyin Faxralıya həsr etdiyi şeirdə adıçəkilən Hümbət məhz Qara müəllimin atası Hümbət Alməmmədlidir (yeri gəlmişkən qeyd edim ki, Aşıq Şenliklə birlikdə Faxralıda cüyür ovunda olanlardan biri də məhz Hümbət Alməmmədli olmuşdur):

Usta Əhməd hər yanı hasar etdi,
Hümmət iqdam ilə tutmağa getdi.
Tüfəngin lərzəsi əflaka yetdi,
Cəng vurulmuş Nuh tufanı gördünmü.

Səfil Şenlik bu lisanı gördü xoş,
Görüm Faxralınının biri olsun beş.
Abbas tülək tərən, Musa qızıl quş,
Əhli-mərfət kamandarı gördünmü.

Hələ erkən yaşlarından zirəkliyi ilə yaşlılarından seçilib. Ölkədə sovet hakimiyyətinin yenicə qurulduğu dövrə təsadüf edən gənclik illərində təhsil almağa böyük önəm verib və o vaxtlar yenicə açılmış Borçalı Türk Pedaqoji Texnikumunda oxuyub. Əmisi oğlu İsa Məmmədovla (həyatdan erkən köçməsaydı bu gün öz el-obasının işıqlı gələcəyi naminə yorulmadan fəaliyyət göstərən faxralılar sırasında onun adı da öncüllər sırasında çəkiləcəkdi) birlikdə həmin texnikumun ilk məzunlarından olub.

O zamanlar savadlı adamları barmaqla göstərirdilər. Millətin gələcəyini, onun inkişafını maarifdə, təhsildə görən Qara Hübət oğlu Borçalıda yaşayan soydaşlarının savadlanmasına, yeniyetmə və gənclərin təhsilə cəlb olunmasına çalışıb. Bu, o zamanlar idi ki, həmin ərəfədə qardaş Türkiyəni azadlığa çıxarmış böyük dövlət xadimi, Mustafa Kamal Atatürk də cəhəltin, geriliyin aradan qaldırılmasında müəllimin öhdəsinə böyük vəzifələr düşdüyünü göstərərək deyirdi: "...Millətləri azad edənlər yalnız və yalnız müəllimlərdir. Müəllimdən, maarifdən məhrum bir millət hələ millət adını daşımağa layiq deyildir. Ona adi kütlə deyirlər. Bir kütlənin millət ola bilməsi üçün mütləq yaxşı müəllimlərə möhtacdır".

Qara Hübət oğlu da elə bu amalla müəllimlik peşəsini hər şeydən üstün tutub. Taleyini pedaqoji sahə ilə bağlayıb. Doğrudur, bundan öncə müxtəlif sahələrdə çalışmışdı. Bunu o vaxtlar adına yazılmış əmək kitabçası da təsdiq edir. Belə ki, 1937-ci ildə Borçalı rayonunun (onda indiki Marneuli rayonu belə adlanırdı) Candar kəndindəki natamam orta məktəbinin direktoru vəzifəsinə təyin olunanda onun artıq dörd illik əmək stajı vardı.

Bu gün müəllimlik bəlkə də çoxlarına asan peşə kimi görünür. Amma dünyada ən çətin peşə bəlkə də elə müəllimlikdir. Müəllimdən dərin biliklə yanaşı böyük pedaqoji ustalıq, hər şagirdə fərdi yanaşma qabiliyyəti, yüksək mənəvi-əxlaqi keyfiyyətlər tələb olunur. Böyük rus pedaqoqu A.S.Makarenko vaxtilə yazırdı: "Mən yalnız o zaman həqiqi usta oldum ki, "bura gəl" sözünü 15-20 çalarda ifadə edə bildim, sifətimi, səsimi 20 formada ifadə etməyi bacardım". Bu, doğrudan da belədir. Axı, bir sinifdə oturan müxtəlif xarakterli, müxtəlif sosial təbəqəni təmsil edən uşaqlarla işləmək o qədər də asan iş deyil. Yetmiş il bundan əvvəl isə bu işin nə demək olduğunu o dövrü görənlər daha yaxşı bilir.

Vaxtilə Qara Hübət oğlunun şagirdi olmuş filologiya elmləri doktoru, professor **Həsərət Həsənov** öz müəllimini həmişə minnətdarlıqla xatırlayaraq deyir:

– Qara Hübət oğlu savadlı və böyük pedaqoji ustalığa, zəngin həyat təcrübəsinə malik bir müəllim idi. Mən özüm müəllim kimi fəaliyyətə başlayandan sonra onun nə dərəcədə yüksək pedaqoji ustalığa malik olduğunun bir daha şahidi oldum. O, təkcə dərs deməklə kifayətlənmirdi, rayonun ictimai həyatında yaxından iştirak edir, yeniyetmələr və gənclər aarsında hərbi-vətənpərvərlik tərbiyəsinin gücləndirilməsinə böyük önəm verirdi. Çalışdığı Candar kəndində el arasında böyük hörmət və nüfuz sahibi idi.

Qara müəllimin yetirmələrinin hamısı həyatda öz layiqli mövqelərini tutdular, elmin müxtəlif sahələrində uğur qazandılar. Mənim bu günkü uğurlarımda Qara müəllimin xidmətləri əvəzsizdir.

Təkcə Faxralıda deyil, bütövlükdə Borçalıda adı həmişə fəxrlə çəkilən dəyərli ziyalı, el ağsaqqalı, dünyasını bu yaxınlarda dəyişmiş şair **Əli Səngərli** isə Qara müəllimdən söz düşəndə belə deyirdi:

– Qara Hübət oğlu böyük ziyalı idi. Onun zəngin kitabxanası vardı və bu kitabxana hər kəsin üzünə açıq idi. Doğma kəndində də geniş maarifləndirmə işi aparırdı. Xüsusilə də çalışırdı ki, gənclər öz tarixi keçmişlərini öyrənsinlər, klassik şair və yazıçılarımızı daha yaxından tanısinlar. Tam məsuliyyətlə deyə bilərəm ki, Azərbaycan ədəbiyyatının Nizami Gəncəvi, Füzuli və digərləri kimi klassiklərinin Faxralıda ilk təbliğatçısı, ilk tanınanı məhz Qara Hübət oğlu olmuşdur.

Dörd il Candar məktəbində direktor işləyən və burada böyük uğurlara imza atan Qara müəllimin işgüzarlığını, təşkilatçılıq bacarığını nəzərə alan rəhbərlik 1941-ci ilin may ayında ona daha böyük etimad göstərərək Borçalı rayon partiya komitəsinə məsul vəzifəyə irəli çəkdi. İndi onun fəaliyyət meydanı

genişlənir, bacarıq və səriştəsini, gücünü, nəyə qadir olduğunu tam olaraq göstərmək üçün yeni imkanlar yaranırdı. Hələ hər şey qabaqda idi. Yeni zirvələr də, daha böyük nüfuz, hörmət-izzət də. Amma atalar yaxşı deyib, sən saydığını say... İkinci dünya müharibəsinin başlanması çoxları kimi Qara Hümbət oğlunun da arzularını yarımçıq qoydu, böyük həvəslə işə başladığı yeni təyinatında uzun müddət çalışa bilməyərək cəbhəyə yollandı. O vaxtlar deyildiyi kimi, Böyük Vətən müharibəsinə yola düşdü ki, Vətəni alman faşizmindən qorusun. Cəbhədən son məktubu 1943-cü ildə gəldi. Sonra isə bir soraq gəlmədi ondan. Müharibə qurtarandan sonra da onun yollarına dikilən gözlər sevinmədi...

Görünür onun qismətini də tale belə yazıbmış. Qara Hümbət oğlu yaşadığı bu qısa zaman kəsimində elə işlər görə bildi ki, aradan neçə onilliklər keçsə də bu gün adı minnətdarlıqla xatırlanır, haqqında xoş sözlər söylənilir. Özündən sonra elə ad qoydu ki, bu gün eloğluları, yaxınları bu adla fəxr edir, nəvə-nəticələri Qara Hümbət oğlunun nəsil davamçıları olmağından haqlı qürur duyurlar.

ÖYRƏDƏNİN VƏ ÖYRƏNƏNİN HAQQ SƏSİ

Hər bir fərdin sırf özü-nəməxsus ömür payı var. İnsan həmin ömür yolunu elə keçməlidir ki, baxanlar orada qoyulan izlərin xeyirxahlıq və qüdsiyyət çəkisini görə bilsinlər. Görüb qiymətləndirsinlər. Qiymətləndirib onu gələcək nəsillərə ərməğan versinlər. Bu yazıda elə bir insan haqqında söz açıram ki, özünəməxsus ömür payını təkcə özü üçün yaşamayıb. Həmin şəxs ömür yolunu elə keçib ki, onun izlərinin xeyirxahlıq

çəkisinin ağırlığı heç bir tərəziyə sığan deyildir. Onu qiymətləndirməyə cəhd ediblər və gələcək nəsillərə ərməğan qoyublar. Bu ərməğan “Özü üçün yaşamayan insan” adlı kitabdır. O insanın adı isə **Hüseynqulu Məmməd oğlu Məmmədlidir**.

2008-ci ildə Bakıda “Nurlan” nəşriyyatında nəşr olunan həmin kitab ömrünün yarısından çoxunu Gürcüstan və Azərbaycan respublikalarında xalqın maariflənməsinə, təhsilin inkişafına və keçən əsrin 80-ci illərindən həyatının sonuna kimi Dədə Qorqud boylarının araşdırılmasına həsr etmiş Hüseynqulu Məmmədov haqqında Azərbaycanın görkəmli alimlərinin, iş yoldaşlarının, tələbələrinin və onu yaxından tanıyan insanların xatirələrindən ibarətdir. Kitaba həm də H.Məmmədlinin yaradıcılığından nümunələr və onun kitabları

haqqında mətbuatda dərc olunmuş məqalələr və s. daxil edilmişdir.

Fəxr edirəm ki, bu kitabda mənim də “El adamı” sərlövhəli xatirə məqaləm yer almışdır. Sevinirəm ki, onun haqqında söz demiş müqtədir ziyalıların arasında mənim də adım vardır. Qürur duyuram ki, Hüseynqulu müəllim müəllifi olduğum “Fəxraltək ağır elim var mənim” adlı kitabıma yazılmış ön sözün müəllifidir.

Hüseynqulu Məmmədli 1919-cu ilin bahar bayramında Gürcüstanın Borçalı mahalının Fəxrəli kəndində anadan olub. 1941-1962-ci illərdə Gürcüstanın təlim Azərbaycan dilində olan orta məktəblərində direktor müavini, direktor vəzifələrində çalışıb. 1962-ci ildə Bakıya köçüb. 1963-1980-ci illərdə Azərbaycan SSR Maarif Nazirliyində məktəb inspektoru vəzifəsində çalışıb. Qalan ömrünü Dədə Qorqud boylarının tədqiqinə həsr edib. Fəxrəli orta məktəbinin məzunları arasından çıxmış yüzdən çox alimin yetişməsində onun müstəsna xidmətləri olmuşdur. Professor, Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin birinci və ikinci çağırış deputatı seçilmiş Şamil Qurbanov, ipəkçilik üzrə respublikada ilk elmlər doktoru olmuş Namaz Bədəlov, fizika-riyaziyyat elmləri doktoru Tahir Pənahov, şair Abbas Abdulla və başqaları məhz Hüseynqulu Məmmədlinin yetirmələridir.

Zəmanəmizin Dədə Qorqudu

Fransız bəstəkarı və dirijoru Şarl Quno (1818-1893) yazıb: “Bizi özümüzdə saxladığımızdan daha çox başqasına verdiyimiz zənginləşdirir”. Hüseynqulu müəllimin xarakterinin bütövlüyünü və zənginliyini ümumiləşdirmək üçün onun gördüyü əzəmətli işlər sırasından yalnız Qorqudşünaslığa verdiyi töhfələri sadalamaq yetər: “Kitabi-Dədə Qorqud” eposunun 1300 illik yubileyi ərəfəsində işıq üzü görmüş “Dədə Qorqud” ensik-

lopediyasının ərsəyə gəlməsində Hüseynqulu müəllimin məsul katib kimi böyük zəhməti olmuşdur. H.Məmmədli müxtəlif vaxtlarda eposla bağlı nəşr etdirdiyi məqalələri bir yere toplayaraq “Dədəm Qorqud gəzən yerdə bu yerlər...” kitabını araya gətirmişdir. O, “Dünyanı düşündürən Dədə Qorqud” adlı tədqiqat əsərini çapa hazırlamışdı. “Kitabi-Dədə Qorqud”un tədqiq tarixi, coğrafiyası, “Kitabi-Dədə Qorqud”un qədim yunan mifologiyası ilə, həmçinin türk xalqlarının digər eposları ilə süjet bağlılığı və digər problemlər onun əsas tədqiqat mövzuları olmuşdur.

Akademik Bəkir Nəbiyev Hüseynqulu müəllimin “Dədəm Qorqud gəzən yerdə bu yerlər” monoqrafiyasına münasibət bildirərkən bu əsərə bütövlükdə müəllifin verdiyi ad üstündə dayanmışdır: “Dədəm Qorqud gəzən yerdə bu yerlər”. Bunun özü elə əslində çox gözəl bir estetik folklor nümunəsidir. Mən inanıram ki, bu məqalənin başlığından götürülüb dönə-dönə şəirlər yazılacaq, mətləblər izhar olunacaq, aşkar ediləcək. Onda hamı Hüseynqulu müəllimi məmnun-məmnun xatırlayacaqdır”.

Gürcüstan Respublikasının Əməkdar jurnalisti, Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin üzvü Dünəməli Kərəm (Əliyev) isə Hüseynqulu Məmmədliyə “Zəmanəmizin Dədə Qorqudu” adlandırır.

Dövrünü 50 il qabaqlayan müəllim

Biologiya elmləri namizədi Nadir Qurbanov Hüseynqulu müəllim haqqında xatirə məqaləsində yazır: “Yadımdadır, o, bizə dərs deyəndə mövzuya aid suallar verilərdi və hər bir şagird ona paylanmış vərəqdə başa düşdüyü kimi sualı cavablandırardı. Sonra şagirdlərin düşünmə qabiliyyətini yoxlamaq məqsədilə, fikirləşmə sərbəstliyini müəyyən etmək üçün şifahi suallar verilərdi. Hal-hazırda bu metod “interaktiv metod - beyin həmləsi” adlanır. Hüseynqulu müəllim belə dərs metodundan hələ 50-60 il bundan əvvəl istifadə etmişdir və müəll-

limlərdən də bunu tələb etmişdir. Odur ki, Faxralı orta məktəbinin müəllimləri öz məzunları ilə fəxr edirlər”.

Mərhum filologiya elmləri doktoru, professor Şamil Qurbanov “Mənim ilk ədəbiyyat müəllimim” xatirə məqaləsində yazır: “...Şahbuzlu ibtidai məktəbində oxuyurdum. Həmin məktəbi bitirib orta məktəbə keçəndə Hüseynqulu müəllim yuxarı siniflərdə dərs deməyə başladı. Cox aydın və sirin diksiyası vardı, ədəbiyyatı da çox gözəl bilirdi. Konkret əsərlərin təhlili gələndə hər şeyi unuduruq, bütün fikrimiz-zikrimiz obrazlarda olurdu. Mən onda Hüseynqulu müəllimə və onun dərslərinə vuruldum”.

Stereotiplərə qarşı çıxan ziyalı

“Mənəviyyətin əsası ləyaqətlə düşünməkdir”. Bu fəlsəfi qənaət fransız riyaziyyatçısı və filosofu Blez Paskalın (1623-1662) müdrik fikirlərindən biridir. Hüseynqulu müəllim millətin işıqlı sabahı naminə ləyaqətlə düşünməyi bacarırdı. Bacardığını inam və qətiyyətlə reallaşdırırdı. O hətta milli mentalitetimizdəki köhnə stereotiplərə də cəsarətlə qarşı çıxırdı. H.Məmmədlinin cəsurluğu təfəkkür dərinliyinə, cəsarəti hünərvər zirəkliyə söykənir. Bu hünərvərliyə misal olaraq, Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin iqtisadi qanunvericilik şöbəsinin baş məsləhətçisi, dövlət qulluğunun baş müşaviri, iqtisad elmləri namizədi, baş elmi işçi Əmirxan Babaşovun xatirə yazısından bəzi sətirələrin altını cizmaq istəyirəm: “XX əsrin əvvəllərində azərbaycanlı qızların tez nişanlanıb ərə getməsi bir ənənə halını almışdı. Bu, bizim Faxralı kəndində də özünü göstərirdi. Məktəbli qızlar məktəbdən yayınırdılar. Hüseynqulu müəllim məktəb direktoru işlədiyi vaxtlar bu meylə son qoyuldu. O illərdə bir nəfər də olsa məktəb yaşlı qız məktəbdən yayınmırdı. Elə bu səbəbdən də orta məktəbi qurtaran qızlar ali

təhsil almaq üçün Bakıya və digər şəhərlərə oxumağa gedib, ali məktəblərə daxil olurdular.

Bu gün Faxralı orta məktəbini bitirən qızlar arasında onlarca elmlər namizədi və müxtəlif sahələr üzrə yetərinəcə kadrlar vardır”. Hüseynqulu müəllim hətta bu stereotipi tənqid edən “Kitabxanaçı qız” məqaləsini də yazıb Bolnisi rayonunun “Al bayraq” qəzetinin 1961-ci il mart buraxılışında dərc etdirmişdi.

Yurdunun dəyərini birə-beş artıran insan

Hüseynqulu Məmmədli haqqında xatirələr toplusunun adı orada yer alan məqalələrdən birinin adına uyğundur: “Təkcə özü üçün yaşamayan insan”. Həmin məqalənin müəllifi görkəmli pedaqoq, şair Əli Səngərlidir. Ə.Səngərli məqalədə əsas vurğunu Hüseynqulu Məmmədlinin müəllifi olduğu “Görüm Faxralının biri olsun beş...” adlı kitabının üstünə salır. “Kitabın adı bir kəndə aid olsa da, bəhrəsi bir millət üçün faydalıdır”. Qeyd edir ki, H.Məmmədli həmin kitabda Faxralı kəndindən, orda olan tayfalardan, xalqının məişətindən, o cümlədən də dağlı, aralı, binəli keçmiş həyat tərzindən və onun maraqlı məqamlarından söhbət açır. Cahil və savadsız komsomolçuların və firqəçilərin, kolxoz quruculuğunun ilk illərində yol verdikləri zorakılığı, özbaşınalığı, xalqın başına gətirilən müsibətləri xatırlayır, 1937-ci il repressiyalarının günahsız qurbanlarını yada salır. “Görüm Faxralının biri olsun beş...” kitabında həmçinin XX əsrin sonunda keçmiş SSRİ ərazisində yaşayan türk soylu xalqlara qarşı millətçilik ruhunu qızışdıran xoşagəlməz hallar da qeyd olunmuşdur. Kitabın məzmunu təkcə Faxralını deyil, butövlikdə Borçalı mahalını, Tiflis şəhərinin Saburtala məhəlləsindən başlamış Sarvan, Bolnis, Başkeçid rayonundan tutmuş Ermənistan ərazisinə daxil olan Amasiyaya qədər böyük bir coğrafi ərazini əhatə edir.

Keçən əsrin əvvəllərində bu yerlərdə baş verən qanlı-qadalı hadisələr kitabda öz əksini tapmışdır. Kamil tarixçi zəhmətinin məhsulu olan bu kitab barədə kitabın sərlövhəsinə çıxarılmış sözlər də Aşıq Şenliyin Faxralıya həsr etdiyi məşhur şeirindəndir. “Görüm Faxralının biri olsun beş...” kitabı Hüseynqulu Məmmədlinin el-oba qarşısında mənəvi borcunu yerinə yetirməsinin tarixi təsdiqidir. Görün, akademik Bəkir Nəbiyev Hüseynqulu Məmmədlinin “Görüm Faxralının biri olsun beş...” kitabı haqda nə yazır: “Bu (kitabın adı nəzərdə tutulur), türkiyəli aşiq Şenliyin bir misrasıdır. Belə misralar Borçalıda da, Azərbaycanın bütün folklorunda da minlərlədir. Amma Hüseynqulu müəllimin həm birinci, həm də bu kitabında misranı monoqrafiya, fundamental kitabın başlığına çıxarması ona əbədiyyət verdi”.

Əbədiyyəti qazanmış Hüseynqulu Məmmədlinin əsərləri haqqında mətbuatda çoxsaylı məqalələr dərc olunmuşdur. Həmin məqalələrin, rəylərin səhih ünvanı “Özü üçün yaşama-yan insan” xatirələr kitabında göstərilmişdir. Həmin kitaba ön sözü filologiya elmləri namizədi Şərəf Cəlilli yazmışdır. Ön söz müəllifi Hüseynqulu müəllimin məmur kimi təmənnasızlığının, heç zaman şöhrət dalınca qaçmamasının altını cızır: “Maarif Nazirliyində tutduğu vəzifənin adı mufəttiş olsa da, elə Müəllim olaraq qaldı! Öyrədənin, öyrənənin haqq səsinə döndü. Qubadan ağ almanı, Göyçaydan narı, Gəncədən xurmanı, Lənkərandan limonu, Salyandan, Ağdaşdan heyvanı, Şuşadan xarıbülbulü, Gədəbəydən tər bənövşəni onun eşqinə dərib xonça tutdular. Ayağının altında qoç kəsdilər. Çırağa çıraq kimi baxdılar. Səbəb bir idi: Bu mufəttiş o birilərdən deyildi. Elin-dilin, öyrədənin və öyrənənin Adamı idi! Haqqın tərəzisində pərsəng vurmazdı. Düzü əyri, əyrini düz yazmazdı...”

Vətəndən nigaran gedən dahi

Ş.Cəlilli yazır ki, bütün dahilər, istedadlı insanlar kimi Hüseynqulu müəllim də Vətəndən, Qarabağdan nigaran getdi: “Təbrizi, Dərbəndi, Borçalını, İrəvanı, Göyçəni, Zəngəzuru, Dərələyəzi, Dərəçiçəyi gavur qabağında qolubağlı görmək onun onsuz da yuxa könlündən qəmli bayatılar cücərtirdi...”

Ancaq onu da qeyd etmək yerinə düşər ki, Hüseynqulu Məmmədliyə adi bir insan kimi həyatdan nigaran köçdü demək olmaz. Yenə də Ş.Cəlillinin təbirincə desək, bütün olmuşlara, olanlara baxmayaraq Tanrı ona hər şey nəsib etmişdi. Oğul-qız, nəvə-nəticə payı vermişdi. Oğlu evli, qızı göylü olmuşdu. Elçi gedib gəlin gətirmişdi. Qız köçürüb “taxtını mən verdim, baxtını Tanrı versin” söyləmişdi. Xalq şairi **Zəlimxan Yaqub** yazır ki, Hüseynqulu müəllimin yaşı 80-i keçib, 90-nı haqlasa da, həmişə sərrast qalmışdır: “Adətən həmişə görmüşük ki, insan yaşlandıqca danışığını itirir, Hüseynqulu müəllimdə isə Allahın vergisi ilə bir yerdə o məktəbdən, müəllimdən gələn nizam-intizam, səliqə-sahman var di...”

El ağsaqqalı

Zəlimxan Yaqub Hüseynqulu Məmmədlinin bir ağsaqqal kimi örnək olduğunu vurğulayır: “Bizim anlamımızda, mən Zəlimxan Yaqubun şəxsində, Borçalıda yetişən ziyalıların anlamında ağsaqqal sözünün çəkisi çox böyükdü, çox şərəflidi. Elə bu gün bizi bu mərtəbələrə gətirib çatdıran, bəlkə də ağılkəsməz mərtəbələrə gətirib çatdıran bax həmin o ağsaqqallara ehtiramımız idi ki, biz onlardan öyrənə-öyrənə özümüz cavan yaşında ağsaqqal olduq. Yəni Hüseynqulu müəllimin bir xidməti də ondan ibarətdir ki, özünün rəftarı ilə, ünsiyyət mədəniyyəti ilə, insani dəyərləri ilə, əxlaqi keyfiyyətləri ilə bir ağsaqqal kimi bizə örnək oldu. Və biz həmişə fikirləşirdik ki, bax, ağsaqqal

belə olar, alim belə olar, ziyalı belə olar. Adam öz elini-obasını belə sevər, müəllimini belə sevər, tələbəsi ilə belə fəxr eləyər. Bax bu mənada biz şadiq, xoşbəxtik ki, Hüseynqulu müəllimin şəxsində Borçalı mahalının Azərbaycana, türk dünyasına bəxş etdiyi böyük şəxsiyyətlər, böyük ziyalılar var və onlar tükənmir, davam eləyir, getdikcə də davam eləyəcək. Mən çox böyük ehtiram hissi ilə hörmətli ağsaqqalımızın bizim üçün adı da, yaradıcılığı da, övladları da, yetirmələri də, torpağı da, kəndi də həmişə əziz olan, unudulmaz olan Hüseynqulu müəllimin ruhu qarşısında bir şair olaraq baş əyirəm və fəxr edirəm ki, bizim torpağın belə ağsaqqalı olub”.

Qayğıkeş ata

Hüseynqulu müəllim böyük və gözəl bir ailəyə başçılıq edib. Üç qızı və üç oğlu var. Övladlarının hamısı ali təhsil alıb. Böyük oğlu tanınmış folklorşünas alim Elxan Məmmədli Azərbaycan MEA-nın Folklor İnstitutunda şöbə müdiri, Azərbaycan Əməkdar mədəniyyət işçisidir. Eldar iqtisad elmləri namizədir, Əmək və Əhəlinin Sosial Müdafiəsi nazirliyində çalışır. Ramiz “Ozon” zavodunun işçisidir. Ulduz bağçada tərbiyəçi müəllim, Firuzə fransız dili müəlliməsi, Firəngiz isə sənətsünasdır. Həmin ailənin özəllikləri barədə iqtisad elmləri namizədi Hətəm Həsənov 2002-ci ildə belə yazırdı: “Maraqlı faktdır ki, nəvələrinin körpə vaxtı hamısının tərbiyəsi ilə özü və xanımı məşğul olurlar. Odur ki, nəvələrinin əksəriyyəti babalarına oxşamağa çalışırlar. Ailədə hər kəsin öz kitabxanası var. 5 otaqlı mənzilin 3 otağı kitabxanadır. Uşaqlar ailə qurub getdikcə ata payı kimi onlara böyük bir kitabxana bağışlanır. Göz gördüyünü götürər deyiblər. Övladlar atalarını daima oxuyan, yazan görmüşlər. Odur ki, ailə tamamilə ziyalılar ailəsidir”.

İngilislərdə belə bir müdrik deyim var: Bir cavan yaxınlaşıb aqıl qocadan soruşur ki, kamil insan olmaq üçün nə etmək la-

zımdır. Pirani qoca cavab verir ki, üç kollec qurtarmaq lazımdır. Gənc təəccüblənir və sual verir: - Nə üçün məhz üç? Mütəfəkkir gülümsəyib deyir: - Kollecın birini baban, birini atan, birini də sən qurtarmalısan.

Bu nöqteyi-nəzərdən Hüseynqulu müəllimin nəvələri də babalarından, ata-analarından əxz etdikləri ziya işığı ilə kamilliyə yetişiblər. Onlar bu borcun əvəzini qismən də olsa çıxmağa çalışıblar. Belə ki, “Özü üçün yaşamayan insan” kitabı Hüseynqulu müəllimin nəvəsi Toğrul Bayramlının vəsaiti ilə nəşr olunub. Toplayanı və tərtib edəni isə Eldar Hüseynqulu oğludur. Beləliklə, Hüseynqulu müəllimin övladlarının, nəvələrinin kitabxanalarına bir qiymətli kitab da əlavə olunmuşdur.

Əlavə ştrixlər

Hüseynqulu Məmmədlinin şəxsiyyətini səciyyələndirən üstün məziyyətlər barədə söylənilən gözəl fikirlər kitabda yer alan xatirə məqalələrin sərlövhələrində öz əksini tapmışdır. Onların sırasından bəzilərinə bir yerdə göz ataq: “Əməli ilə özünə heykəl qoyan kişi” (B.Nəbiyev), “Cəfakeş, təmənnasız və unudulmaz insan” (H.İsmayılov), “Faxralı elinə ilahi tərəfindən göndərilən insan” (V.İsmayılov), “Dədə Qorqud kimi bir kişi” (K.Əliyev), “Hüseynqulu müəllim həm də həyat müəlimi idi” (G.Yoloğlu), “Abidə insan” (H.Həsənov), “Onu Dədə Qorqud ruhu yaşadırdı” (İ.Kərimov), “Qəmlərə Sarvan” (Ş.Cəlilli), “El üçün yaşayanlar ölməz olur” (G.Əliyeva), “Şagirdlərini doğma balaları kimi sevirdi” (K.Nuriyev), “Qorqudşünaslıq karvanın cəfakeş yolçusu”.

Topluda Hüseynqulu Məmmədliyə bağışlanan kitabların avtoqrafları da yer almışdır. Həmişə avtoqrafların müəllifləri Hüseynqulu Məmmədliyə bəslədikləri dərin hörməti “Əzizim”, “köhnə dostum”, “Hörmətli müəllimim”, “böyük qardaşım”, “Ata əvəzi Hüseynqulu müəllim”, “elimizin, obamızın ağsaq-

qal ziyalı”, “əziz ağsaqqalımız”, “ustadımız” deyərək izhar edirlər. Avtoqraflar arasında orijinallığı ilə seçilənləri də vardır.

Əbədiyyətə qovuşan insan

Bu sətirlərin müəllifi də Hüseynqulu müəllimin yüz illər yaşamasını, yaratmasını istəmişdi. Ancaq Abdulla Bədəlov deməyə, neyləyəsən, çox təəssüflər olsun ki, ömrün yaşanma meydanı məhdud, arzuların at oynatdığı meydan isə hüdudsuzdur. Elmi-tədqiqatlar aparıb onlardan özündən sonra gələnlərin bəhrələnməsi üçün var gücü ilə çalışan Hüseynqulu müəllim ömrünün son gününədək, yəni 2005-ci il sentyabr ayının 21-də həyata əbədi göz yumanadək xoş arzuları yoluna parlaq işıq saçan şamək yanmaqdan nəinki qorxmur, əksinə, tükənməz arzuların gerçəkləşməsi - həyatı ifadəsini tapması naminə Ulu Tanrıdan möhlət diləyirdi.

Hüseynqulu müəllimin oğlu Elxan Məmmədli “Son söz və ya atama sonsuz məhəbbətim” adlı xatirə məqaləsində yazır: “Atamız şərəfli bir ömür yaşadı, mərd yaşadı. Heç vaxt nə əlinin, nə də sözünün arxasını yerə vurdu. Bildiyi işə girişdi. Bilmədiyi işdən yapışmadı. Obyektiv oldu, həmişə haqqın tərəfində durdu. Haqqı qorudu, haqq da onu qorudu”.

Həmin xatirələrdən məlum olur ki, H.Məmmədli həm də çox haqsızlıqlar görmüşdü. Onun Dədə Qorquddakı fəaliyyəti vaxtında layiqincə qiymətləndirilməmişdir.

Ancaq Hüseynqulu müəllimin əsl qiymətini tərbiyə üsulu, danəndəliyi, alicənablığı, qayğıkeşliyi, yüksək mədəniyyəti və savadı ilə nümunə göstərdiyi ardıcılıqları verdilər. Ərsəyə gətirdikləri “Özü üçün yaşamayan insan” kitabı ilə. Bu kitabın ərsəyə gəlməsində zəhməti olan, işıq üzü görməsində xidməti olan hər bir kəsə dərin minnətdarlığımı bildirirəm. Əsl qədirşünaslıq nümunəsi kimi dəyərləndirilməyə layiq olan bu kitab oxuculara həm də Hüseynqulu müəllimin müəllifi olduğu ki-

tabların, elmi və məktəbsüənəslığə aid məqalələrinin, oçerklərinin, xatirələrinin və şeirlərinin də adını və ünvanını göstərəcəkdir. Fikrimcə, “Özü üçün yaşamayan insan” haqqında kitab tək-cə Hüseynqulu Məmmədlinin övladlarından, qohumlarından, dostlarından, ellilərindən, həmkarlarından ibarət dar çərçivədə deyil, bütün Azərbaycan və Türk dünyasında maraqla qarşılanacaqdır.

QÜRUR DUYULASI NƏSLİN ZİYALİ OĞLU

Bu yazımın qəhrəmanı haqqında düşünəndə nədənsə həmişə ilk növbədə onun soyköökünü və bir də “Kəlilə və Dimnə”də oxuduğum bir fikri xatırlayıram: “İstedadlı və bacarıqlı adamın vəzifəsi kiçik, nüfuzu az, düşməni çox olsa da, o, əql və kəlamı sayəsində özünü bürüzə verər, şöhrət tapar. Belə adamlar çıraq kimidirlər, fikir verməmisinizmi ki, çırağı söndürmək istərkən o, yüksəyə qalxmağa meyl göstərir”.

Soyköökünü ona görə xatırlayıram ki, bu nəslin XX əsrin əvvəllərində təkcə Faxralıda yox bütünlükdə Borçalıda maarifin inkişafı yolunda sözün əsl mənasında böyük fədakarlıqlar göstərmiş Mirzə Rza, Mirzə Seyfulla, Mirzə Həbibulla və digərləri kimi tanınmış nümayəndələri olub. Onların hər biri xalqın maariflənməsi yolunda çırağa dönərək bu yolda ömürlərini şam kimi əritmişlər. Nə zamanın amansız sərt küləkləri, nə də o illərin təlatümləri bu çırağı söndürə bilməmiş, əksinə yuxarıdakı sitatda deyildiyi kimi, bu alov daha da şölələnməmişdir. Qori seminariyasının məzunu olan Mirzə Rza Əlizadə hələ ötən əsrin əvvəllərində Zaqafqaziya Seyminin vaxtında Təhsil nazirinin Azərbaycan məktəblərini üzrə müavini olub. O, eyni zamanda vaxtilə Borçalı qəzasının sədri işləyən Ə.Haqverdiyevin də müavini vəzifəsində çalışıb. Sonradan Sovet hakimiyyəti illərində haqsız təqib və təzyiqlərdən yaxa qurtarmaq üçün Türkiyəyə keçib və onun oğlu Hidayət Turan XX əsrin otuzuncu

illərində Türkiyə Cümhuriyyətinin energetika nazitri vəzifəsində çalışıb.

Həbibulla Əlizadə Borçalı qəzasında maarif üzrə inspektor vəzifəsində çalışıb. Seyfulla Əlizadə də xalqın maariflənməsi istiqamətində yorulmaz fəaliyyət göstərüb, Faxralıda və digər kəndlərdə məktəblərin açılmasında böyük xidmətləri olub. Faxralıya həsr etdiyim bir şeirimdə yazmışam:

Mirzə Rzam, Mirzə Həbim, Gül Pərim,
Hümmət, Musa kimi kəsərli ərim,
Telli sazda həm zilimsən, həm bəhim,
Nəbim kimi gövhər-kanım, Faxralı.

Atalar yaxşı deyib ki, ot kökü üstə bitər. Faxralıda Koxalılar kimi tanınan bu nəslin el yolunda həyata keçirdiyi xeyirxah işlər sonralar da davam etdirilib. Faxralıda kolxoz sədri vəzifəsində çalışmış İsrafil Əlizadəni bu gün faxralılar yol salan, körpülər tikdirən bir rəhbər işçi, el yolunda can yandıran eloğlu kimi minnətdarlıqla xatırlayırlar.

Bu nəslin Faxralının və bütövlükdə Borçalının tarixinə öz adlarını əbədi yazmış nümayəndələrinin siyahısını bir qədər də uzatmaq olar. Amma məqsədimiz heç də bütövlükdə bu nəslədən yox (bu, ayrıca, özü də daha geniş bir mövzunun söhbətidir), onun layiqli davamçılarından olmuş Yolçu müəllimdən danışmaqdır.

Yolçu Əhməd oğlu Əlizadə 1922-ci il sentyabrın 2-də Faxralıda dünyaya gəlib. Burada orta təhsilini başa vurduqdan sonra Azərbaycan Dövlət Universitetinə daxil olub. Amma o, hələ tələbə ikən 1941-ci ildə İkinci dünya müharibəsi başladıqından təhsilini yarımçıq qoyaraq cəbhəyə yollanıb. Müharibənin sonunadək cəbhə bölgələrində olan Y.Əlizadə döyüşlərdə göstərdiyi şücaətlərə görə bir sıra orden və medallarla təltif

olunub. 1945-ci ildə müharibə bitdikdən sonra doğma el-obaya qayıdıb və yenidən ali təhsil almaq qərarına gəlib. Bu dəfə Azərbaycan Xalq Təsərrüfatı İnstitutuna daxil olub və oranı 1956-cı ildə bitirib. Doğma Faxralıya ali təhsilli mütəxəssis kimi qayıdaraq kənddəki “Qələbə” kolxozunda baş mühasib kimi fəaliyyətə başlayıb və 1968-ci ilədək bu vəzifədə çalışıb. O zamanlar bu, heç də balaca vəzifə deyildi. Və bəlkə də bir başqası olsaydı belə “yağlı vəzifədə” oturduqdan sonra ancaq dolanışığını, gün-güzəranını düşünərdi. Amma o, həyatın mənasını təkcə var-dövlət toplamaqda, tutduğu vəzifədən yararlanaraq şəxsi ambisiyalarını həyata keçirməkdə görənlərdən deyildi. Hər müşküldən nicat yolunun elmdə olduğunu yaxşı bilirdi. Elə buna görə də kolxozda çalışdığı müddətdə həm də elmi araşdırma ilə məşğul olub. İstehsalatdan ayrılmadan Gürcüstan Kənd Təsərrüfatı İnstitutunun dissertantı kimi elmi iş üzərində çalışıb. Və yuxusuz gecələr, gərgin elmi axtarışlar öz bəhrəsini verib, 1968-ci ildə o, “Mühasibat uçotunda maya dəyərin hesablanması metodu və təkmilləşdirilməsi” mövzusunda namizədlik dissertasiyasını uğurla müdafiə edərək iqtisad elmləri namizədi elmi dərəcəsi alıb. Yeri gəlmişkən qeyd etmək lazımdır ki, Yolçu Əlizadə o vaxtlar SSRİ məkanında kənddə kolxozda baş mühasib işləyə-işləyə elmi tədqiqatla da məşğul olaraq elmlər namizədi alimlik dərəcəsi almış ilk mütəxəssis idi. Mütaliəli və məlumatlı kişi idi Yolçu müəllim. Ə.H.Bəhmənyar uzaqgörənliklə deyirdi: Elə adamlar axtarın ki, onlarla söhbət yaxşı kitaba bərabər olsun, elə kitablar da axtarın ki, mütaliəsi filosoflarla söhbətə dəysin. Yolçu müəllimlə hər söhbət həqiqətən bir kitaba bərabər idi. Özüm bunun dəfələrlə canlı şahidi olmuşam.

Artıq onun üçün daha geniş fəaliyyət meydanı lazım gəlirdi. Kənd yerində yaşamaq onun daha geniş sferada elmi-tədqiqatla məşğul olmaq imkanını məhdudlaşdırırdı. Elmi mühitə daha da yaxın olmaq məqsədi ilə 1968-ci ildə Bakı şəhərinə köçdü və

burada müsabiqə yolu ilə Xalq Təsərrüfatı İnstitutunun (indiki İqtisad Universiteti) “Mühasibat uçotunun təşkili və təhlili” kafedrasında baş müəllim vəzifəsini tutdu. Az sonra həmin kafedranın dosenti seçildi və ömrünün sonunadək burada elmi-pedaqoji fəaliyyətlə məşğul oldu. Eyni zamanda 1972-1983-cü illərdə “mühasibat uçotu və maliyyə-kredit” fakültəsinin dekan müavini və dekanı vəzifələrində də çalışıb.

35 elmi məqalənin və 3 dərs vəsaitinin müəllifi idi Yolçu müəllim.

Qürur duyulası bir keçmişi olan Yolçu müəllim üçün də həyatda ən böyük xoşbəxtlik L.Tolstoy demiş, yaxşılıq eləmək və yaxşılıq eləməkdən duyulan həzz olmuş və övladlarına da bunu təlqin etmişdir. Buna görədir ki, 2001-ci il martın 3-də dünyasını dəyişən Yolçu Əlizadəni təkcə doğmaları və faxralılar yox, borçalılar, dostları, tanışları, həmkarları və dərs dediyi minlərlə yetirməsi hər zaman minnətdarlıqla xatırlayırlar.

ELDƏ BİR, ELLƏ BİR OLMUŞ İNSAN

Hər dəfə yenidən işıq üzünü görmüş kitabı əlimə alanda onu böyük maraqla oxuyuram. Axı, hər bir kitabın böyük və gərgin zəhmət hesabına ərsəyə gəldiyini yaxşı bilirəm. Belə böyük zəhmət və axtarışların nəticəsi kimi ortaya çıxarılan kitabda isə təbii ki, öyrənməli çox şey olur. Bu günlərdə mənə təqdim olunan kitab isə bir oxucu kimi diqqətimi çəkməklə yanaşı, həm də hədsiz sevincimə səbəb oldu. Təkcə

ona görə yox ki, kitabda mənim də yazım çap olunmuşdu və üç ildən artıq idi ki, bu kitabın yolunu gözləyirdik. Həm də ona görə ki, kitab bütün ömrünü xalqına, insanların rifahının yaxşılaşmasına həsr edərək şərəfli ömür yolu keçmiş və elə bu səbəbdən də hələ gənc yaşlarından bir el ağsaqqalı kimi tanınan qeyrətli eloğlum Əli Bayram oğlu Əliyevə həsr olunub. O Əli Bayram oğluna ki, təkcə boya-başa çatdığı Faxralı kəndində deyil, bütövlükdə Borçalıda bir ağsaqqal, bacarıqlı təşkilatçı və rəhbər işçi kimi tanınıb, adı həmişə hörmətlə çəkilib, məclislərdə yeri başda olub. Onu Azərbaycanda da yaxşı tanıyıb, hörmətlə yanaşıblar.

...Tarixin bütün dövrlərində cəmiyyətin əsas ağırlığı ayrı-ayrı şəxsiyyətlərin çiyinə düşmüşdür. Şəxsiyyətlər tarixi yaratdıqları kimi, özləri də tarixin səhifələrində əbədləşmişlər. Amma nədənsə belə görkəmli şəxsiyyətlər müasirəmiz olanda çox zaman onların böyüklüyünün fərqinə varmır, xeyirxah əməllərini görmürük. Yalnız aradan illər keçəndən sonra layiq olduqları qiyməti veririk. Burada şair Cabir Novruzu xatırlama-

maq olmur: “Sağlığında qiymət verin insanlara”. Vətən üçün, el üçün canlarını fəda edənlərin qədrini bilmək, qiymətləndirmək lazımdır. Bununla belə, etiraf etmək lazımdır ki, sağlığında, özü də gənc yaşlarından rəhbər vəzifədə olub ümumxalq məhəbbəti qazanmaq hamıya nəsib olmur. Üstəlik nəzərə alsaq ki, söhbət sovet rejiminin hakim olduğu dövrdən gedir, fikrimiz daha da aydınlaşar. Bu baxımdan Əli Bayram oğlu Əliyevə həsr olunmuş kitab vaxtında atılmış xeyirxah addım, çox da uzaq olmayan tarixi keçmişimizə ayna tutan bir vəsait və sözün əsl mənasında qədirşünaslıq kimi qiymətləndirilməlidir.

1923-cü ildə Borçalının ağır ellərindən olan Faxralı kəndində dünyaya göz açan Əli Bayram oğlu Əliyev 1941-ci ildə doğma kəndində orta məktəbi bitirmiş və 1942-ci ilin yanvarında könüllü olaraq müharibəyə getmiş, burada şərəfli bir döyüş yolu keçmişdir. 1945-ci ildə cəbhədən qayıtdıqdan sonra bir müddət Faxralı kəndindəki kolxozda mühasib köməkçisi və mühasib vəzifələrində çalışıb, Faxralı orta məktəbində rus dili müəllimi kimi fəaliyyət göstərüb. Bacarığını və təşkilatçılıq qabiliyyətini görüb ona daha böyük etimad göstərirlər. Rayonun ən böyük təsərrüfatlarından olan Faxralı kəndindəki “Qələbə” kolxozuna sədr seçilib. 1964-cü ilin dekabrında isə daha yüksək və məsuliyyətli vəzifəyə – Bolnisi rayon İcariyyə Komitəsinin sədri vəzifəsinə irəli çəkilib. 1971-ci ilin iyul ayından ömrünün sonuna – 1973-cü ilin avqust ayına kimi isə əmək fəaliyyətini Bolnisi rayon Su Təsərrüfatı İdarəsinin rəisi kimi davam etdirib. Əlbəttə, ilk baxışda bunlar hər bir kəsin tərcümeyi-halında ola biləcək və heç bir qeyri-adiliyi ilə seçilməyən avtobioqrafik məlumat təsiri bağışlayır. Ancaq Əli Bayram oğlunu yaxından tanıyanlar, onunla təmasda olanlar yaxşı bilirlər ki, o, necə bir böyük ürək sahibi, sözün əsl mənasında xalqının cəfəkeşi idi. Neçə il öncə yazdığım şeirin bir bəndini xatırlamaq istəyirəm:

*Məməşoğlu İsrafilin ər idi,
Əli Bayram oğlu eldə bir idi.
Məhəmmədin ocaq idi, pir idi,
Ləl-naxışlı xanimanım, Faxralı.*

Yaxından tanımayanlar isə bu kitabı oxuyub onun barəsində zəngin məlumat əldə edəcəklər. Məhz bu kitabdan öyrənəcəklər ki, Əli Bayram oğlu hələ o vaxtlar rayonda baş qaldıran milli ayrı-seçkilik siyasətinə dözməyərək qəti etiraz səsinə ucaldıb. Faxralının fəxri, iki çağırış Azərbaycan Milli Məclisinin üzvü olmuş professor, mərhum **Şamil Qurbanov** onun barəsində nəhaq yerə deməmişdi ki, “Allah ona boy, şirin dil, gözəl danışiq qabiliyyəti vermişdi”. Oxucular həmçinin digər görkəmli elm xadimlərinin və müxtəlif peşə sahiblərinin millətinin, vətəninin və doğma el-obasının fədaisi olan bu böyük şəxsiyyət barədə ürək sözləri, onunla bağlı maraqlı və heç zaman unudulmamaqcaq xatirələri ilə tanış ola biləcəklər.

Kitabda ayrı-ayrı şəxslərin imzası ilə verilən yazıların sərlövləsinə nəzər salmaq kifayətdir ki, Əli Bayram oğlunun kimliyi haqqında təsəvvür yaransın: “Elimizin fəxri”, “Alı hamıya nümunə idi”, “Bütün şərəflərə layiq insan”, “Yaddaşlardan silinməyən arkadaşım”, “Əfsanəvi ictimai xadim və alim”, “O, bacarıqlı rəhbər idi”, “Arxasızların arxası”, “O, elin gücünə arxalanırdı”, “Xalq üçün yaşanan ömür”, “Bütün borçalıların dayağı”, “Əli Bayram oğlu cəsarət və mərdlik rəmzi idi”, “O, xalqın polad dayağı idi” və s. Özü də bu sözləri deyən, onu belə yüksək qiymətləndirən təkcə öz soydaşlarımız deyil. Əli Bayram oğlunu tanıyan, onunla işləyən müxtəlif vəzifə sahibləri və yaxud ondan yaxşıliq görən gürcülər və digər millətlərin nümayəndələri də onu eyni məhəbbətlə, eyni səmimiyyətlə xatırlayırlar.

Bu kitabdan oxucular həmçinin ölməz söz ustadlarımız Səməd Vurğunun, Osman Sarıvəllinin və Hüseyn Arifin Faxralıda

olması, Əli Bayram oğlunun onlarla görüşü barədə məlumat əldə edəcək, həmin tarixi görüşü əks etdirən və bəlkə də indiyədək mətbuat səhifələrinə çıxmayan nadir fotosəkillərlə də tanış olacaqlar. Həmçinin onu da öyrənəcəklər ki, bu gün Bolnisi şəhərində, Fəxrəliyə və rayonun digər kəndlərində əhalinin xidmətində olan neçə-neçə ictimai və sosial obyektlər məhz Əli Bayram oğlunun yadigarıdır. Bütün bunlara görə də qədərbilən ellərimiz onu həmişə minnətdarlıq hissləri ilə yad edirlər.

Əli Bayram oğlu haqqında yazılmış xatirələrdə bir məqam diqqəti çəkəcəkdir. Oxucu ayrı-ayrı epizodlarda mənfur ermənilərin necə yaltaq, ikiüzlü, xain, məkrli olduğuna dəlalət edən xatirələrə rast gələcəkdir. Məsələn, biləcəklər ki, Əli Bayram oğlu ona hərbi-tibbi komissiyada xəstəlik kağızı düzəltməyi, rüşvət verməklə hərbi xidmətdən yayınmağı təklif edən Şulaver ermənisini necə əzişdirib. Məlum olacaq ki, Böyük Vətən müharibəsinin qızğın getdiyi dövrdə ermənilər dəlillilik etməklə məşğul imiş. Başqa bir epizoddakı isə Əli Bayram oğlu ilə yaxın dostluq münasibətində olan böyük şair Səməd Vurğunla erməni aktyorlar arasında düşən insidentin tarixçəsi ilə tanış olacaq. “Vaqif” dramını erməni dilində tamaşaya qoyan Şaumyan adına erməni dram teatrının aktyorlarının dəvət etdikləri ziyafətdə iştirakdan imtina edən şair erməni aktyorları arasından Vaqifi oynayanın ampulasına bələd olduğundan ona belə bir irad tutur: “Sən səhnədə özünü lotu, bambılı kimi aparırsan, Vaqif təkcə Qarabağ xanlığının vəziri deyil, o həm də Azərbaycan xalqının beynidir”. Bu iki xatirəni xatırlayan qocaman jurnalist Hacı Qurban oğlu Həsənov “Onlar mənim qəlbimdə qoşa heykəldirlər!” sərlövhli məqaləsində Səməd Vurğunla Əli Əliyevin oxşar cəhətlərini ortaya qoyan misallar çəkir.

Bölgədə kompakt halda yaşayan azərbaycanlıların sosial şəraitinin yaxşılaşdırılması üçün əlindən gələni əsirgəməyən Əli Əliyevin milli vətənpərvərliyi, xalqına bağlılığı ona həm də böyük maneələr yaradır, tez-tez milli şovinizmin təzyiqləri

qarşısında qalırmiş. Milli ruhu, milli əxlaqı və etik keyfiyyətləri ilə, eyni zamanda onu həmkarlarından fərqləndirən təbii rəhbərlik-təşkilatçılıq qabiliyyəti ilə seçilən Əli Əliyevin necə paxıllıq hədəfinə çevrilməsini əks etdirən xatirə yazılar da təsirli fraqmentlərlə zəngindir.

Oxucu təkcə Əli Bayram oğlu haqqında əlisevərlərin xatirələri ilə deyil, bu böyük insanın Vətən uğrunda savaşı və əmək cəbhəsində göstərdiyi fədakarlığı, rəşadəti əks etdirən sənədlərin surətləri, şəxsi arxivindəki diplomlar, fəxri fərmanlar, arayışlar, vəsiqələr, təşəkkürnamə və ünvanına göndərilən minnətdarlıq məktubları ilə də tanış olacaqdır, haqqında yazılmış, öz sağlığında işıq üzü görən məqalələrə göz atmaq imkanı qazanacaqdır.

Tərəqqipərvər, maarifpərvər insan olan Əli Bayram oğlunun müəllimlərə hörmətlə yanaşmasını sübut edən hadisələrdən biri oğlu Bayramın qələmə aldığı xatirələrdə əksini tapıb. Bir oxucu, əlbəttə ki, bir müəllim kimi həmin epizod məni çox təsirləndirdi. Bayram Əli oğlu yazır: “Atam müəllimlərə hörmətlə yanaşar, onların problemlərini həll edərdi. Bir dəfə atam maşınla məktəbə tərəf gedirdi. Mən ondan məni də məktəbə aparmasını xahiş etdim. O, mənə dedi: “Sənin müəllimlərin avtobusla gedərkən sənin dövlət maşınında məktəbə getməyin onlara qarşı hörmətsizlikdir. Sən də hamı kimi avtobusla getsən yaxşı olar”. Əlbəttə, öz övladına müəllimə qarşı bu cür ehtiram hissi aşılaman valideyn sağlığında rəğbətə, haqq dərğahında isə rəhmətə layiqdir. Şəxsən mənim üçün maraqlıydı – görəsən Əli Bayram oğlu haqqında mənim öz müəllimim, şair Məmmədov Əli Səngərli nə yazıb. Zənnimdə yanılmamışdım. Kitabda toplanmış xatirə məqalələrinin bəlkə də ən həcmli, ən zəngini Əli Səngərliyə məxsusdur. Əli Bayram oğlunu Gürcüstan azərbaycanlılarının keçən yüzillikdə yetirdiyi nadir şəxsiyyətlərdən biri kimi təqdim edən Əli Səngərli onu öz şeirlərində tərənnüm

edib. Məqalə elə Əli Bayram oğlununa xitab ifadə olunmuş şeirlə də bitir:

*Çünki yaranışından
Allahsız yol seçmədin,
Ölməzlərə qovuşdun,
Ölüm yolu keçmədin!*

Əli Bayram oğlu Əliyev haqqında xatirə kitabını oxuyan oxucu nəhayətdə bir qənaətə gələcək ki, onu təkcə bir el yox, iki xalq – həm Azərbaycan, həm gürcü xalqı itirmişdir. Təəssüflənəcək ki, bu itki çox erkən baş vermişdir. Amansız ölüm onun arzularını cəmi 50 yaşında yarımçıq qoymuşdur. Əlbəttə, hər bir insanın ölümü faciədir. Əli Bayram oğlu da insan idi. Lakin necə insan?! Doğrudan da hədsiz dərəcədə təəssüflüdür. Axı, Əli Bayram oğlunu həyatda xoşbəxt insan adlandırmaq üçün hər cür imkan var idi. 16 yaşında əlaçı, qabaqcıl şagird, 18 yaşında müharibədə komandır, 23 yaşında nəslinin ağsaqqalı, 35 yaşında kəndinin ağsaqqalı, 40 yaşında isə rayonun rəhbəri və Borçalı elinin hörmətli ağsaqqalı kimi yaşanan ömür nə üçün 50 yaşda sona yetməliydi?

Ölümə xüsusi münasibəti vardı Əli Bayram oğlunun. Bu münasibəti açıqlamaq üçün özünə istinad edək. Xəstə yatağında olarkən Abdulla Məhəmməd oğlu Bədəlovun onu fikirdən ayırmaq üçün verdiyi “Əli lələ, nə fikirləşirsiniz?” sualını belə cavablandırıb: “Dayıoğlu, mən ölümdən qorxmuram, mənim tay-tuşlarım 30 il bundan əvvəl mənim də iştirakçısı olduğum müharibədə, ömürlərinin bahar çağında həlak olublar, taleyin mənə bəxş etdiyi ömürdən istifadə edib çox məqsədlərimi həyata keçirmiş, arzularımın çin olmasına nail olmuşam. Anam həyatla qollarım üstündə vidalaşdı, həmin anlarda o, mənim gözümlə dərinliyinə baxırdı. Bu isə özlüyündə yaxşı, xoş mənə

verən əlamət deyil. Nə qədər nikbin olsam belə, yenə mənə elə gəlir ki, məni arxasınca aparacaq”.

Xatirələr toplusunun ərsəyə gəlməsində böyük əməyi olan, eləcə “Əliyev Əli Bayram oğlu” adlanan kitabın müəllifi Loğman Çıraqovun da zəhməti ölçüyə gəlməzdir. Əlisevərlərdən biri kimi mən bunu dəyərləndirirəm.

Təbii ki, bir qəzet yazısında bu sanballı kitab haqqında əhatəli söhbət açmaq mümkünsüzdür. Kitabın əsl qiymətini hörmətli oxucular verəcəklər. Biz isə elimizin məğrur və polad kimi sınımaz, 50 illik ömründə öz xalqı üçün neçə-neçə ömrə belə sığışmayacaq qədər fədakarlıqlar və xeyirxahlıqlar etmiş bir insanın xatirəsini əbədiləşdirmək, onu gənc nəsllə tanıtmaq kimi nəcib bir işə qol qoymuş insanlara – Loğman müəllimə və bütövlükdə bu kitabın işıq üzü görməsində zəhməti olanların hamısına təşəkkür edirik. Yeri gəlmişkən qeyd etmək istəyirəm ki, bu minnətdarlıqdan ən çox pay düşənlərdən biri də Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin üzvü, “Ulu Körpü” qəzetinin baş redaktoru, borçalışünas eloğlumuz **Musa Nəbioğludur**.

2006

DAĞ VÜQARLI İNSAN

Borçalıda ağır ellərdən biri kimi tanınan Faxralı kəndində bir ağsaqqal yaşayırdı. Zirvələrin başından qar əskik olmadığı kimi, onun saçı ağarmış və ağardıqca bir müqəddəs amal yolunda yanar çırağa dönərək el-obasını işıqlı gələcəyə aparmaq üçün şölə saçmışdı. O, sözün əsl mənasında el adamı, ağsaqqal idi. Faxralıda böyükdən-kiçiyə hamı onun yolunu gözləyər, sözünü eşidər, də-

yərli məsləhətlərindən faydalanardı. Kəndin xeyir-şərində bir ağsaqqal kimi daim başda olardı. Bir sözünü iki etməzdilər. Vaxtilə N.Nərimanov əbəs yerə demirdi ki: “Siz özünüzü bir millətdən hesab edirsinizsə, özünüzün müəyyən bir vətəniniz varsa, həmin millətin, həmin vətənin dərdi-qəmi sizin dərdiniz, qəminizdir və ya bir millət və ya vətən sizi öz üzvlərindən hesab edirsə, sizin dərdiniz, qəminiz millət və vətən üçün ümumi dərd və qəm olmalıdır”. Və yaxud böyük şairimiz M.Müşfiq deyəndə ki:

*Xalq ilə titrəyən, xalq ilə gülən,
Vətənçün yaşayan, vətənçün ölən,
Səmimi bir insan nə bəxtiyardır.*

Həqiqətən Aslan Əliyev elin kədərinnən, sevincinnən yaşayan səmimi bir insan idi. Ocağında əxlaqi dəyərlərimizə söykənən sağlam bir mühit yaratmışdı.

Sinəsi sözlə dolu, özü canlı tarix idi. Üzündəki hər qırış yaşadığı illərin, ömür kitabının səhifələri idi. Adam onun söhbətindən doymaq bilmirdi. Elə ki, söhbətə başladı, bircə an içində xatirələr çözlənir, ötən çağlar kino lenti kimi gözlərin önündə canlanırdı. İstər-istəməz bu müdrik el ağsaqqalının dərin hafizəsinə heyran qalır, ömrünü elinin-obasının yolunda şam kimi əridərək gördüyü işlərə həsəd aparırdın.

Onu başqalarından fərqləndirən, hörmət qazandıran bir də onun böyüklüyündən doğan sadəliyi idi. Özünü böyüklə böyük, kiçiklə kiçik kimi aparırdı. Kimsənin xətrinə dəyməzdi. Sözü ilə əməli bir olan bütöv şəxsiyyət idi. Haqqı nahaqqa qurban verməzdi.

Canında olan torpaq, vətən təəssübkeşliyinin nəticəsidir ki, Faxralının İsrail Məmmədov, Əli Xəlilov, Əli Bayram oğlu, Sədrəddin Namazov, Uğurlu Hüseynov və neçə-neçə digərər kişiləri kimi, o da hələ sağlığında ikən adını bu kəndin tarixinə həkk etmiş, ölməzlik statusu qazanmışdı. Neçə il bundan öncə Faxralıya həsr etdiyim şeirdə yazmışam:

*Məməşoğlu İfrafilin ər idi,
Əli Bayram oğlu eldə bir idi.
Məhəmmədin ocaq idi, pir idi,
Sədrəddinim, həm Aslanım Faxralı.*

...Aslan Alı oğlu Əliyev 1927-ci ildə Borçalının Faxralı kəndində anadan olmuş, ilk təhsilini də burada almışdır. Əmək fəaliyyətinə hələ erkən yaşlarından, 1939-cu ildə kənddə yeni yaradılmış kolxozda başlamışdır. 1948–1951-ci illərdə hərbi xidmətdə olarkən Orta Asiyada baş verən zəlzələnin nəticələrinin aradan qaldırılmasında yaxından iştirak etmişdir. Ordudan tərxis olunduqdan sonra yenidən doğma yurda qayıdaraq kolxoz komsomol təşkilatının katibi, mühasib müavini, xəzinədar vəzifələrində çalışmışdır. O, 1954-cü ildə Kommunist Partiyası sı-

ralarına daxil olmuş, 1970-ci ildə isə Azərbaycan Dövlət Universitetinin xalq təsərrüfatının planlaşdırılması fakültəsini bitirmişdir.

Hansı sahədə çalışmasından asılı olmayaraq işə vicdanlı münasibəti, prinsipiallığı, təşkilatçılıq qabiliyyəti, adamlarla işləmək bacarığı diqqətdən kənarda qalmır, təkcə Faxralıda deyil, rayon ictimaiyyəti arasında onun nüfuzunu, hörmətini artırır.

1973–1979-cu illərdə əvvəlcə kolxozda, sonra isə Gürcüstanda ən böyük təsərrüfatlardan biri olan Faxralı üzümçülük sovxozunda partiya təşkilatının katibi işləyən A.Əliyev artıq yetkin bir rəhbər işçi kimi tanınırdı. Elə bunun nəticəsidir ki, 1979-cu ildə ona daha böyük etimad göstərərək Faxralı kənd sovetinə sədr seçdilər. O, 1982-ci ilədək bu vəzifədə çalışaraq kəndin abadlaşdırılması, əhalinin sosial rifahının yüksəldilməsi üçün əlindən gələni əsirgəmədi. Məhz həmin dövrdə Gürcüstan KP-nın XXVI qurultayına Bolnisi rayonundan nümayəndə seçildi. A.Əliyev 1983-cü ildən 1986-cı ilə kimi sovxozda anbardar, 1986–1987-ci illərdə isə iqtisadçı-mühasib vəzifəsində çalışmışdır.

Həyatını doğma el-obasının abadlaşdırılmasına, əhalinin rifahının yaxşılaşdırılmasına həsr edən Aslan Əliyev təkcə yaşadığı Faxralı kəndində deyil, bütünlüklə Borçalıda tanınan, sayılıb-seçilən, hər bir məclisdə yuxarı başda yer göstərilən, dəyərli məsləhətlərinə, öyüd-nəsihətlərinə ehtiyac duyulan müdrik el ağsaqqalı idi. Qədirbilən faxralılar, yaxından tanıyanlar bu gün də onu böyük minnətdarlıqla xatırlayırlar. 1994-cü ildə dünyasını dəyişən A. Əliyev sözün əsl mənasında el adamı, hər cür hörmətə layiq bir KİŞİ idi.

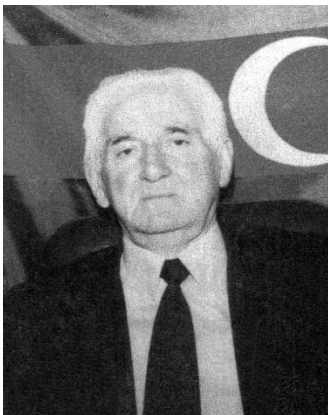
A. Əliyevi yaxından tanıyanlar onu da yaxşı bilirlər ki, o, həm də nümunəvi ailə başçısı idi. Uşaqlarının tərbiyəsinə, təhsilinə böyük diqqət yetirirdi. Elə bunun nəticəsidir ki, onun övladlarının hamısı ali təhsil almışlar. Hamısı da atalarının adını, şərəfini hər yerdə ucaldırlar.

Atalar yaxşı deyib: adam var evdən gedər, adam var eldən. Aslan Əliyevin bu dünyadan köçməsi təkcə onun ailəsinin yox, bütün Faxralının itkisi idi. Ölümündən uzun illər keçməsinə baxmayaraq bu gün də böyük məhəbbət və ehtiramla xatırlanması dediklərimizin sübutudur. Axı, onun qəlbi doğma el-obasına sevgi ilə o qədər dolu idi ki, sözlə ifadə etmək belə çətindir. Elə buradaca bu gün Faxralı orta məktəbində ədəbiyyat müəllimi işləyən Fatma Aslan qızının atasına həsr etdiyi şeirin bir bəndini xatırlamaq yerinə düşər:

*Bir peyğəmbər atam getdi,
Bizi oda atan getdi.
El-obaya məhəbbəti
Ulduzlara çatan getdi.*

Neçə ki, Faxralı, qədərbilən faxralılar və bir də hər yerdə üz ağardan övladları var Aslan kişi də yaşayacaq, hər zaman minnətdarlıqla anılacaqdır. O, bu ümumxalq sevgisinə layiqdir.

NƏCİB TƏBİƏTLİ ALİM

Onun haqqında yazmaq istəsəm də, yaza bilmirdim. Və bu, heç də ondan irəli gəlmirdi ki, mən tənbellik edirdim. Sadəcə olaraq elimin-obamın bu gözəl, “ellər məclisinə bərəkət kimi sifətindən nur yağan” ziyalı və alimi haqqında nəsə yazmağın olduqca məsuliyyətli olduğunu bilirdim. Bilirdim ki, uzun illərdir respublikamızda ədəbiyyatşünas alim, daha doğrusu orta

məktəblərdə ədəbiyyat proqramları və dərsliklərinin müəllifi kimi tanınan bir alim haqqında nəsə yeni bir şey yazmaq elə də asan məsələ deyil. Amma hər müşküldən, çətinlikdən çıxmaq üçün Allah adama bir qapı açdığı kimi, mənə də darda qoymadı. Bu günlərdə şəxsi kitabxanamdakı kitabları gözdən keçirir, rəflərdəki kitabların hər birini oxumuş olsam da, yenə oxumağa nəsə axtarırdım. 1999-cu ildə Bakıda işıq üzü görmüş “Şəmistan Mikayılov – 70” kitabını görəndə isə uzun illər axtardığım bir xəzinəni tapırmış kimi sevindim. Etiraf edirəm ki, həm də təəccübləndim. Necə yəni, “Şəmistan Mikayılov – 70”. Bu hesabla demək artıq onun 80 yaşı tamam olur...

Kitabı yenidən vərəqləməyə başladım. İlahi, bir insan haqqında nə qədər gözəl sözlər demək olarmış. Hamısı da bir-birindən qiymətli, bənzərsiz. Dediklərimin sübutu kimi kitabda yer almış yazılardan bəzilərinin sərlövhəsinə nəzər salmaq kifayətdir: iki çağırış Azərbaycan Milli Məclisinin üzvü olmuş filologiya elmləri doktoru, professor Şamil Qurbanov onu “təhsil fədaisi”, pedaqoji elmlər doktoru, professor Nurəddin Kazı-

mov “elmdə və həyatda tarazlıq nümunəsi”, iki çağırış Azərbaycan Milli Məclisinin üzvü olmuş filologiya elmləri doktoru, professor Zahid Qaralov “Soykökünə, elmi əqidəsinə həmişə sadıq olan alim”, professor Camal Mustafayev “nəcib təbiətli, aydın zəkali”, folklorşünas alim Hüseynqulu Məmmədli “xoş ünsiyyətli, dost qədri bilən insan”, pedaqoji elmlər doktoru, professor Yusif Talıbov “ədəbiyyat metodikamızın mahir tədqiqatçısı”, ”Əməkdar müəllim Sədi Pənahov “mərifət əhli”, pedaqoji elmlər doktoru, professor Sabir Quliyev “poetik təbiətli görkəmli alim” deyə xarakterizə edir, fizika-riyaziyyat elmləri doktoru, professor Tahir Pənahov “əziz müəllimim, alicənab insan”, pedaqoji elmlər doktoru, professor Əjdər Ağayev isə “hara getsən Şəmistanı yada sal”, – deyir. Qızıldan qiymətli olan bu kəlmələrin hər biri ona çox yaraşır.

“Soykökünə, elmi əqidəsinə həmişə sadıq olan alim”. Ömrünü elmin yollarında gilə-gilə əridən bir alim, elinə-obasına bağlı olan bir insan üçün bundan böyük qiymət, bundan gözəl keyfiyyət ola bilməz. Bu iki keyfiyyətdən birinə malik olmayan alim dünyanın ən böyük kəşflərinin müəllifi olsa belə bir şəxsiyyət kimi ucala bilməz. Həyatdakı mövqeyindən, tutduğu vəzifəsindən asılı olmayaraq soykökünə bağlılıq hər kəs üçün birinci dərəcəli şərtidir. Soyuna bələd və bağlı olmayan adamda vətən sevgisi də olmaz. Elmi əqidəsinə sadıq olmayanın isə uğur qazanacağı absurddur.

Bayaqdan bəri haqqında ayrı-ayrı müəlliflərdən sitat gətirərək söhbət açdığım Şəmistan Abdu oğlu Mikayılov 1929-cu ilin oktyabr ayında Borçalının ağır ellərindən olan Faxralı kəndində anadan olub. İlk təhsilini də burada alıb. Sonra o vaxtlar fəaliyyət göstərən Borçalı Türk Pedaqoji Texnikumunda oxuyub. 1947-ci ildə texnikumu bitirdikdən sonra Faxralıda müəllim kimi əmək fəaliyyətinə başlayıb. 1948-ci ildə isə Azərbaycan Dövlət Universitetinin (indiki BDU) filologiya fakültəsinin məntiq-psixologiya şöbəsinə daxil olub. Universi-

tətdə təhsilini başa vurduqdan sonra yenidən doğma Faxralıya qayıdan Şəmistan müəllim kənddəki orta məktəbdə məntiq-psixologiya və ədəbiyyat müəllimi kimi pedaqoji fəaliyyətlə məşğul olub. 1958-ci ilin payızında isə Bakıya gələrək Azərbaycan Elmi-Tədqiqat Pedaqoji Elmlər İnstitutunun aspiranturasına daxil olub. Professor Əliyar Qarabağlının elmi rəhbərliyi altında apardığı “V-VIII siniflərdə ədəbiyyat nəzəriyyəsi anlayışlarının öyrədilməsi” mövzusunda tədqiqat işinin nəticəsi kimi namizədlik dissertasiyasını 1963-cü ildə müdafiə edib. 1974-cü ildə doktorluq dissertasiyası müdafiə edib, çalışdığı institutda ədəbiyyatın tədrisi metodikası şöbəsinin müdiri vəzifəsinə irəli çəkilib. 1996-cı ildə Təhsil Problemləri İnstitutunun direktoru vəzifəsinə irəli çəkilən Şəmistan Mikayılovun fəaliyyət dairəsi daha da genişləndiyi kimi, daşdığı məsuliyyət də artıb. Bu, o dövr idi ki, ölkə keçid dövrünü yaşayırdı və həyatımızın bütün sahələrində olduğu kimi, təhsildə də yeniləşməyə ciddi ehtiyac vardı. Xüsusilə də humanitar fənlər üzrə dövrün tələblərinə cavab verən, milli ideologiyaya söykənən, dünya təhsil sisteminin tələb etdiyi standartlara uyğun dərslik və dərs vəsaitləri nəşr olunmalı, test sistemi üzrə tələbə qəbulu sahəsində proqramlar təkmilləşdirilməli idi. Bəlkə də bu gün çoxlarına bu işlər adi görünə bilər və düşünərlər ki, bu işləri görmək təhsillə bağlı bir institutun birbaşa vəzifəsidir. Burası belədir, amma gəlin razılaşaq ki, həmin dövrdə – yəni cəmiyyətin bir sistemdən başqa sistemə keçdiyi bir vaxtda bu işləri həyata keçirmək yüksək elmi potensialla, zəngin təcrübə ilə yanaşı həm də vətəndaş yanğısı, milli-mənəvi dəyərlərə dərinlikdən bağlılıq, peşəkarlıq və təşkilatçılıq qabiliyyəti tələb edirdi. Şəmistan müəllimin rəhbərliyi və şəxsən onun özünün gərgin zəhməti hesabına o illərdə təhsilimizin yeni dövrün tələblərinə uyğun inkişafı sahəsində olduqca faydalı işlər həyata keçirildi. Hal-hazırda həmin institutda şöbə müdiri vəzifəsində çalışan

Ş.Mikayılov bu istiqamətdə fəaliyyətini yorulmadan davam etdirməkdədir.

Şəmistan Mikayılovu mənə doğmalaşdıran, sevdirən təkcə həmyerlim olması deyil. Mən onu həm də bir alim kimi həmişə yüksək qiymətləndirmiş, elmi tövsiyyələrindən, kitablarından bəhrələnmişəm. Özüm də ədəbiyyat müəllimi olduğumdan yaxşı bilirəm ki, o, bir alim kimi orta məktəblərdə ədəbiyyat fənninin tədrisinin bütün problemləri ilə maraqlansa da, tədqiqatının ana xəttini ədəbiyyat nəzəriyyəsi tədrisinin nəzəri-metodik problemlərinin öyrənilməsi təşkil edir. Bu baxımdan onun hələ 1981-ci ildə nəşr olunmuş “Ədəbiyyat nəzəriyyəsi” kitabı xüsusilə qeyd olunmalıdır. Pedaqoji ictimaiyyət tərəfindən böyük maraqla qarşılanan bu kitab sonralar bir neçə dəfə təkrar nəşr olunub. Professor Ş.Mikayılov ayrı-ayrı illərdə orta məktəblər üçün dərsliklər və dərs vəsaitlərinin də müəllifi olub. Bir sıra elmi şuraların üzvü seçilib. Uzun illər “Azərbaycan məktəbi” jurnalının və “Azərbaycan dili və ədəbiyyat tədrisi” məcmuəsinin redaksiya heyətinin üzvü kimi də fəaliyyət göstərüb, ölkənin aparıcı universitetlərində mühazirələr oxuyub. Respublikamızda elmi kadrların hazırlanmasında da Şəmistan müəllimin müstəsna xidmətləri vardır. Onun elmi rəhbərliyi altında iyirmidən çox gənc alim namizədlik dissertasiyasını uğurla müdafiə etmişdir. Bu gün qürurla demək olar ki, respublikamızda ədəbiyyatın tədrisi ilə məşğul olan gənc alimlərin əksəriyyəti məhz onun yetirməsidir. O, həmçinin onlarla namizədlik və doktorluq dissertasiyasının müdafisində rəsmi opponent kimi öz dəyərli elmi tövsiyələrini vermişdir. Elmi kadrların hazırlanması sahəsində fəaliyyətinin dairəsi təkcə Azərbaycanın coğrafi həddləri ilə məhdudlaşmır. Bu gün onu Özbəkistan, Qazaxıstan, Qırğızıstan, Gürcüstan və digər ölkələrdə də yaxşı tanıyırlar. Müxtəlif vaxtlarda Daşkənddə, Tbilisidə, Bişkekdə namizədlik və doktorluq dissertasiyalarına opponentlik edib. Almatıda və Bişkekdə təşkil olunmuş birdəfəlik

müdafiə şuralarının üzvü seçilib. Türkiyə mətbuatında haqqında dəfələrlə maraqlı məqalələr dərc olunması isə onun bu ölkədə də böyük nüfuz qazanmasından xəbər verir.

Şəmistan müəllim vaxtilə Aşıq Şenliyin “görüm Faxralının biri olsun beş” deyə tərif etdiyi ağır elli Faxralı kəndində anadan olub. O Faxralıda ki, təxminən 40 il bundan əvvəl elə Şəmistan müəllimlə bu kəndə qonaq gəlmiş pedaqoji elmlər doktoru, professor Əjdər Ağayev bu elin qonaqpərvər insanlarından, gözəlliyi göz oxşayan təbiətindən vəcdə gələrək deyirdi: “Faxralıya qonaq gəlib qalmasan qohum-qonşu haray salar, el qınar”. Və bir də deyirdi ki:

*Təhməz bulaq donur dildə-dodaqda,
Bülbüldümü, cəh-cəh vurur budaqda.
Laləyə bax, nərgizə bax bu dağda,
Toplamasan göz yorular, əl qınar.*

Aşıqların sazında, şairlərin sözündə öz vəsfini tapan Faxralıda dünyaya gəlib Azərbaycandan bütün dünyaya boylan professor, Prezident təqaüdcüsü Şəmistan Mikayılov bu gün ömrünün ən mənalı çağlarını yaşayır. Bu günlərdə 80 yaşı tamam olan bir alim haqqında mən də nəşə demək istədim. O alim haqqında ki, cəmiyyətdə, elmi-pedaqoji ictimaiyyət arasında elm fədaisi kimi ad qazanıb, nəcib təbiəti, aydın zəkası ilə könüllər oxşayıb, hər sahədə tarazlıq nümunəsi kimi tanınıb, sağlam əqidəsi, dost qədri bilməsi ilə çoxlarına nümunə olub, şairənə təbiəti ilə seçilib, barəsində söz düşəndə mərifət əhli-dir, – deyiblər. O alim ki, professor Əjdər Ağayev böyük məhəbbətlə hər kəsə məsləhət görür ki: “Hara getsən Şəmistanı yada sal!” Əslində Şəmistan müəllimi kiminsə yadına salmağa ehtiyac yoxdur. Çünki o, heç vaxt yaddan çıxmır. Yazdığı onlarla kitabı ilə hər evə ayaq açan, neçə-neçə alimin yetişməsində zəhməti olan bir insan yaddan çıxarmı? Elini-obasını heç

zaman unutmayan, elin xeyir-şərində tapılan, dəyərli məsləhətləri, xeyirxah əməlləri ilə hər gün yanımızda olan əsl el adamını unutmaq mı olar.

Bəli, onun haqqında mən də nəsə demək istədim. Ancaq qeyd etdiyim kimi, gördüm ki, bu, mən düşündüyüm qədər də asan iş deyildir. Yuxarıda adını qeyd etdiyim kitab onu mənə sanki yenidən tanıtdı. Gözlərimdə bir az da böyüdü. Qəlbim fərəhdən dağa döndü. Qürur hissi duyduğum ki, mən də məhz Şəmistan Mikayılov kimi alimlər yetişdirən Faxralı kəndində dünyaya gəlmişəm. Bu məqamda vaxtilə doğma Faxralıya həsr etdiyim şeirdən bir bəndi xatırladım:

*Hümbət oğlu Qara idi ziyalı,
Belə oğlu unudarmı Borçalı.
Canpoladın tökməbədən, arxalı,
Hüseynqulum, Şəmistanım, Faxralı.*

Barəsində yazıya gəlincə isə üzümü hörmətli Şəmistan müəllimə tutub unudulmaz şairimiz Hüseyn Arifin sözləri ilə deyirəm:

*“Bəzən əlli də yorur insanı,
Bəzən bilinmir yüz bu dünyada”.*

Yüz yaşayın, Şəmistan müəllim! Atalar demiş, borclu borclunun sağlığını istər. Bu dəfə mən sizə borclu. Allah sizə sağlam və uzun ömr bəxş etsin, inşallah yüzünüzdə görüşək. Və sizin adınıza daha çox yaraşan yazını da mən elə onda yazacam!

SADİQ ƏQİDƏLİ MÜƏLLİM

Yaranışdan kişilikdən payı olan Faxralının yurda şərəf olan oğulları bir deyil, beş deyil. Hər əsrin, hər dövrün öz qəhrəmanı olub bu kənddə. Hələ keçən əsrlərdən kimi sazı-sözü, kimi qocaqlığı, cəsurluğu, kimi də müdrikliyi, küsülülər barışdırən bircə kəlməsi ilə adsan qazanıb. Təkcə Faxralıda yox, bütövlükdə Borçalıda tanınıb, hər yerdə hörmət-izlətlə qarşılanıb bu elin igidləri, ağsaqqalları.

XX əsrdə isə Faxralı ziyalıları, Faxralı orta məktəbinin yetirmələri olan alimlər bu ağır-batman elin şöhrətini daha da artırıblar. Bu gün onların sorağı Borçalının, Azərbaycanın hüduqlarından çox-çox uzaqlardan gəlir. Və qürur duyulası haldır ki, ixtisasından, tutudğu vəzifədən asılı olmayaraq onları bir şey birləşdirir: - tarixən faxralılara xas olan kişilik, mərdənəlik, qeyrət və qətiyyət, səxavət və sədaqət kimi insani keyfiyyətlər bu gün də hər bir Faxralı balasının qanında, canındadır və dünyanın harasında olmasından asılı olmayaraq onların hər biri içində bir Faxralı gəzdirir.

Bu gün Azərbaycan elminin elə bir sahəsini tapmaq çətindir ki, o sahədə Faxralıda doğulub boya-başa çatmış, orta təhsilini bu kənddə almış ən azı bir alim fundamental elmi-tədqiqatla məşğul olmasın. Azərbaycan elminə, təhsilinə böyük töhfələr vermiş onlarla alimin adını çəkmək olar. Onlardan biri də hə-

mişə böyük hörmət və rəğbətlə, minnətdarlıq hissi ilə xatırladığım Şamil Orucovdur. Və onu bu cür xatırlayan təkə mən deyiləm. Qədirbilən faxralılar, borçalılar, bütövlükdə dostları, tanışları, yaxınları, alim həmkarları və bir də minlərlə yetirməsi onun haqqında sözün əsl mənasında ürəkdən gələn səmimi sözlər söyləyirlər. Çünki bunu sağlığında özü qazanmışdı. Şamil müəllimin, sağlığında hər yerdə böyük sayğıyla qarşılanması, bu gün isə minnətdarlıq və qədirşünalıqla yad edilməsinə səbəb dərin erudisiyalı, məhsuldar fəaliyyət göstərən alim olamsından da çox onun sadəliyi, səmimiliyi, halallığı və daim haqq-ədalət tərəfdarı olması idi. Heç kəsə sirr deyil ki, heç də uzaq olmayan keçmişdə - sovet dönməsində, lap elə indinin özündə də ali məktəblərdə çalışan alim-müəllimlərə qarşı cəmiyyətdə münasibət birmənalı olmayıb. Bəzilərinin cəmiyyətin rüşvət və s. kimi çirkəblərindən özünü qoruya bilməyərək ictimaiyyətin haqlı qınağına tuş gəldiyi vaxtda Şamil Orucov əqidəsinə sadıq qalıb öz təmizliyini, saflığını qoruya bilmişdi. Seyx Sədi Şirazinin yazdığı kimi:

*Düzlüyü çox sevir taleyi yazan,
Görmədim düz yolda yolunu azan.
Həqiqət yolundan dönməsə hər kəs,
Çatar arzusuna, diləyi sönməz.*

Şamil Orucov heç vaxt həqiqət yolundan dönmədi, çünki yolunu düz getdi. Və çox arzularına da beləcə çatdı.

...Şamil Oruc oğlu Orucov 1929-cu ildə Faxralı kəndində anadan olub. 1937-ci ildə Faxralı kənd orta məktəbinə daxil olub, 1948-ci ildə həmin məktəbi bitiribdir. 1950-1953-cü illərdə keçmiş SSRİ Silahlı Qüvvələrində xidmət edib. Ordu-dan tərxis olunduqdan sonra doğma yurda qayıdıb və bir müddət Faxralı kəndindəki kitabxananın müdiri vəzifəsində çalışıb. 1954-cü ildə Azərbaycan Politexnik İnstitutunun

(indiki Texniki Universitet) “Avtomobil nəqliyyatı” fakültəsinə daxil olub, 1959-cu ildə həmin fakültədə təhsilini başa vurub. Ailə vəziyyətilə əlaqədar olaraq Şamil Orucov institutda oxuduğu müddətdə eyni zamanda Azərbaycan Dəmiryol İdarəsinin anbarında təchizatçı işləyib. 1959-cu ildə institutu bitirdikdən sonra isə həmin müəssisənin təchizat və nəqliyyat şöbəsində böyük mühəndis, 1961-ci ildə texniki şöbənin mühəndisi vəzifəsində çalışıb. 1962-ci ildə Azərbaycan SSR Tikinti Nazirliyinin maddi-texniki bazasında nəqliyyat şöbəsinin rəisi vəzifəsinə irəli çəkilib.

Müxtəlif rəhbər vəzifələrdə çalışsa da, hələ tələbəlik illərindən elmi axtarışlara olan böyük maraq onu bir an da tərk etməyib və o, 1964-cü ildə Azərbaycan SSR EA-nın İqtisadiyyat İnstitutunun aspiranturasına daxil olub. 1967-ci ildə namizədlik dissertasiyasını uğurla müdafiə edərək EA-nın İqtisadiyyat İnstitutunda kiçik elmi işçi kimi fəaliyyətini davam etdirib.

1968-ci ildə Azərbaycan SSR Dövlət Plan Komitəsinin İqtisadiyyat İnstitutuna keçən Şamil Orucov burada böyük mühəndis-iqtisadçı vəzifəsinə təyin olunub. Həmin ilin sonunda isə Xalq Təsərrüfatı sahələrinin yerləşdirilməsi şöbəsinə müdir vəzifəsinə irəli çəkilib və elə o vaxtdan eyni zamanda Azərbaycan Xalq Təsərrüfatı İnstitutunun iqtisadi “Sənayenin iqtisadiyyatı və planlaşdırılması” kafedrasında müqavilə yolu ilə müəlim kimi pedaqoji fəaliyyətlə də məşğul olub. 1971-ci ildən 1997-ci ilə - ömrünün sonuna qədər Azərbaycan Xalq Təsərrüfatı İnstitutunda elmi-pedaqoji fəaliyyətlə məşğul olan professor Şamil Orucov 1983-cü ildə iqtisadiyyatın təşkili və planlaşdırılması kafedrasına müdir təyin olunub. Və bir müddət Institut xalq nəzarəti komissiyasının sədri vəzifəsində işləyib. Onun elmi-pedaqoji fəaliyyəti 35 elmi məqalədə və 3 kitabda, 17 tezis-məruzələrdə öz əksini tapıb. Eyni zamanda 10 kitabı redaktə edib, bir neçə aspirantın elmi rəhbəri olub.

Yaşasaydı bu il onun 80 yaşı tamam olacaqdı. Amma təəs-süflər olsun ki, heç 70 yaşını qeyd eləmək də ona nəsib olmadı. Volterin belə bir fikri var: “Ölümdən kimlər qorxar və kimlər ondan boyun qaçıрмаq istər? Günahkar ondan qorxur, bədbəxt onda nicat axtarır, igid ona meydan oxuyur, müdrik isə təəssüf hissi keçirmədən onu qəbul edir”. Şamil müəllim ölümü də müdrikcəsinə qarşıladı və 1997-ci ildə bizləri tərk edərək haqq dünyasına qovuşdu. Əziz xatirəsi isə bu gün də bizimlədir, sabah da bizimlə olacaq.

HƏR QƏDİRBİLƏNDƏ SƏNGƏRLİ YAŞAR

Əli Səngərli... Özümü biləndən, həyatı dərk edəndən bu ad mənim üçün həmişə doğma olub, əziz olub. Ona qarşı həmişə bir doğmalılıq, yaxınlıq hiss etmişəm. O da mənə qarşı heç zaman biganə olmayıb. Mən onu bir müəllim kimi sevmişəm, o məni şagirdi, yetirməsi kimi. Əli müəllimi doğma Faxralımın və bütövlükdə Borçalının hörmətli, sözübütöv bir kişisi, məqamında öz mövqeyini bildirməyi bacaran əsl ziyalı kimi sevmişəm, hər zaman xətri mənim üçün əziz olub.

Mən onu təkcə müəllim kimi yox, həm də bir şair kimi sevmişəm, qəzetlərdə işıq üzü görən hər yeni şeirini böyük sevinclə qarşılamışam. Yeri gəlmişkən qeyd edirəm ki, Əli müəllimi bir şair kimi Borçalıda tanımayan yoxdur. Yaxşı yadımdadır, ötən əsrin 60-70-ci illərində kitab çap etdirməyin, elə qəzetlərdə çap olunmağın o qədər da asan məsələ olmadığı bir vaxtda Gürcüstandakı Azərbaycan dilli mətbuatda imzası ən çox rast gəlinən və oxucu rəğbəti qazanan bir neçə qələm əhlindən biri məhz Əli Səngərli idi. Onu da qeyd edirəm ki, Əli müəllim elə o vaxtlardan Azərbaycanda ədəbi ictimaiyyət arasında da yaxşı tanınırdı. Onun rus və dünya ədəbiyyatından etdiyi tərcümələr ali məktəblər üçün tərtib olunmuş ədəbiyyat müntəxabatı kitablarına daxil edilmişdi.

Şeirlərinin kitab halında nəşr olunmasına o qədər də həvəs göstərməsə də (vaxtında bu işə biganə olmasaydı, indi bəlkə də onlarla kitabı işıq üzü görmüşdü) Əli müəllim şair kimi çox məhsuldar işləyib. İlk kitabı 2006-cı ildə Bakıda "Nurlan"

nəşriyyatında işıq üzü görüb. "Şair ürəyi" adlı 34 çap vərəqi həcmində olan bu kitab Əli müəllimin öz oxucularına ilk sanballı hədiyyəsi idi.

Əli Səngərli bir ömürdə iki ömür yaşayıb: şair və müəllim ömrü. Bunların hansında daha çox uğur qazanıb, demək çətin-dir. Əslində bu nöqteyi-nəzərdən yanaşmanın özü bəlkə yanlış-dır. Çünki Əli müəllimin hayatında şairliklə müəllimlik bir-birini üzvi şəkildə tamamlayır. Və onu yaxından tanıyanlarda haqlı olaraq belə bir fikir formalaşır ki, şair olmasaydı müəllimliyi, müəllim olmasaydı şairliyi bəlkə də bunca uğurlu alınmaz, natamam olardı. Əli müəllimin özü bu barədə belə deyir:

*Şair tək doğuldum, lakin həmişə
Bir müəllim kimi qol-budaq atdım.
Duygu ovçu oldu, döndüm hədəfə,
İlham kürəsinə təsəlli atdım.*

*Demirəm, papağı yandırdım günə,
Demirəm, bulandım, içilməz oldum.
Körpələr axışdı çeşmə üstünə,
Mən də körpələrdən seçilməz oldum.*

Bəli, Əli müəllim, özünün də dediyi kimi, papağı günə yandıran kişilərdən deyildi. O, məktəbi dəniz, sinif otaqlarını isə liman bilib, məhz bu limandan dənizə çıxaraq işıqlı sabahlara doğru səfərə başlayıb. Və bu səfərdə heç zaman bədgüman, ümitsiz olmayıb, ləpələr qoynunda ilhamı həmişə üzünə güldüyündən sabaha daha coşqun inamla baxıb. İlham pərisi və pedaqoji fəaliyyətinə qarşı sonsuz sevgisi onu heç zaman yalnız qoymayıb. Yazıb-yaradıb, uşaqlara elm, bilik verib, başlıcası isə onlara həyat dərslərini öyrədib. Sinif otağında deyə bilmədiklərini şeirləri ilə deyib. Dərs dediyi şagirdlərin yaxşı mütəxəssis olmaqdan öncə, yaxşı insan olmalarına

çalışıb. Və buna nail olub. İstər pedaqoji sahədə, istərsə də bədii yaradıcılıqda uğurlarının başlıca səbəbi isə o olub ki, Əli müəllim söz xətrinə söz deməyib, sözü urvatdan salmayıb, onun qədir-qiymətini bilib. Yaradıcılığı ilə şəxsi keyfiyyətləri bir-birini üzvi şəkildə tamamladığından gənclər üçün bir nümunə, örnək olub.

Yetirmələrinin hər xoş sorağına sevinib, qürur hissi duyub. Bu, onun yaradıcılığında da öz əksini tapıb:

*Şagirdlər yetirdim, uçub getdilər,
Getdilər Bakıya, təhsil almağa.
Şagirdlər yetirdim, gözdən itdülər,
Getdilər Amura körpü salmağa...*

*Şagirdlər yetirdim, bağban oldular,
Şagirdlər yetirdim, çoban oldular.
Şagirdlər yetirdim, hara getdilər,
Hörmət qazandılar, insan oldular...*

Əli müəllim düz sözü deməkdən heç vaxt çəkinməyib, haqsızlıqla üzləşəndə susmayıb. Bu keyfiyyət onun yaradıcılığında da öz əksini tapıb. Hələ Sovetlər ittifaqının qılincının hər iki tərəfinin kəsdiyi vaxtda çoxları partiyaya mədhiyyələr yazanda Əli müəllim bir vətəndaş yangısı ilə görün nə yazırdı:

*Bizim çörəyimizlə neçə yad ölkə toxdu,
Niyə öz süfrəmizdə bir çürük qoz da yoxdu?
Körpələrin ahını gəlin selə döndərək,
Nifrətimizə qataq, Nikitaya göndərək.*

O dövrü görmüş adamlar hökumətə qarşı belə sərt ittihamlar irəli sürməyin nə demək olduğunu yaxşı bilirlər.

*Yaddaşım yazılı kitaba dönüb,
Varaqlar tərpənər dodaqlar kimi.*

– deyən Əli müəllim canlı salnamədir desək, yanılmırıq. Canından əziz bildiyi doğma Borçalının dünəni və bu günü haqqında zəngin məlumata malikdir ki, bunlar eyni zamanda onun yaradıcılığında əksini tapır.

Xalqımızın bu gün üzləşdiyi problemlər onun şair qəlbini də narahat edir:

*Əlimdə sazım ağlar,
Kövrək avazım ağlar,
Yaxam yaman əlində,
Baharım, yazım ağlar.*

"Sıyrıl qılınc kimi birdəfəlik sən, a mənim millətim, tərpən yerindən", - deyərək haray qoparır şair:

*Ey odlar yurdunun ər oğulları,
İgid kişilərin nər oğulları,
Ayılın çağrışdan, oyanın səsdən,
Qızmış pələng kimi çıxın qəfəsdən.
Qalxın, əsir düşən dağlar başına,
Sən qoyun Şuşanın qarlı qışına.*

Əli müəllim sabaha, millətimizin işıqlı gələcəyinə inamla baxır, böyük ümidlər bəsləyir. Çünki özü demiş:

*Bir solmaz gülüm var güllər içində,
Bir şirin dilim var dillər içində,
Bir halal əlim var əllər içində,
Vətənim Borçalı, milliyətim türk,
Xoşbəxtdir ellərim ellər içində.*

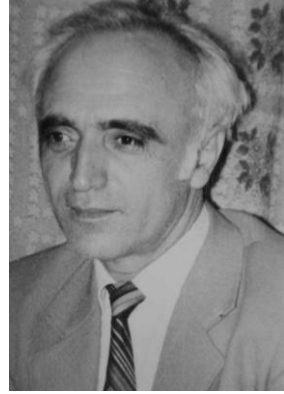
Əli müəllimin yaradıcılığı və şəxsiyyəti haqqında çox danışmaq olar. Və mən inanıram ki, hələ bundan sonra onun barəsində çox danışılacaq, çox yazılacaq. Artıq cismən aramızda olmayan Əli müəllimə – şair Əli Səngərliyə Allahdan rəhmət diləyərək hələlik bu yazını elə onun öz sözləri ilə tamamlayıram:

*Bir qədirbiləndə müəllim Əli,
Bir qədirbiləndə Səngərli yaşar.
Ümmana qovuşar məhəbbət seli,
Xatirəm tarixi aşırımlar aşar...*

2009

QÜDRƏTLİ QƏLƏM SAHİBİ

Azərbaycan müstəqilliyə qovuşandan sonra əldə etdiyimiz ən böyük uğurlardan biri də ölkəmizdə söz azadlığının bərqərar olması, müstəqil mətbuatın inkişafı oldu. Sensura ləğv edildi. Mətbuatın inkişafına dövlət qayğısı göstərildi. Azərbaycanın mətbuat aləminə yeni qəzet və jurnallarla yanaşı, gənc jurnalistlər də gəldi. Mətbuatda sözün əsl mənasında yeni ab-hava yarandı.

Ancaq, heç kəsə sirr deyildir ki, hər bir iş o vaxt səmərəli, faydalı və uzunömürlü olur ki, sağlam təmələ söykənsin. O, vaxt uğur qazanılır ki, ən əvvəl üstündə ağsaqqal xeyir-duası və üz tutub nümunə götürə biləcəyin örnək olsun. Elə bu gün Azərbaycanda azad sözün inkişafına yaradılan şərait və jurnalist peşəkarlığının səviyyəsinin MDB ölkələrinin bir çoxu ilə müqayisədə öndə olması da məhz bu faktorlarla sıx bağlıdır. Bəli, ölkəmizdə müstəqil mətbuatın yükünü çiyinlərində daşıyan müasir nəsil jurnalistlər də ilk növbədə mətbuatımızın ağsaqqallarına üz tutdu, onlardan çox şey öyrəndi. Çox da uzaq olmayan tariximizə nəzər salanda görürük ki, Azərbaycanda sözün əsl mənasında bütün həyatını mətbuata həsr edən, iqtisadi münasibətlər və ideoloji baxımdan indikindən tamamilə fərqli bir qurumda da öz peşəsinə daim sədaqətli olan, sözün qüdrətinə sığınan, dövrün müəyyən çətinliklərinə mətanətlə sinə gərərək haqq sözü deməkdən heç zaman çəkinməyən qələm sahibləri olmuşdur. Elə jurnalistlətimiz olub ki, həyat və yaradıcılıqları nəinki bu gün, hələ çox-çox sonralar da çoxlarına ör-

nək ola bilər. Belələrindən biri də yaradıcılığına və şəxsiyyətinə hər zaman böyük hörmət bəslədiyim Məmməd Məmmədovdur.

Məmməd İsrafil oğlu Məmmədov 1930-cu ildə Borçalının ağır ellərindən olan Faxralı kəndində anadan olub. Dövrünün sayılıb-seçilən kişilərindən olan, Faxralıda kolxoz quruculuğunda fəal iştirak edən, təkə doğma kəndində deyil, bütövlükdə Borçalıda böyük nüfuz və hörmət sahibi olan İsrafil kişi elmə, təhsilə böyük qiymət vermiş, övladlarının ali təhsil almasına çalışmışdır. Məmməd 1947-ci ildə Faxralı orta məktəbini bitirdikdən sonra Bakıya gələrək Azərbaycan Dövlət Universitetinin (indiki BDU-nun) jurnalistika şöbəsinə daxil olmuşdur. 1954-cü ildə universiteti fərqlənmə diplomu ilə bitirən M.Məmmədov təyinatla “Sovet kəndi” qəzetinə işə göndərilmişdir. Uzun müddət həmin qəzetdə müxtəlif vəzifələrdə çalışaraq yüksək peşəkarlığı və tələbkərligi ilə seçilmişdir. Onun üçün əhəmiyyətsiz mövzu olmamış, heç nəyə başdansovdu yanaşmamışdır. İstər bir neçə cümləlik xəbər yazsın, istərsə iri həcmli очерк – hamısına eyni peşəkarlıq və məsuliyyətlə yanaşmış, yüksək zövqlə yazmışdır. Onun yazıları adamı yormurdu. Çünki toxunduğu mövzular yeknəsəq olmurdu. Bəzən çoxlarının hər gün rastlaşdığı, narahat olduğu, lakin dilə gətirməyə belə cəsarət eləmədiyi elə problemləri qəzet səhifələrinə çıxarırdı ki, adam heyretə gəlirdi. Sərt senzuranın hökm sürdüyü, mətbuatın bütünlüklə Kommunist Partiyasının nəzarətində olduğu bir vaxtda əsl həqiqəti qəzet səhifəsinə çıxarmaq doğrudan da böyük cəsarət tələb edirdi.

Məmməd müəllim daim axtarışda idi, sadəcə olaraq yazmaq xatirinə yazmırdı. Nə də rastlaşdığı bir problem, neqativ hal barədə qəzetdə məqalə yazmaqla işini bitmiş hesab etmirdi. Təkcə jurnalist yox, həm də bir vətəndaş yangısı ilə həmin problemin həlli prosesini izləyər, müsbət dəyişiklik olmayanda, o mövzuya yenidən qayıdardı.

Yaxşı yadımdadır ki, “İstisu” kurortu ilə bağlı “İstisu”da qaynar alver” adlı kəskin bir məqalə yazmışdı. Məqalədə bu kurort zonasında özbaşınalığlara toxunulur, onu dünyanın ən yaxşı istirahət və müalicə mərkəzinə çevirməyin zəruriliyi əsaslandırılırdı. Yazı bütün respublikada böyük əks-səda doğurmuşdu. Aradan bir müddət keçəndən sonra o, yenidən həmin mövzuya qayıdaraq “Bir daha “İstisu” adlı məqalə ilə çıxış etdi.

Onda əsl jurnalistə və ziyalıya xas ola biləcək bütün müsbət keyfiyyətlər öz əksini tapmışdı. Mətbuat işçiləri və respublika ictimaiyyəti arasında kəsərli sözü, iti qələmi ilə böyük hörmət və nüfuz qazanmışdı. Səmərəli jurnalistlik fəaliyyətinə görə Azərbaycan Respublikası Ali Sovetinin Fəxri fərmanı ilə təltif olunmuş, “Azərbaycanın Əməkdar mədəniyyət işçisi” fəxri adına layiq görülmüşdü.

M.Məmmədov həm də elmi-tədqiqat işi ilə məşğul olmuşdur. Professor Xəlil Əlimirzəyevin elmi rəhbərliyi ilə “Azərbaycan kolxozçusu” qəzeti Azərbaycan kəndinin yenidən qurulması uğrunda mübarizədə” mövzusunda dissertasiya işini 1972-ci ildə uğurla müdafiə edərək tarix elmləri namizədi elmi dərəcəsi almışdır. O, 1978-ci ildən Politexnik İnstitutunda (indiki Texniki Universitetdə) tarix kafedrasında müəllim kimi pedaqoji fəaliyyətlə məşğul olmuş, BDU-nun mətbuat tarixi kafedrasında diplom rəhbəri kimi müntəzəm fəaliyyət göstərmişdir. Müəllimlik dövründə də prinsipiallığı ilə seçilmiş, həssaslığı və qayğıkeşliyi ilə dərs dediyi tələbələrin böyük rəğbətini qazanmışdır. Təsadüfi deyildir ki, onun bu keyfiyyətlərini yüksək dəyərləndirən tələbələr öz aralarında Məmməd müəllimi “Qızıl Məmməd” adlandırırdılar.

Özü də o, təkcə tələbələrinə qarşı yox, bütün dostlarına, eloğlularına qarşı da eyni münasibət bəsləyirdi, onu hamı sevirdi. Elə bu sevginin nəticəsi idi ki, namizədlik dissertasiyasının müdafiəsində iştirak etmək üçün yüzlərlə adam gəlmişdi.

Elmi-pedaqoji fəaliyyəti zamanı bir neçə monoqrafiya, 100-ə yaxın elmi məqalə yazan M.Məmmədov ömrünün sonunadək publisistik yazılarla mətbuatda çıxış etdi. Qarabağ müharibəsi, torpaqlarımızın işğalı və öz dədə-baba torpaqlarından didərgin düşmüş həmvətənlərimizin taleyi ona rahatlıq vermirdi. Bədənəm qonşularımızın əsassız torpaq iddiası ilə üzləşən Azərbaycanın haqq səsinə dünyaya car çəkmək üçün Moskvaya “Pravda” və “İzvestiya” qəzetlərinə yazdığı məqalələr qısqançlıqla qarşılır, onun kəsərli sözünün qabağında duruş gətirə bilməyən erməni havadarları çıxış yolunu həmin məqalələri dərc etməməkdə görürdülər.

Bu gün kimi dindirsən Məmməd müəllim barədə ancaq xoş sözlər söyləyər. Borçalıda yaşayıb yaradan “Şöhrət” ordenli istedadlı qələm ustası, Gürcüstanın əməkdar jurnalisti Dünya-malı Kərəm də onu minnətdarlıqla xatırlayaraq deyir:

– Mən universitetdə Məmmədlə birlikdə oxumuşam. Hələ tələbəlik illərindən istedadı və prinsipliliyi ilə seçilirdi. Onun hər uğuru məni sevindirirdi. Məmməd sözün qədrini bilən, onu urvatdan salmayan, dediyi hər sözün məsuliyyətini dərk edən qələm sahibi idi. Buna görə uzun müddət Azərbaycan mətbuatında səmərəli fəaliyyət göstərərək şərəfli ada layiq görüldü. Mən hər dəfə Bakıya yolum düşəndə onun necə böyük nüfuz və hörmət sahibi olduğunun şahidi olurdum. Təəssüf, min təəssüf ki, belə gözəl insan, istedadlı jurnalist və alim aramızdan tez getdi.

Bəli, qəlbi Vətən əşqi, yurd yangısı ilə dolu, böyüyüb boya-başa çatdığı Borçalıya bağlı olan istedadlı qələm sahibi, səriştəli pedaqoq-alim Məmməd Məmmədov ömrünün müdriklik çağında – kəsərli sözünə, dəyərli məsləhətlərinə, ağsaqqal öyüdnəsihətlərinə daha çox ehtiyac duyulduğu bir vaxtda – 1994-cü ildə aramızdan getdi. Azərbaycan mətbuatı istedadlı jurnalistini, elmi ictimaiyyət dəyərli bir alimi, həmyerliləri qeyrətli bir

eloğlunu, dostları sadıq bir sirdaşı, övladları dağ vüqarlı bir atanı, xanımı isə sədaqətli ömür-gün yoldaşını itirdi.

Məmməd müəllimlə bağlı mənim də şirin xatirələrim vardır. O çox qayğıkeş və diqqətciil insan idi. Hələ Bakı Dövlət Universitetinin filologiya fakültəsinə qəbul imtahanı verdiyim gündən daim mənimlə maraqlanar, dəyərli məsləhətlər verərdi. Ona o qədər isinişmişdim ki, ən çətin anlarımda yanına gələr, məsləhət istərdim.

Elə şirin söhbət edərdi, tövsiyələr verərdi ki, bir anlığa bütün çətinliklər yaddan çıxardı. Bu gün Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin üzvü kimi 8 kitabımın işıq üzü görməsində, bir neçə mükafat almağımda ilk növbədə məhz Məmməd müəllimə borc-luyam.

Deyirlər dərd batmanla gəlir. Məmməd müəllimin ölümündən hələ özünə gəlməyən ailə yeni – özü də dəhşətli bir faciə ilə üzləşdi. Məmməd müəllimin oğlu – Texniki Universitetin məzunu, bacarıqlı mühəndis, səmərəli təkliflərinə görə neçə-neçə müəlliflik şəhadətnaməsi alan Elşən Bakı metrosunda baş verən terror aksiyası zamanı həyat yoldaşı və uşağı ilə birlikdə həlak oldu.

... Bəzən həyat öz amansız qanunları ilə bizləri sınağa çəkir. İtirdiklərimiz nə qədər ağır olsa da, inam, sabaha ümid isə hər şeyə üstün gəlir.

Bu gün Məmməd müəllimin və oğlu Elşənin dünyalarını vaxtsız dəyişmələri bizi sarsıtsa da, təsəllimiz bir ondadır ki, onların hər ikisindən xoş xatirələr, xeyirxah əməllər yadigar qalmışdır. Bir də ki, özündən sonra layiqli övladları, davamçıları olan valideyn heç vaxt ölmür. Məmməd müəllimin ixtisasca iqtisadçı olan oğlu Fikrət, filoloq qızı Sevda da atalarının adına layiq vətən övladlarıdır.

ÇÖHRƏSİ NURLU HƏKİM

Yaddaşıma adı qızıl hərflərlə yazılıb, nurlu bir insan kimi xətri mənim üçün həmişə əziz olanlardan biri də Faxralının ilk ali təhsilli həkimlərindən olan Şamil Əlizadədir. Özü də tam məsuliyyətlə deyə bilərəm ki, o təkcə mənim qəlbimdə yox, bütün faxralıların, borçalıların, bir sözlə onu tanıyanların qəlbində özünə mənəvi abidə qurub, heykəlləşib. Təkcə özü

üçün yaşamayıb Şamil Əlizadə, həm də başqalarının yaşaması üçün yaşayıb, fəaliyyət göstərib. Sözü birbaşa mənasında başqalarını yaşadıb: onun şəfalı əlləri sayəsində miunlərlə xəstə şəfa tapıb, ömürlərinin üstünə ömür calanıb. Əllərinin şəfasına dilinin şirinliyi, xasiyyətinin həlimliyi, sadə təbiəti daha da güc verib. Onu hər yerdə seviblər: həkim kimi, xeyirxah insan kimi, yurdcanlı eloğlu kimi, sadıq dost, qeyrətli vətəndaş kimi. Sözü ilə əməli bir olan bütöv şəxsiyyət – kişi sözünü hər şeydən üstün tutan Türk oğlu türk kimi! O, elə bir nəsildə böyüyüb boya-başa çatmışdı ki, başqa cür ola da bilməzdi. Yeri gəlmişkən Faxralıda bu nəsil həm də saza-sözə daha çox bağlılığı və tanınmış ziyalıları ilə seçilir. Borçalıda məşhur olan el şairləri Güllər Pərisi, İsmayıl Güllər, aşiq Şəmistan, həyatdan nakam getmiş istedadlı şair Məmmədli Zəngin və bir çox başqaları Güllər nəslinə, el-obaya başucalığı gətirənlərdir. Azərbaycan İnşaat Mühəndisləri Universitetinin müəllimi, fizika-riyaziyyat elmləri namizədi, bir neçə kitabın müəllifi alimliyi insanlığından, insanlığı alimliyindən gözəl və hər ikisi bir-birini tamam-

layan ziyalı qardaşımız İbrahim Əlizadə də məhz bu nəslin nümayəndəsidir.

...Şamil Rza oğlu Əlizadə 1930-cu ildə Faxralıda anadan olub. Uşaqılıq və yeniyetməlik dövrü ikinci dünya müharibəsinə təsadüf etdiyindən yaşıdları kimi o da müharibənin ağrı-acılarını görüb. 1950-ci ildə Faxralı orta məktəbini bitirib. 1953-cü ildə Azərbaycan Dövlət Tibb İnstitutunun (indiki Tibb Universiteti) pediatriya fakültəsinə daxil olub və burada təhsilini 1959-cu ildə başa vurub. Həkim kimi ilk əmək fəaliyyətinə Şəkidəki birləşmiş uşaq xəstəxanasında pediatr kimi başlayıb. 1963-cü ildə Bakıya qayıdaraq elmi mühitə yaxın olmaq, tibb elminin son nailiyyətlərini öyrənərək təcrübədə tətbiq etmək məqsədilə bir vaxtlar təhsil aldığı Azərbaycan Dövlət Tibb İnstitutunun “Uşaq infeksiyası” kafedrasında klinik-ordinator, 1964-cü ildə Respublika Onkoloji dispanserində onkoloq-cərrah kimi fəaliyyətini davam etdirib. 1965-ci ildən fəaliyyətini Respublika kliniki xəstəxanasında ordinator-onkoloq kimi davam etdirən Ş.Əlizadə 1970-ci ilədək bu sağlamlıq ocağında çalışaraq minlərlə xəstəyə şəfa verib. Bir həkim kimi ixtisasına dərindən bələd olması, yüksək peşəkarlığı və təşkilatçılıq qabiliyyəti, mənəvi dəyərlərə böyük önəm verərək hər şeyin fəvqündə insanlığı və insanlara xidməti görməsi sadə insanlar arasında onun hörmət və nüfuzunu artırdığı kimi, yuxarıların da diqqətindən yayınmayıb. Ona böyük etimad göstərərək 1970-ci ildə Sumqayıt şəhər Onkoloji dispanserinin baş həkimi vəzifəsinə təyin ediblər. Yeni təyinat isə təkcə onun vəzifə səlahiyyətlərinin genişlənməsi deyil, həyatın mənasını insanlara xidmətdə görən Şamil Rza oğlu üçün insanların sağlamlığı naminə daha geniş fəaliyyət dairəsi, ehtiyacı olanlara kömək etmək üçün daha geniş meydan demək idi. Ona etibar olunan vəzifənin məsuliyyətini dərk etsə də, heç zaman özünü məmur kimi aparmadı, tabeliyində çalışanların hamısı ilə səmimi münasibətdə oldu, şəxsi problemləri ilə maraqlandı. Təşkilatçılıq qabi-

liyyəti, səhiyyə işini dərindən bilməsi və eyni zamanda səmi-miyyəti, başqalarına qarşı həssaslığı və diqqətli olması sayəsində qısa müddətdə kollektivdə sağlam ab-hava yaradaraq hər kəsin hörmətini qazandı. Müalicə etdiyi xəstələr də, tabeliyində çalışna həkim və orta tibb işçiləri də onu eyni dərəcədə sevdi, dəyərləndirdi. Təkcə çalışdığı kollektivdə yox, Sumqayıtda, respublikanın səhiyyə işçiləri arasında sayılıb-seçildi, hər yerdə adı hörmətlə çəkildi və ömrünün sonunadək bu vəzifədə çalışdı.

Şamil həkimi tanıyanlar yaxşı bilir ki, o, xəstələri təkcə dərmanla müalicə etmirdi. Onun hər kəlməsi, hər cümləsi dərman idi. Ona müraciət edən xəstə ilk andaca ağ xalata vahiməsi ilə deyil, çöhrəsindən nur yağan bir insanın xoş təbəssümü ilə qarşılaşırdı. Cəmiyi bir neçə dəqiqəlik söhbəti kifayət idi ki, ən ağır xəstədə belə tam müalicə olunacağına sonsuz inam yaran-sın. Həkimə inanmaq isə xəstənin sağalmasında mühüm rol oy-nayır. Bu səbəbdən də Şamil həkim əvvəlcə xəstənin həyata inamının sönməməsinə çalışır, onu mütləq sağlacağına inan-dırır, yalnız bundan sonra müalicəyə başlayırdı.

Şamil Əlizadənin ailəsi həkimlər ailəsi kimi tanınıb eldə-obada, dost-taşılar arasında. Onun həyat yoldaşı Sədaqət xanım, övladları Çingiz, Fəridə, Rəna və Zöhrə də insanların sağ-lamlığı keşiyində dayanmağı həyatlarının mənası sayıblar həmişə.

Hüseynqulu Məmmədli özünün “Görüm Faxralının biri olsun beş...” adlı kitabında Şamil Əlizadə barəsində belə yazır: “Şamil Rza oğlu Əlizadə xoşxasiyyət, xəstələrə qarşı diqqətli və qayğıkeş həkimlərdən idi. Onun şəfəli əlləri neçə-neçə ağır xəstəni həyata qaytarmışdı. Ən ağır xəstə ilə ilk dəfə görüşəndə onun mülayim rəftarı, xəstənin çəkdiyi ağrı-acını dərindən duy-ması, daxilən bir an da olsa xəstənin vəziyyətini yüngülləşdirir-di. Həkimə qarşı inamı, ümidi artırırdı. O, insanlıq ləyaqətini hər şeydən üstün tuturdu. Qohum üçün də, yad üçün də eyni dərəcədə mehriban və istiqanlı idi. Yaşından asılı olmayaraq

bütün xəstələri onu üzü nurlu, əlləri şəfalı həkim kimi müqəddəs sayırdılar. Onun peşəkarlığını yüksək qiymətləndirir, ona ümid və inam bəsləyirdilər”.

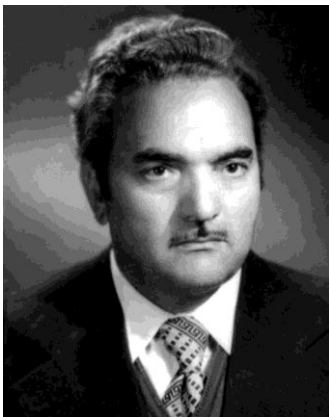
Ancaq təəssüflər olsun ki, belə bir gözəl insan, təcrübəli və yüksək səviyyəli bir həkim ömrünün ən gözəl çağında – 1988-ci ildə 57 yaşında bu dünyadan köçdü. Həyatda xeyirxah əməlləri ilə başqalarına nümunə olan, çoxlarından fərqlənən Şamil Əlizadə ölümü ilə də fərqləndi, hamını heyrətə saldı. Ölümdən qorxmadı, ondan boyun qaçırmadı, ona meydan oxudu və bir toy məclisində mərdi-mərdanə, müdrikcəsinə ölümü qarşıladı... Vaxtsız ölümü təkcə yaxınlarını və doğmalarını deyil, eloğlularını, həmyerlilərini, onun tanıyanların hamısını sarsıtdı, göynətdi. Xalq şəri Zəlimxan Yaqub onun bu qəfil ölümündən təsirlənərək yazmışdı:

*Bəd xəbər pis yerdə döydü qapını,
“Şamil Əlizadə getdi!” dedilər.
Toyda yaxaladı loğmanımızı,
“Əcəl bildiyini tutdu” dedilər.*

*Biz indi bildik ki, son nəfəsdə də
Sevinmək olarmış, gülmək olarmış.
Bu mələk ölmüdü, quş yuxusudu,
Oynaya-oynaya ölmək olarmış.*

Hər qaranlıq gecənin bir sabahı var deyiblər. Oynaya-oynaya haqqa qovuşan, adını ölməzlərin cərgəsinə yazan Şamil Əlizadə üçün bir gecə sabahsız gəldi. Amma hər gecə ardında yanan sübh çırağı onun övladlarının, nəvələrinin daim yol yoldaşdır.

TARIXİNDƏ ÇOX NAMAZLAR QALACAQ...

Doğma Vətəni arana, dağa, ayrı-ayrı bölgələrə bölməyin hər zaman əleyhinə olmuşam. Çoxları kimi mən də “Vətən birdir, onu bölmək olmaz” deyə, düşünmüşəm. Can Azərbaycanımızla yanaşı onun bu gününkü siyasi-coğrafi sərhədlərindən kənarda qalmış Təbriz də vətəndir, Borçalı da, Dərbənd də vətəndir, Kərkük də... Amma bu danılmaz həqiqətdir ki, doğulub boya-başa

çatdığın yer – istər şəhər olsun, istərsə də ən ucqar, ən kiçik kənd – fərqi yoxdur, sənə daha şirin, daha doğma olur. Sanki dünyanın ən cənnət guşəsi elə sənin doğulduğun yerdir. Bu mənada mən həmişə Borçalıda – onun dilbər guşələrindən biri olan ağır elli Faxralı kəndində doğulub boya-başa çatmağımla, burda orta məktəbi bitirməyimlə fəxr etmiş, bu elin sorağı hər yana yayılmış oğulları ilə hər zaman fəxr etmiş, kəndimin adı çəkildə haqlı qürur hissi keçirmişəm. Bu yaxınlarda “Borçalı alimləri” kitabını yenidən gözdən keçirərkən Faxralı kəndinin yetirmələri olan alimlər haqqında oxuduqca bir daha bu hissləri yaşadım. Azərbaycan elminə şərəflə xidmət edərək onun şöhrətini uzaq-uzaq ellərə yayan və bununla da həm də Faxralını şöhrətləndirən alimlərdən biri də Namaz Bədəlovdur.

...Namaz Hüseyn oğlu Bədəlov 1932-ci il may ayının 20-də anadan olub, Faxralı orta məktəbində təhsil alıb. O vaxtlar Faxralıda elmə, təhsilə maraq çox güclü idi. Orta məktəbi bitirənlərin əksəriyyəti müxtəlif ali məktəblərə daxil olurdular. Namaz Hüseyn oğlu da orta məktəbi bitirdikdən sonra kənd təsərrüfatı

üzrə mütəxəssis olmaq qərarına gələrək Gəncədə fəaliyyət göstərən Azərbaycan Kənd Təsərrüfatı İnstitutuna (indiki Kənd Təsərrüfatı Akademiyası) daxil olub. 1954-cü ildə ali təhsilini başa vurduqdan sonra institutda qalıb elmi işlə məşğul olmaq imkanı olsa da, o, doğma yurduna qayıdaraq əvvəlcə istehsalatda işləməyi üstün sayıb. Elə həmin ildən 1959-cu ilədək Faxralı kəndindəki “Qələbə” kolxozunda aqrotexnik kimi əmək fəaliyyətinə başlayıb, sonra isə baş aqronom vəzifəsinə irəli çəkilib.

Amma istehsalatda çalışması onun elmi tədqiqata olan həvəsini azalda bilməyib və o, 1959-cu ildə Azərbaycan Elmi Tədqiqat İpəkçilik İnstitutunun aspiranturasına daxil olub. 1961-ci ildə aspirantura təhsilini müvəffəqiyyətlə bitirib və elə o vaxtdan da bu institutun elmi katibi vəzifəsinə irəli çəkilib. 1964-cü ildə “Azərbaycanda tut ipəkqurdunun damazlıq yemləməsi üçün çəkil sortlarının seçilməsi” adlı namizədlik dissertasiyasını uğurla müdafiə edib, biologiya elmləri namizədi elmi dərəcəsi alan Namaz Bədəlov 1972-ci ilədək İpəkçilik İnstitutunun elmi katibi vəzifəsində çalışıb.

1972-ci ildə çalışdığı institutun kollektivi ona daha böyük etimad göstərüb və o, Azərbaycan Elmi Tədqiqat İpəkçilik İnstitutunun elmi işlər üzrə direktor müavini vəzifəsinə irəli çəkilib. Bu vəzifədə 1990-cı ilədək işləyib. O, 1990-cı ildən ömrünün sonuna – 1999-cu ilə kimi isə həmin institutun direktoru vəzifəsində çalışıb.

Rəhbər vəzifədə çalışmaq onun elmi tədqiqatlarına mane olmayıb, əksinə yeni-yeni elmi nəticələrin əldə edilməsinə rəvac verib. Gərgin zəhmətin, yorulmadan aparılan elmi axtarışların nəticəsi kimi 1985-ci ildə Rusiyanın Rostov vilayətinin Don Kənd Təsərrüfatı İnstitutunda “Tut ipəkqurdunda yemi ödəmənin yüksəldilməsinin ekoloji və genetik seleksiya əsasları” adlı doktorluq dissertasiyasını müvəffəqiyyətlə müdafiə edib kənd təsərrüfatı elmləri doktoru elmi dərəcəsi alıb.

Namaz Bədəlov Azərbaycanda ipkəçiliyin inkişaf etdirilməsi sahəsində böyük işlər görmüş alimlərdəndir. 1964-cü ildə namizədlik dissertasiyasının müdafiəsindən sonra məhz onun tərəfindən tut ipəkqurdunun seleksiyası və damazlıq işinə aid aktual məsələlər müvəffəqiyyətlə işlənilib. O, əldə etdiyi nəticələrə dair Ümumittifaq (keçmiş SSRİ), respublika və zona elmi-təsərrüfat müşavirələrində məruzə edib, məqalələri çap olunub, istehsalatda tətbiq edilib.

Namaz Bədəlov 150-dən çox elmi əsərin, o cümlədən 5 monoqrafiyanın, 6 ixtiranın müəllifi olub. O, eyni zamanda 60-dan çox elmi-publisistik məqalənin müəllifidir.

Respublikamızda bu sahə üzrə yüksək ixtisaslı elmi kadrların yetişdirilməsində də onun böyük xidmətləri olub. F.A.Məlikov adına Heyvandarlıq İnstitutunda təşkil olunmuş ixtisaslaşmış müdafiə şurasının dəfələrlə üzvü seçilib. Onun rəhbərliyi altında 5 nəfər dissertasiya müdafiə edərək elmlər namizədi elmi dərəcəsinə layiq görülüb. 15 il ardıcıl olaraq AzKTI-da və H.Əliyev adına Özəl Aqrar Ekologiya İnstitutunda ixtisas fənnindən mühazirə oxuyub. 12 beynəlxalq simpozium və konfranslarda iştirak edib.

Namaz Bədəlov keçmiş ÜKTEA Koordinasiya Şurasının üzvü, Azərbaycan SSR-də ipəkçilik üzrə kənd təsərrüfatının idarə edilməsi sisteminə baxan komissiyanın sədri, AzSSR Dövlət Aqrar Sənaye Komitəsinin heyvandarlıq problemləri üzrə elmi-metodiki Şuranın və “Şelk” elmi-texniki Ümumittifaq məcmuəsi redkollegiyasının üzvü kimi ipkəçiliyin inkişaf etdirilməsi üçün tədbirlər planının işlənməsində və elmi nailiyyətlərin həyata keçirilməsində fəal iştirak edib.

Namaz Bədəlovun elmi fəaliyyəti dövlət tərəfindən yüksək qiymətləndirilib, aqrarçı alim kimi 1970-ci ildə “Rəşadətli əməyə görə” və “Lenin” yubiley medalları, 2 dəfə ÜXTNS-nın gümüş medalı və 1974-cü ildə «Əmək veteranı» medalı ilə təltif olunub.

Bütün varlığıyla doğma Faxralıya bağlı olan Namaz müəllim tez-tez ana vətənə baş çəkir, həmyerlilərinin hər uğuruna sevinirdi. Bir vaxtlar özünün də təhsil aldığı, yetirmələrinin soracağı dünyanın hər yerindən gələn Faxralı orta məktəbi isə onun üçün ən müqəddəs bir yer idi. Bu təhsil ocağının uğurlarından həmişə böyük fərəh hissi ilə danışır, qürur duyur, müəllimlərini minnətdarlıqla xatırlayırdı. 1994-cü ildə Azərbaycan Radio və Televiziya Verilişləri redaksiyasına Elxan Məmmədlinin adına göndərdiyi məktubda özünün Faxralı orta məktəbində oxuduğu illəri xatırlayaraq yazırdı: “Hüseynqulu müəllimin uzun illər direktor işlədiyi Faxralı orta məktəbini 1948-1949-cu dərs ilində cəmi 9 nəfər bitirmişdi. Niyəsə attestatların verilməsi rayonda iyul ayının 30-na kimi gecikdirilmişdi. Hüseynqulu müəllim bir ata kimi həmin 9 nəfər gəncin əlindən tutub 3 nəfərini Gəncəyə, 6 nəfərini Bakıya gətirdi. Onların hamısı həmin il ali məktəbə daxil oldu. Sonralar onlardan 8 nəfəri alim, o cümlədən 2 nəfər elmlər doktoru oldu”.

Mən Namaz müəllimə həmişə əmi deyə müraciət edərdim. Olduqca qohumcanlı, nəcib insan idi. Dəfələrlə həmsöhbət olmuşuq. Bir dəfə də Gəncədən Faxralıya bərabər getmişik. Yolboyu etdiyi maraqlı söhbətlərini bu gün şirin xatirə kimi xatırlayıram. O, Bakı şəhərində xəstəxanada müalicə olunarkən mərhum atam Eyvaz Məmmədovla yanına gedib günün çox hissəsini yanında qalmağımızı isə unuda bilmirəm.

Namaz əmi gözəl şairimiz Hüseyn Arifin:

*Gəlın təbiəti biz də düşünək,
O özü hər şeyi düşünən kimi*

- beytini sanki özünə həyat amalı seçmişdi. Təbiəti olduqca çox sevirdi. Qohumluqdan əlavə atamın həm də uşaqlıq dostu idi. Bir gün atama müraciətlə deyir:

*Gəzək binələri, lap əldən düşək,
Yağışda islanaq, gün altda bişək.*

Atam baş üstə deyir, hərəsi bir at minərək buz bulaqlarımızdan su içə-içə binələrimizi gəzib Möylə bulağı üstə çörək yeyib dincəlirlər. Düşünürəm ki, həmin anlarda onlar bəlkə də dünyanın ən xoşbəxt adamları imişlər. Çox qəribədir ki, hər ikisi də dünyalarını eyni ildə - 1999-cu ildə dəyişdilər.

1999-cu ildə dünyasını dəyişən Namaz Bədəlovun əziz xatirəsi yaxınlarının, dostlarının, qədirbilən faxralıların və bütövlükdə onu tanıyanların qəlbində əbədi yaşayacaq. Və hər dəfə xatırlandıqca vaxtilə yazdığım “Faxralı” şeirindən bir bənd bu xatirəni daha əziz, daha şirin edəcək:

*Övladların almaçıq, üzüağ,
Tarixində çox Namazlar qalacaq.
Vəzirlərin zaman-aman olacaq,
İncim, dürrüm, zər-nişanım, Faxralı.*

OCAQDI ŞAMİLİM, PİRDİ ŞAMİLİM

Hər elin-obanın özünün məşhurları, tanınmışları, yurda şöhrət olan oğulları olur. Və bu oğulların içərisində elələri də olur ki, adını təkcə doğrulub boya-başa çatdığı elin, mahalın yox, bir ölkənin, millətin şərəf tarixinə yazır. Təkcə bir kəndi, rayonu, mahalı yox, mənsub olduğu milləti, vətəndaşı olduğu dövləti dünya miqyasında layaqətlə təmsil edərək onun üzəqlığına çevrilir. Böyük alim, böyük ziyalı, ictimai-siyasi xadim, bir eldə pərvəriş tapıb bir millətin oğlu olan filologiya elmləri doktoru, professor, iki çağırış Azərbaycan Milli Məclisinin üzvü olmuş Şamil Qurbanov kimi. O Şamil Qurbanov ki, türk şairi Mehmet Akif demiş, heç zaman “zölmü alqışlamadı, zalımı sevmədi, gələnin keyfi üçün gedəni söymədi”. O Şamil Qurbanov ki, zamanəmizin böyük şairi Zəlimxan Yaqub ona ünvanladığı şeirdə deyir:

*Yeridin, başına səpələndi qar,
Baxmadın yolların uzaqlığına.
Elmin yollarında ağaran saçlar,
Döndü bir millətin üz ağılığına.*

Təbiətən sakit, mülayim xasiyyətlı, üzündən nur tökülən Şamil müəllim həmişə başqaqlarının (əslində onun üçün baş-

qası yox idi – hətta ilk dəfə görüşdüyü adamı da doğması, əzizi kimi qarşılayar, olduqca həssas münasibət göstərərdi) dərini öz dərdi bildi, şair demiş, “dərdli görüb, öz dərini” unutdu, qayğıya möhtac olana qayğısını əsirgəmədi, ehtiyacı olanın hoyuna yetdi, dadına çatdı, elin ağrı-acısı kövrək qəlbini göynətdi, sevincli günlərində isə uçmağa qanadı olmadı.

Allah ona hər şeyi vermişdi. Şux qamətinə mütənəşib olan ağayana yerişi, nurlu çöhrəsindən heç zaman əksik olmayan təbəssümü, uca dağların zirvəsini xatırladan ağ saçları ona çox yaraşır. Uzaqdan gələndə elə bilirdin bir vüqarlı dağ gəlir. Zahirən sakit təbiətli bir adam təsiri bağışlasa da, daxilən təlatümlü dəniz kimi qabarıb-çəkilən, dağ çayı kimi coşğun idi və elə coşğun çay ömrü də yaşadı Şamil müəllim. Səsi ən yüksək tribunlardan gəldi, millətin, dövlətin taleyüklü məsələləri həll olunanda bəziləri tək seyrçi mövqe tutmadı, millət vəkili, ziyalı və vətəndaş kimi prinsipial mövqedən çıxış etdi. Heç zaman əməldə bir, dildə başqa cür olmadı. Düşüncələrini cəsarətlə dilə gətirdi. Hətta dedikləri çoxunun xoşuna gəlməsə də, düz sözü söyləməkdən çəkinmədi. Milli Məclisdə Qarabağla bağlı məsələ müzakirə olunarkən çoxunun bu gün də həsəd apardığı bir cəsarətlə Avropanın ən böyük dövlətlərindən birinin prezidentinin ünvanına haqlı olaraq işlətdiyi olduqca kəskin ifadə bu gün az qala zərb-məsəl kimi dillərdə dolaşır. Həmin sözləri demək üçün böyük cəsarət, ən azı məhz Şamil Qurbanov olmaq lazım idi. Və haqsızlığa qarşı bu dözümsüzlük onda sadəcə olaraq bir millət vəkili kimi mandatının ona verdiyi səlahiyyətlərə arxayınçılıqdan gəlmirdi. Onu tanıyanlar yaxşı bilir ki, həyatdakı mövqeyindən, daşdığı vəzifədən asılı olmayaraq o, həmişə haqqın, haqlının tərəfində olub. Burada bir hadisəni xatırlamaq istəyirəm. Hələ orta məktəbdə oxuduğu illərdən kommunist partiyasının üzvü olan Şamil müəllim universitetdə oxuyarkən ona dərslər deyən müəllimlərlə bərabər partiya iclaslarında iştirak edirdi. İlk partiya təşkilatının növbəti iclaslarının birində

erməni məsələsi ilə bağlı sərt mövqe sərgiləyən professor Abbas Zamanovun partiya sıralarından çıxarılması məsələsi müzakirə olunurdu. İclasda iştirak edən müəllimlərin hamısı onun partiyadan çıxarılmasına səs versə də, yalnız tələbə Şamil Qurbanov narazılığını bildirdi, müəllimlərindən fərqli olaraq Abbas müəllimin partiya sıralarından çıxarılmasına səs vermədi. İndi bəlkə də çoxlarına adi görünə də, ötən əsrin 50-ci illərində bunun nə demək olduğunu yaşlı nəslin nümayəndələri yaxşı bilirlər. Xüsusən də bir tələbə üçün bunun çox ağır nəticələri ola bilərdi. Amma hər zaman haqqın-ədalətin tərəfində olan Şamil Qurbanov universitetdən xaric olunmaq təhlükəsi ilə üzləşsə də, vicdanının səsini dinlədi, əqidəsinə xilaf çıxmadı. Baxmayaraq ki, onun səsi heç nəyi həll etmirdi və Abbas müəllim onsuz da partiyadan xaric edildi. Sonralar Abbas Zamanov Şamil müəllimin bu qətiyyətini, qeyrətli addımını, – haqqın, ədalətin yolundakı fədakarlığını həmişə minnətdarlıqla xatırlayar, razılığını bildirərdi.

Bir alim kimi də yorulmaq bilmədi Şamil müəllim, məhsuldar işlədi. Gecəsi-gündüzü olmadı, yazdı, yaratdı. Onun tədqiq edib üzə çıxardığı ləyaqətli insanları saymaqla qurtaran deyil. Məmməd Qarayevi, Həmzət bəy Qəbulov-Şirvanskini, Rəhim bəy Məlikovu, Sona xanım Axundovanı, Kərim Yayıclını, Əlibəy Hüseynzadəni, Əhmədbəy Ağaoğlunu və başqa ziyalıları-mızı xalqa tanıtdı. Cəmaləddin Əfqanıni tədqiq etdi, onun milliyyət etibarı ilə Azərbaycanlı olduğunu sübuta yetirdi. Yubileyinin qeyd olunması yolunda qeyrət və qətiyyət nümayiş etdirdi. Əlaqədar təşkilatlara müraciəti nəticə verməyəndə isə XX əsrdə ədəbiyyatımızın böyük himayədarı və bilicisi olan ümummilli liderimiz H.Əliyevə müraciət etdi və onun şəxsi göstərişi ilə C.Əfqaninin 160 illik yubileyinin dövlət səviyyəsində qeyd olunmasına nail oldu. XX əsrin əvvəllərində xalqımızın taleyində mühüm rol oynamış iki böyük şəxsiyyət – Nəriman Nərimanov və Məmməd Əmin Rəsulzadədən, bu

günkü Türkiyənin qurucusu M.K.Atatürkdən və XX yüzilliyin sonlarında öz milli müstəqilliyinə qovuşmuş müstəqil Azərbaycan dövlətinin memarı Heydər Əliyevdən yazdı. Neçə-neçə açılmamış səhifələrə işıq saldı. Və mən onda böyük qürur və iftixar hissi ilə dedim:

*El bilir o, elmin zirvəsindədi,
Ocaqdı Şamilim, pirdi Şamilim.*

Sədası bütöv Azərbaycandan və türk dünyasından gələn Şamil müəllim doğma Borçalını bir an da olsa unutmadı. Bu qədim türk yurdunun son illərdəki ağrı-acısını içində yaşatdı, onun problemlərini ən yüksək tribunallardan cəsarətlə söylədi. Ötən əsrin 90-cı illərində Borçalıda, xüsusilə də Bolnisi rayonunda soydaşlarımızın yaşadığı kəndlərin adlarının dəyişdirilərək mənası bəzən heç gürcülərin özlərinə də məlum olmayan adlarla əvəzlənməsinə etirazını dəfələrlə Gürcüstanın o vaxtkı prezidenti E.Şevardnadzeyə bildirdi. Bütün cidd-cəhdinə baxmayaraq bu problem öz həllini tapmadıqda isə bir ziyalı və vətəndaş yangısı ilə son ümid yeri kimi bir əli həmişə borçalıların üstündə olan Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevə müraciət etdi:

“Çox hörmətli Heydər Əlirza oğlu!

İşinizin çox olduğuna və vaxtınızın məhdudluğuna görə Sizə zəhmət vermək istəməzdim. Amma xalqımızı, vətənimizi, istiqlaliyyətimizi bütün varlığınızla sevdiyinizi hamımız görürük. Bilirik ki, Siz gecə-gündüz çalışır və dünya azərbaycanlılarının taleyinə də biganə qalmırsınız. Odur ki, Gürcüstanda yaşayan soydaşlarımızın vəziyyəti haqqında sizə müraciət etmək qərarına gəldim”.

Ulu Borçalının ağrı-acıları, burada yaşayan soydaşlarımızın üzləşdiyi problemləri ilə yanaşı hər biri bu torpağın şöhrətini artıran görkəmli ziyalıların həyatına da bir işıq saldı. Faiq əfən-

di, Hüseyn Minasazov, Əlimərdan bəy Topçubaşov, Həsən Seyidov, Həsən Həsənov, Zəlimxan Yaqub, Pənah Xəlilov, İman İldırımtürk, Əli Bayramoğlu, Nəbi Gülməmmədov, Hüseynqulu Məmmədov, Hacı müəllim və Xalidə müəllimədən yazdı. Faxralının hər qarışına bələd olduğu əsrarəngiz təbiətindən vəcdə gəldi, Təhməz bulaqdan, Səkkizayaqdan yazdı. Sədası Qoşabulaqdan, Qızılqayadan, Səngərdən, Muşur bulağından, Babəkər dağından gəldi.

Oxucular üçün də maraqlı olacağını nəzərə alıb bu böyük insanın keçdiyi ömür yoluna bir də nəzər salmaq istəyirəm. Şamil Dünyamalı oğlu Qurbanov 1934-cü il may ayının 10-da Bolnisi rayonunun Faxralı kəndində anadan olub. 1955-ci ildə bu kənddə onbirillik orta məktəbi bitirib və həmin ildə ADU-nun (indiki BDU-nun) jurnalistika şöbəsinə daxil olub. Universiteti fərqlənmə diplomu ildə bitirib və “Azərbaycan məktəbi” jurnalında ədəbi işçi kimi fəaliyyətə başlayıb. 1961-ci ildə universitetin jurnalistika fakültəsində baş laborant vəzifəsinə keçib, 1962-ci ildə Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi kafedrası üzrə aspiranturaya daxil olub və 1965-ci ildə “Zaqafqaziya rusdilli mətbuatında Azərbaycan ədəbiyyatı (1905-1917)” mövzusunda dissertasiyanı vaxtından əvvəl müdafiə edərək filologiya elmləri namizədi elmi dərəcəsi alıb. Müdafiədən sonra o, “Bakı” və “Baku” qəzetlərində ədəbiyyat şöbəsinin müdiri işləyib. 1968-ci ildə yenidən universitetə qayıdıb və “Azərbaycan dili və onun tədrisi metodikası” kafedrasında dosent kimi pedaqoji fəaliyyətə başlayaraq Azərbaycan dilindən dərs deyib. 1971-ci ildə universitetin Rus ədəbiyyatı tarixi kafedrasına keçib və rus ədəbiyyatından mühazirə oxuyub. 1973-cü ildən Türk və Şərqi slavyan xalqları ədəbiyyatı kafedrasına (o zaman «SSRİ xalqları ədəbiyyatı» kafedrası adlanırdı) keçib və həmin kafedranın dosenti, sonra isə professoru olub. 1975-ci ildə “XIX əsrin sonu XX əsrin əvvəllərində Azərbaycan-rus ədəbi əlaqələri” mövzusunda doktorluq dissertasiyası müdafiə

edərək filologiya elmləri doktoru elmi dərəcəsini alıb. 1989-cu ildən isə həmin kafedraya rəhbərlik edib.

Şamil Qurbanovun Azərbaycan ədəbiyyatında açdığı yeni səhifələrdən qismən yuxarıda danışdığımızdan burada yalnız onu qeyd etmək istəyirəm ki, onun ən böyük ədəbi xidməti Ömər Faiq Nemanzadə və Şeyx Cəmaləddin Əfqani haqqında tədqiqatlarıdır. Bunların hərəsi haqqında məqalələrdən əlavə 4-5 kitab nəşr etdirib.

1978-ci ildən 1992-ci ilə qədər doktorluq elmi dərəcəsi və rən Elmi şuranın elmi katibi olub, 1981-1992-ci illərdə filologiya fakültəsinin qiyabi və axşam şöbəsinin dekanı vəzifəsində çalışıb. Dəfələrlə beynəlxalq simpozium və konfranslarda (Ankara, Bursa, Tehran, Bağdad, İsfahan, Moskva, Tbilisi, Daşkənd və Düşənbə) iştirak edib, Daşkənd və Tbilisi ali məktəbrində Azərbaycan ədəbiyyatından dərslər deyib.

30-ədək kitabın, 300-dən çox elmi məqalənin müəllifidir. Məqalələri İran, İraq, Türkiyə, Gürcüstan və s. ölkələrin nüfuzlu elmi jurnallarında çap olunub. 1995 və 2000-ci illərdə majoritar yolla Bakı şəhərinin Nizami rayonundakı 12 saylı seçki dairəsindən Azərbaycan Milli Məclisinə deputat seçilib. Omrünün sonuna – 2004-cü ilin yanvarına kimi Milli Məclisin üzvü olmaqla yanaşı həm də Bakı Dövlət Universitetinin “Türk və Şərqi slavyan xalqları ədəbiyyatı” kafedrasına rəhbərlik edib.

Tanrının ona verdiyi yetmişillik ömür payını ləyaqətlə yaşadı, KİŞİ kimi yaşadı Şamil müəllim! Həmişə qürurlu oldu, məğrur dayandı. Ən çətin anlarında belə qeyrətinə, qüruruna sığındı, şəxsiyyətinə, mənliyinə kölgə salacaq bir işə yol vermədi. Bu yetmiş ili elə yaşadı ki, millətimizin həmişəyaşar üz ağlığına çevrildi, az-az adamlara nəsim olan ümumxalq məhəbbəti qazandı, ürəklərdə özünə yuva qurdu, yaddaşlara yazıldı. Bu oldu onun zəhmətinin ən böyük bəhrəsi, həyatda qazandığı ən böyük mükafat.

Ümummilli liderimiz Heydər Əliyev və vurğunu olduğu dövlətimizin, dövlətçiliyimizin başında duran möhtərəm prezidentimiz İlham Əliyev cənabları da onun bir alim və ictimai-siyasi xadim kimi fədakar əməyini yüksək qiymətləndirdilər. Bütün bunlar isə işıqlı insanların onun keçdiyi şərəfli ömür yoluna verdiyi qiymət idi. Xalqın məhəbbətindən, dövlətin qayğısından ruhlanan Şamil müəllim bütün zülmətlərə nur saçan işığa dönmüşdü. Yeriyan, gözən nur parçasıydı, nuruna ehtiyac duyulan hər yerdə tapılırdı. Bu ehtiyac isə həmişə, hər yerdə duyulurdu.

Dünyasını vaxtsız dəyişməsi ilə bütün dostlarını, yoldaşlarını, doğmalarını, soraqları türk dünyasının hər bucağından gələn tələbələrini yandırıb yaxdı Şamil müəllim. Ölmədi, ölməzliyə qovuşdu. Torpaq, vətən təəssübkeşliyi, dövlətə, dövlətçiliyə məhəbbəti və bağlılığı, ədəbiyyatımıza, Türk elmi dünyasına verdiyi töhfələriylə, bərəkət kimi məclislərə nur gətirən nurani çöhrəsi, incə yumoru, haqqa, ədalətə çağıran qərəzsiz çıxışlarıyla yenə də bizimlədir, həmişə sıramızdadır. Özündən sonra bizə neçə-neçə qiymətli kitab yadigar qoyan Şamil Qurbanov haqqında hələ çox deyiləcək, çox yazılacaqdır. Çünki şeirlərimin birində dediyim kimi:

*Bəhrəsi hardadı, özü ordadı,
Söhbəti ordadı, sözü ordadı.
Odu içindədi, közü ordadı
Hələ açılmamış sirdi Şamilim.*

HƏYATDA AMALI HALALLIQ OLDU

Heç də uzaq olmayan tarixi keçmişimizdə - Sovetlər dönəmində çox zaman insanlara şəxsi keyfiyyətlərinə, el-oba arasında qazandığı hörmətə görə yox, sadəcə olaraq tərcümeyi-hal göstəricilərinə görə qiymət verirdilər. Yəni filankəs filan yerdə təhsil alıb, filan vəzifədə çalışıb. Kimisə bir rəhbər vəzifəyə təyin edəndə də ilk növbədə bu göstəricilər əsas götürülürdü. Amma atalar nahaq-

dan deməyib ki, elin gözü tərəzədir. Eldə-obada adama tutduğu vəzifəyə görə yox, insanlığına, el adamı olmasına görə hörmət edirlər. Vəzifəni gəldi-gedər, insanlığı, xeyirxahlığı isə əbədi, heç zaman unudulmayan kimi dəyərləndiriblər. Vəzifəni məqsəd yox, elinə-obasına daha çox xeyir vermək üçün bir vasitə hesab edənlər isə vəzifə adamı olmaqdan çox el adamı olmağa çalışıblar, bundan qürur duyublar. Çünki yaxşı biliblər ki, insanı yaşadan onun əməlləridir.

Borçalıda ağır el kimi tanınan Faxralıda dövlətin etibar etdiyi vəzifə ilə el-oba qarşısındakı məsuliyyəti uğurla uzlaşdırıb böyük hörmət və nüfuz qazanan kişiler çox olub. Belə kişilərdən söz düşəndə yadıma ilk düşənlərdən biri də Uğurlu Hüseynovdur. O Uğurlu Hüseynov ki, uzun müddət kənddə rəhbər vəzifədə çalışdı, el hörməti qazandı, çünki düz oldu ilqarı, düz oldu andı. Heç kəsi özündən incik salmadı, eli-obası yolunda şam kimi yandı. Ömür yollarında dolub boşalsa da, həyatda amalı yalnız halallıq oldu. Elə buna görə də başıuca,

alniaçıq yaşadı, xalqın gözündə ucaldı. Ona həsr etdiyim şeirdə dediyim kimi:

*Ömür yollarında boşaldı, doldu,
Həyatda amalı halallıq oldu.
Başı uca, alniaçıq yaşadı,
Xalqın da gözündə daim ucaldı.*

Hər dəfə onun haqqında düşünəndə ilk növbədə yadıma sevimli xalq şairimiz Zəlimxan Yaqubun sözləri düşür:

*Adam var zəhərə döndərir balı,
Zəhəri bal edən dodaqlar da var.
Otuz beş yaşında el ağsaqqalı,
Altmış yaşında uşaqlar da var.*

Nə qədər sərrast və dəqiq ifadə olunmuş və özü də Uğurlu müəllim kimi böyük kişilərə yaraşan fikir: otuz beşi yaşında el ağsaqqalı!

...Uğurlu Oruc oğlu Hüseynov 1934-cü ildə Bolnisi rayonunun Faxralı kəndində anadan olub. Kənddəki orta məktəbi və 1961-ci ildə Azərbaycan Kənd Təsərrüfatı institutunun aqronomluq fakültəsini bitirib. İnstitutu bitirdikdən sonra doğma Borçalıya qayıdıb və Bolnisi rayonunun Abdallı kəndindəki kolxozda aqronom vəzifəsinə təyin olunub. Bu vəzifədə çalışdığı dörd il müddətində bacarıqlı mütəxəssis kimi rəhbərliyin diqqətini çəkdiyindən sonra o, doğma kəndində - rayonun böyük təsərrüfatlarından olan “Qələbə” kolxozunda baş aqronom və partiya komitəsinin katibi kimi məsul vəzifələrdə çalışıb. Eldə-obada qazandığı hörmətlə vəzifə pillələrindəki yüksəlişi bir-birini üzvi şəkildə tamamlayıb. Sübut etməyə çalışıb ki, vəzifə daşımaq ona şəxsi karyerası üçün yox, el-obasına xeyir vermək üçün lazımdır. Və bu işgüzarlığı, təşkilatçılıq qabiliy-

yəti, adamlara maksimum diqqətlə yanaşması ona daha böyük etimadlar göstərilməsinə səbəb olub. 1971-ci ildə Faxralı kənd sovetinin sədri vəzifəsinə seçilib. İki il bu vəzifədə çalışdıqdan sonra “Qələbə” kolxozunun sədri vəzifəsinə irəli çəkilib. 1973-1975-ci illərdə həmin kolxozun sədri olub, 1975-ci ildən isə həmin kolxozun bazasında yaradılmış Faxralı üzümçülük sovxozuna 16 il fasiləsiz olaraq rəhbərlik edib.

Mənalı bir ömür yaşayan, taleyini dogma elinin iqtisadi yüksəlişinə, mənəvi yetkinliyinə və ağır elli Faxralının şərəfinin əbədiliyinə həsr edən Uğurlu Oruc oğlunun əməyi həm eldə-obada, həm də dövlət tərəfindən yüksək qiymətləndirilib. O, sovet dövrünün ən böyük dövlət təltiflərindən sayılan “Qırmızı Əmək bayrağı” və “Sərəf nişanı” ordenləri, çoxsaylı medal və tərifnamələrlə təltif edilib, 1978-ci ildə isə XTNS-in qızıl medalına layiq görülüb, dəfələrlə Bolnisi Rayon Sovetinin deputatı, Gürcüstan KP qurultaylarının nümayəndəsi seçilib.

1982-1991-ci illərdə Marneuli rayonundakı Sadaxlı meyvə-tərəvəzçilik sovxozunun partiya komitəsinin katibi işləmiş Arif Mustafa oğlu Məsməliyevin dediklərindən:

- Cumber İliç Patiaşvili Gürcüstan KP MK-nın kənd təsərrüfatı üzrə katibi işləyən zaman zona müşavirlərində Uğurlu Hüseynovun ən qabaqcıl, bacarıqlı təsərrüfat rəhbərlərindən olduğunu, onun idarə etdiyi təsərrüfatın dövlət plan və öhdəliklərini artıqlaması ilə yerinə yetirdiyini xüsusilə qeyd edərdi. Çıxış üçün sözü birinci ona verər, onu digər təsərrüfat rəhbərlərinə nümunə göstərərdi. Sonralar Gürcüstan KP MK-nın birinci katibi vəzifəsində işləyərkən həmin zona müşavirlərində U.Hüseynovu həmişə yaxşı təsərrüfat rəhbəri kimi təqdim edər, onun təmsalında işlək camaat olan borçalılara rəğbətini heç vaxt gizlətməzdi.

Onu təkcə faxralılar yox, bütövlükdə borçalılar bir el ağsaq-qalı kimi qəbul edir, sözünü eşidir, dəyərli məsləhətlərinə əməl edirdilər. Təkcə bir fakta diqqət yetirmək istəyirəm ki, 1990-cı

ilin qanlı 20 Yanvar faciəsi zamanı Uğurlu müəllim Borçalıda hansı fədakarlıqları göstərmişdi. O zamanlar mən Faxralıda olmasam da, yaxşı bilirəm ki, Borçalıda, xüsusilə Bolnisi rayonunda soydaşlarımıza qarşı münasibətin o qədər də ürəkaçan olmadığı, milli zəmində ayrı-seçkilik aparıldığı bir vaxtda o qanlı hadisədən iki gün sonra rayonun bütün kəndlərindən nümayəndələrin iştirakı ilə Arıxlı kəndində böyük mitinq keçirilmişdi. Və təbii ki, belə bir həssas məqamda bu mitinqi təşkil edənlərdən biri də məhz Uğurlu Hüseynov idi. Sovet imperiyasının hərbi maşınının törətdiyi bu dəhşətli faciəyə etirazını bildirən Uğurlu müəllim eyni zamanda rayonun digər kəndlərindən olan ağsaqqallarla birgə Bakıdakı şəhid ailələrinə və yaralılara yardım etmək qərarına gəlmiş və qısa müddətdə rayon üzrə təşkilat komitəsi yaradılmışdı (təbii ki, ancaq ayrı-ayrı kəndlərdəki ağsaqqalların və rəhbər vəzifədə olanların hesabına). Tezliklə bu təşəbbüsə rayonun bütün kəndləri qoşulmuş və yanvar ayının 30-da Bolnisi rayonundan 50-dək yük maşınında müxtəlif ərzaq məhsulları Bakıya gətirilərək şəhid ailələrinə və yaralılara paylanılmışdı.

Hər dəfə kəndə gedəndə mütləq onunla görüşərdim. İşlərimlə maraqlanar, hər kiçik uğurumdan belə böyük qürur duyduğunu söyləyər və deyərdi ki, mənim atam Oruc kişi ilə sənin baban İsmayıl kişi möhkəm dost olublar. Keçmişinə daim böyük hörmətlə yanaşan Uğurlu müəllim bu dostluğu mənim atam Eyvaz Məmmədovla davam etdirirdi. Aralarında olduqca səmimi münasibət vardı.

Bir dəfə çox mötəbər məclislərin birində Uğurlu əmiyə (mən ona belə müraciət edərdim) dedim ki, biz qardaşların ali təhsil almasında sizin zəhmətiniz atam Eyvaz Məmmədovun zəhmətindən az olmamışdır. O, mənim sözlərimdən məmnun olub razılığını bildirdi. Və mən hiss elədim ki, ən böyük mükafatı xalqın hörməti olan Uğurlu əmi mənim bu sözlərimi də bir mükafat kimi qəbul elədi. Sonralar eşidirdim ki, dəfələrlə məclis-

lərdə mənim ona dediyim sözləri cavanlara nümunə göstərüb deyir ki, hər hansı bir diqqət və qayğıni dilə gətirib qiymətləndirmək insanın içindən gəlir və onun mənəvi kamilliyinə dəlalət edir.

Həyatda bütün çətinliklərə mətanətlə sinə gərən, heç nəyin və heç kəsin qarşısında əyilməyən Uğurlu Hüseynov həyatında tək bircə dəfə dözümlü ola bilmədi: qardaş itkisi qəddini əydi, oğlu Fərmanın dağına dözə bilmədi. Dərd onu üzdü. 2003-cü ilin payızında dünyasını dəyişdi. Ürəklərdəki yeri isə dəyişməz olaraq qalır.

AY ƏLİ MÜƏLLİM, YÜZ YAŞAYIN SİZ!

Hər dəfə məktəb və müəllim haqda söz düşəndə böyük dövlət xadimi, Türkiyəni azadlığa çıxarmış **Mustafa Kamal Atatürkün** cəhəlin, geriliyin aradan qaldırılmasında müəllimin öhdəsinə böyük vəzifələr düşdüyünü göstərərək dediyi bu fikri xatırlayıram: *“...Millətləri azad edənlər yalnız və yalnız müəllimlərdir. Müəllimdən, maarifdən məhrum bir millət hələ millət adını daşımağa layiq deyildir. Ona adi kütlə deyirlər. Bir kütlənin millət ola bilməsi üçün mütləq yaxşı müəllimlərə möhtacdır”*.

Bu müdrik kəlamların işığında bu günümüzə boylananda adamda bir daxili rahatlıq yaranır ki, bu gün bütün həyatlarını sözün əsl mənasında elmin və təhsilin inkişafına həsr etmiş müəllimlərimizin sayı onlarla, yüzlərlə deyil, minlərlədir. Və ümummilli liderimiz **Heydər Əliyevin** *“Cəmiyyət haradan olursa olsun, nədən olursa olsun, kəsib təhsilə xərcləməlidir, gənc nəslin təhsilinə, müəllimə kömək etməlidir”*, – sözlərinə hər an əməl olunur, respublikamızda elmin, təhsilin yüksələn xətlə inkişafına təkan verən dövlət qayğısı var, müəllim əməyinə, müəllim zəhmətinə böyük diqqət və qiymət var. Bir daha əmin olursan ki, sevimli Xalq şairimiz Zəlimxan Yaqub *“Məktəb Məkkə, müəllim peyğəmbər, qələm Allahın danışan dilidir”*, – deyəndə nə qədər haqlıymış.

Bu kəlamları təsadüfən xatırlamadım. Qiymətli sözlər ancaq qiymətli insanlardan söz düşəndə xatırlanır. Və mən də hər dəfə Əli müəllimlə görüşəndə, ya da ki, hansısa bir məclisdə

ondan söz düşəndə dahilərin müəllim haqda dedikləri fikirləri yada salıram. Çoxdan tanımağıma baxmayaraq hər dəfə görüşəndə onu özümçün sanki yenidən kəşf edirəm. Axı, müəllimlik təkcə sinfə girib-çıxmaqla bitmir. Müəllim təkcə məktəbdə – iş yerində deyil, cəmiyyət arasında digər peşə sahiblərindən daha çox diqqət mərkəzində olur. Bəzən onun bir kəlməsi, hərəkəti, adicə bir jesti də ətrafdakılara nümunə olur. Əli müəllim də məhz belə örnək ola biləcək müəllimlərdəndir.

... Əli Məhərrəm oğlu Hüseynov 1935-ci il dekabrın 5-də Borçalıda – Azərbaycan elminə bir çox görkəmli alimlər bəxş etmiş Faxralı kəndində anadan olub. Yaşlıları kimi, uşaqlığı ikinci dünya müharibəsinin ağırılı-acılı illərinə təsadüf edib. O illəri Əli müəllim belə xatırlayır: “1941-ci ildə Faxralı orta məktəbinin birinci sinfinə daxil oldum. İlk müəllimim Mürsəl Budaqov oldu. Sonradan Mürsəl müəllim müharibəyə getdiyi üçün onu Gədəbəy rayonundan olan Muxtar Əliyev əvəz etdi. Müharibə illərinin çətinlikləri istər-istəməz özünü təhsildə də göstərirdi. Və məlum səbəblərdən səkkizinci sinfə kimi mən o qədər də yaxşı oxumadım. Amma səkkizinci sinifdən başlayaraq öz üzərimdə çalışdım və əlaçı oldum, şəklimi məktəbin “Şərəf lövhəsi”nə vurdular“.

1952-ci ildə orta məktəbi bitirən Ə.Hüseynov iki il kənddə əmək fəaliyyəti ilə məşğul olduqdan sonra 1954-cü ildə Azərbaycan Dövlət Universitetinin (indiki BDU) biologiya fakültəsinə daxil olub. 1959-cu ildə ali təhsilli müəllim kimi doğma Faxralıya döənən Əli Hüseynov buradakı orta məktəbdə bir vaxtlar ona dərs demiş Nəbi Gülməmmədov, Hüseynqulu Məmmədli, İlyas Hüseynov, Qurban Hüseynov, Hacı Həsənov, Polad Poladov, İsmayıl Qazaxlı və digər müəllimlərlə çiyin-çiyinə pedaqoji fəaliyyət göstərüb. Kimya, biologiya və bitkilik fənnlərindən dərs deyib, kimya laboratoriyasının yaradılmasına nail olub. İstedadı və bacarığı, gənc olmasına baxmayaraq yüksək pedaqoji ustalıq diqqətdən yayınmayıb və bir

ildən sonra onu dərs hissə müdiri vəzifəsinə irəli çəkiblər. Ancaq gənc və perspektivli bir müəllim kimi kollektivə qaynayıb qarışan Əli müəllimin qəlbində daha böyük arzular vardı. Aspiranturaya daxil olub, təhsilini davam etdirmək istəyirdi. O illəri özü belə xatırlayır: “İki il pedaqoji stajım olduqdan sonra aspiranturaya daxil olmaq üçün Bakıya gəlmək istədim. Rəhmətlik anam ağlayaraq mənə dedi: “Əli, səni gözümdən qoya bilmərəm, heç yerə getmə”. Mən nə qədər təkid etsəm də, anam 6 il mənə icazə vermədi. Evləndirmək istədilər, razı olmadım. Mənim inadımı görən anam bir gün ağlayaraq dedi: “Oğul, daha sənə icazə verirəm, Bakıya get”... 1965-ci ilin sentyabrında Bakıya gəldim, ADU-nun biologiya fakültəsində biokimya ixtisası üzrə aspiranturaya daxil oldum”.

Bəli, böyük elmin çətin yollarında atılan ilk addımlar beləcə başlayıb. Və bu yol nə qədər çətin və əzablı olsa da, Əli müəllim möhkəm iradəsi ilə hər çətinliyə sinə gərərək cəfəkeş bir alim ömrü yaşayıb. Artıq Bakıya qayıtdıqdan 4 il sonra – 1969-cu ildə o, biologiya elmləri namizədi idi. Elə həmin ilin fevralında Xalq Təsərrüfatı İnstitutunda (indik İqtisad Universiteti) saathesabı müəllim kimi pedaqoji fəaliyyətə başlayıb, eyni zamanda Azərbaycan EA-nın Botanika İnstitutunda kiçik elmi işçi vəzifəsinə təyin olunub. 1971-ci ildə Azərbaycan Elmi-Tədqiqat Pedaqoji Elmlər İnstitutunda (indiki Təhsil Problemləri İnstitutu) kiçik elmi işçi vəzifəsinə keçirilib. 1980-ci ildə Azərbaycan KP MK yanında Marksizm-Leninizm Universitetinin ideologiya fakültəsini fərqlənmə diplomu ilə bitirərək ikinci ali təhsil alıb. 1982-ci ildə isə müsabiqə yolu ilə Azərbaycan Dövlət Pedaqoji İnstitutunda - indiki Pedaqoji Universitetdə dosent vəzifəsinə işə götürülüb. 1998-ci ildə həmin universitetdə Biologiyanın tədrisi metodikası kafedrasının müdiri vəzifəsinə irəli çəkilib və hazırda da həmin vəzifədə çalışır. 1995-2001-ci illərdə eyni zamanda Bakıda fə-

aliyyət göstərən Naxçıvan özəl Universitetində əvəzçiliklə professor olub.

Yeri gəlmişkən bir şeyi də qeyd etmək lazımdır ki, Azərbaycanca ilk dəfə olaraq “Biologiya tədrisinin nəzəri və metodik əsasları” mövzusunda doktorluq dissertasiyası müdafiə edən alim də məhz Əli Hüseynovdur və 2004-cü ildə müsabiqə yolu ilə ADPU-nun Biologiyanın tədrisi metodikası kafedrasının professoru seçilib.

İlk baxışda adicə bioqrafik statistika kimi görünə biləcək bu məlumatlar əslində gərgin elmi axtarışlardan, böyük zəhmətdən xəbər verir. Təsadüfi deyildir ki, Əli Hüseynov bu gün Azərbaycanca biologiyanın tədrisi metodikası üzrə doktorluq dissertasiyası müdafiə etmiş ilk alimdir, professordur. Elmi fəaliyyəti dövründə 10 aspirant və dissertanta elmi rəhbərlik etmiş, onlardan üç nəfəri elmlər namizədi adını almışlar. Üç nəfərin isə opponenti olub. Apardığı elmi tədqiqat işlərinin nəticəsi kimi bitki fiziologiyası və biokimyasına aid 8 elmi əsərin, 5 monoqrafiya, 27 dərslük və dərs vəsaitinin, 20 proqram, 17 metodiki vəsait və elmi jurnallarda dərc olunmuş 150 məqalənin müəlifidir. Kiyevdə (1973), Daşkənddə (1976), Moskvada (1978), 1990-1993-cü illərdə Türkiyədə, 2007-2008-ci illərdə isə Bakıda və Türkiyədə keçirilən Beynəlxalq elmi konfranslarda məruzə ilə çıxış edib. Ə.Hüseynov orta məktəblərin III, IV, V və VI sinifləri üçün “Təbiətşünaslıq”, III-IV siniflər üçün “Həyat bilgisi” (1985-2008-ci illərdə), X-XI siniflər üçün “Ümumi biologiya”, ali məktəb tələbələri üçün “Təbiətşünaslığın tədrisi metodikası” (2001), “Biologiya tədrisinin ümumi metodikası” (2003), “Biologiya tədrisindən mühazirələr” (1998), “Biologiya tədrisinin ümumi və xüsusi metodikası” (2008), “Təbiətşünaslığın əsasları” (2001), magistrlər üçün “Biologiya tədrisi metodikasının elmi əsasları” (2009) kimi orijinal dərslüklərin və 30 qəzet məqaləsinin müəllifidir. Televiziyada (29 dəfə) və radioda (34 dəfə) təhsillə bağlı çıxışlar

edib, ictimai fəaliyyətinə görə beş dəfə Fəxri fərmanla təltif olunub. Onun elmi-metodik fəaliyyəti xarici ölkələrdə də yüksək qiymətləndirilir. 2005-ci ildə Amerika bioqrafiya İnstitutunda Beynəlxalq Nobel mükafatı müsabiqəsində iştirak etmək üçün ona dəvətnamə göndərilib (S.M.Evans, prezident. 22 aprel 2005).

Ümummilli liderimiz **Heydər Əliyev** demişdir: *"Hər bir cəmiyyətdə savadlı şəxs müəllimə hörmət etməli, cəmiyyətin həyatında oynadığı rolu qiymətləndirməlidir"*. Bu gün professor Əli Hüseynovun keçdiyi ömür yoluna nəzər salanda bir daha görürük ki, əsl müəllimin əməyi həmişə layiqincə qiymətləndirilmişdir. 1998-ci ildə Kembric universitetinin ingilis dilində buraxdığı "Who is he" Beynəlxalq ensiklopediyasında tərcümeyi-halı verilib və "Beynəlxalq Biologiya Cəmiyyəti"nin diplomu, 2004-cü ildə "XXI əsrin ziyalıları" kitabında tərcümeyi-halı verilib və "Beynəlxalq diplom"u ilə təltif olunub. Elm və təhsildəki xidmətlərinə görə 1981-ci ildə Azərbaycan SSR-nin "Qabaqcıl maarif xadimi" döş nişanına, 1993-cü ildə akademik X.Məmmədov adına mükafata və 1996-cı ildə Azərbaycan Təhsil Nazirliyinin mükafatına layiq görülüb. 1999-cu ildə isə ona Amerika Bioqrafiya institutunun "Qızıl heykəl" mükafatı verilib. 2006-cı ildə Əli müəllimə "Azərbaycan Respublikasının "Əməkdar müəllimi" fəxri adı verilib, 2007-ci ildə "İlin müəllimi", 2008-ci ildə isə "İlin alimi" müsabiqəsinin qalibi olub. Üç "Beynəlxalq diplom"a layiq görülüb.

Rəsmi təltif və mükafatların sayını uzatmaq da olardı. Amma buna ehtiyac görmədik. Çünki hər cür rəsmi təltifdən, mükafatdan yüksəkdə duran bir mükafat da var: ona olan xalq sevgisi – eloğlularının, həmkarlarının, dostlarının, yaxınlarının və səsi bu gün Azərbaycanın hüdudlarından çox-çox uzaqlardan gələn yetirmələrinin məhəbbəti. Bunu o, özü qazanıb. Gərgin əməyi, halal zəhməti ilə.

Əli müəllim haqqında hələ çox deyiləcək, çox yazılacaq. Alim Əli müəllim, Vətəndaş Əli müəllim, dost Əli müəllim, qeyrətli eloğlu Əli müəllim... Bunların hər biri ayrıca söhbətin mövzusu olduğundan biz hələlik bu yazını onun tələbəsi olmuş Günel Budaqovanın şeirindən bir hissə ilə tamamlayırıq:

*Çağlayan bir bulaq, dinən simli saz,
Bir insan ömrünü xoş yazan olsun.
Yaşayıb-yaratmaq eşqilə ürək,
Hər zaman beləcə qoy cavan olsun!
Adların içində adınız əziz,
Ay Əli müəllim, yüz yaşayın Siz!*

“İLLƏR KEÇDİ, DÖNDÜ QARA SAÇLARIN”

Hər dəfə Borçalının ağır ellərindən olan Faxralı və soraqları Gürcüstanın hüduqlarından çox-çox uzaqlardan gələn və təkçə Faxralıya yox, bütövlükdə Borçalıya, Azərbaycana, bir sözlə millətimizə başucalığı gətirən faxralılar haqqında yazanda bu kəndin ziyalı qızı Anaxanım Şahnəzərovanı da mütləq xatırlamış, onun haqqında da yazmaq istəmişəm. Bu günlərdə fikrimi qətiləşdirib kağız-qələm götürdüm. İllərlə elimin bu xanım-xatın ziyalısı barədə beynimdə dolaşdırdığım fikirləri vərəqlərə köçürmək istədim. Və bəlkə də ilk dəfədir ki, bu işin nə qədər çətin olduğunu gördüm. Olduqca çətin, məsuliyyətli, bununla belə şərəfli bir işin altına girdiyimi hiss elədim. Ona görə yox ki, onun haqqında deməyə söz tapmırdım. Əksinə ona görə ki, hardan başlayıb harda qurtarmaqda çətinlik çəkirdim.

Nə deyim, necə deyim ki, onun adına yaraşsın, özündən sonra minlərlə könüldə qoyduğu xatirələri bir də oyatsın, üstünə işıq salsın. Nə deyim ki, heç olmazsa, minlərlə yetirməsinin ömür yoluna nur saçmış, həm müəllimə, həm də ana kimi qayğı göstərərək öyüd-nəsihətləri ilə onları müstəqil həyata hazırlamış bir insanın şəninə yaraşan olsun.

Oxucuların daha da yaxından tanıması üçün deyim ki, Anaxanım Süleyman qızı Şahnəzərova 1937-ci il fevralın 4-də Borçalıda – o vaxtkı Lüksemburq (indiki Bolnisi) rayonunun

Faxralı kəndində anadan olub. Yaşlıları kimi onun da uşaqlığı qanlı-qadalı ikinci dünya müharibəsi illərinə təsadüf edib, müharibənin vurduğu ağrı-acıları görüb. O vaxtlar dolanışıqın çətin olması ucbatından çoxları orta məktəbdə təhsilini yarımçıq qoyub kolxozda işləmək məcburiyyətində qalırdı. Qız uşaqlarının orta məktəbdə sona qədər oxuması isə daha çətin idi. Üstəlik qızların ali təhsil almasına isə o dövrdə az-az rast gəlinirdi. Bunun da əsas səbəbi maddi vəziyyətlə yanaşı, həm də valideynlərin qız uşağının tək-tənha şəhər yerində oxumasına razı olmamaları idi.

Anaxanım Süleyman qızı 1956-cı ildə Faxralı orta məktəbini bitirəndə qərarı qəti idi: ali təhsil almaq. Özünün möhkəm iradəsi, arzusuna çatmaq istəyi və böyüklərin də onun bu istəyinə qarşı çıxmamaları onu elə həmin il Bakıya gətirib çıxardı. Sənədlərini Azərbaycan Dövlət Universitetinin (indiki BDU) kimya-biologiya fakültəsinə verdi. Orta məktəbdə aldığı dərin savad burda onun köməyinə gəldi: o, tələbə adını qazandı. Qaynar tələbəlik illəri bir-birini əvəz etdikcə gələcək ixtisasının sirlərinə yiyələnir, müəlimlik sənətinin incəliklərini öyrənməyə çalışırdı. Nəhayət, kövrək xatirələrlə dolu tələbəlik illəri arxada qaldı. Anaxanım Süleyman qızı 1962-ci ildə Faxralıdan ali təhsil alan qadınların ilk qaranquşu kimi Borçalıya – doğma Faxralıya qayıtdı. Möhübbət Hüseynovla ailə həyatı qurdu (Möhübbət müəllim sonralar uzun müddət Faxralıda məktəb direktoru işlədi. Borçalıda təhsilin inkişafında, Faxralı ziyalılarının yetişməsində və formalaşmasında xüsusi xidməti oldu.) Faxralı orta məktəbində adına əmək kitabçası açıldı – burada pedaqoji fəaliyyətə başladı. 1969-cu ildən fəaliyyətini Faxralı səkkizillik məktəbində davam etdirdi, 1973-1991-ci illərdə isə Şahbuzlu səkkizillik məktəbində çalışdı. Və çox təəssüflər olsun ki, o, ömrünün ən gözəl çağında, əsl ağbırçəklik eləyəsi vaxtında – 1995-ci il sentyabrın 5-də dünyasını dəyişdi.

Bu sadaladıqlarımız ilk baxışda bəlkə də sadəcə olaraq hər bir insanın həyatında bu və ya digər formada rast gəldiyimiz avtobioqrafik məlumatlar təsiri bağışlayır. Amma dəftər-kitab arasında keçən bu illərin arxasında görün nələr dayanır?! Yuxusuz gecələr, müxtəlif xarakterli şagirdlərin nazı ilə oynamaq, onların bir ana kimi qayğısına qalmaq, düzgün yol göstərmək və bütün bunların qarşılığında bircə şey qazanmaq: el məhəbbəti, bir də sorağı el-el dolaşan yetirmələrinin hər uğurundan haqlı fərəh hissi keçirmək, qürur duymaq!

Hər dəfə Anaxanım Süleyman qızını xatırlayanda istər-istəməz sevimli xalq şairimiz Zəlimxan Yaqubun bir bəndi yadıma düşür:

*Cavan idin, kəlağayın ağ idi,
Yaraşırdı ağa qara saçların.
Örپəyinin rəngi hopdu tellərə,
İllər keçdi, döndü qara saçların.*

Bəli, Anaxanım Süleyman qızı da qara saçlarını elinin-oba-sının işıqlı sabahı, yeniyetmələrin savadlı və qəlblərində Vətən məhəbbəti, yurda bağlılıq hissi ilə böyümələri naminə ağartdı. Ağartdı ki, dərs dediyi şagirdlərinin yolunu bir az da çox işıqlandıra bilsin. Bu gün Anaxanım müəlliməni sevdiren, könüllərdə yaşadan bir də odur ki, o, təkcə dərs deməklə kifayətlənmirdi. Şagirdlərə həm də həyat dərsi keçir, oğlanlara ilk növbədə qeyrətli kişi, qızlara isə ləyaqətli ana olmaq barədə dəyərli tövsiyələrini verirdi.

Uzun müddət Faxralı orta məktəbinin direktoru və Azərbaycan Maarif nazirliyinin inspektoru vəzifələrində çalışmış görkəmli folklorşünas alim Hüseynqulu Məmmədli Anaxanım Şahnəzərovadan söhbət düşəndə onu Faxralının ali təhsilli qadınlarının ilk qaranquşu kimi xarakterizə edərək haqqında ürəkdolusu xoş sözlər söyləyər, onun bir müəllim kimi

pedaqoji ustalığını yüksək qiymətləndirərdi. Özünün “Görüm Faxralının biri olsun beş” adlı kitabında da elimizin bu ziyalı qızına yer ayırmış, barəsində ürək sözlərini yazmışdır.

Vaxtilə onun şagirdi olmuş Azərbaycan Jurnalistlər Birliyinin üzvü, Bakının Suraxanı rayonundakı 278 sayılı orta məktəbin müəllimi Şahpəri Hüseynqızı isə onu belə xatırlayır:

– Anaxanım müəllimə ilə biz kənddə qonşu olmuşuq. Deyərdim ki, o, qonşu kimi əvəzsiz, tayı-bərabəri olmayan bir insan idi. Paxıllıq nədi bilməzdi. Atalar demiş, qonşusunu iki, özünü bir inəkli görmək istəyənlərdən idi. Daim çalışdı ki, qonşuluqda söz-söhbət olmasın, həmişə mehribançılıq olsun. Müəllim kimi də olduqca tələbkar idi. Bununla belə həm də həssas idi. Gözündən bircə şey yayınmazdı. Hər şagirdə fərdi qaydada yanaşar, problemi ilə maraqlanar, qayğı və diqqətini əsirgəməzdi. Şagirdlərə elmin sirləri ilə yanaşı həm də həyat dərsi keçir, daim sadəliyə, düzgünlüyə, yaxşılıq etməyə çağırırdı. Deyirdi ki, adam gərək harda nə danışdığını bilsin. Tez-tez müdriklərdən sitat gətirərək deyirdi: “O yerdə ki, sadəlik, yaxşılıq və həqiqət yoxdur, orda böyüklük də yoxdur”. Şərdən uzaq olmağı tövsiyə edər, şəxsi iş görməkdən qorxsan, heç nədən qorxmazsan, – deyirdi. Bir də deyirdi ki, insan gərək nə bədbəxtliyə görə hədsiz kədərlənməsin, nə də xoşbəxtliklə də çox sevinməsin. Həm onu, həm də bunu qəlbində mərdliklə daşımağı bacarmaq lazımdır.

Şahpəri xanımın öz müəllimi haqda bu minnətdarlıq dolu sözləri yadıma müəllifini unutduğum bir bənd şeiri də saldı:

*Ömür əmanətədi, hədiyyə deyil,
Qaytarır bir nəsil, alır bir nəsil.
Vay o şəxslərə ki, yaşayır yüz il,
Düşməyir ünvanı, izi bir yana.*

Haqqında söhbət açdığımız Anaxanım Süleyman qızı haqq dünyasına qovuşsa da, bu dünyada adı, ünvanı yaşayır. Qədir-bilən fəxrəli və vaxtilə dərs dediyi şagirdləri ilə yanaşı bir də Arzu və Elmira kimi ləyaqətli övladları onun mənəvi ömrünə ömür calayırlar. Bu gün Arzunu fəxrəli qeyrətli, el-oba təəssübü çəkən, elin xeyir-şərində həmişə başda olan bir eloğlu kimi tanıyırlar. Arzunun Vyana Beynəlxalq universitetinin biznes inzibətçiliyi fakültəsində təhsil alan oğlu Qara və Sabunçu rayonundakı 271 sayılı orta məktəbin məzununu, hazırda Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetinin biznesin təşkili fakültəsinin tələbəsi olan qızı Lamiyə də ziyalı, el ağbircəyi olan nəvələrinin arzularını reallaşdırırlar. Anaxanım xanımın qızı Elmira isə Azərbaycan Vergilər nazirliyində çalışır.

Anaxanım Süleyman qızı talenin ona bəxş elədiyi qısa ömrü elə yaşadı ki, bir ömürdə bir neçə ömrə sığmayacaq qədər xeyirxahlıqlarla yaddaşlara yazıldı, özünə əbədlilik qazandı. Elə bu yerdə bir tacik xalq misalı yerinə düşür: “İnsanın ömrü – onun dünyaya baxması və dünyanın onu görməsi ilə deyil, insanların onu yadda saxlaması ilə ölçülür”. Bu mənada Anaxanım Süleyman qızı Tanrının ruhu həmişə şad olan xoşbəxt bəndələrindəndir desək yanlışdır. Çünki hər zaman xatırlanır, minnətdarlıqla yad edilir. Deməli yaşayır!

ZƏHMƏT ƏHLİ

Onunla hər görüşümdə xəyal məni çəkib bir anlığa uzaqlara aparır. Vurğun könlümün pərvanə kimi başına dolandığı, canımdan əziz sevdiyim, səcdəgahım, din-imanım sandığım, saz-söz mahalı, hər çəmənini, hər talası bir xalı olan yerim-göyüm, asimanım, kitab tutmaz min dastanım olan Faxralı gəlib dayanır gözlərim önündə. Bu elin Qızılqayasını,

Böyükgüneyi, Qaradağı, Səngəri və məğrurluğu, vüqarı bu dağlardan geri qalmayan, daha doğrusu bu dağlardan güc alan, hər yerdə doğma yurda şöhrət-şan olan oğullarını xatırlayıram. Neçə-neçə el ağsaqqalını, alimi, həkimi, mühəndisi, müəllimi anıram. Və məşhur bir deyim yadıma düşür: “Görüm Faxralının biri olsun beş!”

O qədər şirin söhbət edir ki, adam vaxtın necə gəlib-keçdiyini belə bilmir. Özünü Faxralı yaylaqlarında, qoca Səngərin zirvəsində hiss edirsən. Bulaqların duruluğundan süzülüb gələn saflığı səni özünə elə cəlb eləyir ki, ayrılmaq istəmirsən. Sual oluna bilər ki, nədən danışır axı, o? Bəlkə də – nədən danışmır? – demək daha düzgün olardı. Ulu Borçalının, onun ağır ellərindən olan Faxralının qəhrəmanlıqlarla dolu tarixi keçmişindən, sorağı el-el, oba-oba dolaşan igid oğlanlarından, şöhrəti hər yana yayılan alimlərdən, uzaq-uzaq ölkələrdə Azərbaycan bayrağını ucaldan idmançılardan... böyük iftixar hissi ilə danışan bu böyük insan Borçalının bu gününkü problemlərindən də yangı ilə danışır, bu mahalın sabahı üçün narahatlığını gizlədə bilmir.

Oxucuları çox da intizarda saxlamadan demək istəyirəm ki, böyük ziyalı, sözün əsl mənasında zəhmətkeş alim, daim el-oba təəssübü çəkən bu insan – Bakı Slavyan Universitetinin dosenti İdris Kərimovdur. Onun ömür yoluna nəzər salmadan, daha doğrusu geniş təqdim etmədən də Azərbaycanda, onun hüduqlarından kənarda da bu adın çəkilməsi kifayətdir ki, söhbətin olduqca cəfakəş və məhsuldar elmi fəaliyyət göstərən bir alimdən getdiyi bəlli olsun. Bununla belə, onu alim İdris Kərimova gətirib çıxaran yola nəzər salmaq da pis olmazdı. Bu yol isə şərəfli olduğu qədər də çətin, əzab-əziyyətli, hər günü zəhmətlə keçən bir ömür yoludur.

... İdris Məmmədəli oğlu Kərimov 1938-ci ildə Borçalıda – Bolnisi rayonunun Faxralı kəndində anadan olub. 1957-ci ildə həmin kənddə orta məktəbi bitirərək ali təhsil almaq məqsədilə Bakıya gəlib və elə həmin ildə də M.F.Axundov adına Rus dili və Ədəbiyyatı İnstitutuna daxil olub. 1962-ci ildə institutda təhsilini başa vuraraq Borçalıya ali təhsilli müəllim kimi qayıdıb. 1968-ci ilədək Bolnisi rayonunun ayrı-ayrı kəndlərində rus dili və ədəbiyyatını tədris edib. 1968-ci ildə daha böyük arzularla yenidən Bakıya qayıdan İdris Kərimov pedaqoji fəaliyyətini Bakı Dövlət Universitetinin rus dili kafedrasında davam etdirib. Bir il burada çalışdıqdan sonra ixtisasını təkmilləşdirmək məqsədilə Moskvaya gedib və 1969-1970-ci illərdə M.V.Lomonosov adına Moskva Dövlət Universitetinin rus dili kafedrasının nəzdindəki ixtisasartırma kursunda oxuyaraq burada görkəmli rus dilçiləri akademik N.Y.Şvedovanın, professorlar T.P.Yotmer və V.A.Beloşapkovanın mühazirələrini dinləyib. 1971-ci ildən bu günədək M.F.Axundov adına Rus dili və Ədəbiyyatı İnstitutunda (indiki Bakı Slavyan Universitetində) çalışır.

Pedaqoji fəaliyyətlə yanaşı elmi axtarıqlarını da davam etdirən İdris müəllim əsasən lüğətçiliklə məşğul olur. Respublikamızın elmi ictimaiyyəti onu bu sahədə böyük uğurlar əldə et-

miş bir mütəxəssis kimi tanıyır. Onun hələ 1972-ci ildə məşhur dilçi alim, professor M.F.Tağıyevin rəhbərliyi altında tərtib olunmağa başlayan dördcildlik “Azərbaycanca–rusca lüğət”in redaksiya heyətinin üzvü və baş redaktorun müavini seçilməsi bir mütəxəssis kimi elə o vaxtdan gələcəyinə böyük ümidlər bəslənilməsindən xəbər verirdi. Və bu etimadı o, gərgin zəhməti, yorulmaz fəaliyyəti ilə doğrulda bildi.

1972-ci ildən yazıya alınan bu fundamental əsərin (lüğətin) nəşri 2000-ci ildə başa çatdırıldı. 2001-ci ildə keçirilən tən-tənəli təqdimat mərasimində kitabın tam nüsxələri ümummilli liderimiz H.Əliyevə və RF-nin o vaxtkı prezidenti, hazırkı baş nazir V.Putinə bağışlandı. Müasir standartlara cavab verən bu əsər mütəxəssislər tərəfindən lüğətçilik elminə sanballı bir töhfə kimi dəyərləndirilmişdir. Qeyd etmək lazımdır ki, bundan bir neçə il sonra İdris müəllim həmin lüğətin latın qrafikalı Azərbaycan əlifbası ilə nəşrini də redaktə edib çapa hazırlayaraq 2006-cı ildə işıq üzü görməsinə nail olmuşdur.

Vaxtilə akademik H.N.Hüseynov və sonralar görkəmli lüğətçi Ə.Ə.Orucovun redaktəsi ilə nəşr olunmuş üçcildlik “Rusca–azərbaycanca lüğət”in latın qrafikası ilə 6-cı nəşri də məhz İdris müəllimin redaktəsi ilə 2005-ci ildə işıq üzü görmüşdür. Onun bir alim kimi bu xidmətləri diqqətdən kənarda qalmamış, zəhməti qiymətləndirilərək Bakı Slavyan Universitetinin Elmi Şurasının qərarı ilə ona dosent vəzifəsi verilmişdir.

İdris Kərimov lüğətçiliklə məşğul olmaqla yanaşı professor M.F.Tağıyevin elmi rəhbərliyi altında namizədlik dissertasiyası üzərində də işləyərək 1980-ci ildə “Rus dilinin morfolojiyası” mövzusunda elmi işini uğurla müdafiə edib.

50 ilə yaxındır ki, elmi-pedaqoji fəaliyyətlə məşğul olan və bir çox uğurlara imza atan İdris müəllim bu gün ömrünün müdriklik çağlarını yaşamaqdadır. Onsuz da elmimiz üçün çox səmərəli işlər görmüş bu gözəl insan bir alim kimi bundan sonra heç nə ilə məşğul olmasa da, indiyədək etdikləri onun

alim şöhrətinin daim zirvələrdə dayanması üçün kifayətdir. Amma İdris müəllim bu gün də əlini işdən soyutmur, müdriklər demiş, əli işsiz, başı fikirsiz qoymur. Gənclik eşqi, gənclik həvəsi və yorulmazlığı ilə axtarışlarını davam etdirir. O, hazırda rus dilçiliyinin çox çətin sahələrindən biri olan felin tərz kateqoriyasının mənimsənilməsini asanlaşdırmaq məqsədilə tərtib etdiyi “Учебный словарь видовых коррелятов русских глаголов» (“Rus fəllərinin tərz cütlükləri lüğəti”) adlı kitabını nəşrə hazırlayır.

İdris müəllimlə hər görüşümüzdə mən həm də ulu Borçalının ustad aşığılarını xatırlayır, bu qədim türk yurdunun sazlı-sözlü dünyasına yenidən qayıdıram. Çünki İdris müəllim saza-sözə olduqca bağlı adamdır. Özü də aşiq sənətini təkcə sevmir, həm də onu dərinlən bilir və təbliğ edir. Bəlkə də burada qeyri-adi bir şey yoxdur. Çünki heç ağla sığası deyil deyil ki, Borçalıda dünyaya göz açıb sazın laylasında böyüyəsən, özün də sazı sevməyəsən. Bir də ki, sevimli xalq şairimiz, İdris müəllimin də həmişə sevə-sevə oxuduğu Zəlimxan Yaqub nahaqdan deməyib ki:

*Millətimi saz anladar, saz anlar,
Saza baxsın tariximi yazanlar.*

Onunla sənətlə bağlı çox söhbətlərimiz olur. Və hər dəfə də o qədər məhəbbətlə, sevgi ilə danışır ki, onun bu sahədəki zəngin biliyinə və bu sənətə vurğunluğuna heyran olmaya bilmir-sən. Bir şeyi də qeyd etmək yerinə düşərdi ki, Faxralının çox ləyaqətli oğlanlarından biri, uzun müddət hüquq-mühafizə orqanlarında çalışmış polkovnik, saz-söz xiridarı Bahaddin Həsənovun sazda ifasına da İdris müəllimin böyük heyranlıqla qulaq asdığıнын dəfələrlə şahidi olmuşam.

İdris müəllimi mənim gözümdə daim ucaldan bir də onun əsl el adamı olmasıdır. İşinin çoxluğuna baxmayaraq daim elin xeyir-şərində tapılan adamdır.

Bu gün ömrünün səkkizinci onilliyində inamla addımlayan İdris müəllim Bakı Slavyan Universitetində səmərəli elmi-pedaqoji fəaliyyətini davam etdirməkdədir. Ona möhkəm cansağlığı arzulayaraq bu yazını M.Şəhriyarın sözləri ilə tamamlayıram:

*Dünyada ən gözəl şah əsərləri
Yaratdı zəhmətin cəsur əlləri.
Zəhmətə arxalan, işə güvən sən,
Budur tərəqqinin yolu əzəzldən.*

“BU DÜNYA ƏBƏDİ DİRİLƏRİNDİ”

Eldə-obada belə bir adət, yazılmamış qanun var: birinci dəfə rastlaşdığın adamla tanış olmazdan əvvəl onun kimin oğlu, yaxud qızı olması ilə maraqlanırsan. Və bu ilk məlumat, qarşıdakı adamın hansı ocaqdan od, hansı kökdən güc alması, hansı bulaqdan su içməsi sənə çox şey deyir. Atalar nahaq deməyib ki, ot kökü üstə bitər. Nadir istisnaları nəzərə almasaq adətən övlad valideynlərin əmələrinin davamçısı, adının üstünə ad gətirəni olur. Təbii ki, burada valideynlərdən də çox şey asılı olur. Əsil övlad əsil atadan törəyər.

Ulu Borçalının ağır eli kimi tanınan Faxralı kəndində də belə ağır-batman, ədəb-ərkanı, yüksək mədəniyyəti, əsl el-oba adamı olmaları ilə seçilən ailələr çoxdur. Onlardan biri də Əli Alməmmədli nəslində Xəlilovun ailəsidir. O Əli Xəlilov ki, uzun müddət Faxralıda kolxozun və kənd sovetinin sədri vəzifələrində ləyaqətlə çalışaraq böyük hörmət və nüfuz qazanmışdı. 20 ildən çoxdur ki, aramızda olmasa da, qədərbilən faxralılar bu gün də onu minnətdarlıqla xatırlayırlar. Bu arada vaxtilə yazdığım şeirin bir bəndi yadıma düşür:

*Əli Xəlil el hörməti qazandı,
Bütöv oldu, uca tutdu düz andı.
Xalq üçün yaşadı, xalq üçün yandı,
Adı bəlli şöhrət-şanım, Faxralı.*

Bəli, Əli Xəlilov el hörməti qazandı. Ona görə ki, həmişə xalq üçün yaşadı, xalq üçün yandı, xırda hisslərlə yaşamadı, hər əməlində bütöv oldu. Və Əli Xəlilovdan söz düşəndə Xalq şairi Zəlimxan Yaqubun bir beytini xatırlamamaq olmur:

*Дири вар ки, тез бижьсян аьлара,
Юлц вар ки, дайяг олуб саялара.*

Bu yazıda məqsədim Əli Xəlilov haqqında söhbət açmaq olmasa da (onun haqqında ayrıca yazı yazmışam), söhbətə onunla başlamağım səbəbsiz deyil. Əvvəldə də qeyd etdiyim ki, barəsində söz açacağım Yasin Xəlilov haqqında oxucuda ilkin təsəvvür yaratmaq üçün öncə məhz onun atası barədə məlumat verdim. Yeri gəlmişkən onu da qeyd edirəm ki, Əli Xəlilovun əmisi oğlu, uzun müddət Bolnisi rayonunun ayrı-ayrı kəndlərində kolxoz sədri işləmiş İsrafil Məmmədov da sayılıb-seçilən, adı həmişə hörmətlə çəkilən kişilərdən olmuşdur.

Belə bir ailədə boya-başa çatan Yasin Əli oğlu Xəlilov 1939-cu ildə anadan olub. Uşaqlığı qanlı-qadalı ikinci dünya müharibəsi illərinə təsadüf edən Yasin 1946-cı ildə Faxralı orta məktəbinin birinci sinfinə daxil olub, 1957-ci ildə orta təhsilini başa vurub. Elə həmin ildə də ali təhsil almaq arzusu ilə Bakıya gəlib və o vaxtkı M.F.Axundov adına Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Dillər İnstitutuna daxil olub. 1962-ci ildə institutun rus dili və ədəbiyyatı fakültəsini bitirdikdən sonra yenidən Borçalıya – doğma Faxralıya qayıdıb və bir vaxtlar təhsil aldığı Faxralı orta məktəbində müəllim kimi pedaqoji fəaliyyətə başlayıb. Bir il burada müəllimlik fəaliyyətindən sonra hərbi xidmətə çağırılıb və 1963-1965-ci illərdə sovet ordusu sıralarında qulluq edib. Hərbi xidmətini başa vurduqdan sonra yenidən doğma kəndinə qayıdan Yasin müəllim yenidən burada pedaqoji fəaliyyətini davam etdirib. 1969-1972-ci illərdə məktəbdə dərs hissə müdiri, 1972-1974-cü illərdə isə Faxralı orta mək-

təbinin direktoru kimi daha böyük qayğılarla məşğul olub. Sonrakı illərdə də təcrübəli müəllim, bacarıqlı maarif təşkilatçısı kimi əlindən gələni əsirgəməyib.

İlk baxışda adi avtobioqrafik məlumat xarakteri daşıyan bu məlumatların, qeyd olunan illərin arxasında gərgin zəhmət, elinə-obasına can yandıran, onun maariflənməsi yolunda ömrünü gilə-gilə əridən böyük bir ziyalının yanar ürəyi dayanır. Bir pedaqoq kimi Yasin müəllim yaxşı bilirdi ki, Xalq şairi Zəlimxan Yaqub demiş, “gənclik üzünü dədələrə tutanda, yönünü sənət Məkkəsinə, elm məbədinə, fikir ehramına, hikmət türbəsinə çevirəndə kamilləşmə yolunda yorulmaq bilmədən irəliləyir və kamilləşir”. Ona görə də çalışırdı ki, gənclər daha çox elmə bağlansınlar. Bunun üçün isə gecəli-gündüzlü çalışmaq lazım idi. O dövrdə isə Faxrlıda təlim-tərbiyənin səviyyəsinin yüksəliş dövrü olmasına baxmayaraq müəyyən problemlər də var idi. Bu da hər şeydən əvvəl məktəb binasının kiçik olmasından, tələbatı ödəyə bilməməsindən irəli gəlirdi. 1968-1969-cu tədris ilində Faxralıda səkkizillik məktəbin açılması da yeni məktəb binasına olan tələbatı aradan qaldırmamışdı. Faxralı orta məktəbinə yeni bina tikilməsinə böyük ehtiyac vardı. Məktəbin direktoru vəziyyətdən çıxış üçün yollar arayır, yuxarı təşkilatlara müraciətlər edirdi. O dövrdə Bolnisi rayon İcraiyyə Komitəsinin sədri vəzifəsində çalışan Faxralının qeyrətli oğlu, təkcə öz kəndi üçün yox, bütövlükdə Bolnisi rayonu üçün çox işlər görmüş Əli Bayram oğlu Əliyev növbəti müraciətlərinin birində Yasin müəllimə belə cavab vermişdi: “O kəndi mən də çox istəyirəm, bir neçə dəfə tikinti nazirinin yanında və Maarif nazirliyində olmuşam. Bir dəfə yenə gedəcəyəm, bu dəfə bir az ciddi danışacağam”. Əli Bayram oğlunun növbəti müraciətinə isə Maarif nazirinin müavini ironik bir cavab vermişdi: “Faxralıda hər ailənin on uşağı var, biz borclu deyilik ki, onlara hər il bir məktəb tikək”. Bu cavaba Əli Bayram oğlunun sərt reaksiyasından ehtiyatlanan Maarif naziri Tamara Laşkarəşvili

Faxralıda yeni məktəbin tikintisinə başlamağı tapşırırmışdı. Artıq yeni binanın tikintisinə razılıq alınmışdı. Bundan sonra layihə-smeta sənədlərinin tez bir zamanda qaydaya salınması lazım idi ki, tikinti işləri yubanmasın, vaxtında başlasın. Əli Bayram oğlunun qətiyyəti hesabına yaranan bu fürsəti əldən vermək olmazdı. Yasin müəllim böyük zəhmət bahasına bu işin öhdəsindən gələ bildi. Məktəbin tikintisi aparılan vaxt artıq Bolnisi rayon Partiya Komitəsinin birinci katibi vəzifəsinə T.Xelaşvili seçilmiş, Ə.Əliyev isə Bolnisi rayon Su Təsərrüfatı və Meliorasiya idarəsinin rəisi vəzifəsinə keçirilmişdi.

Nəhayət, gözlənilən gün gəlib çatdı. 1973-cü ilin sentyabrında yeni dərs ilini Faxralı məktəbliləri yeni məktəbdə qarşıladılar. Məktəbin açılışına həsr olunmuş böyük təntənədə rayonun birinci katibi T.Xelaşvili də iştirak edirdi. Məktəbin direktoru Yasin Xəlilovun və bütün faxralıların həmin andakı sevincinə isə bir kədər də əlavə olunmuşdu: yeni məktəbin tikintisi üçün əlindən gələni edən, böyük zəhmət çəkən Əli Bayram oğlu Əliyev bu təntənədə iştirak etmirdi. Tədbir iştirakçıları onun əziz xatirəsini bir dəqiqəlik sükutla yad etdilər.

...Dünya şöhrətli yazıçı Cek London yazırdı: “Düşünməyi bacarmayanlar elə bilirlər ki, düşünürlər və odur ki, doğrudan da düşünə bilən adamların müqəddəratını həll edirlər”. Bu mənada Yasin müəllim doğrudan da eli-obası, onun daha firavan gələcəyi üçün düşünməyi bacaran insan idi. Nə etmək, necə etmək lazım olduğunu bilirdi. Bir müəllim kimi onu əsas düşündürən isə təbii ki, yeniyetmə soydaşlarının yüksək səviyyədə təlim-tərbiyə əldə etmələri idi. Heç zaman yersiz söz danışmaz, boş vədlər verməzdi. Onun bu xarakterinə bələd olan həmkarları, eləğluları bilirdilər ki, Yasin müəllim bir söz dedisə, deməli onu yüz ölçüb, bir biçdikdən sonra qərara gəlib və bu fikir, bu təklif ümumi işin xeyrinədir. O, danışmağı, özü də yerində və gözəl danışmağı bacarırdı. Elə burdaca müdriklərdən birinin dediyi fikir yada düşür: «Данышмаг цццн инсана ики ил лазым олдуьу

щалда, данышмабы юйрянмяк цццн 60 ил вахт тяляб олунур».

Zəlimxan Yaqubun tez-tez işlətdiyi bu sözlər heç vaxt yadımdan çıxmır: “Müsəlmanların qibləsi Məkkədirsə, bəşəriyyətin qibləsi dəyişməz, ustadlar, sərkərdələr, dühalar, peyğəmbərlərdir”. Bəli, bəşəriyyətin qibləsi dəyişməzdir. El-obada, daim böyük-küçük yeri bilinən kəndlərimizdə isə bu qiblə el ağsaqqaları, ağır-batman kişiləridir. Yasin Xəlilov kimi kişilər... O Yasin müəllim ki, ləyaqətli ömür yaşadı, xeyirxah əməlləri ilə adını Fəxrəlinin tarixinə yazdı. 2005-ci ildə haqq dünyasına qovuşan Yasin müəllim bu gün də bizimlədir, bizim sıramızdadır, elmin sirlərini öyrətdiyi minlərlə yetirməsinin qəlbində, qədirbilən fəxrəlilərin yaddaşındadır. Sonda yenə də fikrimi elə Xalq şairi Zəlimxan Yaqubla tamamlamaq istəyirəm:

*Baxmağa güzgüsü, aynası yoxdu,
Yüz il yaşasa da mənası yoxdu.
Diri ölümlərin dünyası yoxdu,
Bu dünya əbədi diriləridir.*

YANAR ÜRƏK

Onun barəsində nəşə yazmaq mənim üçün həm çətindir, həm də asan. Çətindir ona görə ki, Faxralı tək bir ağır eldə dünyaya göz açıb, sonralar nəinki tək-cə bu kənddə, bütünlükdə Borçalıda ad-san, böyük nüfuz qazanaraq hörmət sahibi olmuş, hələ gənc yaşlarından ağsaqqallıq zirvəsinə ucalmış bir adam haqqında söz demək böyük məsuliyyət tələb edir. Asandır

ona görə ki, mən onu yaxından tanımış, bir şəxsiyyət kimi daim böyük hörmət bəsləmişəm. Bir də axı, hər kəsin özü haqqında öz əməlləri ilə dediyini adi bir qəzet yazısında necə deyəsən. Xeyirxah əməlləri, gördüyü işlərlə hələ sağlığında ikən ölməzlik zirvəsinə ucalaraq minlərlə ürəkdə özünə yuva quran Sədrəddin Namazov da belələrindəndir. Özü haqqında ən yaxşı sözü əməlləri ilə deyib bir səlnamə yaradan bu böyük şəxsiyyət haqqında xatirələr bir kitaba belə sığmaz. Adam bilmir hardan başlayıb harda qurtarsın, hansı işindən söhbət açsın. Hər dəfə də bu mövzuda düşünürkən bir fikir qəlbimə hakim kəsilir: o, yanar ürək idi. Ürəyini şam kimi yandırır doğma yurduna nur çiləyirdi Sədrəddin müəllim.

...Sədrəddin Səməd oğlu Namazov 1939-cu il iyul ayının 23-də Borçalıda – Bolnisi rayonunun Faxralı kəndində dünyaya gəlmişdir. 1946-cı ildə Faxralı orta məktəbinin birinci sinfinə daxil olmuş, 1957-ci ildə həmin məktəbi bitirmişdir. Elə həmin ildə ali təhsil almaq arzusu onu Bakıya gətirib çıxarmış və o, Azərbaycan Pedaqoji İnstitutunun fizika-riyaziyyat fakültəsinə

daxil olmuşdur. 1962-ci ildə institutda təhsilini başa vuran Sədrəddin Səməd oğlu Borçalıya ali təhsilli riyaziyyat müəllimi kimi qayıdaraq doğma Faxralıda – bir vaxtlar özünün təhsil aldığı məktəbdə pedaqoji fəaliyyətə başlamışdır. Bir müddət burada çalışdıqdan sonra hərbi xidmətə çağırılmış, 1964-cü ildə ordudan tərxis olunduqdan sonra yenidən həmin məktəbdə gənc nəslin təlim-tərbiyəsi ilə məşğul olmuşdur.

1969-cu ildə pedaqoji ustalığını və təşkilatçılıq qabiliyyətini nəzərə alaraq onu Faxralı natamam orta məktəbinə dərs hissə müdiri vəzifəsinə irəli çəkdi. Bu, o vaxtlar idi ki, Sədrəddin müəllim tükənməz enerji və böyük həvəslə çalışır, elin gözündə pillə-pillə ucalır, rayon pedaqoji ictimaiyyətinin böyük rəğbətini qazanırdı. Onun işinə məsuliyyətlə yanaşması, işdə prinsipiallığı və qayğıkeşliyi, tələbkərliliyi, yüksək təşkilatçılıq qabiliyyətinə malik olması diqqətdən kənarda qalmadı və 1974-cü ildə həmin məktəbin direktoru vəzifəsinə irəli çəkildi. 4 il bu vəzifədə çalışaraq məktəbin rayon səviyyəsində qabaqcıllar sırasına çıxarılmasına nail oldu. 1978-ci ildə isə ona daha böyük etimad göstərildi: bu dəfə böyük kollektivə – Faxralı orta məktəbinə direktor təyin olundu. Əlbəttə, Sədrəddin müəllim üzərinə düşən işin məsuliyyətini dərk edirdi. Yetirmələrinin sorğu ittifaqın hər yerinə yayılmış, neçə-neçə alimi, həkimi, mühəndisi və qələm adamları yetişdirməsindən haqlı olaraq qürur hissi keçirən belə böyük kollektivə başçılıq etmək asan iş deyildi. Ancaq, bu vəzifəyə təyin edənlər ona inanır, ümid edirdilər. O, isə işdən yorulan, usanan deyildi. Sanki Allah onu iş üçün yaratmış və daim uğurla irəliləməsi üçün bütün müsbət keyfiyyətləri vermişdi. Xalqına xeyir verməyi bacaran və daim buna can atan adam idi. Özünü böyüklə böyük, kiçiklə kiçik kimi aparır, hər kəslə ünsiyyət yaratmağı bacarırdı. Eldə-obada gündən-günə hörməti artır, nüfuzu yüksəlirdi. Rayon rəhbərliyi də ona perspektivli bir rəhbər işçi kimi baxırdı. Elə bu inam və etimadın nəticəsidir ki, bir il Faxralı orta məktəbinin direktoru

işlədikdən sonra 1979-cu ildə o, təkcə Bolnisi rayonunda deyil həm də Gürcüstanda böyük və qabaqcıl təsərrüfatlardan biri olan Faxralı üzümçülük sovxozu partiya təşkilatının katibi kimi daha məsul bir vəzifəyə irəli çəkildi.

Atalar yaxşı deyib: elin gözü tərəzidir. Sədrəddin müəllimin fədakar əməyi, doğma elinin abadlaşdırılması, əhalinin rifah halının yaxşılaşdırılması naminə yorulmaz fəaliyyəti qədərbilən faxralıların diqqətindən yayınmırdı. Onun işgüzarlığından, böyük-küçük yeri bilməsindən, ağsaqqallara, ağbırçəklərə böyük sayğı ilə yanaşmasından, tabeliyində olanlara qarşı tələbkərlığı ilə yanaşı həssaslığından ağız dolusu danışırdılar. Dəyərli məsləhətləri çoxunun kərinə gəlirdi. Dəqiqliyi və düzgünlüyü çox sevirdi.

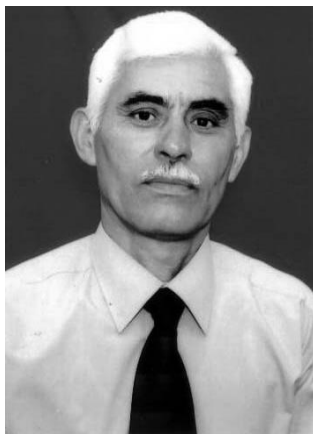
1982-ci ildə həmyerliləri ona daha böyük etimad göstərərək Faxralı kənd sovetinin sədri vəzifəsinə seçdilər. Ömrünün sonuna – 1991-ci ilədək bu vəzifədə çalışan S.Namazov rayon ictimaiyyətinin və faxralıların böyük hörmət və rəğbətini qazandı.

O, hansı vəzifədə çalışmasından asılı olmayaraq, halallıq prinsipini hər şeydən üstün tutdu, elinə-obasına sədaqətlə xidmət etdi. Sözü ilə əməli bir olan bütöv bir KİŞİ ömrü yaşadı. Təkcə Faxralıda deyil, bütövlükdə Borçalıda ad-san qazandı. Bu gün də o, minnətdarlıqla xatırlanır, haqqında ancaq xoş sözlər söylənilir, qədərbilən Faxralı camaatı onun xatirəsini daim əziz tutur.

...Xalqın mənafeyini şəxsi mənafeyindən üstün tutanlar heç vaxt ölmür, əbədi ölməzlik zirvəsinə ucalırlar. Ömrünü xalqının yolunda şam kimi əridən S.Namazov haqqında şirin xatirələr də onu tanıyanların qəlbində əbədi yaşayacaq, onun Yanar ürəyinin şöləsi hələ neçə-neçə könülləri isidəcək, yollarına nur saçacaqdır.

İNCƏDƏN İNCƏ, ZƏRİFDƏN ZƏRİF

Ulularımızın təfəkküründən süzülüb gələn bir el misalında gözəl deyilib: alim olmaq asandır, adam olmaq çətin. Doğrudan da həyatda azmı şahidi olmuşuq ki, elmdə ən yüksək zirvələr fəth edən birisinin eldə-obada bir qara qəpiklik hörməti olmur. Çünki belələri elm adamı olsalar da, el adamı ola bilmirlər. Unudurlar ki, el hörməti, el sevgisi dünyanın ən böyük rəsmi dövlət mükafatından, hər cür təltifdən yüksəkdə

durur. El məhəbbəti adama yazılı fərmanla verilmir, zərrə-zərrə, qətrə-qətrə yığılır. Haqqında söhbət açmaq istədiyim Qulu Bədəlov da məhz el hörməti qazanan alimlərdəndir, sözün əsl mənasında böyük ziyalıdır. Xoşbəxtliyi ondadır ki, elm adamı olmaqla yanaşı həm də el adamıdır. Həyatı boyu bu iki adı qoşa daşımağı bacarıb, el-obaya olan məhəbbətini elmə, elm naminə yorulmaz fəaliyyəti isə el yolunda qurban verməyib. Əksinə bu iki müqəddəs işi bir-biri ilə uzlaşdırmağı bacarıb, hər ikisindən zövq alıb. Özünü həm elin, həm də elmin sırayı əsgəri sayıb, gördüyü işlərlə yersiz öyünməyib, əksinə daha çox işlər görməyə çalışıb. Onu tanıyanlar yaxşı bilir ki, olduqca sadə, təvazökar, mərifətli bir insan olub.

Onun keçdiyi ömür yoluna nəzər salmazdan əvvəl eldə-obada qoçaqlığı, mərdliyi, igidliyi, cəsarəti və şücaəti ilə böyük nüfuz qazanmış atası Əhməd (el arasında ona Qara Əhməd deyirdilər) ilə bağlı bu gün dillərdə dastana dönmüş bir hadisəni xatırlamaq istəyirəm. Yaşlılar danışır ki, 1924-cü ildə el yaylaqda olarkən Varonsovkada (indiki Ermənistanın Kalinino –

hazırda isə Taşir adlanan rayonunda) ermənilərlə Faxralıdan olan çobanlar arasında dava düşür. Ermənilər bir nəfəri öldürürlər. Heç nədən çəkinməyən, necə deyərlər qanından qorxmayan Əhməd Bədəl oğlu həmin andaca qisas alır: ermənilərdən iki nəfəri – özü də həmin davanın qızıqsıdaranları öldürür. Onu tutub Cəlaloğluya (Kirovakan) apararaq qazamata salırlar. Qorxmazlığı, cəsarəti hesabına Əhməd kişi sıldırım qayanın başında yerləşən qazamatdan qaça bilir və sonralar bir neçə il qaçaqlıq etməli olur.

Belə bir igid kişinin oğlu olan Qulu Bədəlov 1939-cu il avqust ayının 15-də Faxralı kəndində anadan olub. 1957-ci ildə Faxralı orta məktəbini gümüş medalla, 1962-ci ildə Azərbaycan Dövlət Universitetinin iqtisad fakültəsini əla qiymətlərlə bitirib.

1963-1965-ci illərdə Elmi Tədqiqat Kənd Təsərrüfatı İqtisadiyyatı İnstitutunda elmi işçi kimi fəaliyyət göstərib. 1965-ci ildə Dövlət Statistika Komitəsində şöbə rəisi vəzifəsinə təyin olunub və dörd il bu vəzifədə çalışıb. 1970-ci ildə yenidən elmi-tədqiqat işinə qayıdaraq Azərbaycan Elmlər Akademiyasının İqtisadiyyat İnstitutunda əvvəlcə kiçik, sonra isə baş elmi işçi kimi fəaliyyətini davam etdirib. 1973-cü ildə dissertasiya müdafiə edərək iqtisad elmləri namizədi elmi dərəcəsini alıb.

1982-ci ildən isə elmi fəaliyyətlə yanaşı həm də pedaqoji işlə də məşğul olmağa başlayıb: Azərbaycan Politeknik İnstitutunun (indiki Texniki Universitet) siyasi iqtisad (iqtisadi nəzəriyyə) kafedrasının dosenti olub, 1990-cı illərin əvvəllərindən isə həmin kafedraya rəhbərlik edib.

Səməralı elmi-pedaqoji fəaliyyət göstərən Qulu Bədəlov 80-dən çox elmi əsərin, o cümlədən bir çox monoqrafiya və kitabçanın, dərs vəsaitlərinin və tədris-metodiki işlərin müəllifidir. Ümumi iqtisadi nəzəriyyəyə dair dərsliyin müəlliflərindən biridir. 10-dan çox namizədlik dissertasiyasının rəsmi opponenti olmuş, çox sayda avtoreferata rəy vermişdir. Bir çox respublika

səviyyəli, eləcə də respublikadan kənar elmi-praktik konfranslarda məruzələrlə çıxış etmişdir.

Uzun müddət Respublika Təhsil Nazirliyinin elmi-metodik şurasının «İqtisadiyyat və idarəetmə» bölməsinin üzvü olaraq dərslük və dərs vəsaitlərinə, tədris proqramlarına rəy verilməsində yaxından iştirak etmişdir. Görkəmli mütəfəkkir Əbül Fə-rəc nə qədər gözəl, dəqiq və yerində deyib: “Daş-qaş əvəzinə özünə bilik yığsan daha çox tanınarsan. Ən qiymətli daşı salıb itirə bilərsən, ən sadə biliyi isə səndən heç kim ala bilməz”. Müdriklərimizdən digəri isə belə deyirdi: “Kitab həyatın ən uzaq və qaranlıq yollarında insana işıq bəxş edən əfsanəvi çı-raqdır”. Qulu müəllim qəlbini ən çox kitablara verən bilik adamı, nümunəvi tərbiyəçi və vətənpərvər ziyalı idi. Mənə qarşı diqqətini isə heç vaxt yaddan çıxarmıram. Hər yazıma diqqət yetirər, hər kiçik uğuruma sevinərdi. El-oba ilə bağlı yazılarımı xüsusilə yüksək qiymətləndirərdi. İncədən incə, zərifdən zərif olan, mərifət bağından min cür gül dərən, elimizin və elmimizi əvəzsiz oğlu idi Qulu müəllim.

Bu gün Qulu müəllimdən söz düşəndə ilk növbədə bir müəllim kimi onun qayğıkeşliyindən, həssaslığından, tələbələrə qarşı həddən çox isti münasibət bəsləməsindən, çətinliyi olana yardım etməsindən danışırılar. Özü də təkcə fəxrəliyə yox, bütün borçalılar, onu tanıyan, vaxtilə ondan dərs almış hər kəs. Çünki o, təkcə elm yox, həm də həyat dərsi öyrədirdi. Həm də təkcə kitablara yox, şəxsi nümunəsi ilə. Öyrədirdi ki, başqalarına qarşı diqqət və qayğı göstərmək, münasibətlərdə səmimiyyət, riyadan, yalandan, şər-böhtandan uzaq olmaq nə deməkdir, el-oba, yurd, Vətən, millət sevgisi necə olmalıdır. İmtahanlarda problemi olan tələbələrə maksimum diqqət göstərirdi. Və bu kömək sadəcə olaraq hansısa müəllimdən xahiş edib qiymət yazdırmaq olmazdı. Bir müəllim kimi kömək əlini uzadar, hazırlaşmasına şərait yaradaraq çalışardı ki, tələbə özü oxuyub kəsirini düzəltsin. Tələbələrə başa salırdı ki, diplom almaq yox, savad almaq, biliklərə yiyələnməkdir əsas şərt.

ƏQİDƏLİ ZİYALİ

Faxralı zıyalılarından söz düşəndə həmişə adı hörmətlə çəkilənlərdən biri də artıq ömrünün yeddinci onilliyini tamamlamış Səyyad Hüseynovdur. Uzun müddətdir ki, Faxralıdan aralıda – Sumqayıt şəhərində yaşayıb fəaliyyət göstərsə də doğma yurddan bircə an aralı olmayıb Səyyad müəllim. Tez-tez Borçalıya – ağır elli Faxralıya baş çəkib, eloğlularının gün-güzəranından, dolanışığından halı olub. Bakıda və Sumqayıtda yaşayan faxralılarla isə əlaqəsi daha sıx olub, həmyerlilərinin xeyir-şərində tapılıb. Heç vaxt nə sözündə, nə də əməlində saxtakarlıq olmayıb, heç nə onu əqidəsindən, inamından döndərə bilməyib. Xarakter bütövlüyü ilə seçilib və bu bütövlük onun həyatda qayəsində çevrilib, yol yoldaşı olub. Bir vətəndaş kimi bütöv olub, ziyalı kimi, müəllim kimi bütöv olub. Bəziləri kimi zaman, şərait dəyişəndə mövqeyini dəyişməyib. Borçalımızı hər yerdə ləyaqətlə təmsil edib, onun adına xələl gətirəcək addım atmayıb. “Səngərim” şeirində yazdığım kimi:

*Yüksəkdəsən qəm – qüssədən, qəhərdən,
At üstəsən, düşməmisən yəhərdən.
Dosta dostsan, düşməninə zəhərdən
Daha da acısan, acı Səngərim.*

*Faxralıda Səməndərə qalasan,
Sənən üstə nəyin varsa qala san.*

*Arzum budu, qaldığın tək qalasan,
Möhtəşəm Səngərim, uca Səngərim!*

Səyyad müəllim heç vaxt dəyişmədi, necə var elə də qaldı. Bir-üzlü kişilərdən olmasını günümüzə qədər qoruyub saxlaya bildi.

Son zamanlar çoxları insani dəyərlərin aradan çıxdığından, milli mentalitetimizə məhəl qoyulmadığından gileylənirlər. Amma Səyyad müəllim kimi kişilərlə ünsiyyətdə olanda qəlbin bir az rahatlanır, özlüyündə bir təskinlik tapırsan ki, yüksək əxlaqi dəyərlərin nə demək olduğunu yalnız bu dəyərləri qoruyub saxlayan, yaşadan, onu nəsillərə ərməğan etməyə çalışanlar bilər və nə yaxşı ki, belə insanlar var. Deməli, hələ yaşamağa dəyər.

...Səyyad Əhməd oğlu Hüseynov 1939-cu il sentyabr ayının 5-də Gürcüstanın o vaxtkı Lüksemburq (indiki Bolnisi) rayonunun Faxralı kəndində kolxozçu ailəsində anadan olub. 1948-ci ildə Faxralı orta məktəbinin birinci sinifinə gedib və 1958-ci ildə həmin məktəbi gümüş medalla bitirib. Ali təhsil almaq istəyi ilə Bakıya gələn S.Hüseynov sənədlərini Azərbaycan Politeknik İnstitutunun inşaat fakültəsinə verib və qəbul imtahanlarından müvəffəqiyyətlə çıxaraq tələbə adına layiq görülüb. 1963-cü ildə həmin fakültədə təhsilini uğurla başa vuraraq sənaye və mülki tikinti ixtisası üzrə inşaatçı-mühəndis diplomu alıb. O vaxtlar ali məktəbi bitirənlər gənc mütəxəssis kimi işlə təmin olunurdular. Səyyad Hüseynov da təyinatla Sumqayıt şəhərinə göndərilib. Burada o, respublika Sənaye Tikintisi Nazirliyinin Sumqayıtdakı 1 saylı tikinti trestində əmək fəaliyyətinə başlayaraq bu şəhərdə tikilməkdə olan Kimya Kombinatının inşasında çalışıb. Bir neçə ay burada tikinti ustası kimi fəaliyyət göstərdikdən sonra hərbi xidmətə çağırılıb və 1963-cü ilin oktyabrından 1965-ci ilin dekabr ayınadək Belorusiyada hərbi xidmətdə olub. Hərbi xidmətdə

olduğu müddətdə - 1965-ci ildə həmçinin Brest şəhərində ehtiyat zabitlər hazırlayan üç aylıq kursu da bitirib.

1965-ci ildə orduda xidmətini başa vuran Səyyad Hüseynov yenidən Sumqayıt şəhərinə - əvvəlki iş yerinə qayıdıb və burada tikinti ustası, iş icraçısı və sahə rəisi vəzifələrində çalışıb.

Dörd il istehsalatda çalışdıqdan sonra pedaqoji sahəyə keçən S.Hüseynov 1969-cu ilin oktyabr ayından Sumqayıt Politeknik texnikumunda çalışmağa başlayıb. Burada ixtisas fənn müəllimi kimi ilk pedaqoji təcrübəsinə başlayan Səyyad Əhməd oğlu tezliklə kollektivdə böyük hörmət və nüfuz qazanıb, istehsalatda tətbiq etdiyi nəzəri bilikləri tələbələrə böyük uğurla öyrədə bilib. Qısa müddətdə qazandığı pedaqoji təcrübə texnikum rəhbərliyinin diqqətindən yayınmayıb və o, fənn komissiyasının sədri, sonra qiyabi şöbənin müdiri vəzifəsinə təyin olunub.

1977-ci ildə Azərbaycan KP MK Marksizm-Leninizm Universiteti Sumqayıt filialının ikiillik partiya-təsərrüfat şöbəsində fərqlənmə diplomu ilə bitirən Səyyad müəllim texnikumun və Sumqayıt şəhərinin ictimai həyatında da yaxından iştirak edərək müxtəlif illərdə burada xalq nəzarəti qrupunun və yerli həmkarlar komitəsinin sədri, partiya təşkilatının katibi olub.

1985-ci ildə isə ona daha böyük etimad göstərərək tədris işləri üzrə direktor müavini vəzifəsinə irəli çəkiblər. 1988-ci ilədək bu vəzifədə, 1989-cu ilin yanvar ayından 2000-ci ilin oktyabr ayınadək yenə Sumqayıt Politeknik Texnikumunda, sonra isə Bakı Texniki Kollecinin Sumqayıt şöbəsində, Sumqayıt Dövlət Texniki Kollecinə müəllim kimi pedaqoji fəaliyyətini uğurla davam etdirib.

Səyyad müəllim pedaqoji fəaliyyətlə yanaşı şəhər və texnikum miqyaslı tədbirlərin aparıcılarından olub, müxtəlif mətbuat səhifələrində müxtəlif mövzulu yazıları dərc olunub, respublika və şəhər radiosunda müntəzəm olaraq çıxış edib. Eyni zamanda bir çox elim-nəzəri və praktik konfranslarda müxtəlif

mövzulara və tarixi hadisələrə həsr edilmiş məruzələrlə çıxış edib.

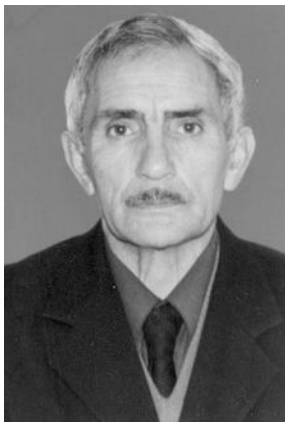
Səyyad Hüseynovun bu fədakar əməyi diqqətdən yayınmayıb, öz layiqli qiymətini alıb. Hələ ordu sıralarında xidmət edərkən – 1965-ci ildə “1941-1945-ci illər - Böyük Vətən müharibəsində qələbənin iyirmi illiyi” yubiley medal və iki dəfə - 1973 və 1978-ci illərdə “Sosializm yarışının qalibi” döş nişanı ilə təltif olunub.

Yuxarıda da qeyd etdiyimiz kimi, dönməz əqidəyə malik olan Səyyad Əhməd oğlu Azərbaycan Kommunist Partiyasının və Sov.İKP-nin üzvüdür. Fəal ictimai-siyasi fəaliyyətinə görə “Lenin ordeni” ilə təltif olunub.

İki oğul, bir qızın atası, üç istəkli nəvənin sevimli babası olan Səyyad müəllim ömrünün səkkizinci onilliyində ilk addımlarını atmaqdadır. Faxralılar üçün qədirlən eləglu, övladları üçün qayğıkeş ata, nəvələri üçün hər kəlməsi hikmət dolu baba olan Səyyad müəllimə talenin ona bəxş etdiyi ömür payını bundan sonra da ağır-acısız, qayğısız yaşamağı arzu edirik.

P.S. *Təəssüflər olsun ki, bu yazını oxumaq Səyyad müəllimə qismət olmadı. 2009-cu ilin dekabrında qəflətən dünyasını dəyişdi. Allah rəhmət eləsin!*

YAŞAMAQ YANMAQDIR...

Dünya bərqərar olandan üzü bu yana hər dövrün iqtisadi inkişafına görə çox şeylər dəyişib, hətta bəzi mənəvi dəyərlər də müəyyən mənada yeniləşib. Amma bununla belə elə dəyərlər də var ki, min illər boyu dəyişməz qalıb. Əslində, dəyişilməsi heç mümkün də olmayıb. Və nə yaxşı ki, bu, belə olub. Yoxsa yaşamaq mənasız olardı. Nədir bu dəyərlər?! Bu, ululularımızdan bizə miras qalaraq nəsil-dən-nəslə keçən halallıq, paklıq, düzlük, sədaqət, etibar, yurd sevgisi, Vətən yağısidir. Təbii ki, bunları bu günümüzə qədər yaşadan ilk növbədə gələcəyə gedən yolda daim mayak olan müdriklər, sözün əsl mənasında ziyalı adını daşıyanlardır. Zaman öz süzgəcindən keçirərək bəzən insanları dəyişə bilir. Amma müdriklər, ziyalılar heç zaman dəyişmir, öz müdriklik mərtəbəsindən enmirlər. Elə bu səbəbdəndir ki, hər dövrün özünəməxsus kasıbı və zəngini olsa da, bütün dövrlərin müdrikləri sanki bir-birinə bənzəyir: aqilliyi, aliliyi, mənəvi ucalığı ilə. Başqa cür ola da bilməz, çünki haqqın, ədalətin, halallığın, sədaqətin, etibarın həmişə bircə rəngi olub, bir üzü olub.

Bəli, zaman-zaman dünya nehrə kimi çalxanır, “yağı yağ üstə çıxdıqca, ayrıanı altda qalır”. Belə məqamlarda insanları bir az da yaxından tanımaq mümkün olur: kimi pul hərisi, kimi var-dövlət, vəzifə. Əməllərindən baş açılmayan bu dünyada çox suallara cavab arayaraq xəyal dünyası ilə baş-başa qalanda üz tutub dərdimizi bölüşə biləcəyimiz ünvan kimi yadıma ilk

düşən də məhz bu müdriklərimiz, əsl ziyalılarımız olur. Və adamın içindən bir nida qopur: yaxşı ki, siz varsiniz.

...Hər dəfə yolum doğma Borçalıya – böyüyüb boya-başa çatdığım Faxralı kəndinə düşəndə mütləq bir vaxtlar təhsil aldığım orta məktəbə baş çəkir, mənim üçün dünyanın ən müqəddəslərindən olan müəllimlərimlə görüşürəm. Xəyal məni çəkib yenidən keçmişə – bir vaxtlar şagird kimi təhsil aldığım bu təhsil ocağına ayaq döydüyüm illərə aparır. Xatirələr çözələnir, yaddaşlar təzələnir. Elə bil hər şey dünən olubmuş. Mən müəllimlər haqqında soruşuram, onlar da borclu qalmırlar. Bircə-bircə uşaqların hamısını xatırlayıb, bugünkü vəziyyətləri ilə maraqlanırlar. Elə ki, kiminsə xoş sorağını eşitdilər, sevincdən qəlbləri dağa dönür. Və mən Müəllim adının böyüklüyü qarşısında bir daha baş əyərək dahi şəxsiyyət Heydər Əliyevin müdrik kəlamını xatırlayıram: “Cəmiyyət haradan olursa olsun, nədən olursa olsun, kəsib təhsilə xərcləməlidir, gənc nəslin təhsilinə, müəllimə kömək etməlidir”.

Zəmanəmizin böyük şairi Zəlimxan Yaqub isə məktəb və müəllimə belə qiymət verir: “Məktəb Məkkə, müəllim peyğəmbər, qələm Allahın danışan dilidir”.

Tale məni həyatda çox gözəl müəllimlərlə rastlaşdırıb. Onlardan biri də bu gün də pedaqoji fəaliyyətini yorulmadan davam etdirən Həmid müəllimdir. Onunla hər görüşüm mənim üçün undulmaz bir tarixə çevrilir. Ona görə ki, tərədən dırnağa halallıq və müdriklik mücəssəməsi olan Həmid müəllimin heç vaxt dünya malında, naz-nemətdə, vəzifədə gözü olmayıb. Həmişə sadəliyi və səmimiliyi ilə seçilib, boğazdan yuxarı söz deməyib, “ütülü adamlardan” gen durub. Şagirdlərinə də bunları təlqin edib. Yetirmələrinin ona olan xoş münasibətini ən böyük mükafat sayıb, ucuz şöhrət dalınca qaçmayıb. Bəlkə elə buna görədir ki, şöhrət özü onu axtarıb tapıb: uzunmüddətli və səmərəli pedaqoji fəaliyyətinə görə 2001-ci ilin sentyabrında Gürcüstan Respublikasının “Şərəf” ordeni ilə təltif olunub. Müs-

təqil Gürcüstanın yüksək mükafatına layiq görülməyə qədərsə, Həmid müəllim şərəfli bir ömür yolu keçmişdir.

...Həmid Kərimov 1940-cı ildə Borçalıda – Bolnisi rayonunun Faxralı kəndində dünyaya gəlib. 1959-cu ildə orta məktəbi bitirib və elə həmin il Azərbaycan Dövlət Universitetinin coğrafiya-biologiya fakultəsinə daxil olub. 1963-cü ildə Universiteti bitirərək Faxralı orta məktəbində əmək fəaliyyətinə başlayıb. Elə o vaxtdan da bu məktəbdə şagirdlərin təlim-tərbiyəsi ilə məşğul olur. 1993-cü ildə keçirilən attestasiya zamanı birinci dərəcəli müəllim adına layiq görülüb. Maarif işinin gözəl bilicisidir.

Bu gün ömrünün müdriklik çağlarını yaşayan, halallığı hər şeydən uca tutan, haqqı nahaqqa qurban verməyən, dini və milli dəyərlərimizə böyük önəm verən Həmid müəllim hər bir müsəlman üçün əziz olan Həcc ziyarətində də olub.

Эюзял инсан, сюзцн ясл мянасында буюцк зийалы олан Həmid müəllim haqqında данышмаг мяним цццн щям асандыр, щям дя чятин. Асандыр она эюря ки, бизим мцнасибятимиз садьяг олагаг елоьлу вя йахуд şagird-müəllim мцнасибятля мящдудлашмыр, нечə illərdir аразыда сəмими мунасибət formalaşыb. Həmid müəllim мяним эюзцмдя дцнйанын ян мцдрик insanlarından biri, əп бəуьк мьəллимлəрдəndир. Barəsində данышмаг мяним цццн она эюря чятиндир ки, о, щяр аддымындан, щяр кялмя-синдян юйряниляси, нүмунə гəтүрүлəsi адамдыр. Щяятда ондан юйрянмəли исə чох шей вар: doğma yurda bağlılıq, el-obaya sədaqət, səmimiyyət, sadəlik, лəуақəт, ясл вятяндаш və зийалы мəдəниyyəti, yüksək pedaqoji ustalыq, щяр ан эцвяниля биягьяк гоһум, вяфалы юмцр-эцн йолдашы олмаг, даща няляр, няляр... Олдугья мараглы мцсацибдир. Онунла сюзбятдян доймаг олмур. Еля илк кялмялярдян онун сямимийяти, щяссаслыьы адамы еля овсунлайыр ки, вахтын неья кечдийини билмирсян. Онун кечдийи юмцр

йолу, щяйат тяърцбяси чохларына юрняк ола бияляък бир мяктябдир.

Elə burada ARDNŞ-də məsul vəzifədə çalışan Tahir Qasımovun Həmid müəllimlə bağlı fikirlərini qeyd etmək istəyirəm:

– Həmid müəllimin həyat yolu bu günkü gəncələrə əsl örnəkdir. O, dərs dediyi şagirdlərə təkcə elm öyrətməklə kifayətlənmir, onları əsl həyata hazırlayır. Necə deyərlər, həyat dərsi keçir, bərkə-boşa düşüb sınaqlardan çıxmağın yollarını da öyrədir. Elə bunun nəticəsidir ki, yetirmələri bu gün də bir ağsaqqal kimi onun dəyərli məsləhətlərini dinləyir, hər yerdə hörmətini saxlayırlar. Həmid müəllim eldə-obada böyük hörmət və nüfuz sahibir. Bu, həm onun yetirməsi, həm də yaxın qohumu kimi mənim qəlbimi fərəhdən dağa döndərir.

Onun çalışdığı məktəbin direktoru Söhbəddin Məmmədov da razılıq hissi ilə danışaraq qeyd edir ki, Həmid müəllim zəngin təcrübəyə, yüksək pedaqoji ustalığa malik bir müəllimdir. Elə bu səbəbdən də onun kimi müəllimlərə hər zaman ehtiyac duyulur və biz işimizdə daim onun iş təcrübəsindən yararlanmağa çalışır, dəyərli məsləhətlərinə qulaq asırıq.

Cəmiyyətdə nüfuz sahibi olmaq, eldə-obada tanınmaq, xeyirdə-şərdə yuxarı başa çəkilmək böyük şərəfdir. Amma bunlar asanlıqla əldə olunan deyil. Hər kəs bu hörmətə o vaxt layiq olur ki, həyatını kimə və nəyə həsr etdiyini bilir, məqsədsiz yaşamır. Həmid müəllim ömrünün 40 ildən çoxunu gələcəyimiz olan uşaqların təlim-tərbiyəsinə həsr etməklə, elin xeyir-şərində də fəallığı ilə seçilib. Və hələ bundan sonra da uzun illər səmərəli pedaqoji fəaliyyəti ilə məktəbdə, dəyərli məsləhətləri və ağsaqqal xeyir-duası ilə eldə-obada seçiləcəkdir.

YAŞADI ƏR KİMİ, GETDİ ƏR KİMİ

Faxralının görkəmli ziyalıları haqqında kitab hazırlamaq qərarına gələndə yadıma ilk düşənlərdən biri də Hübət həkim oldu. Yaxından tanıyıb vaxtilə barəsində yazı ilə mətbuatda çıxış etsəm də, nədənsə bu məqamda bir şəxsiyyət kimi onu xarakterizə edəcək ən yığcam ifadə kimi sadıq dostu Cəfər Quliyevin sözlərini xatırladım:

“Əzizlər əzizi Hübət həkim!”

Bəli, Hübət Nağıyev əzizlərin əzizi idi. Təkcə yaxınları, doğmaları, ailə üzvləri üçün yox, böyüyüb boya-başa çatdığı Faxralı, canından artıq sevdiyi Borçalı və ömrünün çox hissəsini keçirdiyi can Azərbaycanda onu tanıyanların hamısı üçün. Çünki dostları demiş: “O, yaşamaqla bəhrələnmək yox, qəlbinin odunun bütün gücündən xalqını bəhrələndirmək üçün yaşamaq istəyirdi”. Bu da səbəbsiz deyildi. O, Borçalıda qüruruna tapınan, kimsənin qabağında əyilməyən, sınımayan adlı-sanlı bir nəslin nümayəndəsi di. Atası və əmiləri eldə-oba da böyük ad-san qazanmışdılar. Sağlam kökdən güc alan Hübət Nağıyev mənsub olduğu soyun qeyrət genini canında, qanında daşıyırdı. Elə bu səbəbdən də Borçalıya, onun ağır ellərindən olan Faxralıya hər gəlişi bir bayrama çevrilərdi. El-oba özünün ləyaqətli övladına hərarətlə qol açardı.

...Hümbət Əhməd oğlu Nağıyev 1941-ci ildə Faxralıda anadan olub. Orta məktəbi də burada bitirib. 1961-ci ildə arzu-ların qanadında Bakıya gələrək ali təhsil almaq arzusu ilə sə-nədlərini N.Nərimanov adına Azərbaycan Dövlət Tibb İnstitu-tuna verib və bu ali məktəbin müalicə-profilaktika fakültəsinə daxil olub. 1967-ci ildə institutu bitirən Hümbət Əhməd oğlu təyinatla Azərbaycanın Naftalan şəhərinə göndərilib və bura-dakı “Naftalan” sanatoriyasında həkim-ordinator kimi əmək fəaliyyətinə başlayıb. Bir müddət burada çalışdıqdan sonra hərbi xidmətə çağırılıb. 1971-ci ildə hərbi xidmətini başa vurduqdan sonra yenidən Azərbaycana qayıdan Hümbət həkim bu dəfə Sumqayıt şəhərində təcili tibbi yardım stansiyasında işə düzəlib. 1974-cü ildən isə fəaliyyətini Sumqayıt Onkoloji dis-panserində davam etdirib. O, 1982-ci ildə burada şöbə müdiri vəzifəsinə irəli çəkilib. Ötən əsrin 80-ci illərinin sonlarında ölkədə nisbətən aşkarlıq ab-havasının duyulduğu bir vaxtda – 1988-ci ildə çalışdığı kollektivin üzvləri qətiyyət göstərərək böyük hörmət və nüfuz sahibi olan cərrah-onkoloq Hümbət Na-ğıyevin dispanserin baş həkimi vəzifəsinə təyin olunmasına nail olublar. Həmkarlarının etimadını ləyaqətlə doğruldan Hümbət Əhməd oğlu qısa müddətdə kollektivdə sağlam atmos-fer yaratmağa nail olub, Sumqayıt şəhərində səhiyyənin inki-şafı, əhaliyə yüksək səviyyəli tibb xidmət göstərilməsi yönündə məqsədyönlü işlər həyata keçirib. On il bu vəzifədə ləyaqətlə çalışıb. 1998-ci ildən ömrünün sonunadək isə həmin müalicə ocağında cərrahiyyə şöbəsinə başçılıq edib.

Fəaliyyətinin böyük hissəsi Sumqayıt şəhərindəki Onkoloji dispanserlə bağlı olan Hümbət Nağıyevi vaxtilə onunla birlikdə çalışmış həkimlər, tibb bacıları, şəfəli əllərindən müalicə tapan minlərlə insan, bir sözlə bütün sumaqyltlılar bu gün də minnət-darlıqla xatırlayırlar. Bir həkim kimi savadlı olması ilə yanaşı o, həm də təşkilatçılıq qabiliyyəti ilə fərqlənirdi. Dispanserin rentgen şöbəsində müasir rentgen diaqnostik aparatlarının qu-

raşdırılması, patohistoloji laboratoriyanın yaradılması və lazımı avadınlıqlarla təchiz edilməsi məhz onun adı ilə bağlıdır. O, Sumqayıt şəhərində onkoloji xəstəliklərin törənmə səbəblərini öyrənmək məqsədilə sənaye müəssisələrində tez-tez yoxlamalar, araşdırmalar aparardı. Rəhbərlik etdiyi dispanserin və bü-tövlükdə Sumqayıt şəhərində səhiyyənin inkişafı naminə çox işlər görən Hübət Nağıyev həm də Sumqayıtda fəaliyyət göstərən ekoloji cəmiyyətin yaradıcılarından idi.

Dərin zəkası, şəfali əlləri ilə minlərlə xəstənin ömrünə ömür calayan Hübət həkim həm də yüksək insani keyfiyyətləri, elitar mədəni səviyyəsi, ünsiyyət qurmaq bacarığı sayəsində insanlarla tez qaynayıb-qarışması ilə seçilirdi. O, hətta ona qarşı haqsızlıq edənlərə də yaxşılıq etməyi bacaran insan idi. Hübət həkimi haqqın varlığı adlandıran Azərbaycanın Xalq şairi Məmməd Araz yazır: “Mən Hübət həkimlə 25 il əvvəl Cəfər həkimin bağında tanış olmuşam. O vaxtdan mənim Hübət həkimə olan hörmətim birə min artdı”.

Şair Qəhrəman Tovuzlu isə Hübət həkimi belə xarakterizə edir:

*Dünyaya əzəldən fani deyildi,
Hər an haqq olanın haqqı yeyildi.
Nə bir yol büdrədi, nə də əyildi,
Elə qurban dedi canı Hübətim.*

Tibb elmləri doktoru, akademik Rəhim Rəhimov isə onun barəsində belə deyib: “Onun xarici gözəlliyi, davranışı, sadəliyi, elmi diskussiyaları düzü, məni həmişə sevindirir, heyran edirdi. Sevindirici haldır ki, xalq ona sağlığında öz yüksək qiymətini verə bildi”.

Deyirlər vəzifə insan üçün bir növ məhək daşdır. İnsanın bütün xarakterik xüsusiyyətlərini üzə çıxarır. Kreslo çoxlarının gözünü tutur, dost-tanışı tanımır, el-oba qeyrətinə, Vətən mə-

həbbətinə aparan bütün yollar belələrinin cibindən o yana keçə bilmir. Bu hisslər Hübət həkim üçün yad idi. O, sözün əsl mənasında böyük ziyalı, bütün varlığı, canı, qanı ilə Vətəninə, xalqına bağlı olan bir insan idi. Elə bu səbəbdəndir ki, onu şöhrətin zirvəsinə aparan cıdırı böyük yola çevirərək əsl xalq adamı ola bilmişdi. Daim ürəyigenişliyi ilə seçilən Hübət həkim tutduğu vəzifədən asılı olmayaraq həmişə böyüklə böyük oldu, kiçiklə kiçik. Gülərzü, xoş təbəssümü və sadəliyi ilə seçildi, ehtiyacı olanlara əl tutdu. Ürəyi xalqı ilə bir vurdu, vətənin ağrı-acısını qəlbində daşdı. Ancaq təkə bu ağrı-acıya ağlayıb-sızlamadı, ondan çıxış yollarını düşündü. Onun adını yuxarıda qeyd etdiyimiz sədaqətli dostu, mən deyərdim ki, dostluqda çoxlarına nümunə göstərilə biləcək Cəfər Quliyev xatirələrində yazır: “1987-ci ilin noyabr ayında Hübət həkimlə Elçibəyin görüşünə getdik. Onda Elçibəy Bakıda qardaşının evində qalırdı. Evin pəncərəsi naxışlanmış qəzetlə örtülmüşdü. Bəy döşəmənin üstündə oturub nəsə yazırdı. Divardan böyük Atatürkün portreti asılmışdı. Atatürkün iti, qartal baxışlarının təsirindən çıxmaq olmurdu. Biz xeyli söhbət etdik.

... Bəy bizi yola salanda Atatürkün şəklini mənə bağışladı və biz Hübət həkimin maşınında Sumqayıta qayıtdıq. Şəkil iki il Hübət həkimin qarajında qaldı”.

Cəfər həkimin təbirincə desək, Vətən üçün ağlayan göz, sızlayan ürək, düşünən beyin olan Hübət həkim Vətənin dar günündə gendə durub seyrçi mövqeyi seçməmiş, hadisələri dəqiq qiymətləndirərək daim kömək əlini uzatmış, əlindən gələni əsirgəməmişdir. Elə buradaca yenə C.Quliyevin xatirələrini diqqətə çatdırmaq istəyirəm:

“...1988-ci ildə Hübət həkimlə Nasosnu qəsəbəsidəki “N” hərbi hissəsindən 150 yeşik patron alıb yük maşınına yüklədik. Maşının banında milis nəfəri oturdub düz aeroporta sürdürdük. O zaman aeroportun rəisi, mənim yaxın dostum Məhərrəmin köməyiylə patronları hücumə məruz qalmış Naxçıvana

yola saldıq. Həmin patronların 20 yeşiyi Ordubadda “Soyuq-qala”nın müdafiəsində istifadə olunmuşdu. Bütün bunlar sənədləşdirilmiş halda arxivdə qalır”.

Xeyirxah insan olan Cəfər həkim bunları yazmasaydı bəlkə də çoxlarının bundan xəbəri olmayacaqdı. Çünki Hübət Nağıyev kiməsə etdiyi yaxşılığı heç zaman dilinə gətirməyi sevməzdi. Vətənin dar günündə isə əlindən gələni etməyi hər bir vətəndaşın sadəcə olaraq borcu sayırdı. Bununla yerli-yersiz öyünmək, etdiklərini müxtəlif məqamlarda gözə soxmaq, bundan özünüreklam kimi istifadə etmək onun təbiətinə yad idi. Vətənin ağır günlərində gördüyü işləri isə sadalamaqla qurtarmaz. Məhz həmin ərəfədə iki dost dörd ədəd “Mayak” ötürücü qurğusu alıb “Əlincə” cəmiyyətinin xəttilə Naxçıvana göndərmişdilər. Bu gün bəlkə də çoxlarına adi görünə biləcək bu işlərin həyata keçirilməsi o vaxtlar hər addımda təhlükəli, bəzən hətta həyat bahasına başa gələcək olduqca riskli bir iş idi. Amma Vətən sevgisi, Vətən qeyrəti, Vətən təəssübü hər şeydən üstün olduğundan heç bir çətinlik onları qorxutmamışdı.

Həmişə, hər yerdə qüruruna, qeyrətinə söykənən Hübət Nağıyev talenin ona bəxş etdiyi ömür payını ləyaqətlə yaşadı, kişi kimi yaşadı. Kimsənin qarşısında əyilmədi, sınımadı. Başqa cür ola da bilməzdi. Əyilməzlik, əqidəsindən dönməzlik, qətiyyət və cəsarət ona soyundan-kökündən gəlirdi. Axı o, həm də Sovet hakimiyyətinin ilk illərində Borçalıda qaçaqçılıq hərəkətində qeyrəti və qüruru ilə tanınan, heç kəsdən çəkinməyən, heç nədən qorxmayan, sərrast atıcı kimi ad çıxaran əmisi Çərçioğlu Hübətin adını daşıyırdı. O Hübətin ki, el şairi İsmayıl Güllər onun haqqında belə yazırdı:

*Orcunnu Hasanmış bir ətdən qala,
Çərçioğlu bənzərmiş Rüstəmi Zala.
Ordular dağıdıb düşəndə dara,
Görənlər danışır, eldə söylənir.*

Atası Əhməd də eldə sayılıb-seçilən kişilərdən olub. İyirminci əsrin ilk onilliklərində Faxralıda savadsızlığın ləğvi üçün açılmış kurslara məhz o, rəhbərlik etmişdir.

Belə bir sağlam kökə, qeyrətə və qürura söykənən Hümbət Nağıyev həmişə haqqa güvəndi, yalanı sevmədi, ikiüzlüləri qəbul etmədi. Böyük arzularla yaşadı, xırdalıqlara enmədi. Həyatın tör-töküntüsü sayılacaq vecsiz adamecılara qarşı amansız olsa da, heç zaman özündən çıxmadı, təmkinini pozmadı, öz mərtəbəsində dura bildi. Kişi kimi yaşadı, öləndə də kişi kimi öldü – 2001-ci ildə haqq dünyasına qovuşdu. Əslində ölmədi, cismi torpağa qarışıb Vətən oldu, ruhu isə yenə də bizimlədir, onu sevənlərdir. Şəfa verdiyi minlərlə insanın, dostlarının, tanışlarının, doğmalarının və qədirbilən soydaşlarımızın qəlbində zaman-zaman yaşayacaq Hümbət Nağıyev.

*Doğuldu ər kimi, sevdi ər kimi,
Yaşadı ər kimi, getdi ər kimi.
Vuruldu Vətənə Səməndər kimi,
Xalqımın qürurlu balası Hümbət!*

Onilliklər bir-birini əvəz edəcək, nəsillər dəyişəcək. Dünyaya yeni əhmədlər, hümbətlər gələcək – gələcəyinə böyük ümidlər bəslədiyimiz nəvə Hümbət kimi! Dəyişməyən isə bir şey olacaq: hər yeni gələn nəsil özünün ulu babalarının adını ləyaqətlə daşıyacaq, hünər üstə hünər, zəfər üstə zəfər gətirərək bu nəslin şərəfini daha da artıracaqdır.

VAR-DÖVLƏT DOST DEYİL, DOST VAR-DÖVLƏTDİR

Başqalarını bilmirəm, amma qələm adamları yəqin mənimlə razılaşar ki, bəzən ən yaxından tanıdığın, insanlığına, xeyirxahlığına bələd olduğun, səmimiyyətinə vurulduğun ən doğma adam haqqında nəsə yazmaq elə də asan olmur. Nə qədər ki, əlinə qələm götürüb düşüncələrini vərəqlərə köçürməyə başlamamısan düşünürsən ki, sənə bunca doğma və əziz olan bir insan

haqqında yazmağa nə var ki?! Amma elə ki, əməli işə keçirsən – ürəyindən keçənləri ipə-sapa düzməyə başlayırsan görürsən ki, yox, bu iş sən düşündüyün qədər də asan deyilmiş. Bilmirsən nədən başlayıb nədə qurtarasan. Sabir Budaqov haqqında yazmaq istəyərkən bu hissləri bir də yaşamalım oldum. Düşüncələr içində var-gəl edirkən birdən ağılıma nə vaxtsa oxuduğum və müəllifini unutduğum şeirdən bir beyt düşdü:

*İnsan olduğumu düşündükcə mən,
Daim yüksəlirəm, fəxr ilə qəlbən.*

Doğrudan da xoşbəxt o adamdır ki, bu dünyada Allahın verdiyi ömür payını sözün əsl mənasında insan kimi yaşayır, qürurunun, mənliyini hər şeydən uca tutur. Qürurunu qoruya bilməyən qeyrəti də ola bilməz. Öz mənliyini ucuz tutanlar başqalarının da qədir-qiymətinə bilməz. O, adamlar başıuca, alnıaçıq və üzüağ gözə bilir ki, şərdən, böhtandan, yalandan, riyakarlıqdan, ikiüzlülükdən, təkəbbürdən və saxta təbəssümdən, tamah-

dan uzaq olur, insanlara var-dövlətinə, tutduğu vəzifəyə görə yox, daxili dünyasına, ləyaqətinə görə qiymət verir, haqqa inanır, haqqa güvənir. İnanır ki, M.S.Ordubadi demiş, “lap dünya dağılsa da haqq-ədalət həmişə olacaq”. Və bir də dünyada hər şeyi pulla ölçmür. Bilir ki, “pula, layiq olduğundan artıq qiymət vermək olmaz, o, yaxşı nökr və pis ağadır” (A.Düma).

Sabir Alı oğlu Budaqov 1941-ci ildə Faxralı kəndində kolxozçu ailəsində anadan olub. Yaşadılarının çoxu kimi müharibənin ağır-acılarını öz taleyində yaşayıb. Yetimliklə böyüsə də, hələ uşaqlıqdan qürurunu sındırmayıb, kimin və nəyin qabağındasa əyilməyib. 1958-ci ildə Faxralı orta məktəbini bitirib ali təhsil almaq üçün Bakıya gəlib. Sənədlərini Bədən Tərbiyəsi İnstitutuna verib və tələbə adını qazanıb. Ancaq cəmisi bir neçə aydan sonra tələbə həyatı ilə vidalaşmaq zorunda qalıb. Maddi durumu imkan verməyib ki, təhsilini davam etdirdsin. Həyatda hər şeyi öz gücünə əldə etməyə çalışan Sabir Budaqov kömək üçün kiməsə ağız açmağı da özünə sığışdırmayıb, şənində yaraşdırmayıb. Sadəcə olaraq qüruru buna yol verməyib. Düşünüb ki, bu da tale verən bir qismətdir. İnstitutda təhsilini yarımçıq qoyaraq kəndə qayıdıb. 1960-cı ildə hərbi xidmətə çağırılıb. İki illik hərbi xidmət dövrü onu ali təhsil almaq arzusundan uzaqlaşdırıb bilməyib və o, 1962-ci ildə ordudan tərxis olunduqdan sonra ali məktəbə daxil olmaq üçün yenidən Bakıya gəlib. Bu dəfə sənədlərini Politexnik İnstitutuna (indiki Texniki Universitet) verib və təbii ki, imtahanlardan uğurla çıxaraq tələbə adını qazanıb. Amma onu dabanbasaraq izləyən maddi çətinlik burada da təhsilini sonadək davam etdirməyə imkan verməyib. İki il oxuduqdan sonra yenidən tələbəlik həyatı ilə vidalaşaraq Neft Daşlarında fəhlə kimi əmək fəaliyyətinə başlayıb.

Bəlkə də ali təhsil almaq üçün iki cəhdi uğursuz alındığından başqaları artıq bu arzudan vaz keçərdi. Amma Sabir Budaqovun möhkəm iradəsi, arzusu yolunda dönməzliyi və ən baş-

lıcası isə yuxarıda da qeyd etdiyim kimi qüruru buna yol verməzdi ki, inamsızlıq ona üstün gəlsin, taleyin çətin sınaqları onu öz yolundan döndərsin. Hər çətinlikdən çıxmaq üçün Allahın bir qapı açdığına, hər zülmət gecənin bir işıqlı sabahı olduğuna inandığından bu illər ərzində ali təhsil almaq arzusundan vaz keçməyib. Əksinə, öz üzərində daha ciddi, daha inadkarlıqla çalışıb, düşünüb ki, oxumaq heç vaxt gec deyil. Nəhayət 1965-ci ildə Xarici Dillər İnstitutunun ispan dili fakültəsinə daxil olub. Burada sadəcə elmin sirlərinə yiyələnməklə kifayətlənməyib, institutun ictimai həyatında yaxından iştirak edib. Həyat təcrübəsini, məsuliyyətini, təşkilatçılıq qabiliyyətini, və işgüzarlığını nəzərə alaraq təşkilatı işlərdə ona böyük etimad göstərilib və o, iki il institut tələbə həmkarlar təşkilatına rəhbərlik edib. 1970-ci ildə ali təhsilini başa vurub.

1971-ci il onun həyatında dönüş ilidir desəm yəqin ki, səhv etmərəm. Həmin ildə Sabir Budaqov Azərbaycan Respublikasının Daxili işlər orqanlarında işə düzəlib. Qətiyyəti və dözümlü, inadkarlığı, möhkəm iradəsi hər zaman olduğu kimi, burada da onun əsas güvənc yeri olub, həmişə köməyinə çatıb. Elə bu keyfiyyətləri ilə kollektivdə yaxşı mənada seçilib, fərqlənib, xidməti fəaliyyəti rəhbərliyin diqqətindən yayınmayıb. Üç il Nəqliyyatda Baş Polis İdarəsində çalışdıqdan sonra Daxili İşlər Nazirliyində baş inspektor vəzifəsinə təyin olunub. İki il həmin nazirlikdə Viza və Qeydiyyat şöbəsinin rəisini əvəz edib.

1980-ci ildə keçmiş SSRİ Daxili İşlər Nazirliyinin Akademiyasına daxil olub. Elə həmin ildən Azərbaycan Daxili İşlər Nazirliyinin Sosialist Əmlakını Dağıdanlara Qarşı Mübarizə (SƏDM) İdarəsinin əməkdaşı olub. 1983-1987-ci illərdə Sumqayıt şəhər Daxili İşlər İdarəsinin SƏDM şöbəsində əvvəlcə baş əməliyyatçı, sonra isə həmin şöbənin rəisi vəzifəsində, 1991-ci ildə daxili işlər orqanlarından təqaüdə çıxdıqdan sonra isə dörd il gömrük sistemində çalışıb.

Sabir Budaqovu tanıyanlar daha çox onun dostluqda sədaqətindən danışır, dostluq timsalı kimi gənclərə nümunə göstərir. Çünki o, Pablo Nerudanın təbirincə desək, dünyanı dostlarla görmək istəyənlərdəndir və düşünür ki, insanın tənhalığı cinayətdir. Onun mərhum həkim, şəfali əlləri ilə minlərlə ailəyə sevinc bəxş etmiş, xeyirxahlığı, insanpərvərliyi, səmimiyyəti ilə könüllərdə özünə abidə qurmuş Hübət Nağıyevlə dostluğunun mən də şahidiyəm. Hər ikisinin şəxsi taleyi – yetimliyin, ehtiyacın ağrı-acıları ilə yanaşı onların xarakter bütövlüyü, KİŞİ sözünü, ləyaqəti, mənliyi hər şeydən üstün tutmaları, elə o yolda hər şeyə hazır olmaları bu dostluğu daha da möhkəmləndirirdi. Yunan filosofu Stobeyin “var-dövlət dost deyil, dost var-dövlətdir” kəlamı sanki bu dostlar üçün deyilmişdir. Sabir Budaqovun dostlarından ürəkdolusu danışdığının dəfələrlə şahidi olmuş və danışdıqca da yüngülləşdiyini görmüşəm. Sabir Budaqovla Hübət Nağıyevin dostluğu ona görə davamlı, dayanıqlı və etibarlı idi ki, bünövrəsində kişilik və halallıq dururdu. Kəlbəcərin nəğməkar oğlu Əli Qurbanovun yazdığı kimi:

*Kim qurban eyləməz dostu yağını,
Yedirməz bəğrinin dostu yağını.
Qoysun gözümlə üstə dost ayağını,
Dolaşım ellərdə ay şişə-şişə.*

Onun həmçinin Kərim Gülməmmədov, Arçil Nuriyev, Veysəl Aşırov, Yahaların Abbas və digərləri ilə heç bir təmənnaya söykənməyən, qarşılıqlı hörmət və sədaqət üstündə qurulan dostluğu da çoxlarına, xüsusən də bu günkü gənclərə əsl nümunədir.

Sabir Budaqovu fəxrəli və bütövlükdə borçalılar sözündə yox, əməldə elə-obaya bağlı, qəlbi yurd məhəbbəti ilə dolu bir qeyrətli eloğlu kimi tanıyırlar. Bu mənada Sabiri çoxlarından

fərqləndirən bir də odur ki, o, dədə-baba yurdunu təkcə sevmir, həm də onun daha işıqlı sabahı üçün əlindən gələni edir. Yaxşı bilir ki, müdriklərdən biri demiş, “yardım edən əllər dua oxuyan ağızlardan müqəddəsdir”. Hər il ən azı 1-2 ay doğma Faxralıda olub elin dərd-sərindən halı olur, kəndin sosial inkişafı naminə bacardığı qədər maddi və mənəvi köməklik göstərir. Özü gördüyü işləri yeri gəldi-gəlmədi dilə gətirməyi xoşlayan olmasa da, onun kənddə həyata keçirdiyi işlərdən birini qeyd etmək istəyirəm: Faxralıda tikilməkdə olan məscidin dörd tərəfini şəxsi vəsaiti hesabına hasara aldırıb, dəmir darvaza qoydurub.

Sabir Budaqov həm də gözəl ailə başçısı, Vətənə layiqli övladlar böyüdən atadır. Oğlu Fuad Azərbaycan İqtisadi İnkişaf Nazirliyində, qızı Ofeliya isə xarici şitkətdə bank sisteminə çalışır. Heç şübhəsiz ki, onlar da ömrünün müdriklik çağlarını yaşayan ataları Sabir Budaqov – elimin bu qeyrətli oğlu kimi Vətən təəssübü, el-oba təəssübü çəkəcək, od aldıqları ocağın adına layiq olacaqlar.

MƏŞHUR SOYADIN LAYİQLİ DAVAMÇISI

Bəzən böyük bir eli bircə nəfərə görə tanıyır, elə ona görə də həmin el haqqında yaxşı, yaxud pis fikir yürüdürlər. Xoşbəxt o el-obadır ki, tələdən payına ləyaqətli övladlar düşür. Elə övladlar ki, bir evdə böyüyüb pərvazlansalar da, bir elin şan-şöhrətinə, güvənc yerinə çevrilir, əməlləri ilə eloğlularının dlini hər yerdə uzun, başını uca edir. Belələri ilə istə-istəməz hər yerdə öyünür, onunla bir kənddən, bir rayondan olduğuna görə haqlı qürur duyursan. Bu baxımdan qismətinə xoşbəxt tale yazılan eldir mənim doğma Faxralım. Tarixin bütün dövrlərində bu elin sayılıb-seçilən, sözü qılincdən kəsərli olan ağsaqqalları, mahalda ad çıxaran igidləri, könüllər oxşayan saz-söz ustadları olub bu kəndin. El-obaya, yurda, kökə, soya, milli adət-ənənələrə sadiqlik miras qalmışdır burda babalardan. Bu ənənə bu gün də yaşamaqdadır. Tutduğu vəzifədən, ixtisasından, həyatdakı mövqeyindən və harada yaşamasından asılı olmayaraq bu elin yetirmələri ilk növbədə sözübövlüyü, haqqı nahaqqa qurban verməmələri və ana yurda bağlılıqları ilə seçilir. Bu gün soraqı dünyanın hər yerindən gələn fəxrli Azərbaycan elinə, mədəniyyətinə, təhslinə böyük töhfələr verir, dünya miqyaslı idman turnirlərində Azərbaycan bayrağını yüksəldir, ölkənin ictimai-siyasi həyatında yaxından iştirak edirlər. Özünün zəhməti hesabına ucalan, həyatda layiqli mövqe tutan, son illərdə Azərbaycanın ictimai-siyasi həyatında önəmli rol oynayaraq təkcə fəxrliyə deyil, bütövlükdə Borçalıya başucalıq qazandıranlar onlardır. Vahid Qurbanov da

bu elin yetirdiyi hörmətli, nüfuzlu ziyalılardan biridir. Vahid müəllim həm də iki çağırış Milli Məclisə deputat seçilmiş türk dünyasının böyük alimi Şamil Qurbanovun qardaşı oğlu, məşhur Qurbanov soyadının layiqli davamçılarından biridir.

Vahid Həsən oğlu Qurbanov 1950-ci il avqust ayının 30-da Faxralı kəndində anadan olub. 1968-ci ildə burada orta məktəbi bitirib. 1970-ci ildə Azərbaycan Dövlət Universitetinin (indiki BDU) tarix fakültəsinin axşam şöbəsinə daxil olub. 1972-ci ildə Sovet Ordusu sıralarında hərbi xidmətə çağırılıb. İki illik hərbi xidmətini başa vurduqdan sonra yenidən təhsilini davam etdirərək 1978-ci ildə universiteti bitirib.

Universitetdə axşam şöbəsində təhsil aldığından hələ tələbəlik dövründən əmək fəaliyyətinə başlayan Vahid Qurbanov 1976-cı ildə M.Ə.Sabir adına Bakı Pedaqoji Texnikumunda Pedaqoji fəaliyyətə başlayıb və iyirmi ilədək bu tədris ocağında çalışıb. Burada çalışdığı müddətdə gənc nəslin vətənpərvərlik ruhunda tərbiyə olunması, pedaqoji kadrlar hazırlanmasının yüksək səviyyədə təşkil edilməsi üçün əlindən gələni əsirgəməyib, özünü bacarıqlı maarif təşkilatçısı kimi tanıdı bilib. Təkcə çalışdığı texnikumda yox, daha yüksək dairələrdə bacarıqlı maarif işçisi, zəngin təcrübəyə malik müəllim kimi adı həmişə hörmətlə çəkilib, iş təcrübəsi başqalarına nümunə göstərilib.

Ötən əsrin sonlarında SSRİ-nin dağılması, Azərbaycanın müstəqil ölkə kimi dünya birliyində öz yerini tutaraq bu yolda ilk inamlı addımlarını atması bütün sahələrdə olduğu kimi, təhsildə də köklü keyfiyyət dəyişikliklərinin yaranmasına zəmin yaratdı. Hər millətin, dövlətin işıqlı sabahına aparan yolların təhsildən keçdiyi hamıya bəllidir. Bu səbəbdən də müstəqillik yolunda addımlamağa başladığı ilk anlardan respublikamızda təhsilin inkişafına diqqət artırıldı. Xüsusilə ümummilli liderimiz Heydər Əliyevin ikinci dəfə Azərbaycanın rəhbəri kimi fəaliyyətə başlamasından sonra bu istiqamətdə daha məqsədyönlü işlər həyata keçirildi. Hər bir işdə kadr böyük rol oynadığın-

dan ilk növbədə kadrların düzgün seçilməsinə önəm verildi. Necə deyərlər işi iş bilənə tapşırdılar. 1995-ci ildə Vahid Qurbanov da təcrübəli maarif işçisi kimi Bakı şəhərinin Sabunçu rayon təhsil şöbəsinin müdiri vəzifəsinə təyin olundu.

O, bu vəzifədə də üzərinə düşən işin öhdəsindən layiqincə gələrək Bakının ən böyük rayonlarından olan Sabunçu rayonunda təhsilin keyfiyyətinin günün tələbləri səviyyəsinə qaldırılması üçün bütün imkanları səfərbər etdi. Onun gərgin zəhməti və məqsədyönlü fəaliyyətinin nəticəsidir ki, respublikamızda geniş vüsət alan təhsil islahatı Sabunçu rayonunda uğurla həyata keçirildi. Qısa müddət ərzində rayonun məktəbləri respublika miqyasında qabaqcıl təhsil ocaqları kimi tanınmağa başladı. Hər il ali məktəblərə yüksək balla daxil olan abituriyentlər arasında Sabunçu rayonundakı məktəblərin məzunlarının sayı ildən-ilə artmağa başladı. Vaxtilə M.Əhvədi yazırdı: “Söz, bilik zəkaya əsaslanarsa, inci kimi hamı onu qulağına taxar”. Zəngin dünyagörüş və bilik insanın arxası, dayağıdır. Biləklə birini yıxırsansa, biliklə minini yıxarsan. Həyatın sınağından çıxmış bu kəlamı Vahid müəllim həmişə xalqımızın balalarında görmək istəyib. Təhsil işçisi kimi təhsilimizin uğurlarına necə sevindiyyənin dəfələrlə şahidi olmuşam. İşlədiyi müddət ərzində bir ayağı Borçalıda olub. Çalışıb ki, (qeyd etməliyəm ki, neçə illər Borçalı məktəblərinin dərsliklə təminatı Nazirlik tərəfindən ona həvalə olunub) “Vətənin qıraqda qalan yeri Borçalı məktəbləri dərsliklərlə təmin olunsun.

Dünya müdriklərindən N.Xosrov nahaq yerə demirdi ki:

*Hikmətlə, biliklə, cömərdliklə sən,
Hər iki dünyada şahsan, hakimsən!*

Fakt budur ki, dünyanın ən böyük fəthləri, şahları, hakimləri də ağıla, savada tapınmalıdırlar. Əks təqdirdə işləri düz getməz, pərənləri pozular. Vahid Qurbanov bir qayda olaraq

vurğulayır ki, həyatın fəvqində və cəvhərində təhsil və maariflənmə dayanır.

2006-cı ildə Bakı şəhərinin ayrı-ayrı rayonları üzrə təhsil şöbələri ləğv edildikdən sonra yeni yaradılan Bakı şəhəri üzrə Təhsil İdarəsinin Metodiki Mərkəzinin direktoru vəzifəsinə təyin olunub. Hal-hazırda da bu vəzifədə fəaliyyətini davam etdirir.

Vahid Qurbanov pedaqoji fəaliyyətlə yanaşı rayonun və respublikamızın ictimai-siyasi həyatında da yaxından iştirak edir. O, Yeni Azərbaycan Partiyası Sabunçu rayon təşkilatının yaradıcılarından biridir. Təşkilat yarandığı gündən onun sədri seçilib və on ildən artıq həm də bu vəzifədə çalışıb.

Vahid müəllim həm də gözəl ailə başçısı, iki oğul və bir qız atasıdır. Vahid müəllimə bundan sonra da təhsilimizin inkişafı naminə səmərəli fəaliyyət arzulayırıq.

“DÜZ YOLLAR ÇƏKMƏYƏ DÜZ ƏLLƏR GƏRƏK...”

Hər dəfə torpağında ayaq açıb yeridiym, suyun-
dan içib, havasından uddu-
ğum və adı çəkilən hər
yerdə qürur duyduğum
Faxralıdan və bir də sorağı
bu gün dünyanın müxtəlif
guşələrindən gələn faxralı-
lardan söz düşəndə gözlə-
rim önünə ilk növbədə qo-
ca Səngər və Gözəl dağları
gəlir. İki dağ, iki əzəmət,
iki möhtəşəmlik. Babaları-

mızın fəhminə fikir verin: doğma Faxralımın başının tacı olan
dağı “Gözəl”, sinəsini ona sipər edib yadların tapdağından
qoruyan digər dağı isə “Səngər” deyə adlandırıblar. Gözəl dağının
sipəri Səngər. Hər qarış torpağında, daşında tarix yatan Səngər!
Daim qəm-qüssədən yüksəkdə dayanıb, yəhərdən düşməyən
Səngər! Dosta dost, düşməyə zəhərdən acı olan Səngər!

Adları təkcə Faxralıya yox, bütövlükdə Borçalıya şərəf gətirən
eloğlularımla qoca Səngərin yeri mənim qəlbimdə həmişə eyni
olub. Səngər kimi əzəmətli, vüqarlı, mətanətli eloğlularımla
həmişə fəxr etmiş, onların hər uğurlu addımından qürur duy-
muşam.

Bir evdə böyüyüb bir elin fəxrinə, güvənc yerinə çevrilən
faxralılardan biri də Zahid Nadir oğlu Nuriyevdir. 1952-ci ildə
Faxralıda dünyaya gəlib Zahid. 1969-cu ildə Faxralı orta
məktəbini bitirib. Elə həmin il ali təhsil almaq üçün Bakıya gəlib
və ilk cəhdi uğurlu alınıb: o, Azərbaycan İnşaat Mühəndisləri
Institutuna daxil olub. 1974-cü ildə ali təhsilini başa vurduqdan

sonra ixtisası üzrə müxtəlif müəssisələrdə, o cümlədən “Azərbaylayihə” və “Azərbayol” Təmir-Tikinti idarələrində çalışıb. Hazırda 150 nəfərə yaxın işçisi olan “Yol inşaatçısı” MMC-yə rəhbərlik edir.

Müxtəlif rəhbər vəzifələrdə çalışsa da quru məmurçuluq, tabeliyində olanlara yuxarıdan aşağı baxmaq Zahidin təbiətinə yaddır. Heç kəs deyə bilməz ki, o, kiminləsə yüksək tonla danışır. Tabeliyində çalışanlara həmişə maksimum diqqət göstərər, onların məişət problemləri ilə marqlanıb, ehtiyacı olana kömək əlini uzadıb. Ədəb-ərkanı, böyük-küçük yeri bilməsi çoxlarına nümunə ola bilər. Özündən böyüklərə sayğı və diqqət, küçüklərə nəvaziş göstərir. Hər yerdə yüksək ziyalı mədəniyyəti ilə seçilir. Onunla görüşəndə həmişə vaxtilə müdriklərdən birinin dediyi fikir yadıma düşür: Sadəlikdən yüksək alilik yoxdur. Süni bərbəzək insanı gözdən salır. Bu sözlər sanki Zahidin ünvanına deyilib. Tam əminliklə deyə bilərəm ki, hələ bir kimsə onun nə dilindən, nə də əməlindən inciməyib. Çünki Səngərdən aldığı əzəmət və qürurla yanaşı bu yerlərin göz oxşayan təbiətindən götürdüyü saflıq daim onun yol yoldaşı olub. Onu eldə-obada, rəhbərlik etdiyi kollektivdə sevdiren də elə bu keyfiyyətləridir.

...Mədəniyyət yoldan başlayır deyənlər nahaqdan bu fikrə gəlməyiblər. Bir də deyiblər ki, abad el yolundan bəlli olar. Dədə-babadan yol salmaq, yolu abadlaşdırmaq ən savab işlərdən sayılıb. Bu işi görənlərə qarşı eldə-obada həmişə böyük hörmət və ehtiram olub. Burası da bəllidir ki, ulularımız yol çəkmək kimi müqəddəs bir işi hər yetənə etibar etməyiblər. Bu işdə halallıq ümdə şərt olduğundan əsil adamlara, mayası halallıqdan yoxrulanlara üstünlük veriblər. Belə olmasaydı xalq şairi Osman Sarıvəlli deməzdi:

*Əllər düzəlməsə yollar düzəlməz,
Düz yollar çəkməyə düz əllər gərək.*

Unudulmaz Osman Sarıvəllinin bu ölməz misralarını fəaliyyət devizinə çevirən Zahid Nuriyev artıq neçə illərdir ki, yol tikintisi ilə məşğul olaraq həm də təkcə Azərbaycanın yox, bütövlükdə türk dünyasının sevimli şairi, vaxtilə Faxralının ən əziz qonağı olmasıyla bu kəndi daha da şərəfləndirən böyük Səməd Vurğunun arzusunu reallaşdıranlardan biridir:

*Dağlar döşündən yollar çəkilsin,
Yollar kənarında güllər əkilsin.
Çiçəklər bəzəsin vətən mülkünü,
Mən də qoca vaxtı görüm o günü.*

Yuxarıda qeyd etdiyim kimi, sözün əsl mənasında böyük ziyalı olan Zahid Nuriyev elmə, təhsilə böyük önəm verir. Gənc nəslin dövrün tələbləri səviyyəsində təhsil alması üçün əlindən gələn köməkliyi göstərir. Bunu sadəcə gəlişigözlə söz kimi yox, onun təhsilimizə göstərdiyi yardımdan, böyük diqqətdən yararlanmış bir məktəb rəhbəri kimi deyirəm. 2008-ci ilin yazında rəhbərlik etdiyim 271 sayılı (Bakının Sabunçu rayonu) orta məktəb üçün əlavə korpus tikildi. Tikintinin sonuna yaxın mənə məlum oldu ki, yeni korpusla köhnə korpus arasında keçid olmayacaq. Bunun əlavə çətinliklər törədəcəyini bildiyimdən əvvəlcə iş icraçısına müraciət etdim ki, iki korpus arasında keçid olsun. O isə bunun layihədə nəzərdə tutulmadığını bildirdi. Əlaqədar təşkilatlara üz tutsam da, bir nəticə hasil olmadı. Hər yerdə eyni cavabla qarşılaşdım: layihədən kənara çıxma bilmərik. Cəhdlərim bir nəticə verməsə də, ümidimi üzümür, nəyin bahasına olur-olsun iki binanın arasında keçidin açılmasına nail olmağa çalışırdım. Birdən ağılıma gəldi ki, Zahid müəllimə də müraciət edim. Birbaşa onun sahəsi olmasa da, niyəsə məndə belə bir ümid yaranmışdı ki, o, bu işə bir əncan çəkə bilər. Və mən Zahid Nadir oğluna təkcə Faxralının sayılıb-seçilən oğlu kimi yox (təbii ki, bu da vardı və mən bir eloğlu kimi ona ərək edirdim), həm də yuxarıda da qeyd etdiyim kimi, həmşə təhsilimizə böyük diqqət yetirən, üstəlik

şəxsi karyerası sayəsində müəyyən dairələrdə sözükeçən dəyərli bir ziyalı kimi müraciət edirdim. Yəni kimə ağız açdığımı fərqləndirirdim. Həmişə haqqın tərəfində olan, şəxsi maraqları cəmiyyətin maraqlarından üstün tutmayan Zahid müəllim də bu işi görməyin vacibliyini yaxşı bilirdi. Bilirdi ki, bu, təkcə Səməndər müəllimə yox, həmin məktəbdə təhsil alan 2500 nəfərdən çox şagirdə və çoxsaylı müəllim kollektivinə lazımdır. Görüşüb fikrimi ona bildirdim. Aradan heç bir həftə keçmədi ki, gecə-gündüz məni narahat edən bir problem onun sayəsində həllini tapdı. Bu gün məktəbimizin müəllim və şagird kollektivi ilə yanaşı valideynlər də bu rahatlığa görə ilk növbədə məhz Zahid müəllimə minnətdarlıq edirlər. Ağsaqqallarımızdan eşitmişəm ki, ellə olmaq, elin dərini çəkmək, ehtiyacı olanlara kömək etmək, sınıq könülləri tikmək həmişə ən böyük savab sayılıb. Bu mənada Zahid Nuriyev haqqın dərgahına tapınan, hər şeyin fəvqündə xeyirxahlığı görən eloğludur. Dahi Nizami Gəncəvi yazırdı: “Sən bir Allahla ol, aləmi sel bassa belə sanma bir tükün də rütubətdə ola”. Bu müdrik kəlamdan təmizlik və saflıq götürüb Zahid Nuriyev. Bir də özüm də bilmirəm nədənsə onun haqqında düşünəndə İlyas Tapdığın bir bənd şeirini xatırlayıram:

*Sazmısan, kamanmısan,
Nə həssas yaranmısan.
Yananda da yanmısan
Bir palıd közü kimi.*

Yol çəkmək kimi müqəddəs və xeyirxah bir işlə məşğul olan Zahid Nuriyevə - elimin qeyrətli oğluna ömrünün ən məhsuldar çağlarında yeni-yeni uğurlar arzulayıb, həyatda hara getsən yolların açıq olsun deyirəm.

HƏR KİMİN DEYİLSƏ MAYASI ELDƏN...

Borçalıda həmişə öz çəkisi, san-balı ilə seçilən Faxralıdan söz düşəndə nədənsə ilk növbədə bu elə şöhrət qazandıran görkəmli alimlər, saz-söz adamları yada düşür. Doğrudan da, bu gün Borçalının kəndləri içərisində Faxralı bəlkə də yetirmələri arasından ən çox alimi olan kənddir. Amma bu kəndə daha yaxından bələd olanlar yaxşı bilirlər ki, həyatımızın elə bir sahəsi yoxdur ki, o sahədə Faxralıdan görkəmli

mütəxəssis olmasın. Bu mənada hüquq sahəsi də istisna deyil. Bu gün faxralılar haqlı olaraq həm də özlərinin bacarıqlı, sorağı Borçalının hüdudlarından çox-çox uzaqlardan gələn hüquq-mühafizə işçiləri ilə fəxr edirlər. Daim haqlının tərəfində olan, haqqı nahaqqa qurban verməyən, bir kəlməsi qanlar yatıran ağır-batman kişiləri ilə seçilən Faxralıdan belə tanınmış hüquq-mühafizə işçilərinin çıxması da tam qanunauyğun, el-oba ənənəsinin bir növ məntiqi davamıdır.

Bu yazıda mən onlardan biri - tək-cə faxralıların yox, bütövlükdə son onillikərdə Azərbaycan hüquq-mühafizə sistemində çalışanların hamısının yaxşı tanıdığı Sabir Aşırov haqqında söhbət açmaq istəyirəm. O şəxsdən ki, həyatda qazandığı bütün uğurlarına görə ilk növbədə özünün zəhmətsevərliyinə, əzmkarlığına borcludur.

Sabir Məcid oğlu Aşırov 1955-ci il dekabrın 17-də anadan olub. 1965-1975-ci illərdə Faxralı orta məktəbində təhsil alıb, 1975-1977-ci illərdə keçmiş SSRİ-nin Silahlı Qüvvələrində həqiqi hərbi xidmətdə olub. Və kişilik məktəbi adlandırılan or-

duda xidmətini başa vurduqdan sonra gələcək həyat yolunu müəyyənləşdirmək qərarına gəlib. Daha doğrusu, gələcəkdə hansı peşəni seçəcəyini çoxdan götür-qoy etmişdi və qərarı qəti idi: ali hüquq təhsili almaq. İndi bu arzunu reallaşdırmaq vaxtı idi. Bu arzunun işığı ilə 1978-ci ildə Bakıya gələn Sabir sənədlərini Azərbaycan Dövlət Universitetinin (indiki BDU) hüquq fakültəsinin əyani şöbəsinə verir və qəbul imtahanlarından uğurla çıxaraq onu böyük uğurlara aparan yolda ilk inamlı qələbəsini qazanır. Yaşlı və orta nəslin nümayəndələri yaxşı bilirlər ki, o vaxtlar universitetlərin hüquq fakültəsinə daxil olmaq nə demək idi və belə fakültələrdə daha çox kimlərin övladları təhsil alırdılar. Sabir isə öz gücünə, kimə və nəyəsə arxalanmadan bu fakültəyə daxil olmuşdu.

1983-cü ildə universiteti bitirərək Borçalıya qayıdan Sabir Aşırov Gürcüstan Respublikası Daxili İşlər Nazirliyinin təbəçiliyində olan İslah Əmək Müəssisələrinin birində dəstə rəisi vəzifəsində xidmətə başlayıb. 1991-ci ilədək burada çalışdıqdan sonra xidmətini davam etdirmək üçün Azərbaycan Respublikası Daxili İşlər Nazirliyi Daxili Qoşunlar Baş İdarəsinə keçirilib. Burada əvvəlcə kadrlar şöbəsinin rəis müavini vəzifəsində çalışıb. Peşəsinin sirlərinə dərinlən bələd olması, işinə məsuliyyətlə yanaşması diqqətdən yayınmayıb və o, vəzifə pillələrində irəliləyib. Kadrlar şöbəsinin rəisi, sonra Kadrlar İdarəsinin rəisi, daha sonra isə İşlər İdarəsinin rəisi kimi məsul vəzifələrdə çalışıb. Respublikamızın ərazi bütövlüyü və suverenliyi uğrunda Dağlıq Qarabağda erməni işğalçılarına qarşı aparılan müharibə zamanı dəfələrlə döyüş bölgələrində (Ağdam, Tərtər, Füzuli, Zəngilan və b.) olaraq komandanlıq tərəfindən verilən xidməti-döyüş tapşırıqlarını ləyaqətlə yerinə yetirib. 2004-cü ilin sentyabrında Daxili İşlər nazirinin əmrilə ona polkovnik rütbəsi verilib. Polkovnik rütbəsi aldı demək asandır. Fakt budur ki, polkovnik rütbəsi alana qədər keçirdiyi yuxusuz gecələri və çəkdiyi zəhməti göz önünə gətirmək lazımdır. Gərək

elnən nəfəs alıb, elnən durasan ki, elin – Vətənin qədrini biləsən. Söz sultanı xalq şairi O.Sarıvəlli vaxtı ilə yazırdı:

*İlham bulaqları quruyacaqdır,
Hər kimin deyilsə mayası eldən.*

Sabir Aşırov mayası eldən olan, sinəsini Vətən torpağına sipər edən Borçalı balasıdır.

2000-ci ildən 2006-cı ilin iyulunadək Daxili Qoşunların Beynəlxalq Əməkdaşlıq şöbəsinin rəisi vəzifəsində çalışan Sabir Aşırov daşdığı vəzifənin spesifikasına uyğun olaraq xidməti işlə əlaqədar son illərdə bir sıra xarici ölkələrdə (Türkiyə, ABŞ, Rumıniya və s.) ezamiyyətlərdə olaraq respublikamızı ləyaqətlə təmsil edib. 2005-ci ilin may ayında Rumıniyanın paytaxtı Buxarestdə keçirilən Avropa və Aralıq dənizi ölkələrinin (Fransa, İtaliya, İspaniya, Niderland, Portuqaliya, Türkiyə) Jandarm təşkilatlarının beynəlxalq konfransında iştirak edib. Respublikamızda Daxili qoşunların dünya təcrübəsindən bəhrələ-nərək müasir tələblərə uyğun səviyyəyə çadırılmasında, bir sıra xarici ölkələrin, o cümlədən Türkiyə və İspaniya jandarm təşkilatları ilə əməkdaşlıq əlaqələrinin yaradılmasında və bu əlaqələrin inkişaf etdirilməsində xüsusi fəallığı ilə seçilib.

Onun fədakar xidməti diqqətdən kənarda qalmayıb. Hüquq-mühafizə sistemində çalışdığı müddət ərzində qüsursuz xidmətə, nümunəvi nizam-intizama və göstərdiyi yüksək peşəkarlığa görə dəfələrlə Daxili Qoşunların Komandanlığı və Daxili İşlər Naziri tərəfindən “Fəxri fərman”lar, adlı hədiyyələr və pul mükafatlarına layiq görülüb. 2005-ci ildə Azərbaycan Respublikası Daxili İşlər nazirinin müvafiq əmrlərinə əsasən, “Qüsursuz xidmətə görə” II və III dərəcəli medallarla və “Silahlı Qüvvələrin 10 illiyi (1991-2001)” yubiley medalı ilə təltif olunub.

2006-cı ilin iyulundan təqaüddə olan Sabir Aşırov həm də gözəl ailə başçısı – üç övlad atasıdır. Yaxşı bilir ki, O.Balzak demiş “atalar həmişə öz atalıq səadətlərindən feyz almalıdırlar. Atanın vəzifəsi həmişə verməkdir, almaq deyil”. Övladlarının firavan gələcəyi, onların cəmiyyətdə layiqli mövqe tutmaları üçün hər şeyi edən Sabir Məcid oğlunun böyük qızı Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetini, kiçik qızı isə İqtisad Universitetini bitirib. Oğlu Bakı Dövlət Universitetinin şərq-şünaslıq fakültəsinin III kurs tələbəsidir. Heç şübhəsiz, onlar həyatda atalarının adını doğruldacaq, xoş soraqları ilə təkcə valideynlərini yox, bütün fəxrəliləri sevindirəcəklər.

SALAMAT FİKİRLİ ZİYALİ

Onu nəinki faxralılara və borçalılara, bütövlükdə Azərbaycan ictimaiyyətinə təqdim etməyə ehtiyac yoxdur. Çünki onu hər yerdə təqdimatsız-filansız sadəcə olaraq Əflatun Amaşov kimi tanıyırlar. Artıq bu ad Azərbaycan ictimaiyyətinə o qədər doğmalaşıb ki, son illərdə respublikamızda

mətbuatdan söz düşəndə mütləq Əflatun Amaşov, Əflatun Amaşovun adı çəkilən yerdə isə ilk növbədə mətbuatımız yada düşür. Borçalıda və Faxralıda isə onu həm də bu yurdun layiqli təmsilçisi, daim el-oba təəssübü çəkən bir eloğlu kimi tanıyırlar. Eloğlu dedim, yadıma iki çağırış Azərbaycan Milli Məclisinin üzvü olmuş filologiya elmləri doktoru, professor, rəhmətlik Şamil Qurbanov düşdü. Elimizin bu böyük oğlu Əflatundan həmişə böyük razılıqla danışar, onun hər uğuruna sevinərdi. Elə Əflatun Amaşov da öz müəllimini həmişə minnətdarlıqla xatırlayır.

Məlumat üçün deyək ki, Əflatun Əhməd oğlu Amaşov 1956-cı ildə Faxralıda anadan olub və burada orta məktəbi bitirib. Azərbaycan Dövlət Universitetinin jurnalistika fakültəsinə daxil olub. Sonra təhsilini M.Lomonosov adına Moskva Dövlət Universitetində davam etdirib. 1984-cü ildə Moskvada təhsilini başa vuraraq Bakıya qayıdan Ə.Amaşov “Azərbaycan”da redaktor kimi fəaliyyətə başlayıb. Sonralar burada

böyük redaktor, şöbə müdiri və baş direktorun birinci müavini vəzifələrini daşıyıb.

Ötən əsrin səksəninci illərinin sonlarında keçmiş SSRİ-nin hər yerində milli azadlıq hərəkatı güclənməyə başladı. Bu məqamda xalqın doğru sözə, tarixi keçmişimiz, qan yaddaşımız haqqında əsl həqiqətləri öyrənməyə böyük ehtiyacı vardı. Sovet rejiminin çürük ideologiyasının təbliğat rüporu olan mətbuatdan bezikmiş cəmiyyət azad sözə təşnə idi. Bu ehtiyacı isə həmişə olduğu kimi söz adamları doldurmalı idi. Belə bir həssas məqamda mətbuatımıza yeni ruh, yeni nəfəs gətirmək istəyənlərdən biri də Əflatun müəllim idi. Təsadüfi deyildir ki, 1994-cü ildə yaradılan “Yeni nəsil” Jurnalistlər Birliyinin təsisçilərindən biri Əflatun Axaşov idi. 1997-ci ildə isə “Ruh” Jurnalistlərin Hüquqlarının Müdafiəsi Komitəsini təsis edərək ona rəhbərlik etdi.

Ölkəmizdə yeni keyfiyyətli, yeni ruhlu azad bir mətbuatın formalaşmasında böyük zəhməti olan Əflatun Axaşova respublikanın mətbuat işçiləri, ictimaiyyətin nümayəndələri böyük etimad göstərərək onu yeni yaradılan Azərbaycan Mətbuat Şurasının sədri seçdilər. Sonradan bu vəzifəyə təkrar seçilərək artıq neçə illərdir ki, Azərbaycan Mətbuat Şurasının sədri kimi olduqca məsul və çətin bir vəzifəni daşıyır.

Yeri gəlmişkən bir faktı da qeyd etmək lazımdır ki, Əflatun Axaşov Azərbaycan Mətbuat Şurasına elə bir vaxtda rəhbər seçildi ki, keçid dövrünü yaşadığımızdan cəmiyyətimizin bütün sahələrində olduğu kimi, mətbuatın da özünəməxsus spesifik problemləri vardı. Üstəlik keçmiş SSRİ məkanında bu yöndə ilk qurumlardan olan şuranın özünün təşkil olunması da böyük zəhmət tələb edirdi. Hər işin başlanğıcı çətin olsa da, möhkəm iradə, prinsipiallıq və peşəkarlıq olan yerdə bütün maneləri dəf etmək mümkün olur. Əflatun Axaşov da Mətbuat Şurasının sədri seçilərkən ona necə böyük etimadın göstərildiyinin, hansı yükün altına çiyin verdiyinin fərqlində idi. Amma

nə işin çətinliyi, nə də bəzən ünvanına söylənən yersiz iradlar onun əlini işdən soyuda bilmədi. İqtidar və müxailfət yönümlü olmaqla iki cəbhəyə bölünmüş mətbuatımızın problemlərinə eyni prizmadan baxmağı bacardı.

Böyük yapon alimlərindən sayılan Nişi buyurur: “Əsas hadisələr deyil, əsas sənin ona münasibətidir”. Bu hikmətli fikir bu günkü Azərbaycan reallığında olduqca aktual səslənir. Bu gün cəmiyyətdə baş verən hər hansı bir hadisəyə ayrı-ayrı mətbuat orqanlarında müxtəlif fikirlərin səsləndirilməsinin azmı şahidi oluruq. Bəzən eyni hadisəyə bir-birindən kəskin fərqlənən, əks qütbələrdə dayanan elə fikirlərə rast gəlirik ki, hətta mənafeyinə toxunulduğunu hesab edən tərəf Əflatun Amaşovun obyektivliyinə, olaya ədalətli münasibət göstərəcəyinə inandığından haqqının qorunması üçün ilk növbədə Mətbuat Şurasına üz tutur. Çünki yaxşı bilirlər ki, Əflatun müəllim ağa qara, yaxud da əksinə deyən deyil. Bilir ki, müdriklərdən biri demiş: “Əgər biz doğrudan da xəstəyiksə, camaatın bizi sağlam hesab etməsinin bizə nə xeyri. Əgər biz doğrudan da sağlam olanda bizi xəstə hesab edirlərsə bunun bizə nə zərəri ola bilər”.

F.Köçərli çox haqlı olaraq yazırdı: “Doğru və salamat fikirli adamların kamalı həmişə aydın, açıq və düzgün olur”. Ə.Amaşov doğru və salamat fikirli, sözü urvata mindirən ziyalıdır. O, sözü havayı yerə xərcləmir. Fikrini az sözlə yerində ifadə edir. Yaxşı bilir ki, söz insan mənəviyyətinin sultanıdır və sultanı sevmək lazımdır. Sultanı sevmək sözümüzü sevmək, fikrimizi sevmək, mənəviyyətimizi sevməkdir. N.Gəncəvi nahaq yerə demirdi ki:

*Ağıllı adamın söylədikləri
Yer altına düşsə itməz dəyəri.
Söz deyən düşünüb söyləsə əgər,
Pis söz də söyləsə yenə xoş gələr.*

O, eyni zamanda jurnalistikanın nəzəri məsələləri – müasir jurnalistikanın global problemləri ilə də məşğul olur. 15-dək kitabın müəllifidir.

Əflatun Aşafov keçmişlə gələcək arasında özünün yerini müəyyənləşdirə bilən ziyalı, çox iş görüb az görünən, etdiklərini gözə soxmağa çalışmayan təmənnəsiz adamdır. Bu gün Azərbaycan mətbuatının başında duran, sözün əsl mənasında onun cəfəkeşlərindən biri olan Əflatun müəllim bu cəbhədə general kimi külüng çalsa da, özünü sıradan əsgər kimi aparır. Fəxri ad, müxtəlif mükafatlar almaq üçün hər cür imkanı və üstəlik buna layiq olsa da, belə şeylərdən həmişə gen durub. Düşünüb ki, xalq şairi Osman Sarıvəlli demiş, şan-şöhrət dalınca qaçmaq əbəsdir, ləyaqəti olanı cəmiyyət özü onsuz da axtarır tapacaq. Jurnalistikamızın inkişafında onun xidmətləri isə nəinki respublikamızda, həm də dünya miqyasında yüksək qiymətləndirilməkdədir. Hələ 2001-ci ildə ona BMT-nin “Söz” mükafatının verilməsi də dediklərimizin sübutudur.

Bəlkə də bəziləri, elə özü də heç bunun fərqlində deyil ki, o, bu gün Azərbaycanda mətbuatın inkişafı üçün hansı böyük işləri görür, bu yolda necə fədakarlıqlar edir. Amma illər ötcək, Azərbaycan Mətbuat Şurasının qurucularından biri və ilk sədri kimi adını mətbuat tariximizə yazmış Əflatun müəllimin xidmətləri daha aydın görünəcək. Və o zaman bu gün hətta müəyyən məqamlarda nəyisə irad tutanlar da onun azad, demokratik mətbuatımızın təşəkkül tapması və inkişafı naminə ardıcıl və yorulmaz xidmət göstərdiyini etiraf edəcəklər. Hələlikse o, mətbuatımızın sükani arxasındadır və inanırıq ki, bundan sonra da hələ uzun müddət azad sözün daha da güclənməsinə, mətbuatımıza, onun sözün əsl mənasında dördüncü hakimiyyət kimi cəmiyyətdə mövqelərini möhkəmləndirməsinə sanballı töhfələr verəcəkdir. Bu yolda ona uğurlar arzulayırıq.

EL ADAMI, ELM ADAMI

Onu eldə-obada hamı sevirdi. Bu sevgini, el məhəbbətini özü qazanmışdı: el-obaya məhəbbəti, doğma yurduna bağlılığı ilə. Şəhərdə yaşasa da, təbiətin vurğunu idi. Hər il Borçalıya gedər, doğma yaylaqlara çıxardı. Necə deyərlər, yaylaqların hər daşına, qayasına, gülünə-çiçəyinə bələd idi. Elə buna görə də dağlar qədər əzəmətli, vüqarlı, ləlparlı bulaqların suyu kimi saf qəlbli idi.

Elm adamı idi. Amma sadəcə olaraq dar çərçivədə elmi axtarışlarına qapanaraq eldən-obadan, ictimai həyatdan, xeyirdən-şərdən təcrid olunmamışdı. El adamı idi. Elmdəki uğurlarını xalqın rifahına yönəltməyi bacarırdı. Xüsusən də müstəqil ölkəmizdə gənclərin elmin sirrlərinə daha dərinləndirən yiyələnmələri üçün əlindən gələni əsirgəməirdi. Bir alim kimi təkcə universitetdə dərs deməklə işini bitmiş hesab edənlərdən deyildi. Daim axtarışda idi. Və axtarışların, yuxusuz gecələrin bəhrəsi də sonda neçə-neçə kitaba çevrilmişdi. Və bütün bunları umacaqsız, təmənnasız elədi. Çünki yaxşı bilirdi ki, sabahımız olan gənclərə lazımdır bu kitablar. Heç zaman şan-şöhrət dalınca qaçmadı. Böyük şairimiz Osman Sarıvəllinin bu misraları onun ömür yolunda həyat devizi idi sanki:

*Ləyaqətin varsa, tapallar səni,
Şan-şöhrət dalınca qaçmaq əbəsdir!*

Yaşadığı bu qısa ömürdə bir neçə ömrə sığmayacaq qədər işlər gördü. Təkcə özü üçün yaşanmayan bu ömür yolu Borçalıdan başlanmışdı.

...Vaqif Yasin oğlu Gülməmmədov 1958-ci ildə Borçalı mahalının Faxralı kəndində anadan olmuş, 1975-ci ildə Faxralı orta məktəbini əla qiymətlərlə bitirərək, elə həmin ildə Azərbaycan Dövlət Universitetinin mexanika-riyaziyyat fakültəsinə daxil olmuşdur. 1980-ci ildə mexanika-riyaziyyat fakültəsinə bitirmiş və təyinatla Zaqatala rayonuna göndərilmişdir. 1980–1983-cü illərdə bu rayonunun Suvagil kəndində riyaziyyat müəllimi işləyən V. Gülməmmədov təyinat müddəti başa çatdıqdan sonra yenidən Bakıya qayıdaraq 1983-1989-cu illərdə Azərbaycan Elmlər Akademiyasının Geologiya İnstitutunda riyaziyyatçı-proqramçı, baş mühəndis vəzifəsində işləmişdir.

1989-cu ildən ömrünün sonuna qədər Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetinin "Riyaziyyat" kafedrasında baş laborant, assistent, baş müəllim və dosent vəzifələrində çalışmışdır.

Vaqif müəllim 2004-cü ildə Azərbaycan Elmlər Akademiyasının Riyaziyyat və Mexnika İnstitutunda «Yüksək tərtibli operator differensial tənliklər haqqında» mövzusunda dissertasiya müdafiə edərək, fizika-riyaziyyat elmləri namizədi alimlik dərəcəsi almışdır.

Alman filosofu Şopenhauer deyir: “Böyük zəkalar bəşəriyyətə nə verməlidirlərsə, onlar onu artıq gənclikdən toplamağa başlayırlar”. Vaqif müəllim də hələ gənclikdən – universitet illərindən özünün həyat yolunu müəyyənləşdirmiş, taleyini elmə bağlamışdı. Bunun nəticəsidir ki, bu gün Vaqif müəllimdən danışanda onun gözəl insan, sədaqətli dost, istedadlı alim və səriştəli pedaqoq olması ilə yanaşı, həm də onun kitabları yada düşür. O kitablar ki, bu günkü kitab çap etdirmək sərbəstliyinin nəticəsi kimi yox, gərgin elmi axtarışların bəhrəsi kimi ortaya çıxaraq geniş elmi-pedaqoji ictimaiyyətin diqqətini cəlb etmiş, yüksək qiymətləndirilmişdir.

Müdriklərdən biri deyib: “Kitablar zamanın dalğalarında səyahət edən və öz qiymətli yükünü ehtiyatla nəsildən-nəsilə aparan fikir gəmiləridir”. Bu mənada tam əminliklə demək olar ki, dünyanın elm adlı ümmanında Vaqif müəllimin bir neçə böyük gəmisini zaman-zaman üzəcəkdir. Riyaziyyata aid 15-ə yaxın kitabın, 20-yə yaxın elmi-metodiki məqalənin müəllifi olan Vaqif müəllimin «Ali riyaziyyat kursu» (I və II hissə) kitabları İqtisad Universitetinin tələbələri üçün dərs vəsaiti kimi geniş miqyasda istifadə olunur.

Onun 2006-cı ildə yazdığı «Abituriyentlər üçün riyaziyyat» kitabı dərin və geniş məzmunlu bir dərs vəsaiti kimi abituriyentlər, magistrələr və orta məktəb müəllimləri tərəfindən sevilərək, geniş surətdə istifadə olunur. Çox heyflər olsun ki, 2008-ci ildə işıq üzü görən «İqtisadçılar üçün ali riyaziyyat kursu» (2 hissəli) və «Abituriyentlər üçün riyaziyyat» kitabının II hissəsini görmək onun özünə nəsib olmadı. Amansız ölüm 2008-ci il aprelin 4-də ömrünün son günlərinə qədər Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetinin "Riyaziyyat" kafedrasında dosent vəzifəsində çalışan Vaqif Gülməmmədovun ömür yolunu yarımçıq qoydu. Sağlığında doğma yurduna, böyüyüb boya-başa çatdığı elə-obaya canıyla, qanıyla bağlı olan Vaqif müəllimə doğma Faxralı torpağı novbəti – sonuncu dəfə qucaq açdı və o, şair demiş, qəbri boyda vətən torpağı oldu. Azərbaycan elminə, təhsilinə hələ çox fayda verə biləcəyi bir vaxtda dünyasını dəyişdi. Bu gün istər çalışdığı kollektivdə, istərsə də el-oba arasında hər an onun yeri görünür. Dostları, həmkarları onun yoxluğundan yana-yana danışirlər. ADİU-nun dosenti İsa Musayev Vaqif müəllimlə bağlı yazı hazırladığını biləndə onun haqqında məqalə yazdığını desə də, “Vaqif gözəl Alim, gözəl Müəllim, gözəl İnsan, gözəl Dost, gözəl Eloğlu, gözəl Vətəndaş idi”, - deyərək bunları söylədi:

- Vaqif Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetinin “Riyaziyyat” kafedrasının sözün əsl mənasında “lokomotivi” idi.

Demək olar ki, hər il yeni bir dərs vəsaiti və ya dərslik hazırlayıb nəşr etdirirdi. Müəllifi olduğu riyaziyyat dərsliklərində hökmən iqtisadi məzmunlu riyazi məsələlər qoyub həll edirdi. O, böyük zəhmətkeş olaraq kafedra müdirinin “sağ əli” idi. Ondakı əzmkarlığa heyran qalmamaq mümkün deyildi. Kafedranın işlərinə o qədər can yandırır ki, namizədlik dissertasiyasını tamamlamağa vaxt tapmırdı. Buna görə bir dəfə onu möhkəm danlamışdım. O, məndən yaşca kiçik idi. İradımdan dərhal nəticə çıxarıb tezliklə namizədlik dissertasiyasını müdafiə elədi və mənə təşəkkürünü bildirdi.

Vaqif müəllim söz xiridarı idi. Borçalı aşiq məktəbinin vurğunu və alovlu təbliğçisi idi. Bir sıra şeirləri əzbər bilirdi. Özünün şeir yazıb-yazmadığından xəbərim yoxdur, lakin bir onu bilirəm ki, onun sinəsində gəzdirdiyi əsl şair ürəyi idi.

Ağır xəstəlikdən yaxa qurtarmaq üçün Moskvada cərrahi əməliyyat keçirib Bakıya qayıdanda Vaqif tanınmaz hala düşmüşdü. Buna baxmayaraq çox nikbin idi. Hər dəfə səhhətini soruşanda “yaxşıyam, yaxşılanıram, yaxşılanacam”, - deyirdi.

Yelli-yağışlı soyuq bir qış günü 50 illik yubileyinə dəvət aldım. Vaqif əzizlərini sanki halallıq almağa toplamışdı. Məclisə dəvət edilənlər arasında istedadına, zəkasına və masabəyilik məharətinə bələd olduğum bir neçə qonaq olsa da, məclisi aparmağı mənə tapşırdı. Son dərəcə məzmunlu, dadlı-duzlu, yadda qalan bir məclis alındı.

Həmin məclisdən cəmi bir neçə ay sonra... əcəl aman vermədi...

Gedəndə sanki:

*“Özü kimi amanatam,
Nəyi var ki, duram, tutam?
Ürəyinə gəlsin qadam,
Dünya elə zalımdı ki...”*

– dedi getdi.

Allah bu dünyasını aldı, o dünyasını versin.

İsa müəllimin bu kövrək xatirələrini ürəkağrısız, soyuqqanlıqla dinləmək olmur. İstər-istəməz xəyal səni İsa müəllim demiş, saz-söz xiridarı olan Vaqifli günlərə aparır. Söz sazdan-sözdən düşmüşkən, Faxralı orta məktəbinin direktoru Söhbəddin Məmmədovun Vaqiflə bağlı xatirələri də maraqlıdır:

- Vaqif müəllim saz havalarını çox sevirdi. Hər dəfə kəndə gələndə mütləq sazı dinləməyə vaxt tapardı. Xüsusilə də “Mıxəyi”, “Yurd yeri”, “Aran gözəlləməsi” və digər saz havalarını daha çox sevirdi. Özü də sadəcə olaraq o, təkcə sazın vurğunu deyil, həm də xalqımızın bu ölməz sənətinin dərin bilicisi və yorulmaz təbliğatçısı idi. Aşıq sənətinin incəliklərindən saatlarla danışsa da yorulmazdı. Elə maraqlı danışdı ki, qulaq asan zövq alır, vaxtın necə keçdiyindən xəbəri olmurdu.

Vaqif Gülməmmədovla bağlı elə bu iki xatirə də kifayət edir ki, onun necə böyük bir ürək sahibi, sənətin vurğunu, dərin erudisiyalı ziyalı, məhsuldar alim olduğu barədə onu tanımayanlarda belə aydın təsəvvür yaransın. Belə xatirələr isə bir deyil, beş deyil... yüzlərlədir. Və zaman-zaman bu xatirələr danışılacaq, yazıya alınacaq, bir ölməzlik heykəli olan Vaqif müəllimi yaşadacaq.

Gözəl insan, sədaqətli dost, istedadlı alim və unudulmaz müəllim Vaqif Gülməmmədovun əziz xatirəsi onu tanıyanların, dostlarının, tələbələrinin və qədirbilən faxralıların qəlbində əbədi yaşayacaqdır!

SAFLIQ ÖMRÜN ŞƏRƏFİDİ

*Şər ilandı, şər əfidi,
Saflıq ömrün şərəfidir,
Qoru görüm, şərəfi di,
Qorudunsa, yaşamısan.*

Zəlimxan Yaqub

Düzü, bu yazı çoxdan yazılmalı idi. Daha doğrusu, kəlmə - kəlmə, misra-misra yazılırdı da. Sadəcə olaraq kağıza köçürülməsi qalırdı. Bunun da bir səbəbi bu yazını belə asanlıqla bitirməyin mümkün olmaması idisə, digər səbəbi də onun özünün belə şeyləri xoşlamaması, hər cür tərifi daim uzaqda durmağa çalışması idi. Heç zaman etdiyi xeyirxahlığı gözə soxmağa çalışmamış, əldə etdiyi uğurlara da soyuqqanlıqla yanaşaraq daxili sevincini bürüzə verməmişdir. İstər elmin çətin yollarında, istərsə də vəzifə pillələrində yüksəldikcə sadəliyinə, təvazökarlığına sadıq qalmış, yersiz öyünməmişdir. Bəlkə də elə bu səbəbdəndir ki, hər dəfə onun haqqında düşünəndə yadıma ilk olaraq Osman Sarıvəllinin bu sözləri düşür:

*Ləyaqətin varsa, taparlar səni,
Şan – şöhrət dalınca qaçmaq əbəsdir.*

Və onun haqqında düşünəndə bir də A.Lunaçarskinin bir fikrini xatırlayıram: "Qiymətli vaxtını öldürən adam özünü öldürür, öz insanlıq ləyaqətini öldürür, insanlıq idealını öldürür". Bu yazımın qəhrəmanı həmişə vaxtın qiymətini bilib, ondan

səmərəli istifadə edib və yüksək ideallarla, böyük arzularla yaşayıb. Xəbislik, ikiüzlülük, xırda hisslər ona yad olub.

... Süleyman Mehralı oğlu Qasimov 1961-ci il dekabrın 26-da Borçalının axarlı-baxarlı bir guşəsində, bu gün yetirmələrinin sorağı Borçalının hüdudlarından çox-çox uzaqlardan gələn, neçə-neçə ünlü alimi, həkimi, mühəndisi, idmançısı və digər peşə sahibləri ilə ad çıxaran ağır elli Faxralı kəndində halallıqla çörək qazanan əllərinə tapınan, alın təri ilə öyünən ailədə anadan olub. Yaşlıları kimi qayğısız uşaqlıq illərini yaşayıb. Faxralı orta məktəbini bitirib. İlk baxışda yaşlılarından, məktəb yoldaşlarından heç nə ilə fərqlənməsə də, məktəbdə əla oxuması müəllimlərin diqqətindən yayınmayıb, onun gələcəyinə böyük ümidlər bəsləyiblər. Və təbii ki, müəllimlərinin ona qarşı olan bu ümidi sadə əmək adamı olan valideynlərinin ürəyini fərhdən dağa döndərir, oğullarının işıqlı sabahına inamlarını artırırdı.

Zəlimxan Yaqub şeirlərinin birində yazır:

*Şər ilandı, şər əfidi,
Saflıq ömrün şərəfidir,
Qoru görüm, şərəfi di,
Qorudunsa, yaşamısan.*

Şərəf və ləyaqət üstə köklənməyin nəticəsidir ki, Süleyman Qasimov müəllimlərin və valideynlərinin inamını doğrultdu. Şərəflə yaşayan və bu günkü günə qədər yaşaya-yaşaya şərəfini qoruyan bir ocağa tapındı. 1978-ci ildə Faxralı orta məktəbini əla qiymətlərlə bitirərək Bakıya gəldi və o vaxtkı Xalq Təsərrüfat İnstitutunun (indiki Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetinin) uçot-iqtisad fakültəsinə qəbul oldu. Artıq böyük həyata ilk uğurlu addım atılmışdı. Bununla belə o, yaxşı bilirdi ki, daha gərgin günlər, yuxusuz gecələr hələ qabaqdadır. İstedadına nə qədər güvənsə də, yaxşı bilirdi ki, müdriklərdən biri demiş-

dir: “İstedad bircə çimdik də olsa kifayətdir, inadkarlıq isə dərya qədər olmalıdır. İstedad hələ hər şey demək deyil, əgər o, son dərəcə inadkar olmayan bir adama verilibsə, məhv olub gedə bilər”.

Onun üçün bir şey də gün kimi aydın idi: “Sən öz məqsədinə nail olmaq üçün üç şeyə malik olmalısən: İstedada, inadkarlığa, özünə inama! Bacarmıram, bilmirəm, istəmirəm, sözlərini özünə qadağan etməlisən”.

Süleyman Mehralı oğlu qaynar tələbəlik illərini məhz bu amalla, bu idealla yaşadı. Hər dəqiqənin qədrini, qiymətini bildi. Və təbii ki, gərgin zəhmət də öz bəhrəsini verdi: o, 1982-ci ildə institutu fərqlənmə diplomu ilə bitirərək iqtisadçı ixtisasına yiyələndi. O vaxtlar ali məktəbi fərqlənmə diplomu ilə bitirmək məzuna böyük üstünlüklər verirdi. Əsasən belə məzunlar elmi şuranın qərarı ilə müvafiq kafedralarda saxlanılaraq elmi işə cəlb olunurdular. Bu baxımdan tələbəlik illərində elmi işə sonsuz marağı ilə müəllimlərinin diqqətini çəkən Süleymanın ali məktəbdə qalmaq imkanları daha çox idi. Amma o, hələlik bunu istəmədi. Hesab etdi ki, elmlə məşğul olmaq heç vaxt gec deyil. Həyatı daha dərindən öyrənmək, elmi biliklərini təcrübədə möhkəmlətmək üçün istehsalatda çalışmaq daha münasib saydı. Çünki yaxşı bilirdi ki, “Kəlilə və Dimnə” də deyildiyi kimi, “nəzəriyyə təcrübəsiz, şəkil məzmunuz, dövlət ədalətsiz, elm hikmətsiz, sədəqə niyyətsiz fayda verə bilməz”.

Beləcə, o, 1982-ci ildə Neft Daşları Neft və Qazçıxarma idarəsində gənc mütəxəssis kimi əmək fəaliyyətinə başladı. Ali məktəbdə yiyələndiyi dərin bilik burada karına gəldi, savadı, bacarığı və işgüzarlığı rəhbərliyin diqqətindən yayınmadı. 1982-ci ildən 1991-ci ilədək həmin idarədə mühasiblikdən baş mühasib vəzifəsinədək yüksəldi. 1991–1992-ci illərdə “Xəzər-dənizneftqaz” İstehsalat Birliyində, 1992-1993-cü illərdə “Azərneft” Neft və Qazçıxarma Baş İdarəsində baş mühasib

vəzifəsində çalışdı. 1994-2003-cü illərdə isə Dənizdə Neft və Qazçıxarma İstehsalat Birliyinin baş mühasibi oldu.

Artıq zəngin təcrübəsi, iş məsuliyyəti, təşkilatçılıq bacarığı ilə ölkə iqtisadiyyatının əsasını təşkil edən neft sektorunda özünəməxsus hörmət və nüfuz qazanan Süleyman Qasimov daha yuxarı dairələrin də diqqətini çəkdi. Və o, 2004-cü ildə Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkətinin iqtisadiyyat və uçot idarəsinin əvvəlcə rəis müavini, sonra isə rəisi təyin olundu. Bu vəzifədə ona göstərilən etimadı doğruldan Süleyman Qasimova 2006-cı ilin dekabr ayında daha yüksək və məsul bir vəzifə etibar olundu. O, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin sərəncamı ilə ARDNŞ-nin iqtisadi məsələlər üzrə vitse-prezidenti vəzifəsinə təyin olundu. Vaxtı ilə böyük söz sultanı Qazı Bürhanəddin yazırdı:

*Gələn birdi, gedən birdi, qalan bir,
Gedən gəlməz, gələn qalmaz əcəb sirr.
Bir əvvəl var, bir axır var deyirlər;
Yalan sözdür nə əvvəl var, nə axır.*

Əcəb sirr olan bu dünyada əvvəl də insanlıqdı, son da insanlıqdı. İnsanlıq həm də tanrı yoludu. Bu yolu ancaq Allahın köməyi və əxlaqi fəzilətlərin müşayiəti ilə getmək olar. Süleyman Qasimovun valideynləri özlərini biləndən bu yolun yolçularıdır. Bu fikri ona görə vurğulayıram ki, Süleyman Qasimov ilk tərbiyəni və təcrübəni bu ailədə qazandı və tədricən dairəsini genişləndirdi. Bu da bir faktdır ki, Süleyman və digər övladları Mehralı kişinin bənzərsiz ömrünə bəzək, başına tac oldular. Beləcə, Süleyman Qasimov ömür pillələrini qalxmağa başladı.

Bununla belə vəzifə pillələrində ucalması, daşdığı vəzifənin məsuliyyəti onun hələ tələbəlikdən elmi axtarışlara olan marağını azalda bilmədi. Və o, 1996-cı ildə Azərbaycan Dövlət

İqtisad Universitetinin «Mühasibat uçotu və audit» kafedrasının dissertantı kimi elmi axtarıslara başladı. Zəngin təcrübə ilə möhkəmlənən dərin elmi bilik və gərgin zəhmət öz bəhrəsini verdi. 2001-ci ildə adibəlli Faxralı alimlərinin sırasına bir ad da əlavə olundu: Süleyman Qasimov məhz həmin ildə «Mühasibat uçotu, statistika» ixtisası üzrə «Dənizdə neft və qazçıxarma sənayesində idarəetmə uçotunun təşkili problemləri və tətbiqi istiqamətləri» mövzusunda dissertasiya müdafiə edərək iqtisad elmləri namizədi alimlik dərəcəsinə yiyələndi. Bundan sonra daha yüksək vəzifələrdə çalışmasına görə çoxları güman edə bilərdi ki, artıq Süleyman Mehralı oğlunun elmi axtarıslarını davam etdirməyə vaxtı olmayacaq. Amma o, özünün inadkarlığı və əzmkarlığı ilə bir daha sübut etdi ki, ürəkdə istək olarsa hər şeyə vaxt tapmaq, hər bir çətin işin öhdəsindən gəlmək olar. Bu inadkarlığın, zəhmətsevərliyin məntiqi nəticəsi kimi o, 2009-cu ildə “Neft və qazçıxarma sənayesində idarəetmə uçotu və iqtisadi təhlil problemləri” mövzusunda doktorluq dissertasiyasını uğurla müdafiə edərək “Mühasibat uçotu, statistika” ixtisası üzrə iqtisad elmləri doktoru elmi dərəcəsinə layiq görüldü.

Bəli, bu gün Süleyman Qasimovu Azərbaycanda neft sektorunun inkişafında xidmətləri ilə yanaşı, həm də görkəmli bir iqtisadçı alim kimi tanıyırlar. İndiyədək onun iqtisadiyyatın bu və ya digər sahələrinə aid onlarla elmi məqaləsi respublikamızın və bir sıra xarici ölkələrin nüfuzlu elmi jurnallarında dərc olunub, respublika və beynəlxalq səviyyəli elmi və elmi-praktik konfrans və simpoziumlarda məruzələrlə çıxış edib.

Yuxarıda da qeyd etdiyimiz kimi, onun özü şan-şöhrət dalınca qaçmasa da, atalar demiş, el gözü tərəzidir. Həmişə yüksək məənəviyyəti, intellektual səviyyəsi ilə seçilən Süleyman Mehralı oğluna hər yerdə böyük ehtiram göstərilib, adı çəkiləndə haqqında ancaq xoş sözlər deyilib. Onun əməyi dövlət tərəfindən də öz layiqli qiymətini alıb. 2006-cı ildə Azərbaycan

Respublikası Prezidentinin sərəncamı ilə “Tərəqqi” medalı ilə təltif olunub. Buradaca A.Abdullanın sözləri yada düşür:

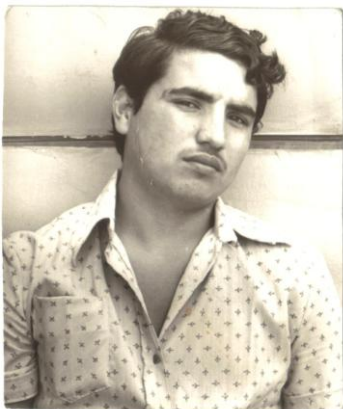
*Qara torpağına sürtdüm üzümü,
Üzüm el yanında ağardı, Vətən!*

S.Qasimov el-oba təəssübü çəkən, yurdsevən, üzü el yanında həmişə ağ olan vətən övladı, torpaq oğludur. O, həm də gözəl ailə başçısıdır. Hər iki övladı ali məktəb tələbəsidir: qızı Pərvanə Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetinin, oğlu Mehralı Kiyev Beynəlxalq Münasibətlər İnstitutunun tələbəsidir. İnanırıq ki, bu övladlar zamanın tələbi olmaqla, zamanın nəbzini tutub ləyaqət zirvəsinə ucalacaqlar.

Süleyman Qasimov hazırda ömrünün ən məhsuldar çağını yaşayır. İstər istehsalatda, istərsə də elm sahəsində onu qabaqda daha böyük uğurlar gözləyir.

Biz də ona bu yolda yeni-yeni nailiyyətlər arzusu ilə bu yazını C. Ruminin bir fikri ilə tamalayırıq: “Nə qədər ki, sağlam və qüvvətli sən işlə. İşindən qalma və əgər sənə xoşbəxt tale yazılıbsa, o, səni tapacaq”.

GÖZƏL DAĞI, QOLLARINI BİRCƏ AÇ...

Hər dəfə onun haqqında düşündə insan ömrünün təkcə yaşadığı illərlə ölçülmədiyini dəyənlərin nə qədər haqlı olduğunu görürəm. 80-90 il yaşayıb bu dünyadan izsiz köçənlərin azmı şahidi olmuşuq. Amma elə insanlar da var ki, yaşadıkları qısa ömürdə bir neçə ömrə belə sığmayacaq qədər böyük işlər görərək xatirələrdə əbədiləşmiş,

ölməzlik qazanmışlar. Sevimli xalq şairimiz Zəlimxan Yaqub demiş, “diri ölülərin” dünyası ola bilməz, “bu dünya əbədi dirilərinə”.

Mənim üçün əbədi diri olanlardan biri də Fikrət Məmmədovdur. Təkcə ona görə yox ki, o, mənim qardaşımdır. Həm də ona görə ki, o, ruh adamıydı, söz adamıydı. Cəmiyi iyirmi illik ömrünü elə yaşadı ki, vaxtsız ölümü ilə doğmalarına bir ömürlük nisgil verməklə yanaşı, həm də özündən sonra yadigar qalan sözü ilə, daim minnətdarlıqla xatırlanacaq izi ilə təsəlli də verdi. Bir qardaş kimi təsəllini həm də onda tapıram ki, bu gün Fikrəti xatırlayan təkcə biz qohum-qardaşları deyilik. Borçalıdan olan qələm əhli – nisbətən yaşlı nəslin nümayəndələri bir şair kimi onu yaxşı xatırlayırlar.

Doğma qardaş haqqında keçmiş zamanda danışılıb yazı yazmaq asan iş deyil. Elə mən də bu yazını uzun tərəddüddən sonra qələmə aldım. Daha doğrusu, mənə təkan verən, köməyimə çatan elə onun özü oldu: 1997-ci ildə işıq üzü görmüş “Bir durna ayrıldı öz qatarından” adlı kitabı ilə. İlk dəfə əlimə almış

kimi kitabdakı şeirlərini və barəsində deyilənləri yenidən birnəfəsə oxudum. Və gördüm ki, Fikrəti oxuculara təqdim etmək üçün mənim üzərimə heç bir yük düşmür. Elə haqqında vaxtilə deyilmiş fikirlər onu tanıtmmaq üçün kifayətdir. Gürcüstanın Əməkdar jurnalisti, bu ölkənin “Şərəf” ordeninə layiq görülmüş Dünyamalı Kərəm yazır:

“Fikrət Məmmədov Bolnisi rayonunun ən böyük, abad və axar-baxarlı kəndlərindən biri olan Faxralıda anadan olmuşdur. Uşaq vaxtlarından laləli-nərgizli “Gözəl dağı”na, kəndin lap yaxınlığındakı meşəyə, dağların zümrüd sinəsindən süzülüb gələn nəğməli bulaqlara vurulmuşdu. Bəlkə də elə ana təbiətə aludəçilik onu şair qəlbli etmiş, saf və təmiz sinəsini ilhamla coşdurmuşdu.

1978-ci ildə kənddəki orta məktəbi müvəffəqiyyətlə bitirən Fikrət sənədlərini Azərbaycan Xalq Təsərrüfatı İnstitutunun mühasibat-uçot fakültəsinə təqdim edir. Müsabiqədən keçib instituta qəbul olunur, tələbə bileti alır. 1981-ci ildə institutun ikinci kursundan ordu sıralarında xidmət etməyə gedir... Lakin vaxtsız ölüm Fikrətin neçə-neçə arzusunu yarımçıq qoyur, yazacağı ürək nəğmələrinə həmişəlik xitam verir. O, yaşasaydı Vətəninə, xalqına daha çox fayda verərdi, onları özünəməxsus sənətkarlıqla tərənnüm edərdi!.. Yaşasayıdı!..”

Yaşasaydı... Həyatdan vaxtsız köçən əzizlərimizdən söz düşəndə ağılımıza ilk gələn bu olur ki, əgər yaşasaydı... Amma yaşamadı Fikrət. Vurğunu olduğu Gözəl dağının gülünü-çiçəyini doyunca sinəsinə taxa bilmədi, “gəzək binələri, lap əldən düşək, yağışda islamaq, gün altda bişək”, – desə də, nə o binələri gəzə bildi, nə də yağışda islanıb gün altda bişmək ona nəsib olmadı. “Dələver, nə sədi belə sübh çağı”, – dedi, amma nə dözümdə, iradədə bənzədiyi qızılquşlar oylağı olan Qızılqayanı istədiyi kimi gəzib vəsf edə bildi, nə də “dərdlərə dərman” olan “Möylə bulağı”nın suyundan doyunca içdi.

Hələ neçə illər öncə onun vaxtsız ölümündən təsirlənən şair Əli Səngərli “Ağla, Gözəldağı, a Qızılqaya, yad et zaman-zaman bu ağır dərdi”, – deyərək yazırdı:

*Yaşasaydı gözəl şair olardı,
Sinəsi söz dolu, saz oldu getdi.
Gənclik illərinin ilkindi çağı
Ömrü çiçək yüklü yaz oldu getdi.*

O, bu dünyadan erkən getdi. Faxralılar elin igid oğlunu, şeirsevərlərsə gözəl bir şairi itirdi. O şairi ki, ilhamını doğma yurdundan, el-obasından alırdı:

*Gözəl dağı, qollarını bircə aç,
Öz balantək qucağına atılım.
Nə ki, sağam, qoy asılım boynundan,
Öləndə də torpağına qatılım.*

Həyatdan vaxtsız köçəcəyi ürəyinəmi dammışdı, yoxsa bu, bir şair duyumuydumu ki, “öləndə də torpağına qatılım”, – deyirdi Fikrət.

Böyük türk şairi Nəcib Fazil Qısakürək yazırdı: “Cəmiyyət öz daxili dünyasında yatır, amma yuxusunu şairlər görür, yozur”. Poeziyanın çətin yollarında ilk addımlarını atan Fikrət də hələ otuz il bundan əvvəl sanki Borçalının bu günkü narahat anlarını görürmüş kimi yazırdı:

*Arzum budur, uca, məğrur başından
Dünya varkən qara yellər ötməsin!*

İyirmi yaşındaydı Fikrət. Bu yaş segi yaşıdır, sevib-sevilmək yaşıdır. Qoca Faxralının cavan şairinin də sevgiyə, məhəbbətə özünəməxsus baxışı, özünün sevgi dünyası vardı:

*İstəmirəm məhəbbətin
Yollarında duman ola.
Ulduzumuz barışmağa,
İstərəm ki, güman ola.*

Məhəbbətin yollarını dumansız görmək istəyir, ulduzlarının barışmasına güman diləyir, “Fikrət Eyvaz gedər bada, sevgisini verməz yada”, – deyirdi. Amma sevgisinə qovuşmağa, ulduzlarının barışmasına güman çox olsa da, aman olmadı. Taleyin vaxtsız əsən acı yelləri ona bu amanı, imkanı vermədi. Vaxtilə Bolnisi rayonunda çıxan və Fikrətin də əməkdaşlıq etdiyi “Qələbə bayrağı” qəzetinin şöbə müdri vəzifəsində çalışmış Xəlil Allahverdiyevin onun vaxtsız itgisindən təsirlənərək yazdığı kimi: “... hayıf ki, yaşadı olduğu baharların ömrünü ömrünə qatmaq, yaşamaq mümkün olmadı. Hayıf ki, doğma yerlərin yeni baharlarına şirin gənclik heyreti, heyranlığı ilə gözüdölusu baxmaq, gül-çiçəyinə doğru can atmaq, çeşmələri üstə diz qatlamaq, bulaqlarıyla öpüşmək ona müyəssər olmadı. Axı, o, bu təbiəti necə də sevir, necə də məhəbbətlə tərənnüm edirdi. Necə də şirin arzular, ümidlər bəsləyirdi Vətəninə, elinə, obasına, vurğunu olduğu qələm qaşlı Borçalı sonasına”.

Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin katibi Arif Əmrahoğlu isə bu nakam şair haqqında belə deyir: “Nağıl ömrünün iyirminci ilini yaşayırdı Fikrət. O, layiq olduqlarını göstərə bilmədi. Özündən başqa heç kəsin yaza bilməyəcəyi neçə şeiri, neçə məqaləni köksünə sığmayan qəlbində apardı Fikrət. Onun gördüyü işlər, yazdığı şeir və məqalələr, görmədiyi işlərin, yazmadığı şeir və məqalələrin təmizliyindən, möhtəşəmliyindən, səmimiliyindən xəbər verirdi”.

Bu yazıda Faxralının həyatdan vaxtsız getmiş bir şair oğlundan söhbət açmaq istədim. Daha doğrusu, vaxtilə onun barəsində deyilmiş fikirlərə söykəndim, heç bir şərh-siz-filansız bu

fikirləri oxuculara da çatdırmaq qərarına gəldim. Və elə sonda da bu yazını Xəlil Allahverdiyevdən sitatla tamamlayıram:

“Bir durna ayrıldı öz qatarından. Sim kimi tarıma çəkildi, gərildi qanadlar. Son vida nəğməsi harayı qopdu, bir ömrün sarayı qopdu. Arzular, istəklər, şirin gümanlar səhər şəhi kimi tər çəmənlərə, bir də çox sevdiyi, vurğun olduğu ana torpağa hopdu. Hopdu ki, hər bahar üzü günəşə boy atan güllər-çiçəklər oxuya bilmədiyi nəğmələri ötsün, yaza bilmədiyi şeirləri yazdırsınlar. Onda ayrılıq əbədiyyə də uzaq dolanar, gəzər.

*Bir durna ayrıldı
öz qatarından,
Uçub öz səfinə
çata bilmədi.
Uzatdı əlini
Günəşə, Aya,
Əlləri yoruldu,
tuta bilmədi.
Bir durna ayrıldı
öz qatarından,
Ayrıldı, özü də
vədsiz, vaxtsiz”*

LAYIQLI VARIS

Həyatda xoşbəxtliyi hər bir şeydə görür. Kimi var-dövləti, kimi də ad-sanı, şan-şöhrəti özü üçün ən böyük xoşbəxtlik sayır. Ləyaqətli övladlar böyüdüb tərbiyə etməyi – yaxşı valideyn olmağı bütün xoşbəxtliklərin fəvqündə görənlər də var və bəlkə elə doğrudan da bundan böyük

xoşbəxtlik yoxdur. Çünki dünya şöhrətli yazıçı Ç. Aytmatovun dediyi kimi, insanın başqaları üçün, cəmiyyət üçün görə biləcəyi ən yaxşı iş öz ailəsində ləyaqətli övladlar tərbiyə etməkdir. Elə övlad tərbiyə etmək ki, sabah sənin başını uca etsin, onun hər hansı bir əməlindən xəcalət çəkməyəsən, əksinə bir ata kimi öyünəsən, haqlı qürur hissi duyasan. Yaxşı övladın atası olmaq nə qədər xoşbəxtlikdirsə, yaxşı atanın övladı olmaq da o qədər, bəlkə ondan da artıq dərəcədə xoşbəxtlikdir. Çünki təkcə soyadını, kimin övladı olduğunu demək kifayətdir ki, sənə qarşı böyük ehtiram göstərsinlər, hörmətlə qarşılasınlar. Yetər ki, sən bu ada kölgə salacaq bir addım atmayasan, valideynin təmiz adına ləkə salacaq hərəkətə yol verməyəsən. Bu yazıda haqqında söhbət açmaq istədiyim Ceyhun Şamil oğlu Qurbanov da bu mənada xoşbəxtlərdəndir. Bəri başdan deyək ki, Ceyhun həyatda heç bir işlə məşğul olmasaydı belə onun iki çağırış Azərbaycan Milli Məclisinin üzvü olmuş, filologiya elmləri doktoru, professor Şamil Qurbanovun – şərəfli və ləyaqətli ömür yaşamış bir alimin, ictimai xadimin oğlu olması bəs edərdi ki, bütün ömrü boyu yollarında yaşıl

işıq yansın, özünü həmişə xoşbəxt saysın. Ceyhun həm də ona görə xoşbəxtdir ki, atasının adı ilə öyünüb fəxr etsə də, heç zaman bu adın kölgəsinə sığınmayıb, çalışıb ki, sevimli xalq şairimiz Zəlimxan Yaqub demiş, “qara saçlarını elmin yollarında ağardaraq bir millətin üzağlığına dönən” kişinin adına layiq olsun, onun şərəfinə, şöhrətinə xələl gətirməsin, həyatda qazandığı hər uğuru ilə onun ruhunu şad eləsin.

...1972-ci ildə Bakıda dünyaya gələn Ceyhun Şamil oğlu Qurbanov bütün varlığıyla dədə-baba yurdu Borçalıya – onun ağır ellərindən olan Faxralıya bağlı olub. Doğma el-obaya vurğunluq, məhəbbət, onun əsrarəngiz təbiətinə heyranlıq, adət-ənənəsinə bağlılıq atası Şamil müəlimdən keçib ona. 1989-cu ildə Bakıdakı 20 sayılı orta məktəbi bitirən Ceyhun elə həmin il Bakı Dövlət Universitetinin Hüquq fakültəsinə daxil olub. 1994-cü ildə universitetdə təhsilini başa vurub və Bakı şəhərinin Binəqədi rayon prokurorluğunda müstəntiq kimi fəaliyyətə başlayıb. 2000-2001-ci illərdə Azərbaycan Respublikası baş Prokurorluğunun Ağır Cinayətlərə dair İstintaq İdarəsində yaradılmış xüsusi istintaq qrupunda fəaliyyət göstərib. 2001-ci ildə Bakı şəhər prokurorunun köməkçisi vəzifəsinə təyin olunub. Bir müddət həmin vəzifədə çalışdıqdan sonra həmin təşkilatda yeni yaradılmış Müraciətlərə baxılması şöbəsinin prokuroru vəzifəsinə təyin olunub. Yüksək peşəkarlığını, iş məsuliyyətini və bacarığını nəzərə alan rəhbərlik tezliklə ona daha böyük etimad göstərib və o, həmin şöbənin böyük prokuroru vəzifəsinə irəli çəkilib. 2004-cü ilin martından isə həmin şöbənin rəisi vəzifəsində çalışır, ədliyyə müşaviridir.

Ceyhun Qurbanovun yüksək peşəkarlığı, qüsursuz xidməti rəhbərliyin diqqətindən yayınmayıb, zəhməti layiqincə qiymətləndirilib. 2001-ci ildə 1 oktyabr – Azərbaycan Respublikası Prokurorluğu işçilərinin peşə bayramı günü münasibəti ilə və xidməti vəzifəsini layiqincə yerinə yetirdiyinə görə mükafatlandırma qaydasında ona I dərəcəli hüquqşünas rütbəsi veril-

mişdir. 2006-cı ilin yekunlarına görə isə Azərbaycan Respublikası Prokurorluq orqanlarında qanunçuluğun və hüquq qaydasının möhkəmləndirilməsində xidməti vəzifəsini layiqincə yerinə yetirdiyinə görə ona təşəkkür elan edilmişdir.

Sadaladığımız bu avtobiografik məlumatlardan da göründüyü kimi, Ceyhun Qurbanov gənc olmasına baxmayaraq hüquq-mühafizə sistemində məsul vəzifələr daşıyıb və hazırda da bu sahədə işini uğurla davam etdirməkdədir. Ancaq onunla yaxından ünsiyyətdə olanda adam inanmaq istəmir ki, müsahibi yüksək vəzifəli hüquq-mühafizə işçisidir. Axı, adətən biz hüquq-mühafizə sistemində çalışanların zəhmli sir-sifətinə, bəzən hətta layiq olduqlarından da yüksək səviyyədə təkəbbür və əda göstərmələrinə alışmışıq və etiraf edək ki, çoxlarımız hesab etmişik ki, polis və prokurorluq işçisi elə belə də olmalıdır. Ancaq Ceyhunun simasında biz uzun illər cəmiyyətə hakim kəsilən bu stereotipləri dağıdan bir hüquq-mühafizə işçisini görürük. Onda nə məmur amiranəliyi, özündənrazılığı, nə də başqalarına yuxarıdan aşağı baxmaq yoxdur. Həmişə çöhrəsindən nur yağır. Həlim xasiyyəti, mehribanlığı, təvazökarlığı, həssaslığı və səmimiliyi ilə diqqəti çəkir. Və istər-istəməz düşünürsən ki, ömrünü elmin və el-obanın, Vətənin yolunda şam kimi əridən, çox iş görüb az danışan, gördüyü işlərdən çox görməli olduğu işlərdən danışan Şamil Qurbanovun oğlu başqa cür ola da bilməzdi.

Философлардан бири буйурур: «Щягигят алову, ону апаранларын ялини тез-тез йандырыр». Haqqın, ədalətin keşiyində dayanan Ceyhun Şamil oğlu da bu həqiqəti yaxşı bilir və bu alovdan qorxmur. Həmişə haqlının, ədalətin – qanunun, qanunçuluğun tərəfində dayanır.

Şamil müəllimdən Ceyhuna miras qalan halallıq, təmizlik, saflıq və səmimiyyətlə yanaşı el-obaya yurda, bağlılıq, elin xeyrşərində tapılmaq, qohumcanlılıq və bir də ailəcanlılıqdır. Gözəl ailə başçısı olan Ceyhun ömür-gün yoldaşı, filologiya elmləri namizədi Fatma xanımla bərabər üç övlad böyüdür. Onların böyüyüb cəmiyyətdə özlərinə layiqli mövqe tutmalarına çalışır.

Çalışır ki, balaca Şamil babası Şamil Qurbanovun adına layiq böyüsün, nəsil şəcərəsini ləyaqətlə davam etdirdsin.

ƏZƏL ANDIM, **SON MƏKANIM, FAXRALI**

FAXRALI

Vurğun könlüm pərvanədir başında,
Canımdan da əziz canım, Faxralı.
Həyatım, varlığım, zövqüm, kamalım,
Səcdəgahım, din-imanım, Faxralı.

Qızılqaya, Böyükgüney, Qaradağ,
Səngərimdə əriməyən qara bax.
Dağlarında "Cəngi" çalır hər bulaq,
Ömrümdə mənalı anım, Faxralı.

Eşqinlə çırpınır könlümün səsi,
Oylağım, yuvamsan, Möylə dərəsi.
Səndədir, ceyranın, cüyürün dəsi,
Yerim, göyüm, asimanım, Faxralı.

Bu torpaqdı sazın, sözün mahalı,
Hər çəmənə, hər talası bir xalı.
Dağları var yapıncılı, çalmalı,
Kitab tutmaz min dastanım, Faxralı.

Mirzə Rzam, Mirzə Həbim, Gül Pərim,
Hümmət, Musa kimi kəsərli ərim,
Telli sazda həm zilimsən, həm bənim,
Nəbim kimi gövhər-kanım, Faxralı.

Məməşoğlu İsrafilin ər idi,
Əli Bayramoğlu eldə bir idi.
Məhəmmədin ocaq idi, pir idi,
Sədrəddinim, həm Aslanım, Faxralı.

Əli Xəlil el hörməti qazandı,
Bütöv oldu, uca tutdu düz andı.
El üçün yaşadı, el üçün yandı,
Adıbəlli şöhrət-şanım, Faxralı.

Hümbət oğlu Qara idi ziyalı,
Belə oğlu unudarmı Borçalı.
Canpoladın tökməbədən, arxalı,
Hüseynqulum, Şəmistanım, Faxralı.

Gözəllərin heç solmayan çiçəkdir,
Loğmanların milyonlara köməkdir.
Şamilin var, ölkələrə gərəkdir,
Ulusum, sultanım, xanım, Faxralı.

Övladların alnıaçıq, üzüağ,
Tarixində çox Namazlar qalacaq.
Vəzirlərin zaman-zaman olacaq,
İncim, dürrüm, zər-nişanım, Faxralı.

Qartalqonmaz dağlarını anıram,
Sönməmişəm, qucağında yanıram.
Səngərimdə duruş tapan mamıram,
Əzəl andım, son məkanım, Faxralı.

Ağır elsən, Borçalıda adın var,
Yananın var, yamanın var, yadın var.
Səməndərə həyat verən odun var,
Od tutub odunda yanım, Faxralı.

SƏNGƏRİM

Tarix yatır torpağında, daşında,
Ağsaçlı dağlardan qoca Səngərim.
Qoymaram tapdaya yad ellər səni,
Elimin, obamın tacı Səngərim.

Yüksəkdəsən qəm-qüssədən qəhərdən.
At üstəsən, düşməmisən yəhərdən.
Dosta dostsan, düşməninə zəhərdən
Daha da acısan, acı, Səngərim.

Faxralıda Səməndərə qalasan,
Sinən üstə nəyin varsa qala san,
Arzum budur qaldığıntək qalasan,
Möhtəşəm Səngərim, uca Səngərim.

GÖZƏL DAĞI

Doğma Faxralımın
Tacıdır Gözəl dağı.
Ağsaçlı Səngərimlə
Bacıdır Gözəl dağı.

Yazda çən olar başı.
Çiçək bitirər daşı.
Bəlli deyildir yaşı,
Qocadır Gözəl dağı.

Cığırılar misra-misra,
Bənzəyir qırıqlara.
Baş çəkir buludlara,
Ucadır Gözəl dağı.

ŞAMILİM

Şamil Qurbanovun

"Nəriman Nərimanov dünyası" kitabını oxuyarkən

"Alimlik, insanlıq yüzdə birdədi",
Onların içində birdi Şamilim.
El bilir o, elmin zirvəsindədi.
Ocaqdı Şamilim, pirdi Şamilim.

Girmədi heç zaman gündə bir dona,
Ömər, Cəmaləddin, Həməzət bəy, Sona,
Məmmədəmin şandı, şöhrətdi ona,
Nəriman incidi, dürdü Şamilim.

Bəhrəsi hardadı, özü ordadı,
Söhbəti ordadı, sözü ordadı.
Odu içindədi, közü ordadı
Hələ açılmamış sirdi Şamilim.

ALLAH SAXLASIN!

*Nurlu kişinin işıqlı övladı
Arif Aslanoglu Alməmmədliyə*

Mayan halallıqdı, ay dayım oğlu,
Belə qazanıbsan hər bir uğuru.
Gedirsən açılan qollara doğru,
Mərhəmətin bulaq kimi çağlasın,
Allah səni pənahında saxlasın.

Ağır eldə oğullardan birisən,
Əzəmətsən, əyilməzlik sIRRİSən.
Söykökünün ocağısan, pIRİSən,
Mərhəmətin bulaq kimi çağlasın,
Allah səni pənahında saxlasın.

Ömrünün yaz çağı, bahar çağıdı,
İlqarın, vüqarın Gözəl dağıdı.
Qəlbin insanlara Hatəm bağıdı,
Mərhəmətin bulaq kimi çağlasın,
Allah səni pənahında saxlasın.

Adınla ucasan, adını qoru,
İçin də, çölün də durudu, duru.
Yaradan veribdi sənə bu nuru
Mərhəmətin bulaq kimi çağlasın,
Allah səni pənahında saxlasın.

"Yaşamaq yanmaqdır" - yanan qalacaq,
Məhəbbət, sədaqət, ad-san qalacaq.
Səməndər, anılan, anan qalacaq.
Mərhəmətin bulaq kimi çağlasın,
Allah səni pənahında saxlasın.

DÖZƏ BİLMƏDİ

(Uğurlu Hüseynovun əziz xatirəsinə)

*Yarat, sən köçəndə ellər söyləsin:
Dünyadan nə gözəl bir insan gedir.*

M.RAHİM

Rəhbər oldu, eldə hörmət qazandı,
Düz oldu ilraqı, düz oldu andı.
Heç incik salmadı bircə nəfəri.
El-oba yolunda şam kimi yandı.

Ömür yollarında boşaldı, doldu,
Həyatda amalı halallıq oldu.
Başı uca, alnı açıq yaşadı,
Xalqın da gözündə daim ucaldı.

Fərmanın dağına dözə bilmədi,
Onsuz gen dünyada gəzə bilmədi.
Qardaş itkisi də əydi qəddini,
Dərd üzdü o, dərdi üzə bilmədi.

GETDİ

Mahal Əliyevin xatirəsinə

Xəbər gəldi, dəhşət bizi bürüdü:
Mahal getdi - artıq yoxdur həyatda.
El-oba ağlayıb yandı, yaxıldı,
Ağı deyib yaş axıtdı həyat da.

Vətənimin el oğlu, el balası,
Yaşadı hörmətli, yaşadı adlı.
Dünyanı həm görür, həm də bilirdi,
İnsanlıq həyatda ən böyük addı.

Saflığa tapınıb, nəcib yaşadı,
Elinə vurulub, elini andı.
Mərifət ucalıq, mərifət tacdı,
Tacı, ucalığı özü qazandı.

Nurlu simasını görməyən oğlu,
Sönməz ocağını yandıracaqdır.
Uca tutub atasının adını,
Soyuna, kökünə nur saçacaqdır.

ƏR OĞLU

CANPOLAD BUDAQOV! Bu ad artıq dünya idmançıları arasında qürur və şərəflə çəkilir. Müstəqil Azərbaycanımızın üçrəngli bayrağını ilk dəfə dalğalandıran idmançımızdır Canpolad Budaqov. Azərbaycanlı uşu üzrə ilk Avropa çempionu və dünya çempionatının ilk gümüş medal mükafatçısı da Canpoladdir. Və nəhayət, 10 illiyi təzə tamam olan uşu idman növü üzrə yeganə azərbaycanlı dünya çempionudur Canpolad. Üçqat dünya Çempionu Canpolad Budaqov doğulduğu ocağın, Faxralının, Borçalının, Azərbaycan və türk dünyasının fəxridir.

Uzaq Çində keçirilən bu çempionatda Canpoladın əsas rəqibi Aram Markaryana böyük üstünlüklə qalib gəlməsi azərbaycanlılarda, xüsusən, borcalılarda böyük qürur hissi doğurmuşdur.

Hər tərəfi ocaq, pirdi yurdumun,
Sözü bütöv, ağzı birdi yurdumun.
Oğulları bəbir, şirdi yurdumun,
Qarı düşmən, oğulu gör, nər oğlu,
Poladcanlı Canpoladı, ər oğlu.

Borçalıda Səngərimdən güc alıb,
Döyülməyib, döyə-döyə ucalıb.
Döyüşüylə uzaq Çinə səs salıb,
Qarı düşmən, oğulu gör, nər oğlu,
Poladcanlı Canpoladı, ər oğlu.

Dağ oğludu, dağtək durdu Pekində,
Qartal kimi bir qıy vurdu Pekində.
Qalib gəldi Uşu yurdu Pekində.
Qarı düşmən, oğulu gör, nər oğlu,
Poladcanlı Canpoladı, ər oğlu.

DİNDİR

(Söhbəddin müəllimə)

Könül havadarım, qardaş, a qardaş,
Köklə telli sazı çək zilə, dindir.
Gəlsin oğuz oğlu tüğyan eyləsin,
Car eyiə "Cəngi"ni sən elə, dindir.

Bu dağların ən ucası sazında,
Bəzirganı, həm xocası sazında.
Yurdumuzun lap qocası sazında,
Necə yaşayırsa bax, elə dindir.

Sazda gəzən barmaqların birdi, bir,
Barmaqların gəzişməsi sirdi, sirr.
Donmuşam yerimdə, olmuşam əsir,
Gətir Səməndəri sən dilə, dindir.

MÜRSƏL ƏMİ
(Asıq Mürsəl Faxralıya)

Ağır-ağır toylar yola salardı,
Saz çalar, söz qoşar, nəmər alardı.
Saç-saqqalı bu yollarda ağardı,
Mürsəl əmi ipək kimi kişiyidi,
Xeyirxahlıq əməliydi, işiydi.

Dağlar onun oylağıydı-oylağı,
Addım-addım gəzərdi hər yaylağı,
Cənnət idi ona Cənnət bulağı.
Mürsəl əmi ipək kimi kişiyidi,
Xeyirxahlıq əməliydi, işiydi.

Yay oldumu yaylaqlardan enməzdi,
Bir kimsənin toyğuna kiş deməzdi,
Ömrü boyu haram tikə yeməzdi,
Mürsəl əmi ipək kimi kişiydi,
Xeyirxahlıq əməliydi, işiydi.

İMDAD

(Aşıq İmdad Səmistən oğluna)

Köklə sazı, bir "Mansırı" çal görək,
Ünün yetsin dağa-daşa, ay İmdad.
Elnən durub, elnən nəfəs alırsan,
Tale verən paydı, yaşa, ay İmdad.

Faxralıtək ağır eldi dirəyin,
İçi-çölü durulardı köməyin.
Köksünə sığmayan böyük ürəyin
Hər zaman atdana, coşa, ay İmdad.

Səməndərəm, sazı ruhum bilmişəm,
Yurd-yuvamdı, ona könül vermişəm.
Tanıyandan səni belə görmüşəm,
Sözə bağlı, sazla qoşa, ay İmdad.

SƏCDƏGAH OLDU

*20 yanvarda şəhid olmuş Faxralı balası
İLQAR HÜMBƏT oğluna*

Yenə matəm içindədir ağsaçlı Səngər,
Qoynuna ilqarlı İlqarı gəlir.
Şax dayan, a kəndim, bil ki, oğlunu
Bütün Azərbaycan öz oğlu bilir.

Doğma Bakımızda adı başdadır,
Adı da, andı da dillərdə əzbər.
Canını yurduna qurban eylədi,
Belə bir oğula varmı bərabər?

Möhtəşəm xalqımın qartal balası,
Ağılarda nalə oldu, ah oldu.
Uca tutdu Borçalının adını,
Torpağa qarışıb səcdəgah oldu.

DAĞLAR

(Əmioğlu dəmirçi Ələddin Musa oğluna)

Axa-axa durulmuşam,
Qucağında özüm, dağlar.
Çeşmənin üstə diz çökmüşəm
Güc alıbdı dizim, dağlar.

Nur çiləyir gün düzünə,
Yaraşıqdı gül üzünə.
Yol salıbdı el düzünə,
Yolum dağlar, izim dağlar.

Ömür keçir bala-bala,
Ölüm baxmır vara-hala.
Səməndərə ocaq ola,
Odum dağlar, közüm dağlar.

ATADIR

*Faxralı toponomik yer adlarının mahir bilicisi, el şairi,
hörmətli müəllimim İsmayıl Güllərə məktub*

Zəhmində ildırım çaxarı vardır,
Qismətim, çörəyim, duzum atadır.
Odur əyilməyən sərt qayalartək,
Dönməz əqidəli, dözümlü atadır.

Ömrümün sultanı, ömrümün xanı,
Təmizdi əməli, pakdı vicdanı.
Qeyrətdən yoğrulmuş canımın qanı,
Sinəmdə çağlayan sazım atadır.

Elin tarixidi, elin yaşıdı,
Ailə üzükdü, ata qaşdı.
Qartaldı, oylağı dağlar başıdı,
Ləlvərdə açılan gözümlü atadır.

Qurub-yaradandı hesabı çəksən,
Çıxdışdı, kim salsa onu nəzərdən.
Ərdilər, özləri törəyib ərdən
Ən şirin söhbətim, sözümlü atadır.

Meydanında kim at sürər, söylə, kim,
Kərəmim, Xətaim, ulu Babəkim.
Kəpəzim, Murovum, dumanlı Ərkim,
Şahdağım, Səngərim, Bəzzim atadır.

Andımdı: yanında ağ olsun üzüm,
Yerişim, duruşum, nur alan gözümlü.
Səməndər, yaylağım, çəmənim, düzümlü,
Oduna yandığım közümlü atadır.

BALA

Müəllimim İsmayıl Güllərin cavab məktubu

Səməndər, belədir diləyim mənim,
Kişitək yaşasın, qocalsın bala.
Oğullar atanın gələcəyidi,
Atanın başında tac olsun bala.

Sən özün oğulsan, mən də bir ata,
Səni mən öyrədib atdım həyata.
Şükür ki, çatıbsan belə büsata,
Şair meydanında bac alsın bala.

Nəbinin nəvəsi, Faxralı eli,
Yaşasın, yaratsın, var olsun əli.
Kitablar bağlasın; sevensin eli,
İstərəm hər yerdə ucalsın bala.

Oğullar atanın göz nurasıdı,
Oğullar atanın göz qarasıdı,
Oğullar atanın yurd-yuvasıdı,
Tacını verməsin, tac alsın bala.

Beş yüz əlli addan ilham almışam,
Səksən üç baharı yola salmışam,
İsmayıl Güllərəm, ta qocalmışam,
Özündən güclüdən güc alsın bala.

ÇƏRÇİ QIZI

Qızılqaya binələrdən başadı,
Büloylüklə, Armudluyla qoşadı.
Çərçi qızı sinəsində yaşadı.
Eymənib kimsəni salmadı saya,
Halal olsun belə igid anaya.

Vurğun idi obasına, elinə,
Yalan-palan heç gəlmədi dilinə.
Xəncər taxıb, tüfəng aldı əlinə,
Söz də qoşdu göydə uçan durnaya,
Halal olsun belə igid anaya.

Yonubəri, Böyükgünöy, Qaradağ,
Almalıda almaya bax, nara bax.
Şadlanardı görcək onu hər budaq,
Bəzək idi hər məclisə, hər toya,
Halal olsun belə igid anaya.

Şalvar geydi, şinel geydi əyninə,
Qanad çaldı qardaşının yelinə,
Yağıları heç almadı əyninə.
Haylayanda tez gələrdi haraya,
Halal olsun belə igid anaya.

Unutmuşdu vahimənin daşını,
Hey kəsərdi gədiklərin başını,
Gözləyərdi Ortayalın qaşını.
Nigartək yaşadı, yetişdi hoya,
Halal olsun belə igid anaya.

Keçiqıran, Divsiz idi oylağı,
Asırğallı, Kürənyalı yaylağı.
Dirilik suyudu Cənnət bulağı,
İstərdi hər zaman coşa, qaynaya,
Halal olsun belə igid anaya.

Bəyənmişdi Xan Kərəmi, Lələni,
Aşdı at belində yüz dağ, dərəni,
Keçilməz yerlərdən keçdi köhləni.
Baxmaz idi nə sel-suya, nə çaya,
Halal olsun belə igid anaya.

Dağların sultanı, dağların bəyi
Dəllək İsmayılın qəlbi, dirəyi.
El-el danışıldı onun çörəyi,
Zəhməti heç zaman getmədi zaya,
Halal olsun belə igid anaya.

Həssas idi həm haraya, həm küyə,
Mat qaldılar onda olan ürəyə.
Kişi kimi at da sürdü sürəyə,
Kim vurulmaz bu hünərə, bu soya,
Halal olsun belə igid anaya.

Hər yaylaqda, hər bulaqda izi var,
Ürəklərdə söhbəti var, sözü var,
Ocağında heç sönməyən közü var.
Ona heykəl olub o Qızılqaya,
Halal olsun belə igid anaya.

Düz oldu binadan sözü, əməli,
Qeyrət idi bünövrəsi, təməli,
Düşmədi dilindən "Allah", "Ya Əli".

Analarımız kaş beləcə qarıya,
Halal olsun belə igid anaya.

Ay Səməndər! Nənən dillərə düşdü,
Adı zaman-zaman illərə düşdü.
Hünəri ellərdən-ellərə düşdü,
Yayıldı mahala, elə, obaya,
Halal olsun belə igid anaya.

GÜLƏNDAM

*Aldandığı nadüristü bağışlamayan, onun papağını,
atını və tufəngini ata ocağına gətirən igid nənəm
pəhləvan Güləndam Baytallıya ithaf olunur.*

Şir ürəkli, şir biləkli gözəli,
Bir görün aldadıb hara verdilər?
Kim qol qoydu bu sevdaya görəsən?
Görməzə-bilməzə, vara verdilər.
Darıladı, möhkəm durdu Güləndam,
Bu qurğuya zərbə vurdu, Güləndam.

"Başıma açılan işə bax", - dedi,
Od qoy bu ocağa, yandır-yax dedi,
Gecənin birində "ya Allah" - dedi
Xalqımızın pəhləvanı, ər qızı,
Faxralıtək ağır elin nər qızı.

Kişi kimi atlı - gəldi Güləndam,
Qisas alıb adlı gəldi Güləndam,
Əldə tufəng, odlu gəldi Güləndam,
Xalqımızın pəhləvanı, ər qızı,
Faxralıtək ağır elin nər qızı.

Aldanışla banşmadı, ök oldu,
Qarşı tərəf qarşısında heç oldu,
Vətəninə yenilməyən güc oldu,
Xalqımızın pəhləvanı, ər qızı,
Faxralıtək ağır elin nər qızı.

Minnət üçün gələnlər çox dirəndi,
Gördülər ki, igid nənəm ərəndi.
Şərt qoymuşdu, qoyduğu şərt ödəndi,
Xalqımızın pəhləvanı, ər qızı,
Faxraltək ağır elin nər qızı.

**FAXRALININ
QARAGÖZLÜ QIZLARI**

*Güləndam pəhləvan, Matış qarı, Balaxanım Çərçi qızı, Nənni
Babaş qızı, Əsli Əlləz qızı, Fatma Molla qızı, Yetər Bayram
qızı, Balaxanım Məşədi Söyün qızı kimi adlı-sanlı və qəhrəman
qadınlarımızın rəmzi nəvə-nəticələrinə*

Dəstə-dəstə gül bəsləyər gül əllər,
Qismət olmur hər yetənə gül əllər.
Ömrü boyu şadlanarlar, gülərlər,
Faxralının qaragözlü qızları,
Elimizin sazlı-sözlü qızları.

Gözlərindən dağ alışar, dağ yanar,
Gəzməsələr bağça yanar, bağ yanar.
Namusuna, ismətinə sığınar
Faxralının qaragözlü qızları,
Elimizin sazlı-sözlü qızları.

Qoşabulaq dillərində bal dadır,
Barmaqları ilmə-ilmə şaldadır.
Çoxusunun gözü hələ yoldadır,
Faxralının qaragözlü qızları,
Elimizin sazlı-sözlü qızları.

Dolaşdılar söhbətimdə, sözümdə,
Adlarıyla fəxr elədim özüm də,
Hara getsəm, gedəcəklər gözümdə,
Faxralının qaragözlü qızları,
Elimizin sazlı-sözlü qızları.

Səməndərəm, yar yolunda yanaram,
Sanmayın ki, etibarı danaram.
Sizi eşqin qızıl tacı sanaram,
Faxralının qaragözlü qızları,
Elimizin sazlı-sözlü qızları.

YA QİSMƏT

Görüşünə Qızılqaya, Qaradağ,
Bir də gələm, ya gəlməyəm, ya qismət.
Sevincimi, Qoşa bulaq, səninlə,
Bir də böləm, ya bölməyəm, ya qismət?!

Dolaşmışam qarış-qarış hər düzü,
Aramışam addım-addım o üzü.
Gözəl dağdan bənövşəni, nərgizi,
Bir də üzəm, ya üzməyəm, ya qismət?!

Cənnət bulaq, Ördəkli göl, Yastana,
Tərifiniz sığışarmı dastana.
Çox içmişəm Qırxbulaqdan, ay sona,
Bir də içəm, ya içməyəm, ya qismət?!

Dəli könlüm, xeyirxah ol, kara çat,
Hicranı at, vüsala çat, yara çat.
Hacıxəlil ocağına köhlən at,
Bir də sürəm, ya sürməyəm, ya qismət?!

Çək yükünü, duman, kəsmə aranı,
Yaxşı görüm Qaraarxacı, Xramı.
Səməndər, Difsizi, Keçiqranı,
Bir də gəzəm, ya gəzməyəm, ya qismət?!

ÖPÜRƏM, A DAĞLAR, ÖPÜRƏM SİZİ

İyirmi ildən sonra doğma dağlarımızı gəzdim və gözəlliyə
meydan oxuyan göllərimiz Keçiqıranla Dıfsızda əl-üzümü
yuyub göz dolusu tamaşa elədim.

Qarşımda Dıfsızdı, Keçiqırandı,
Öpürəm, a dağlar, öpürəm sizi.
Ətəyi gül-çiçək, başı dumandı,
Öpürəm, a dağlar, öpürəm sizi.

Cənnətdə çağlayır Cənnət bulağı,
Damır damcı-damcı gülündən yağı.
Günəşdi ocağı, aydı çırağı,
Öpürəm, a dağlar, öpürəm sizi.

Qucağında həniri var babamın,
Oğul olub, hünəri var babamın.
Cin deyiblər, çox sirri var babamın,
Öpürəm, a dağlar, öpürəm sizi.

Ulularım bu dağlarnan bir olub,
Dədələşib Dədə olub, pir olub.
Yurd qoruyub, hər birisi şir olub,
Öpürəm, a dağlar, öpürəm sizi.

El deməkdən usanmadı Səməndər,
Can deyən dillərə candı Səməndər,
Alışdı odunda, yandı Səməndər.
Öpürəm, a dağlar, öpürəm sizi.

FAXRALI TOPONOMİK BAYATILARI

Haçaqayadı...
Yaşlı, qoca qayadı.
Türkün qeyrət rəmzidi,
Mərddi, uca qayadı.

Çal dağı,
Gül-çiçəyi bal dağı.
Başı ərşə çəkilib,
Baxça-bağdı ayağı.

Xurdacalar,
Sənətdi, xırda çalar.
Dağlar özü aşıqdı,
Sazını burda çalar.

Əli Xəlil bulağı,
Üstünə gəl yaz çağı.
Tamamlanmış kitabdı,
Tarixdi hər varağı.

Qara daşdı,
Həm tarixdi, həm yaşdı.
Oğulları mərd, mətin,
Qızları qara qaşdı.

Ocaq bulaq,
Qonağa qucaq bulaq.
Nur payla, nur gözlərə,
Qayna, bulaq, ax, bulaq.

Təhməz bulaq burdadır,
Büllur suyu bal dadır.
Qonağına qol açır,
Gözü hər vaxt yoldadır.

Qarabulaqdı,
Dərdə çara bulaqdı.
Gözəllərə seyrəngah,
İgidlərə oylaqdı.

Ballı dərədi,
Köhlən yallı dərədi.
Nələr görüb-götürüb,
Əhli-hallı dərədi.

Quru dərə,
Suları duru dərə.
Kəmər qayası inci,
Til yalın nuru dərə.

Kəmər qaya,
Qeyrət qaya, ər qaya.
Çən-dumandı çöhrəsi,
Buludu əmər qaya.

Qara qaya,
Baş çəkib hara qaya?
Qartallara yuvadı,
Düsməndi sara qaya.

Tənəkli bağça, bağdı,
Taledən günü ağdı.

Cah-cəlallı binədi,
Çicəyi baldı, yağdı.

Bu qaynayan Qarasu,
Qara bulaq, qara su.
Həsətim quraqsıyıb,
Eylə dərdə çara, su.

Daşdı gəzdəkdi,
Pirdi, yaşdı gəzdəkdi.
Ərlər yola salıbdı,
Gözü yaşlı gəzdəkdi.

Qoşabulaq gurlayır,
Dodaqda buz bağlayır.
Yurduma "Cəngi" çalır,
Dil də deyib ağlayır.

Əzgillidi,
Moruqlu, əzgillidi.
Qayaları qalxandı,
Oxu alov dillidi.

Bu bulaq Möylə bulaq,
Harda var böylə bulaq?
Kimlər öpdü gözündən,
Gizlətmə, söylə, bulaq.

Asırğallıdı,
Yamaclıdı, yallıdı.
Qayaları eşmə bığ,
Çöl-çəmənə xallıdı.

Bu bulaq Sarı bulaq,
Torpağın varı bulaq.
Dirilik paylayırsan,
Qızların yarı bulaq.

Gur bulaq,
Gözəllərə nur bulaq.
Qarşında diz cökənlər,
Dilər sənə sur, bulaq.

Nəzəroğlu bulağı,
Cənnətdi hər bucağı.
Gəl-gəl deyir uzaqdan,
Qiyamətdi qaymağı.

Keçiqıran buradı,
Üzü günə, nuradı.
Binə düşən sevinir,
Həsəl olur muradı.

Dağ başında tülkü bu,
Çiçəkdi bu, güldü bu.
Adı Difsiz olsa da,
Mavi gözlü göldü bu.

Qaraarxacın yolu nur,
Sağı çəmənlər, solu nur.
Yamacınnan, yalınnan
Uşaqlığım boylanır.

Faxralıya hay düşüb,
Hay düşüb, haray düşüb.

Yaranışdan bu kəndə
Kişilikdən pay düşüb.

Gözəldağlı Faxralı,
Bağça-bağlı Faxralı.
Şöhrəti el-el gəzən,
Kefi çağlı Faxralı.

MÜNDƏRİCAT

Müəllifdən.....	3
Məğrur kişi	7
Ölməz insan	11
El hörməti qazandı	15
Arif və aqıl ziyalı	18
Belə oğlu unudarmı Borçalı	23
Öyrədənən və öyrənənən haqq səsi	28
Qürur duyulası nəslin ziyalı oğlu	39
Eldə bir, ellə bir olmuş insan	43
Dağ vüqarlı insan	50
Nəcib təbiətli alim	54
Sadiq əqidəli müəllim	60
Hər qədərbiləndə Səngərli yaşar	64
Qüdrətli qələm sahibi	69
Çöhrəsi nurlu həkim	74
Tarixində çox Namazlar qalacaq	78
Ocaqdı Şamilim, pirdi Şamilim	83
Həyatda amalı halallıq oldu	90
Ay Əli müəllim, yüz yaşayın siz.....	95
“İllər keçdi, döndü qara saçların”	101
Zəhmət əhli	106
“Bu dünya əbədi dirilərindi”	111
Yanar ürək	116
İncədən incə, zərifdən zərif	119
Əqidəli ziyalı.....	122
Yaşamaq yanmaqdır	126
Yaşadı hər kimi, getdi hər kimi	130
Var-dövlət dost deyil, dost var-dövlətdir	136
Məşhur soyadın layiqli davamçısı	141
“Düz yollar çəkməyə düz əllər gərək...”	145
Hər kimin deyilsə mayası eldən	149

Salamat fikirli ziyalı	153
El adamı, elm adamı	157
Safliq ömrün şərəfidi..	162
Gözəl dağı, qollarını bircə aç... ..	168
Layiqli varis	173

ƏZƏL ANDIM, SON MƏKANIM FAXRALI

Faxralı	176
Səngərim	178
Gözəl dağı	179
Şamilim	180
Allah saxlasın	181
Dözə bilmədi	182
Getdi	183
Ər oğlu	184
Dindir	185
Mürsəl əmi	186
İmdad	187
Səcdəgah oldu	188
Dağlar	189
Atadır	190
Bala	191
Çərçi qızı	192
Güləndam	195
Faxralının qaragözlü qızları	197
Ya qismət	198
Öpürəm a dağlar, öpürəm sizi	199
Faxralı toponomik bayatıları.....	200

**Няшриййатын директору:
профессор Н.Б.Мяммядли**

Korrektor: Elşad ÇOBANLI

Компютер дизайнери: Tural Əhmədov

Техники редактор: Рювишаня Низамигызы

Монтажчы: Расим Щагыйев

Йыбылмаа верилмиш 09.09.2009.

Чапа имзаланмыш 05.01.2010.

Шярти чап вярәги 13. Сифарии № 532.

Кабыз форматы 60x84 1/16. Тирај 400.

*Китаб «Елм вя Тягсил» няшриййат-полиграфия мцяссисясиндя
щазыр диапозитивлярдян чап олунмушдур.*

E-mail: elm_ve_tehsil@box.az

Тел: 497-16-32; 050-311-41-89

Циван: Бакы, Гярияшяяр, 3-ьц Магомайев дюнэяси 8/4

Ağır elsən, Borçalıda adın var...
